

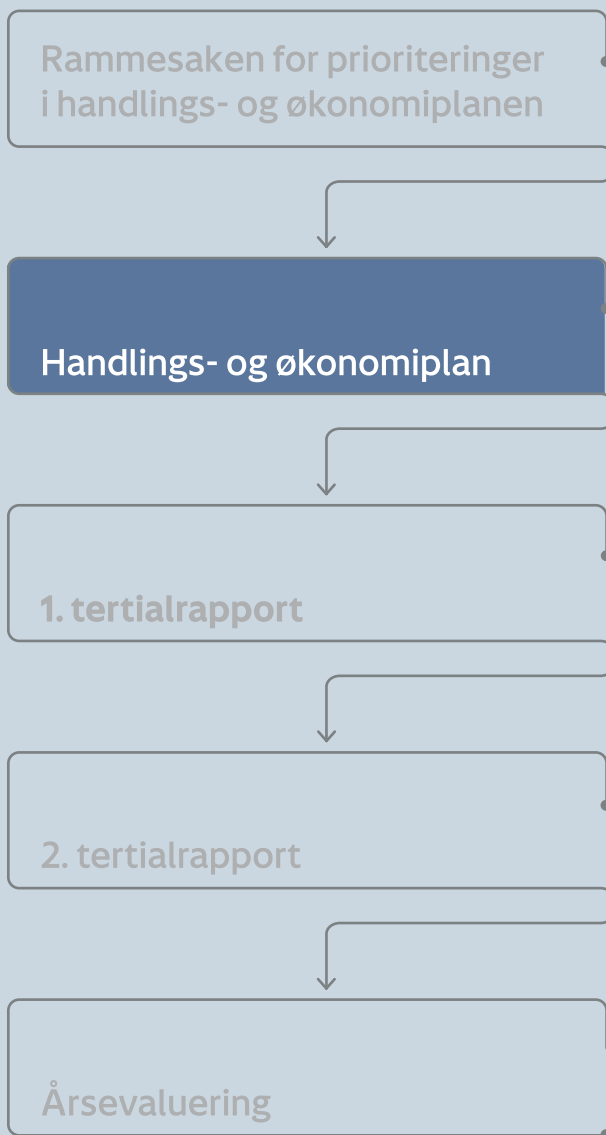

Handlings- og økonomiplan 2024–2027

Vedtatt 12.12.2023

– et godt sted å leve

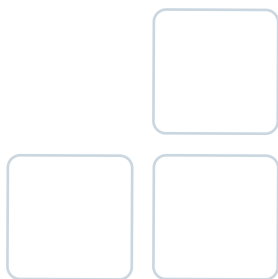
Årshjul for Drammen kommunes styringsdokumenter

Innhold

Kommunedirektørens forord	5	Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg og hovedutvalget for arbeid, aktivitet og inkludering .	130
Oppsummering	6	Kort omtale av programområdene	130
Vedtak i kommunestyret.....	9	Driftsbudsjett.....	131
Vedtaks punkter fra kommunedirektørens forslag.....	9	P04 Helse	132
Vedtatte verbalforslag	11	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	134
Fellesforslag PP, KrF, FrP og H	16	P06 Hjemmetjenester og institusjon	137
Budsjettvedtak.....	18	P07 Rus og psykisk helse.....	140
Handlingsdelen	29	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig.....	143
Rammer for handlingsdelen	29	Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	147
Utviklingstrekk.....	30	Kort omtale av programområdene	147
Felles prioriteringer	36	Driftsbudsjett.....	148
Folkehelse og livsmestring	37	P09 Kultur, idrett og frivillighet	149
På lag med frivilligheten	38	P10 Medvirkning og lokaldemokrati.....	153
Nærmiljøutvikling.....	39	Hovedutvalg for tekniske tjenester	155
Levekår	40	Kort omtale av programområdene	155
Andre fellestemaer	42	Hovedtrekk i budsjettet	156
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	47	Driftsbudsjett.....	156
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	50	P11 Utbygging og samferdsel	157
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	54	P12 Vann, avløp og renovasjon	161
Hovedutvalg for tekniske tjenester.....	57	P13 Arealplan, klima og miljø	164
Hovedutvalg for arbeid, aktivitet og inkludering	60	Formannskap	167
Utvikling av kommunen som organisasjon og arbeidsplass	60	Kort omtale av programområdene	167
Klimabudsjett	63	Hovedtrekk i budsjettet	168
Klimabudsjett.....	63	Driftsbudsjett.....	168
Klimatiltak med i økonomiplanen	70	P14 Ledelse, styring og administrasjon	169
Økonomidelen.....	77	P15 Samfunnsikkerhet.....	172
Økonomiske hovedtrekk	77	P16 Næringsutvikling	173
Statsbudsjett 2024	81	P18 Politisk styring.....	176
Hovedtallene i budsjettforslaget.....	83	Medarbeidere	179
Investeringer i økonomiplanen	98	Årsverk.....	179
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning.....	113	Sykefravær.....	180
Kort omtale av programområdene	113	Overtid.....	181
Hovedtrekk i budsjettet	114	Brudd på arbeidsmiljøloven.....	182
Driftsbudsjett.....	114	Eierstyring og eierskap.....	185
P01 Skole.....	116	Drammen kommunes eierposisjoner	186
P02 Barnehager	122	Kommunale foretak	189
P03 Forebyggende tjenester.....	125	Øvrige selskaper.....	191
		Vedlegg	195

Kommunedirektørens forord

I forrige valgperiode ble grunnmuren i den nye kommunen lagt. Det overordnede planverket er på plass, med kommuneplanens samfunnsdel og temaplanene for de ulike hovedutvalgene. Kommunestyret har vedtatt en rekke strategier. Jobben i denne valgperioden blir å sette disse strategiene ut i livet.

Drammen kommune har lavere inntekter enn landsgjennomsnittet. Noe av dette skyldes eksterne forhold, som skatteinngang og innretning av inntektssystemet for kommunene. Noe av denne situasjonen er også villet, siden det for eksempel har vært et bredt flertall i kommunestyret for å avstå fra å innføre eiendomsskatt.

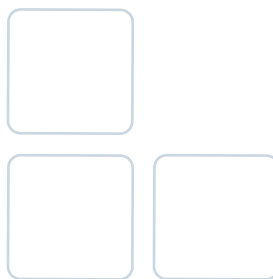
Samtidig er Drammen kommune allerede effektivt drevet, mer effektivt enn de fleste sammenlignbare kommuner. Innenfor stramme rammer leverer kommunen gode tjenester, og er nøye med å få mest mulig ut av kronene. Drammen har en befolkning med stor behov for kommunale tjenester. Kombinasjonen mellom store behov, lave inntekter og en allerede effektiv drift er krevende.

I løpet av 2024 skal vi gjennomføre prosesser for å berede grunnen for gjennomgripende endringer. Vi står overfor krevende oppgaver. Vi vil bli flere eldre og det fødes færre barn. Vi må adressere utfordringene forbundet med levekår og utenforskap. I tillegg må vi tilpasse oss klimaendringene.

I denne valgperioden vil vi erfare at prioriteringer er strengt nødvendige, og kommunedirektøren vil legge best mulig til rette for at det tas gode valg i en vanskelig tid. Vi kommer ikke til å rekke, eller ha råd til alt vi ønsker oss.

Vi må derfor jobbe på nye måter, i tett samarbeid med nærmiljøene, frivillige og næringslivsorganisasjoner. Kommunen kan ikke løse alt alene. Vi må bli bedre på å forløse krefter i Drammenssamfunnet. Vi må være tett på innbyggerne og spørre om hvilke ressurser de kan legge på bordet, for å bidra til at Drammen er et godt sted å leve. Men vi må også anerkjenne den fantastiske innsatsen blant frivillige som allerede finner sted.

Drammen kommune har kommet langt og er en profesjonell organisasjon. Mye av det som gjenstår nå er komplekse problemstillinger, som ikke kan løses ved at én tjeneste «gjør det». Vi må sette inn tiltak tidligere, jobbe mer tverrfaglig, være innovative, samarbeide med andre og hente inn ny kompetanse. Fremover skal vi skape velferd sammen med folk.

Oppsummering

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan (HØP) 2024-2027 innebærer i stor grad en videreføring av inneværende års HØP.

HØP 2023-2026 ble utformet blant annet med mål om å følge opp kommunestyrets profil og prioriteringer i kommuneplanens samfunnsdel og i temaplanene som ble vedtatt i juni 2022. Hovedprofilen innebærer overordnede satsinger på:

- unge som står i fare for å stå utenfor ordinært arbeid eller utdanning
- samarbeid og tilrettelegging for frivillig arbeid
- utvikling av kommunedelene/nærmiljøene
- medvirkning

Kommunedirektøren legger opp til at disse satsingene videreføres i planperioden. I handlingsdelen i HØP 2024-2027 er satsingene ytterligere konkretisert.

Det store bildet for norske kommuner

Det vil bli mindre handlingsrom i budsjettene i årene fremover. Det økende behovet for kommunale tjenester vil ikke fullt ut kompenseres gjennom større overføringer fra statsbudsjettet.

Alderssammensetningen i befolkningen endres, det er synkende fødselstall og levealderen øker. I tiårene som kommer vil det derfor være færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist.

En høy andel av befolkningen mottar uføretrygd eller andre helserelaterte ytelser, og mange i arbeidsdyktig alder står utenfor arbeidslivet. Norge bruker mer ressurser på helse per innbygger, enn noe annet land i EU/EØS.

Det store bildet for Drammen

Drammen kommune har en stram økonomi. Det er store investeringsbehov og begrenset grad av egenfinansiering av investeringene, slik at lånegjelden vokser. Økte rente- og avdragsutgifter legger press på de årlige budsjettene.

Befolkningsveksten flater ut. Den har i det siste vært noe høyere, siden kommunen har bosatt mange flyktninger i 2022 og 2023.

Samtidig har Drammen lave skatteinntekter, lavest blant ASSS-kommunene, med rundt 90 prosent av landsgjennomsnittet. For å kunne levere gode tjenester må derfor Drammen få mer ut av hver krone.

Drammen kommune drives svært effektivt allerede

Kommunene har ulike forutsetninger for å kunne levere likeverdige tjenester til sine innbyggere. Ved tildeling av rammetilskuddet beregnes derfor den enkelte kommunes utgiftsbehov. Korrigert for dette har Drammen kommune et utgiftsbehov som er 3,2 prosent høyere enn snittet for ASSS-kommunene uten Oslo.

Drammen kommune har lav ressursbruk. Kommunens inntekter per innbygger var 6 640 kroner lavere enn landsgjennomsnittet i 2022. Dette tilsvarer i sum en mindreinntekt på 680 millioner kroner, sammenlignet med snittet av ASSS-kommunene.

Drammen kommune driver langt billigere enn ASSS-kommunene, rundt 10 prosent mer effektivt. Store tjenester som grunnskole og pleie og omsorg drives svært effektivt. Drammen får altså mer igjen for hver krone enn de andre kommunene.

Det betyr ikke at det ikke finnes et økonomisk handlingsrom, men det kan se ut som om større effektiviseringer må komme fra organisatoriske endringer.

Vi leverer gode tjenester i Drammen:

Til tross for en stram økonomi leverer Drammen kommune gode tjenester på en rekke områder:

- Drammen kommune har ikke venteliste for plass på sykehjem. Alle som får vedtak om sykehjems plass, får det innen 28 dager.
- Andelen innbyggere over 80 år som mottar hjemmetjenester, ligger høyt.
- Grunnskolen leverer godt på flere nasjonale kvalitetsindikatorer, for eksempel nasjonale prøver i engelsk og indikatorer i elevundersøkelsen.
- Drammen har nær tatt igjen landssnittet på gjennomføring av videregående opplæring.
- En større andel av flerspråklige barn i Drammen har barnehageplass enn i andre kommuner.
- Drammen kommune gjennomfører i samarbeid med NVE omfattende flomsikring i Mjøndalen og Krokstadelva.
- Drammen kommune gjør tjenester mer tilgjengelige gjennom digitalisering, for eksempel innen psykisk helsehjelp, i barnevernet og ved helsestasjonene.

Slik ser utgiftsbehovet ut fremover

KS beregner at Drammen de neste fire årene vil måtte øke brutto driftsutgifter med cirka 50 millioner kroner årlig for å kunne videreføre tjenestetilbudet på nivå med landsgjennomsnittet.

Utgiftsbehovet innen pleie og omsorg antas å øke med i gjennomsnitt 74 millioner kroner per år. Det er samtidig antatt at utgiftsbehovet innen grunnskole vil avta med 22 millioner kroner per år, mens utgiftsbehovet for barnehage i gjennomsnitt vil holde seg på dagens nivå.

Det er samtidig antatt at utgiftsbehovet innen grunnskole vil avta med 17 millioner kroner per år, mens utgiftsbehovet for barnehage i gjennomsnitt vil holde seg på dagens nivå.

Stramme økonomiske rammer i planperioden

I vedtatt handlings- og økonomiplan (HØP) 2023-2026 ble det varslet en svært stram budsjettsituasjon. For 2024 ble det budsjettet med et netto driftsresultat på kun 0,1 prosent av brutto driftsinntekter, og egenfinansiering av investeringene ble i hovedsak finansiert med bruk av disposisjonsfond. For å sikre en bærekraftig driftsøkonomi ble det i HØP 2023-2026 forutsatt innsparinger på 135 millioner kroner fra 2025, stigende til 150 millioner kroner fra 2026.

8 | Handlings- og økonomiplan 2024-2027

Kommunedirektørens forslag til HØP 2024-2027 viser at budsjettutfordringene i 2024 er ytterligere forsterket. Forslaget til statsbudsjett gir marginal reell vekst i kommunenes frie inntekter. Samtidig har flere av programområdene økonomiske utfordringer, særlig innenfor helse- og omsorg. Høyere rentenivå bidrar i tillegg til at kommunekassens finansutgifter vil øke betydelig neste år.

Større skatteinntekter enn forventet de siste årene har gitt Drammen kommune mulighet til å bygge opp et betydelig disposisjonsfond. Ved inngangen til 2023 hadde kommunen et disposisjonsfond på nesten 844 millioner kroner. Etter bruk av disposisjonsfondet i 2023, anslås det at saldo ved utgangen av året vil være på 607 millioner kroner.

Kommunekassens driftsbudsjett for 2024 viser i utgangspunktet et netto driftsunderskudd på om lag 62 millioner kroner. For å begrense bruken av disposisjonsfond, foreslår kommunedirektøren at det allerede i 2. halvår 2024 legges til grunn et innsparingskrav på 30 millioner kroner. Samtidig foreslås det at innsparingskravet i 2025 trappes opp fra 135 til 150 millioner kroner, uten ytterligere opptrapping i resten av planperioden.

Med foreslått innsparingskrav i 2024 blir det negative netto driftsresultatet redusert til 32 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår at negativt driftresultat, samt forutsatt egenfinansiering av investeringene (15 prosent), finansieres med bruk av 156 millioner kroner fra disposisjonsfondet.

Med et foreslått innsparingskrav på 150 millioner kroner fra og med 2025 forbedres driftsresultatet betydelig. I 2025 viser kommunedirektørens forslag et positivt netto driftsresultat på 91 millioner kroner, tilsvarende 1,0 prosent av brutto driftsinntekter. Dette er likevel ikke tilstrekkelig til fullt ut å dekke handlingsregelens krav om 15 prosent egenfinansiering av investeringene, og det foreslås derfor å benytte 32 millioner kroner fra disposisjonsfondet i 2025.

Det foreslås en årlig økning i gebyrene for vann- og avløpstjenester med 11,5 prosent (vann) og 14-16 prosent (avløp) i hele planperioden. Dette er nødvendig for å dekke inn en betydelig underdekning i selvkostordningen ved utgangen av 2023, men bidrar også til å forbedre kommunekassens driftsresultat gjennom planperioden.

Behov for økonomisk omstilling

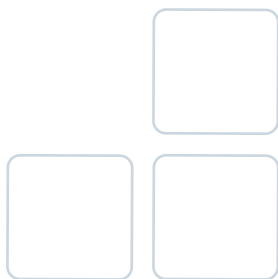
Det vil bli krevende å realisere innsparinger i driften på 150 millioner kroner. Størstedelen av disse innsparingene vil måtte komme innenfor de store tjenestoområdene.

Det er viktig at det gjennomføres en god prosess for å identifisere hvordan Drammen kommune kan nedjustere og omfordele driftsbudsjettet på en måte som også ivaretar kvalitet og riktig nivå på de kommunale tjenestene.

Kommunedirektøren vil tidlig i 2024 igangsette et grundig og involverende arbeid i administrasjonen, der ansatte og tillitsvalgte er sentrale aktører. Det er svært viktig at de som jobber tettest på innbyggerne har et eierskap til prosessen som ligger foran oss.

Kommunedirektøren vil også se til at formannskapet og hovedutvalgene blir løpende involvert. Den årlige rammesaken, som behandles av kommunestyret i juni, vil være et viktig steg på veien. Her vil det bli bedt om politiske føringer som blir viktige for kommunedirektørens arbeid med HØP 2025-2028, som behandles i desember 2024.

Vedtak i kommunestyret

Vedtakspunkter fra kommunedirektørens forslag

(Der kommunestyrets vedtak innebærer endringer i forhold til kommunedirektørens forslag, er beløp i punktet oppdatert)

1. Kommunestyret godkjenner Drammen kommunes handlings- og økonomiplan for perioden 2024-2027.
2. a) Driftsbudsjett 2024 for Drammen kommunekasse vedtas med et negativt netto driftsresultat på 33 449 000 kroner og for øvrig slik det fremgår av hovedoversikt drift 1A og 1B nedenfor.
  - i) Kommunedirektøren gis fullmakt til å foreta eventuelle mindre budsjettekniske endringer som følger av Stortingets behandling av statsbudsjettet. Dersom Stortingets behandling innebærer større endringer i de budsjettmessige forutsetningene, bes kommunedirektøren komme tilbake til dette i egen sak.
  - ii) Kommunedirektøren gis fullmakt til å foreta eventuelle budsjettekniske justeringer som er av organisatorisk art.
- b) Investeringsbudsjett 2024 for Drammen kommunekasse vedtas, slik det fremgår av innstillingen, med en samlet brutto ramme på 952 860 000 kroner.
- c) Budsjettammen for kontrollutvalget for 2024 fastsettes til 6 759 000 kroner, inkludert kjøp av revisjonstjenester til kommunen og foretak.
- d) Driftstilskudd til Drammensregionens brannvesen IKS for 2024 fastsettes til 92 901 404 kroner, inklusivt eierbidrag til Sørøst 110-sentral IKS.
- e) Driftstilskudd til Drammen kirkelige fellesråd for 2024 fastsettes til 52 902 000 kroner. Tilskuddet skal benyttes til drift kirke- og gravferdsformål.

Drammen kommune dekker 100 prosent av Drammen kirkelige fellesråds kapitalutgifter til godkjente investeringer og 65 prosent av Drammen kirkelige fellesråds reguleringspremie. 35 prosent av reguleringspremien forutsettes dekket av fellesrådets premiefond.

3. Kommunestyret vedtar satser for egenbetaling og gebyrer i samsvar med vedlegg «Kommunale gebyrer og betalingssetter 2024» til handlings- og økonomiplan 2024-2027.

4. a) Styret for Drammen Eiendom KF gis fullmakt til å fastsette budsjett for 2024 innenfor de rammer og forutsetninger som fremgår av budsjettfremlegget med et driftsresultat på 0 kroner etter eieruttak på 111 463 000 kroner.

b) Investeringsbudsjett for Drammen Eiendom KF vedtas slik det fremgår av innstillingen med en brutto investeringsramme i 2024 på 317 250 000 kroner.

c) Det legges til grunn at Drammen Eiendom KF selger eiendom for 235 millioner kroner i perioden 2024-2026, ref. kommunestyrets vedtak ved behandlingen av handlings- og økonomiplan 2023-2026. Midlene forutsettes overført kommunekassen som ekstraordinære eieruttak og som ekstraordinære avdrag på lån til lånefondet.

5. a) Styret for Drammensbadet KF gis fullmakt til å fastsette budsjett for 2024 innenfor de rammer og forutsetninger som fremgår av budsjettfremlegget med tilskudd fra kommunen på 30 510 000 kroner og et driftsresultat på 0 kroner.

b) Investeringsbudsjett for Drammensbadet KF vedtas med en investeringsramme for 2024 på 1 200 000 kroner.

6. Budsjett 2024 for Drammen kommunes lånefond vedtas slik det fremgår av vedlegg 1 til handlings- og økonomiplan 2024-2027 med overføring til kommunekassen på 13 600 000 kroner. For 2024 fastsettes lånefondets interne utlånsrente til 4,5 prosent.

7. I samsvar med vedtatt investeringsbudsjett fastsettes en samlet låneramme for 2024 til investeringsformål på 961 836 000 kroner, fordelt på:

a) Drammen kommunekasse 696 437 000 kroner

b) Drammen Eiendom KF 264 439 000 kroner

c) Drammensbadet KF 960 000 kroner

8. Kommunedirektøren gis fullmakt til å godkjenne lånevilkårene for nye lån som ligger innenfor de vedtatte rammene. Kommunedirektøren gis dessuten fullmakt til å godkjenne lånevilkårene ved refinansiering av tidligere opptatte lån.

9. Det søkes Husbanken om en låneramme for startlån (til videreutlån) på 650 000 000 kroner i 2024.

10. For inntektsåret 2024 fastsettes den kommunale skattøren for inntekts- og formuesskatt i Drammen kommune lik de maksimalsatser Stortinget vedtar.

11. Det disponeres inntil 100 millioner kroner fra premiefondet i Drammen kommunale pensjonskasse og millioner kroner fra premiefondet i KLP til delvis finansiering av reguleringspremie for 2024.

12. Styregodtgjørelser i kommunale foretak justeres i samsvar med anslag for kommunal deflator i 2024 på 4,3 prosent.

13. Det legges foreløpig til grunn at Drammen kommune bosetter 58 flyktninger i 2024, hvorav inntil fire enslige mindreårige flyktninger. Kommunedirektøren vil fremme politisk sak om bosetting av flyktninger i begynnelsen av 2024, etter at kommunen har mottatt anmodning om bosetting fra IMDi.

Vedtatte verbalforslag

Hovedutvalg for oppvekst og utdanning

P01 Skole

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om gjeninnføring av Ung11: Utrede reetablering av Ung11 for mulig oppstart høst 2024, etter samme driftskonsept som tidligere, saken skal vise til erfaring og resultater. Frist: Våren 2024, ses i sammenheng med rammesaken.
- Sak om overføring av vedlikeholdet på alle uteområdene tilknyttet skoler og barnehager inn i plan for vedlikehold av nærmiljøanlegg. Frist: 2024
- Sak om behovet for digitale enheter, digitale/ikke digitale læremidler og lærebøker på 1-4. trinn.
- Handlingsplan mot vold og ungdomskriminalitet, ses i sammenheng med planstrategien.

P02 Barnehage

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om løpende barnehageopptak: Utrede ulike muligheter for mer fleksibelt opptak til kommunale barnehager. Utredningen skal vise graderte muligheter opp til og med løpende opptak, og blant annet inneholde vurdering av flere opptakstidspunkter og dersom det begrenses til noen enkeltbarnehager. Frist: 2024
- Sak om moderasjonsordninger: Utrede kostnader for kommunen ved nasjonale og lokale moderasjonsordninger for barnehage og SFO-tilbud, (herunder NAV-ordninger og andre støtteordninger som overlapper med kommunens egne moderasjonsordninger)

Hovedutvalg for helse og omsorg

P06 Hjemmetjenester og institusjon

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om prinsipper for kjøp av heldøgns omsorgsplasser fra ideelle og private tilbydere.
- Sak om fritt brukervalg i hjemmesykepleien: Utrede innføring av fritt brukervalg i hjemmesykepleien, herunder mulig fremdrift for innføring, vurdere optimalt antall aktører og ulike løsninger for tildeling av brukere for å få til et velfungerende marked. Frist: Våren 2024
- Sak om norm for antall pleiere per bruker: Utrede innføring av en norm for å begrense antall pleiere brukere må forholde seg til.
- Sak om offentlig-privat samarbeid om boformer: Utrede ulike løsninger for å ta i bruk offentlig-privat samarbeid ved etablering av nye boliger for brukere. Frist: 1. halvår 2024
- Sak om tilrettelegging landsby for eldre som ikke lenger kan bo hjemme, men som er for friske for institusjon. Dette med basis i forskning og erfaring fra tilsvarende prosjekter nasjonalt og internasjonalt.
- Sak om deltakelse fra Drammen kommune i prosjektet Tørn – Sammen om fremtidens helse og omsorg. Tørn-prosjektet gjør forsøk med organisering av oppgavene i kommunenes omsorgstjenester. Det handler om å skape gode brukeropplevelser gjennom riktig kompetanse til riktig tid – og med heltidskultur i bunn.
- Sak om innføring av eldreombud.
- Sak om etablering av årlig eldrefestival: Utrede etablering av en årlig eldrefestival i samarbeid med frivillige aktører.
- Nytt verbalforslag (ikke nummerert)
- Kommunedirektøren bes ivareta følgende:
- Det skal ikke gjennomføres noen kutt i programområdene til Hovedutvalget for helse og omsorg i perioden 2024-2027 som fører til reduksjon i kommunens lovpålagte tjenester til innbyggerne. Målet i denne perioden er tvert imot å styrke den økonomiske rammen. Eldreomsorgen skal prioriteres og vernes.

Hovedutvalg for arbeid, aktivitet og inkludering

P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om alternativer for praktisk gjennomføring av henteordning for eldre hjemmeboende og personer med funksjonsnedsettelse, slik at disse kan delta på aktiviteter. Det sees spesielt på mulig samarbeide med frivillige.
- P07 Rus og psykisk helse
- Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:
- Sak om revidering av Partnerskapsavtale med Fontenehuset.
- Sak om plan for videreutvikling av både gårdsdrift og rehabiliteringstilbudet for Nedre Eik Gård. Start 2024

P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om hvordan innføringen av et integreringsbarometer skal løses: Hvilke områder en skal kartlegge, utviklingen over tid og mulige tiltak for å bedre inkluderingen. Integreringsbarometeret legges fram i en årlig rapport som kartlegger statistiske forskjeller på innvandrerbefolkningen og øvrig befolkning. Frist: 1. halvår 2024.
- Sak om hvordan introduksjonsprogrammet fungerer, hvordan resultatet har utviklet seg over år og hvordan introduksjonsprogrammet kan bli tydeligere arbeidsrettet og individuelt tilpasset. Frist: 2024.
- Sak om et prøveprosjekt der personer som er avhengig av offentlige ytelser får et reelt inntektsløft dersom de skaffer seg full- eller deltidsjobb.
- Kommunedirektøren bes i løpet av første halvår 2024 en sak for Hovedutvalg for Arbeid, aktivitet og inkludering, som har til hensikt å:
- Innføre aktivitetsplikt for alle sosialhjelpsmottagere i arbeidsfør alder.
- Redegjøre for, og fremlegge forslag om hvilke andre kommunale tjenester, ytelser og støtteordninger det kan stilles aktivitetsplikt til.
- Redegjøre for hvilke aktivitetstilbud og arbeidsoppgaver som kan knyttes til aktivitetsplikten, gjerne i samarbeid med frivillige organisasjoner.
- Redegjøre for kommunens støtteordninger for lavinntektsfamilier og synliggjøre hvor og hvordan det eventuelt er mulig å styrke arbeidslinjen og familienes evne til å leve av egen inntekt. Herunder gjennomgå NAV's mulighet til å veilede familier på både inntekts- og utgiftssiden. Frist 2024.

Hovedutvalg for kultur, idrett, frivillighet og byliv

P09 Kultur, idrett og frivillighet

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om igangsetting av en gjennomgang av kommunens samling av kunst med sikte på å frembringe en samlet oversikt, hvordan denne ivaretas og om noen kan avhendes. Hovedutvalget holdes løpende orientert om fremdriften i arbeidet
- Sak om reforhandling av avtalen om støtte til Brageteateret
- Sak om løsninger slik at alle barn og unge har mulighet til å delta på én fritidsaktivitet. Frist: våren 2024.
- Sak om etablering av fond på 10 millioner for offentlig-frivillig-samarbeidsanlegg.
- Sak om konsekvensene av å avvikle den kommunale støtten til Buskerud kunstsenter.

Hovedutvalg for tekniske tjenester

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om bruk av midler avsatt til sykkelplanen, med spesielt fokus på vedlikehold og fullføring av hele strekninger.

Formannskap

Kommunestyret ber kommunedirektøren utrede følgende:

- Sak om full gjennomgang av beregningsgrunnlaget for selvkost, med hensikt om å holde gebyrer og kommunale avgifter på et lavest mulig nivå.
  - Ordfører vil oppdatere formannskapet med status på selvkostmodellen for RfD.
- Sak om forslag til strukturelle organiseringer og samlokalisering, med fokus på å skjerme innbyggerne mest mulig, herunder:
  - Frigjøring av arbeidsplasser og bruk av formålsbygg: Utrede muligheten for å frigjøre kontor plasser, som ikke er publikumsrettede, med tanke på å redusere driftskostnader eller selge bygg.
  - Kinogården Svelvik: Utrede oppgradering av Kinogården til bruk som kontorbygg/administrasjonsbygg, ref. Investeringsreglementet.
  - Salg av eiendommer av «herskapelig karakter» - ref. spørsmål ID:2024-96.
- Sak om tilrettelegging for arbeidstakere med hull i cv som mangler teoretisk kunnskap, men som har faglig og brukerkompetanse. Herunder økt satsning på erfaringskonsulenter.
- Sak om bruk av konsulent tjenester i Drammen kommune. Frist: våren 2024.
- Sak om revidering av parkeringsstrategi. Frist: 1. halvår 2024.
- Sak om etablering et prosjekt, sammen med fagforeningene, for å analysere sykefravær og hvordan vi skal få ned dette. Prosjektet forankres og følges opp av PSU. Frist: våren 2024.
- Sak om helhetlig plan for utvikling av Åskollen, med ungdomsskole, seniorboliger og flerbrukshall
- Sak om gjennomgang av tjenester som det hensikts å konkurranseutsette. Det sees på økt bruk av dette innen:
  - Renovasjon og avfallshåndtering fra virksomheter
  - Vei- og infrastrukturarbeid
  - Park- og grøntområder
  - IKT-tjenester: Levering og vedlikehold av IKT-infrastruktur, datanettverk og relaterte tjenester.
  - Transporttjenester.
  - Eiendomsforvaltning: Drift og vedlikehold av kommunale eiendommer, som for eksempel offentlige kontorbygg.
  - Renhold.
  - Helse
- Sak om salg av Eidra.
- Sak hvor det redegjøres for oppfølging av språkkrav ved nyansettelser i Drammen kommune (vedtatt i gamle Drammen kommune) og utarbeide forslag til oppfølging av språkkartlegging som er gjennomført i 2021/2022, med hensikt å øke språkkompetansen der kartleggingen viser behov for dette.
- Sak om hvordan Drammen kommune skal aktivt jobbe for en ren og plastfri Drammenselv og Drammensfjord.

Kommunedirektøren bes ivareta følgende:

- Innføre «ansettelsestopp»: Alle nyansettelser skal godkjennes på kommunedirektør-nivå etter en helhetlig vurdering –blant annet om det er budsjettmessig dekning for stillingen før den utlyses. Rutiner og varighet for dette utarbeides gjennom politisk sak.

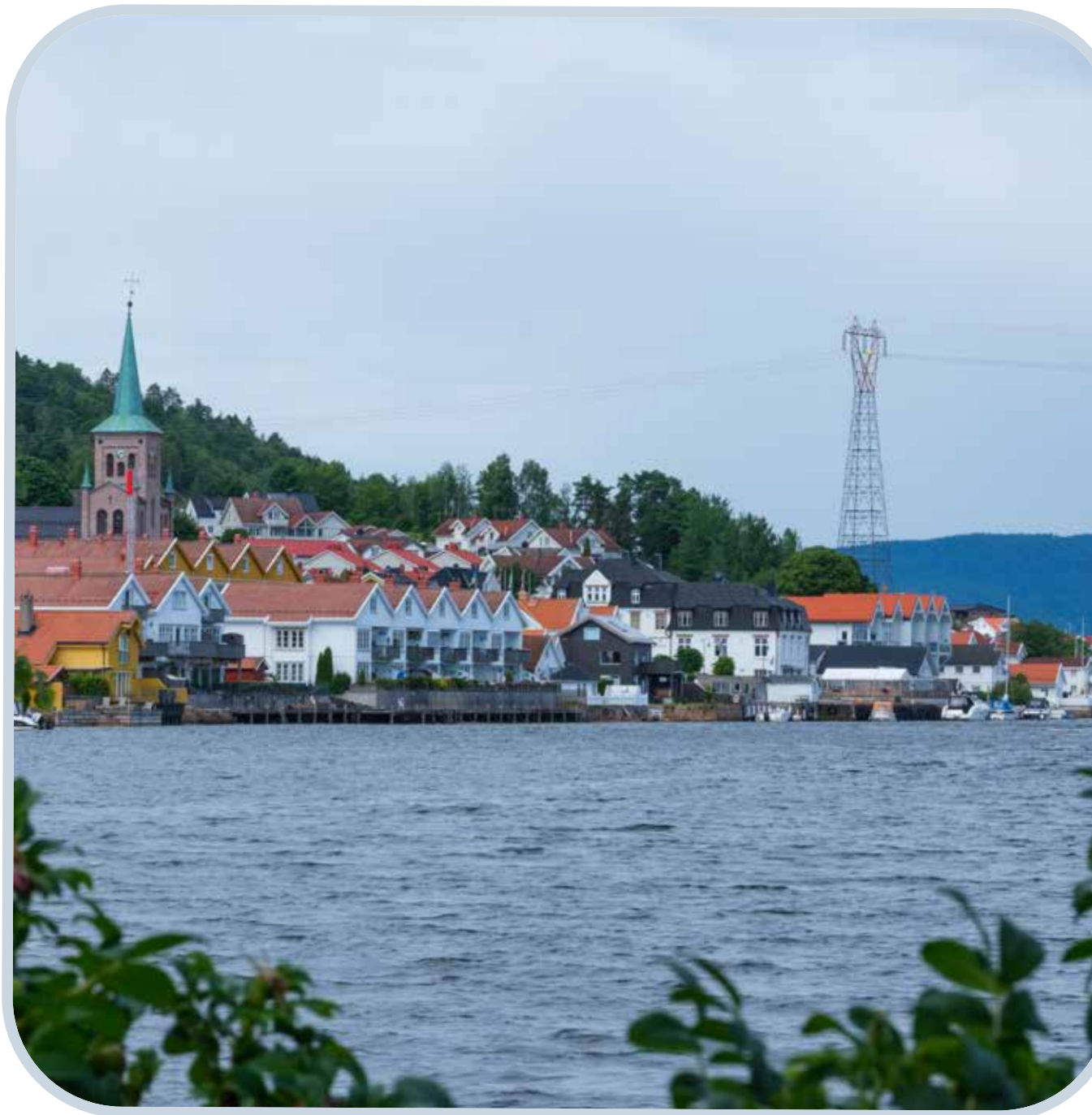
Følgende stillinger er unntatt:

- Undervisningspersonell i skole
- Personell i barnehager
- Faglært helsepersonell
- Leger

Vedtatte verbalvedtak fra øvrige forslag

Betale kommunale avgifter månedlig

- Kommunedirektøren bes komme med en sak til kommunestyret om innføring av mulighet til å betale kommunale avgifter månedlig uten ekstra kostnad for innbyggere
- Samarbeidsavtaler med kommunen og ideelle og frivillige organisasjoner
- Kommunedirektøren bes fremme sak innen 1 tertial 2024 for oppstart av samarbeidsavtaler med kommunen og ideelle og frivillige organisasjoner innen helse og beredskap.

Fellesforslag PP, KrF, FrP og H

Endringsoversikt - oppusmmering av budsjettforslaget (drift)

Beløp i 1000

Tjenesteområde/gruppering	Tiltak	2024	2025
P01 Skole	Barn og unge med behov for store hjelpetiltak	2 500	2 500
P01 Skole	Skolemat tas ut	-500	-500
P02 Barnehager	Utvide prosjektet «Økt bemanning i barnehager»	1 400	1 400
P03 Forebyggende tjenester	Økt legeressurs på helsestasjon for ungdom	290	290
P07 Rus og psykisk helse	Økt tilskudd til Fontenehuset	700	700
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	Gevinst av målrettede tiltak for inkludering i arbeidslivet	-2 000	-3 000
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	Jordmorressurs Kvinnehelsehuset	200	200
P09 Kultur, idrett og frivillighet	Aktive lokalsamfunn	1 000	1 000
P09 Kultur, idrett og frivillighet	Eldresatsing i idrettslag	300	0
P09 Kultur, idrett og frivillighet	Likebehandling av Solbergbanen	500	500
P09 Kultur, idrett og frivillighet	Oppheve vedtak fra HØP 2023 om salg av stadion reklame	-2 000	-2 000
P09 Kultur, idrett og frivillighet	Redusert ramme	2 000	2 000
P13 Arealplan, klima og miljø	Klimafond	-2 500	-2 500
P16 Næringsutvikling	Finansiering av av julebelysning, tas innenfor rammen	-40	-40
P16 Næringsutvikling	Ikke finansiert julegatebelysning i Mjøndalen	40	40
P19 Sentrale poster	Nedtrekk konsulent tjenester	-2 500	-2 500
Netto finansutgifter	Renteutgifter	0	-119
Netto finansutgifter	Avdrag på lån	0	-109
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	Bruk av disposisjonsfond	610	2 138
Sum endring drift		0	0

Endringsoversikt - oppusmmering av budsjettforslaget (investering)

Beløp i 1000

Tjenesteområde/gruppering	Investering	2024	2025
P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Sykkelplan	-3 000	-3 000
Sum investeringsinntekter	Kompensasjon for merverdiavgift	600	600
Sum investeringsinntekter	Bruk av lån	2 400	2 400
Sum endring investering		0	0

2026	2027	Endringsbeskrivelse
2 500	2 500	Opprette flere plasser for barn/unge med store hjelpebehov i de forsterkede enhetene Sagstedbrua og Nøsted og/eller til opprettelse av såkalte forsterkede satellitter ved noen skoler som har mulighet for det.
-500	-500	Gjenværende midler fra 2023 overføres slik at prosjektet videreføres midlertidig.
1 400	1 400	“Kommunedirektøren bes velge ut barnehage(r) der leder har gode forutsetninger til å følge opp piloten. Ber om at kommunedirektøren tar initiativ til å kontakte USN med mål om å etablere en følgeforskning for dette utvidede forsøket med økt bemanning i Drammen kommunale barnehager. Barnehagen bør velges ut etter følgende kriterier: Normalt fungerende barnehage som ligger på gjennomsnittet hva gjelder størrelse, sykefravær og brukerundersøkelse.”
290	290	Økning av legeressurs på helsestasjon for ungdom fra 20% til 40%
700	700	Økt tilskudd til Fontenehuset, forutsettes revidering av partnerskapsavtalen
-5 000	-6 000	“Å få flere som har falt utenfor arbeidslivet inn i arbeid er noe det nye hovedutvalget for Arbeid, aktivitet og inkludering skal få fart på. Vi foreslår et forsiktig estimat på at dette vil føre til økte skatteinntekter i Drammen kommune i 2024.”
200	200	Tilskudd til jordmorressurs på Kvinnehelsehuset
1 000	1 000	Dette viktige forebyggende arbeidet trenger flere ressurser slik at alle idrettsklubber og skoler kan involveres.
0	0	Treningsgrupper for eldre i regi av idrettslag
500	500	Likebehandle Solberg-banen med samme kompensasjon for totalkostnad som Konnerudbanen, strømstøtte skal fratrekkes
-2 000	-2 000	
2 000	2 000	
0	0	Klimafond tas ut
-40	-40	
40	40	Gjelder oppheng av julebelysning over Arbeidergata i Mjøndalen. Julebelysningen for øvrig skal være finansiert. Nærutvalget i kommunedel1 har spilt denne saken inn i HØP.
-2 500	-2 500	Nedtrekk konsulenttenester
-204	-294	
-218	-327	
1 832	3 031	Korreksjon: overskytende beløp i forslaget er ført mot redusert bruk av disposisjonsfond
0	0	
2026	2027	Endringsbeskrivelse
-3 000	-3 000	
600	600	
2 400	2 400	Korreksjon: overskytende beløp i forslaget er saldert mot redusert bruk av lån
0	0	

Budsjettvedtak

Hovedoversikt drift 1A

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sentrale inntekter				
Integreringstilskudd	-187 522	-136 349	-100 199	-74 189
Rente og inv. kompensasjon fra staten	-29 120	-27 740	-25 193	-23 506
Skatt på inntekt og formue	-3 798 000	-3 805 035	-3 815 998	-3 834 608
Rammetilskudd	-3 323 413	-3 353 026	-3 368 260	-3 396 472
Tilskudd enslige mindreårige flyktninger	-28 929	-23 655	-16 119	-13 105
Tilskudd lokalt næringsliv	0	0	0	0
Overføring fra kommunale foretak	-111 463	-111 463	-111 463	-111 463
Vertskommunetilskudd	-3 400	0	0	0
Sum Sentrale inntekter	-7 481 847	-7 457 267	-7 437 231	-7 453 342
Sentrale utgifter				
Lønnsreserve	145 345	145 345	145 345	145 345
Husleie og renhold	853 000	858 400	862 900	881 400
Gjeldsbrevkraft	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Diverse fellesutgifter (netto)	0	0	0	0
Bygningsrelaterte utgifter	0	0	0	0
Ufordelt innsparingskrav	-30 000	-150 000	-150 000	-150 000
Rammebevilgning Covid-19 tiltak	0	0	0	0
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Avsetninger flyktninger	112 200	66 300	29 500	6 500
Tilskudd Den norske kirke, kapitalkostnader og pensjon	3 327	3 327	3 327	3 327
Avsetning priskompensasjon	0	0	0	0
Pensjon	156 438	180 272	179 756	188 703
Sum Sentrale utgifter	1 568 312	1 431 645	1 398 829	1 403 276
Driftsutgifter per tjenesteområde	6 066 388	6 052 540	5 985 074	5 959 065
Avskrivninger	0	0	0	0
Brutto resultat (KOSTRA)	152 853	26 918	-53 328	-91 001
Netto finansutgifter og inntekter				
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	106 016	115 740	118 378	120 501
Konserninterne renteutgifter	210 100	225 500	233 800	241 000
Konserninterne avdrag	262 228	279 363	312 333	374 267
Renteinntekter	-161 406	-169 093	-172 952	-175 075
Overføring til/fra lånefondet	-13 600	-46 300	-58 000	-64 900
Utbytte	-192 000	-192 000	-192 000	-192 000
Finansutgifter i tjenesteområdene	-741	-741	-741	-741
Sum Netto finansutgifter og inntekter	210 596	212 469	240 818	303 052

Økonomiplan				
	2024	2025	2026	2027
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Motpost avskrivninger i tjenesteområdene	0	0	0	0
Netto resultat	33 449	-90 613	-142 510	-117 949
Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner				
Avsetning til disposisjonsfond	0	0	0	17 849
Overføringer til investeringsregnskapet	124 500	122 900	148 200	100 100
Bruk av bundne fond	0	0	0	0
Avsetning bundne fond	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	-157 949	-32 287	-5 690	0
Sum Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner	-33 449	90 613	142 510	117 949
Årsoverskudd / underskudd	0	0	0	0

Merknader til hovedoversikt Drift 1A

I flertallspartiens forslag ble det forutsatt at Klimafondet skulle reduseres med 2,5 millioner kroner per år i 2024 og 2025. Forslaget var lagt inn som en reduksjon i rammen til P13 Arealplan, klima og miljø. Bruk av fond skal imidlertid ikke føres som endring i programområdets ramme, og er derfor flyttet til avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner. Siden klimafondet er definert som et ubundet driftsfond inngår bruk av dette fondet i raden «Bruk av disposisjonsfond» i 2024 og 2025.

Flertallspartiens forslag til driftsbudsjett hadde et overskytende beløp (merinntekt) på bunnlinjen hvert år i perioden 2024-2027. Disse beløpene er saldert bort gjennom redusert bruk av disposisjonsfond i perioden 2024-2026, mens det i 2027 er benyttet til økt avsetning til disposisjonsfond. I sum gir denne korreksjonen redusert bruk av disposisjonsfond med 6,3 millioner kroner i perioden 2024-2027.

Hovedoversikt drift 1B

Beløp i 1000

Økonomiplan				
	2024	2025	2026	2027
P01 Skole	1 198 158	1 179 607	1 162 907	1 147 107
P02 Barnehager	937 766	943 573	942 773	942 773
P03 Forebyggende tjenester	456 297	452 297	448 447	448 447
P04 Helse	374 627	375 627	376 327	376 327
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	469 130	462 130	472 130	477 130
P06 Hjemmetjenester og institusjon	1 187 534	1 239 659	1 264 184	1 309 184
P07 Rus og psykisk helse	163 550	163 050	162 300	162 300
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	436 675	438 093	437 693	436 693
P09 Kultur, idrett og frivillighet	310 809	300 909	300 909	300 909
P10 Medvirkning og lokaldemokrati	3 936	3 936	3 936	3 936
P11 Utbygging og samferdsel	119 527	119 527	119 527	119 527
P12 Vann, avløp og renovasjon	-210 104	-266 769	-332 960	-402 169
P13 Arealplan, klima og miljø	48 623	48 623	48 623	48 623
P14 Ledelse, styring og administrasjon	413 590	426 390	422 390	422 390
P15 Samfunnssikkerhet	99 696	99 314	99 314	99 314

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P16 Næringsutvikling	15 316	15 316	15 316	15 316
P18 Politisk styring	43 017	53 017	43 017	53 017
P19 Sentrale poster	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Sum netto rammer	6 065 647	6 051 800	5 984 334	5 958 325
Herav:				
Avskrivninger	0	0	0	0
Renteinntekter	-300	-300	-300	-300
Utbytter	-500	-500	-500	-500
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	0	0	0	0
Renteutgifter	59	59	59	59
Motpost avskrivninger	0	0	0	0
Overføring til investering	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0
Sum rammer uten 1A-poster	6 066 388	6 052 540	5 985 074	5 959 065

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 første ledd

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Rammetilskudd	-3 323 413	-3 353 026	-3 368 260	-3 396 472
Inntekts- og formuesskatt	-3 798 000	-3 805 035	-3 815 998	-3 834 608
Andre generelle driftsinntekter	-248 971	-187 744	-141 511	-110 800
Sum generelle driftsinntekter	-7 370 384	-7 345 805	-7 325 769	-7 341 880
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	7 179 637	6 996 423	6 884 441	6 855 979
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Sum netto driftsutgifter	7 509 637	7 326 423	7 214 441	7 185 979
Brutto driftsresultat	139 253	-19 382	-111 328	-155 901
Renteinntekter	-157 443	-165 287	-169 275	-171 398
Utbytter	-192 500	-192 500	-192 500	-192 500
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-4 263	-4 106	-3 977	-3 977
Renteutgifter	316 175	341 299	352 237	361 560
Avdrag på lån	262 228	279 363	312 333	374 267
Netto finansutgifter	224 196	258 769	298 818	367 952
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Netto driftsresultat	33 449	-90 613	-142 510	-117 949

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Disponering eller dekning av netto driftsresultat				
Overføring til investering	124 500	122 900	148 200	100 100
Avsetninger til bundne driftsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0
Avsetninger til disposisjonsfond	0	0	0	17 849
Bruk av disposisjonsfond	-157 949	-32 287	-5 690	0
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-33 449	90 613	142 510	117 949
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 andre ledd

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
P01 Skole	1 198 158	1 179 607	1 162 907	1 147 107
P02 Barnehager	937 766	943 573	942 773	942 773
P03 Forebyggende tjenester	456 297	452 297	448 447	448 447
P04 Helse	374 627	375 627	376 327	376 327
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	469 130	462 130	472 130	477 130
P06 Hjemmetjenester og institusjon	1 187 534	1 239 659	1 264 184	1 309 184
P07 Rus og psykisk helse	163 550	163 050	162 300	162 300
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	436 675	438 093	437 693	436 693
P09 Kultur, idrett og frivillighet	310 809	300 909	300 909	300 909
P10 Medvirkning og lokaldemokrati	3 936	3 936	3 936	3 936
P11 Utbygging og samferdsel	119 527	119 527	119 527	119 527
P12 Vann, avløp og renovasjon	-210 104	-266 769	-332 960	-402 169
P13 Arealplan, klima og miljø	48 623	48 623	48 623	48 623
P14 Ledelse, styring og administrasjon	413 590	426 390	422 390	422 390
P15 Samfunnssikkerhet	99 696	99 314	99 314	99 314
P16 Næringsutvikling	15 316	15 316	15 316	15 316
P18 Politisk styring	43 017	53 017	43 017	53 017
P19 Sentrale poster	1 110 749	941 382	896 867	894 414
Sum bevilgninger drift, netto	7 178 896	6 995 682	6 883 700	6 855 238
Herav:				
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Netto renteutgifter og -inntekter	-741	-741	-741	-741
Overføring til investering	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	7 179 637	6 996 423	6 884 441	6 855 979

Bevilgningsoversikt drift etter § 5-4 andre ledd

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
P01 Skole	1 198 158	1 179 607	1 162 907	1 147 107
P02 Barnehager	937 766	943 573	942 773	942 773
P03 Forebyggende tjenester	456 297	452 297	448 447	448 447
P04 Helse	374 627	375 627	376 327	376 327
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	469 130	462 130	472 130	477 130
P06 Hjemmetjenester og institusjon	1 187 534	1 239 659	1 264 184	1 309 184
P07 Rus og psykisk helse	163 550	163 050	162 300	162 300
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	436 675	438 093	437 693	436 693
P09 Kultur, idrett og frivillighet	310 809	300 909	300 909	300 909
P10 Medvirkning og lokaldemokrati	3 936	3 936	3 936	3 936
P11 Utbygging og samferdsel	119 527	119 527	119 527	119 527
P12 Vann, avløp og renovasjon	-210 104	-266 769	-332 960	-402 169
P13 Arealplan, klima og miljø	48 623	48 623	48 623	48 623
P14 Ledelse, styring og administrasjon	413 590	426 390	422 390	422 390
P15 Samfunnssikkerhet	99 696	99 314	99 314	99 314
P16 Næringsutvikling	15 316	15 316	15 316	15 316
P18 Politisk styring	43 017	53 017	43 017	53 017
P19 Sentrale poster	1 110 749	941 382	896 867	894 414
Sum bevilgninger drift, netto	7 178 896	6 995 682	6 883 700	6 855 238
Herav:				
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Netto renteutgifter og -inntekter	-741	-741	-741	-741
Overføring til investering	0	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	7 179 637	6 996 423	6 884 441	6 855 979

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 første ledd

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Investeringer i varige driftsmidler	1 261 310	1 375 390	1 422 650	1 233 130
Tilskudd til andres investeringer	10 000	9 000	9 500	7 500
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	22 500	22 500	22 500	22 500
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Sum investeringsutgifter	1 293 810	1 406 890	1 454 650	1 263 130
Kompensasjon for merverdiavgift	-178 990	-206 090	-187 733	-124 033
Tilskudd fra andre	-2 483	-147 192	-7 000	-24 210
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	-26 000	-104 000	-43 000	-16 000
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Bruk av lån	-961 836	-826 707	-1 068 716	-998 786
Sum investeringsinntekter	-1 170 410	-1 285 089	-1 307 549	-1 164 129
Videreutlån	650 000	650 000	650 000	650 000
Bruk av lån til videreutlån	-650 000	-650 000	-650 000	-650 000
Avdrag på lån til videreutlån	115 000	130 000	145 000	160 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-115 000	-130 000	-145 000	-160 000
Netto utgifter videreutlån	0	0	0	0
Overføring fra drift	-124 501	-122 901	-148 201	-100 101
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	1 100	1 100	1 100	1 100
Bruk av ubundet investeringsfond	0	0	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-123 401	-121 801	-147 101	-99 001
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0	0

Merknad til bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 første ledd

I flertallspartiens forslag til endringer i investeringsbudsjettet mangler saldering av netto frigjorte midler på 2,4 millioner kroner per år. Overskytende beløp er saldert med redusert bruk av lån med tilsvarende beløp. Dette innebærer at lånebehovet reduseres med 9,6 millioner kroner i løpet av perioden 2024-2027.

Som følge av denne endringen er også lånerammen i vedtakspunkt 7 og 7a fra kommunedirektørens forslag nedjustert tilsvarende.

Bevilgningsoversikt investering etter § 5-5 andre ledd

1. Investeringer i varige driftsmidler

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
P01 Skole					
KK P01 Inventar og utstyr Skole	7 000	7 000	7 000	7 000	28 000
DEKF P01 Oppgradering bygningsmassen	12 400	12 400	12 400	12 400	49 600
KK P01 IKT Skole	15 000	15 000	30 000	15 000	75 000
DEKF P01 Veiavangen skole	12 000	245 000	111 000	52 000	420 000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
KK P01 Ny lokalisering av tilbudet på Sagstedbrua	2 000	0	0	0	2 000
KK P01 Skole inventar Veiavangen ungdomsskole	0	0	10 000	0	10 000
DEKF P01 Etablering paviljonger Marienlyst	10 000	0	0	0	10 000
DEKF P01 Universell utforming skole og barnehage	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum P01 Skole	59 400	280 400	171 400	87 400	598 600
P02 Barnehager					
KK P02 Inventar og utstyr Barnehage	3 800	3 800	3 800	3 800	15 200
DEKF P02 Oppgradering bygningsmassen	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
DEKF P02 Utvide Berger barnehage	5 000	0	0	0	5 000
DEKF P02 Optimalisere av eksisterende areal i barnehager	4 000	4 000	4 000	0	12 000
KK P02 Investering IKT	0	1 000	1 000	1 000	3 000
Sum P02 Barnehager	15 800	11 800	11 800	7 800	47 200
P03 Forebyggende tjenester					
KK P03 Inventar og utstyr Forebyggende tjenester	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum P03 Forebyggende tjenester	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
P04 Helse					
KK P04 Inventar og utstyr Helse	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000
Sum P04 Helse	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne					
KK P05 Inventar og utstyr Mennesker med nedsatt funksjonsevne	2 000	4 000	4 000	4 000	14 000
DEKF P05 Oppgradering bygningsmassen	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
DEKF P05 Korsveien 68 - botilbud med base (HDO)	16 000	40 000	10 000	0	66 000
DEKF P05 Kjøp av baser (HDO)	11 000	0	0	0	11 000
DEKF P05 Kjøp av 10 boenheter - nye (HDO)	47 000	0	0	0	47 000
Sum P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	78 000	46 000	16 000	6 000	146 000
P06 Hjemmetjenester og institusjon					
KK P06 Inventar og utstyr Hjemmetjenester og institusjon	12 000	17 000	17 000	17 000	63 000
KK P06 Infrastruktur strøm og trådløst nettverk	8 000	0	0	0	8 000
DEKF P06 Oppgradering bygningsmassen	8 000	8 000	8 000	8 000	32 000
DEKF P06 Konnerud (HDO)	2 000	3 000	0	0	5 000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
DEKF P06 Gulskogen omsorgsboliger (HDO)	77 000	5 000	0	0	82 000
DEKF P06 Helleristningen omsorgsboliger (HDO)	10 000	84 000	95 000	16 000	205 000
DEKF P06 Krokstad sykehjem (HDO)	14 000	26 000	420 000	378 000	838 000
DEKF P06 Solberglia sykehjem (HDO)	8 000	26 000	26 000	0	60 000
Sum P06 Hjemmetjenester og institusjon	139 000	169 000	566 000	419 000	1293 000
P07 Rus og psykisk helse					
KK P07 Inventar og utstyr Rus og psykisk helse	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
DEKF P07 Oppgradering bygningsmassen	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
DEKF P07 Forsterkede boliger og baser (HDO) (Bl.a. Strandveien Mjøndalen)	16 000	16 000	0	0	32 000
Sum P07 Rus og psykisk helse	19 000	19 000	3 000	3 000	44 000
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig					
DEKF P08 Kommunale boliger	12 650	12 650	12 650	12 650	50 600
DEKF P08 Oppgradering bygningsmassen	13 200	13 200	13 200	13 200	52 800
KK P08 Inventar og utstyr Sosialtj, etabl. og bolig	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	26 850	26 850	26 850	26 850	107 400
P09 Kultur, idrett og frivillighet					
KK P09 Kjøleanlegg Vassenga	12 000	0	0	0	12 000
KK P09 Maskiner, inventar og utstyr	8 800	8 800	8 800	8 800	35 200
KK P09 Oppgradering arena, anlegg og natur	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
DEKF P09 Oppgradering bygningsmassen	8 000	8 000	8 000	8 000	32 000
KK P09 Kunstgress	10 000	8 000	8 000	8 000	34 000
DEKF P09 Oppkjøp av friluft / naturområder	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
KK P09 Lokaler og arenaer til kultur og frivillighet	7 000	10 000	5 000	0	22 000
KK P09 Sikring friluftsdammer	15 000	2 000	2 000	2 000	21 000
Sum P09 Kultur, idrett og frivillighet	68 800	44 800	39 800	34 800	188 200
P11 Utbygging og samferdsel					
KK P11 Ny gang- og sykkelundergang Ryddinggangen	10 000	0	0	0	10 000
KK P11 Anlegg for andre netto	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Maskiner, biler, utstyr og inventar	6 000	6 000	6 000	6 000	24 000
KK P11 Oppgradering Parker og grøntområder	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
KK P11 Trafikksikkerhetstiltak / trygge skoleveier	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Kollektiv (Leskur mm.)	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
KK P11 Vei	54 000	56 000	56 000	56 000	222 000
KK P11 Flomsikring	3 000	0	0	0	3 000
KK P11 Samarbeid med andre utbyggere	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Oppgradering lekeplasser	6 000	10 000	10 000	10 000	36 000
KK P11 Bybru	337 000	320 000	100 000	0	757 000
KK P11 Universell utforming	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
KK P11 Sykkelplan	17 000	17 000	17 000	17 000	68 000
KK P11 Oppgradering av parkeringsautomater	2 000	1 000	500	0	3 500
KK P11 Utbedring av støttemurer langs Drammenselva	10 000	8 000	0	0	18 000
KK P11 Batteriøya	0	3 000	9 000	0	12 000
Sum P11 Utbygging og samferdsel	520 000	496 000	273 500	164 000	1 453 500
P12 Vann, avløp og renovasjon					
KK P12 Vann/avløp	220 000	200 000	200 000	200 000	820 000
KK P12 Nytt avløpsrenseanlegg (Nordbykollen) med inntaksledninger	17 360	10 540	30 000	118 980	176 880
KK P12 Transportsystem til regionalt renseanlegg (Mjøndalen - Nordbykollen)	20 000	20 000	35 000	115 000	190 000
Sum P12 Vann, avløp og renovasjon	257 360	230 540	265 000	433 980	1 186 880
P13 Arealplan, klima og miljø					
KK P13 Etterdrift avfallsdeponi Mile	800	700	0	0	1 500
Sum P13 Arealplan, klima og miljø	800	700	0	0	1 500
P14 Ledelse, styring og administrasjon					
KK P14 Digitalisering	27 100	21 100	21 100	21 100	90 400
KK P14 Prosjekt Omstilling IKT og digitaliseringsstrategi	26 000	0	0	0	26 000
DEKF P14 Oppgradering bygningsmassen	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000
KK P14 Sikkerhet og infrastruktur	0	5 000	5 000	5 000	15 000
Sum P14 Ledelse, styring og administrasjon	55 600	28 600	28 600	28 600	141 400
P15 Samfunnssikkerhet					
Sum P15 Samfunnssikkerhet	0	0	0	0	0
P18 Politisk styring					
KK P18 Inventar og utstyr politisk styring	0	0	0	1 000	1 000
Sum P18 Politisk styring	0	0	0	1 000	1 000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
P19 Sentrale poster					
DEKF P19 Diverse investeringer	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
DEKF P19 Oppgradering bygningsmassen	12 500	12 500	12 500	12 500	50 000
DBKF Drammensbadet, Inventar og utstyr	1 200	1 200	1 200	1 200	4 800
Sum P19 Sentrale poster	18 700	18 700	18 700	18 700	74 800
Org. oppsett mangler					
Sum Org. oppsett mangler	0	0	0	0	0
Investeringer i varige driftsmidler	1 261 310	1 375 390	1 422 650	1 233 130	5 292 480

2. Tilskudd til andres investeringer

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
KK P09 Gravplasser	2 500	2 500	2 500	1 000	8 500
KK P09 Kirken	7 500	6 500	7 000	6 500	27 500
Tilskudd til andres investeringer	10 000	9 000	9 500	7 500	36 000

3. Investeringer i aksjer og andeler i selskaper

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
Finansiering – KK	22 500	22 500	22 500	22 500	90 000
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	22 500	22 500	22 500	22 500	90 000

4. Utlån av egne midler

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan Sum 2024- 2027
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0
Sum del 1-4	1 293 810	1 406 890	1 454 650	1 263 130	5 418 480

Økonomisk oversikt drift etter § 5-6

Beløp i 1000

	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Rammetilskudd	-3 323 413	-3 353 026	-3 368 260	-3 396 472
Inntekts- og formuesskatt	-3 798 000	-3 805 035	-3 815 998	-3 834 608
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-253 205	-191 977	-145 745	-115 034
Overføringer og tilskudd fra andre	-743 189	-779 482	-795 746	-802 646
Brukerbetalinger	-283 161	-283 161	-283 161	-283 161
Salgs- og leieinntekter	-657 407	-714 071	-791 662	-860 871
Sum driftsinntekter	-9 058 375	-9 126 753	-9 200 572	-9 292 792
Lønnsutgifter	4 140 364	4 147 732	4 144 232	4 144 232
Sosiale utgifter	1 069 810	1 093 644	1 093 128	1 102 075
Kjøp av varer og tjenester	2 951 379	2 836 309	2 807 634	2 841 334
Overføringer og tilskudd til andre	706 074	699 685	714 249	719 249
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Sum driftsutgifter	9 197 627	9 107 371	9 089 244	9 136 891
Brutto driftsresultat	139 253	-19 382	-111 328	-155 901
Renteinntekter	-157 443	-165 287	-169 275	-171 398
Utbytte	-192 500	-192 500	-192 500	-192 500
Gevinst og tap på finansielle omløpsmidler	-4 263	-4 106	-3 977	-3 977
Renteutgifter	316 175	341 299	352 237	361 560
Avdrag på lån	262 228	279 363	312 333	374 267
Netto finansutgifter	224 196	258 769	298 818	367 952
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Netto driftsresultat	33 449	-90 613	-142 510	-117 949
Disponering eller dekning av netto driftsresultat				
Overføring til investering	124 500	122 900	148 200	100 100
Avsetninger til bundne driftsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	0	0	0	0
Avsetninger til disposisjonsfond	0	0	0	17 849
Bruk av disposisjonsfond	-157 949	-32 287	-5 690	0
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-33 449	90 613	142 510	117 949
Fremført til inndeckning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0

Handlingsdelen

Rammer for handlingsdelen

Handlingsdelen i handlings- og økonomiplanen følger opp målene som er satt i kommuneplanens samfunnsdel og i vedtatte strategier, temaplaner og handlingsplaner. Tiltakene som iverksettes gjennom de årlige budsjettene skal støtte opp om målsettingene.

Drammen kommune har et lavt inntektsnivå, og har dermed et svært begrenset økonomisk handlingsrom til å finansiere ønskede satsinger med friske midler. Kommunen har tatt ut mye effektivisering etter sammenslåingen og drives kostnadseffektivt, når vi sammenligner oss med andre store kommuner og kommuner i samme KOSTRA-gruppe. Dette innebærer at det i de kommende årene vil måtte sees nærmere på hvordan kommunen kan kutte kostnader, og samtidig levere riktige og gode tjenester til innbyggerne.

Samtidig er Drammen en kommune med en rekke levekårsutfordringer som krever målrettet og systematisk innsats. Det betyr at det er nødvendig med tydelige prioriteringer, nytenkning og kreativitet i arbeidet med å følge opp kommunestyrets vedtatte mål og satsinger. I tillegg har kommunestyret i 2023 vedtatt nye planer innen viktige felt, som vil få betydning for den målrettede innsatsen framover.

I handlingsdelen beskrives de viktigste prioriteringene for den kommende fireårsperioden innenfor en stram økonomisk ramme. Kommunedirektøren foreslår å videreføre profilen fra forrige handlings- og økonomiplan for å møte viktige utfordringer i drammenssamfunnet, noe som betyr prioritering av ungdom og arbeid, frivillig innsats, utvikling av nærmiljøene og medvirkning.

Inkludering av unge og å få flest mulig i jobb og utdanning er avgjørende for å utjevne sosiale forskjeller og gi innbyggerne likere muligheter. Arbeid er den viktigste faktoren for stabil og forutsigbar inntekt. Det er en tydelig sammenheng mellom det å gjennomføre videregående skole og det å begynne i ordinært arbeid. Kommunedirektøren prioriterer derfor tiltak for å lykkes bedre med tidlig og samordnet innsats, og tiltak for unge som står i fare for å bli stående utenfor ordinært arbeidsliv eller utdanning.

Kommunen er helt avhengig av samarbeid med frivillige krefter for sammen å kunne skape et godt sted å leve. Kommunen har et klart mål om å styrke samarbeidet med frivillig sektor. Frivilligheten gir et betydelig bidrag på flere områder i samfunnet, og er med på å styrke deltakelse og skape aktivitet, trivsel og tilhørighet. Mulighet til å bidra styrker opplevelsen av å ha verdi og fremmer fellesskap og mening. Det å delta som frivillig kan ha stor betydning for å forebygge eller redusere isolasjon og ensomhet, blant unge så vel som eldre. En presset kommuneøkonomi, der det er krevende for kommunen å finansiere mange ikke-lovpålagte oppgaver, gjør det enda viktigere med et godt samarbeid med sivilsamfunnet. Samarbeid og tilrettelegging for frivillig arbeid er derfor et prioritert område.

Utvikling av kommunedelene og nærmiljøene er det tredje prioriterte området. Utvikling av tjenester og tilbud nær der folk bor og lever er en sentral del av kommunens visjon om en nær, inkluderende og nytenkende kommune. Stimulering til økt og variert aktivitet lokalt, og fysisk tilrettelegging for bruk av lokale tilbud og arenaer, er prioriterte virkemidler for mer aktivitet i lokalsamfunnet og levende kommunedeler. Dette kan bidra til at innbyggerne opplever økt livskvalitet, et mer tilgjengelig tjenestetilbud og et større fellesskap.

I behandlingen av handlings- og økonomiplan for 2023-2026 ble det vedtatt at medvirkning skal være et av fire innsatsområder i perioden. I kommuneplanens samfunnsdel er et av hovedmålene «I Drammen skaper vi framtiden sammen» og for å lykkes i arbeidet med å utvikle kommunen, er det viktig å spille på lag med innbyggere, næringsliv og frivillig sektor.

Kommunedirektøren foreslår, med grunnlag i kommuneplanens samfunnsdel og vedtatte temaplaner, å videreføre en samordnet innsats rettet mot de fire områdene:

- Unge som står i fare for å stå utenfor ordinært arbeid eller utdanning
- Samarbeid og tilrettelegging for frivillig arbeid
- Utvikling av kommunedelene/nærmiljøene
- Medvirkning

Utviklingstrekk

Til kommuneplanens samfunnsdel ble det utarbeidet et detaljert faktagrunnlag om overordnede utviklingstrekk og særtrekk ved Drammenssamfunnet, kalt Drammenstrender 2021. Det utarbeides nå en oppdatert utgave, Drammenstrender 2023, som vil danne grunnlag for ny planstrategi og videre planarbeid fra 2024.

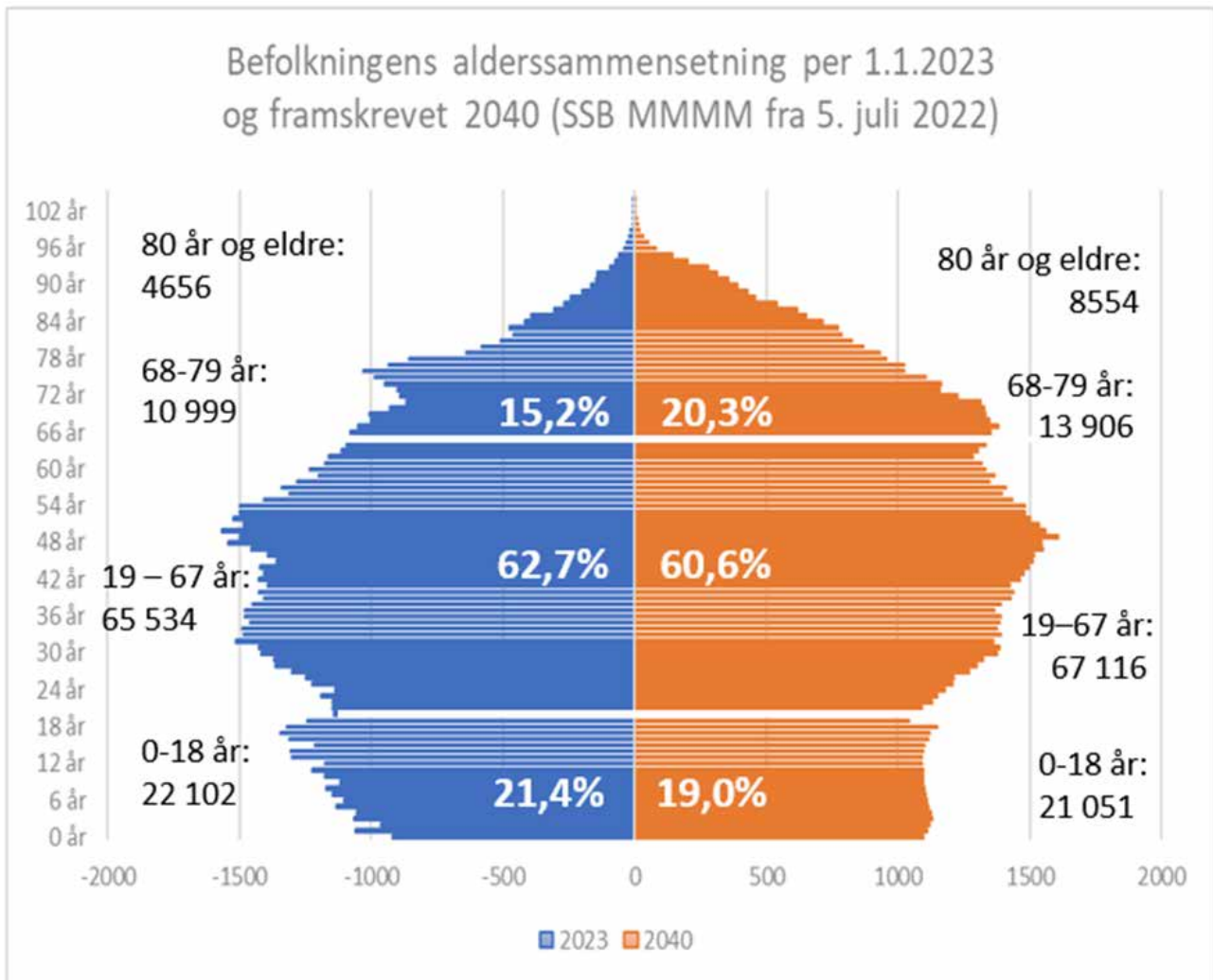
På noen sentrale områder er det i ettertid publisert data som ikke forelå da Drammenstrender 2021 ble utarbeidet. Disse ble tatt inn i handlingsdelen til handlings- og økonomiplanen 2023-26, og presenteres på nytt her med siste oppdaterte data. Dette kapittelet inneholder beskrivelse av utviklingstrekk på følgende områder:

- Befolkningsutvikling – alderssammensetning (ny befolkningsframskriving fra SSB fra 2022, faktiske tall per 1. 1. 2023)
- Økonomiske konsekvenser av framskrevet befolkningsutvikling (demografikostnader).
- Levekår - sosial ulikhet
- Gjennomføringsandel videregående opplæring (nøkkelindikator/suksessfaktor levekår + ny statistikk som viser siste ti års utvikling er nå tilgjengelig)
- Utvikling i andel mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd under og etter pandemien

Befolkningsutvikling – alderssammensetning

Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider hvert annet år nye befolkningsframskrivninger for kommunene. Siste framskriving er fra 5. juli 2022, forrige framskriving ble lagt fram 18. august 2020. Siste framskriving er justert etter den faktiske utviklingen i perioden 2020-2022. Den siste framskrivingen gir noe lavere befolkningsvekst, med litt færre barn 0-18 år, litt flere voksne 29-67 år og en noe mindre økning i antall eldre over 65 år (alt sammenlignet med forrige framskriving). Dette er en nasjonal trend. I den siste MMMM-framskrivingen legger Statistisk sentralbyrå videre til grunn at fruktbarheten i hele landet vil fortsette å gå noe ned før den stabiliserer seg, at forventet levealder vil fortsette å øke noe, at overordnede sentraliserende flyttemønstre vil holde seg, og at innvandring forventes å øke noe på kort sikt grunnet krigen i Ukraina.

Ved inngangen til 2023 hadde Drammen 103 291 innbyggere. I løpet av 2022 er andelen barn 0-18 år redusert fra 26,6 prosent til 26,4 prosent, andelen voksne i arbeidsfør alder er redusert fra 63,4 prosent til 62,7 prosent, og andelen innbyggere over pensjonsalder har økt fra 14,9 prosent til 15,2 prosent. Fram mot 2040 forventes en årlig befolkningsvekst på om lag 0,5 prosent, ifølge Statistisk sentralbyrås hovedalternativ MMMM til befolkningsframskriving for Drammen. Fire M-er står for middels fruktbarhet, dødelighet, flytting og innvandring. En slik utvikling vil gi et innbyggertall på om lag 115 000 innbyggere i 2050 og litt under 111 000 innbyggere i 2040. Fram mot 2040 forventes det at andelen eldre innbyggere (over 68 år og særlig gruppen over 80 år) vil fortsette å øke, at andelen barn (0-18 år) går ned, og at andelen innbyggere i arbeidsfør alder (19-67år) også vil gå noe ned.

Økonomiske konsekvenser av forventet befolkningsvekst

Utviklingen i befolkningens alderssammensetning gir behov for omprioritering og omstilling.

Befolkningsendringer påvirker kommunenes samlede utgiftsbehov til kommunale tjenester.

Kommunesektorens organisasjon (KS) anslår at Drammen kommune kan få et økt brutto utgiftsbehov på over 198 millioner 2023-kroner, akkumulert for kommende planperiode. Fremtidig utgiftsbehov er framskrevet ved at dagens utgifter blir justert for antatt utvikling i innbyggerens sammensetning etter befolkningsframskrivningene (MMMM).

Fremskrivningene viser at utgiftsbehovet til pleie og omsorg antas å øke med i gjennomsnitt 74 millioner kroner per år, mens utgiftsbehovet innen skole vil avta med 22 millioner kroner per år.

Det foregår en mye større bosetting av flyktninger enn tidligere anslått og det vil være stor usikkerhet i antall flyktninger som bosettes og aldersfordeling i hver kommune. Demografikostnader knyttet til bosetting av flyktninger vil komme i tillegg.

Dette beskrives i mer detalj i økonomidelen- hovedtallene i budsjettforslaget.

Levekår – sosial ulikhet

Levekår er en samlebetegnelse på objektive indikatorer på fordeling av økonomiske og sosiale goder og byrder i befolkningen. På et overordnet, statistisk områdenivå knyttes indikatorene til levestandard, materielle kår og sosiale muligheter. Forskjeller i levekår kan påvirke innbyggernes livskvalitet, folkehelse og utviklingsmuligheter, noe som innebærer risiko for at sosial ulikhet og levekårsforskjeller sementeres og også kan gå i arv.

Levekårsstatistikk brukes for å følge med på hvor stor andel av befolkningen, i ulike områder, som statistisk kan være velferdsmessig utsatt, og ha høyere risiko for utenforskap. Levekårsindikatorene sier ingenting om hvordan innbyggerne subjektivt opplever å ha det, deres livskvalitet eller opplevelse av nærmiljøkvaliteter. Nasjonal og kommunal prioritering av for eksempel områdesatsingsprosjekter, som tidligere på Fjell og nå på Strømsø, tar utgangspunkt i levekårsstatistikk og gjennomføres for å kompensere for ulikhet i levekår og sosiale muligheter for innbyggerne i de aktuelle områdene.

Geografiske forskjeller i levekår, mellom deler av landet, kommuner og områder i kommunen viser ganske stabile mønstre som har sammenheng med strukturelle forhold som kommunen har begrenset mulighet til å påvirke på kort sikt:

- befolknings sammensetning
- næringsstruktur – type virksomheter og arbeidsplasser, utdanningsnivå mv.
- boligstruktur – boligtyper, alder, standard, pris, utleieandel mv.

Både i Drammen og for landet samlet sett er følgende levekårsrelaterte utviklingstrekk tydelige:

- Andelen innbyggere som bor alene øker litt hvert år. Fra 2020 til 2022 har andelen privathusholdninger med kun én person økt fra 38,8 prosent til 39,7 prosent i Drammen.
- Andelen innbyggere med innvandrerbakgrunn øker litt hvert år. Fra 2020 til 2023 har andelen innbyggere som selv har innvandret, eller har to foreldre som har innvandret fra såkalte tredjeland (Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Øst-Europa) økt fra 19,0 prosent til 20,95 prosent i Drammen. Den totale andelen innbyggere som selv har innvandret, eller har to foreldre som har innvandret (fra alle land) har i samme periode økt fra 27,8 prosent til 30,3 prosent.
- Andelen barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt er høyere i Drammen (16,2 prosent) enn i landet ellers (11,4 prosent). Etter mange år med jevn økning i andel barn i lavinntektshusholdninger, både i Drammen, andre bykommuner i Oslofjordregionen og landet samlet sett, har det vært en liten nedgang i andel/antall barn dette gjelder i Drammen siste målte 3-års periode (2019-2021) – fra 16,9 prosent for forrige periode (2018-2020)

Ifølge nasjonal statistikk bodde 16,2 prosent av barn i alderen 0-17 år i Drammen i husholdninger med vedvarende lav inntekt (EU60) i 2021. Det vil si at husholdningsinntekten var under 60 prosent av middels husholdningsinntekt i landet, per «forbruksenhet», dvs. utjevnet for antall barn og voksne over 16 år i husholdningen, alle siste tre år. 4 prosent av ungdomsskoleelevene i Drammen svarte i 2021 (Ungdataundersøkelsen) at de opplever at familien stort sett, eller hele tiden har hatt dårlig råd de siste to årene. I underkant av 20 prosent av ungdomsskoleelevene i Drammen svarte at familien har manglet penger til å betale for fritidsaktiviteter siste to år.

Linjediagrammet under viser utvikling i prosentandel barn 0-18 år i husholdninger med vedvarende lavinntekt fra 2013-2021 i Drammen, Oslo, Fredrikstad og Sarpsborg. Etter flere år med gradvis økning, har andelen flatet ut, og også gått noe ned siste år. Kilde: bufdir.no

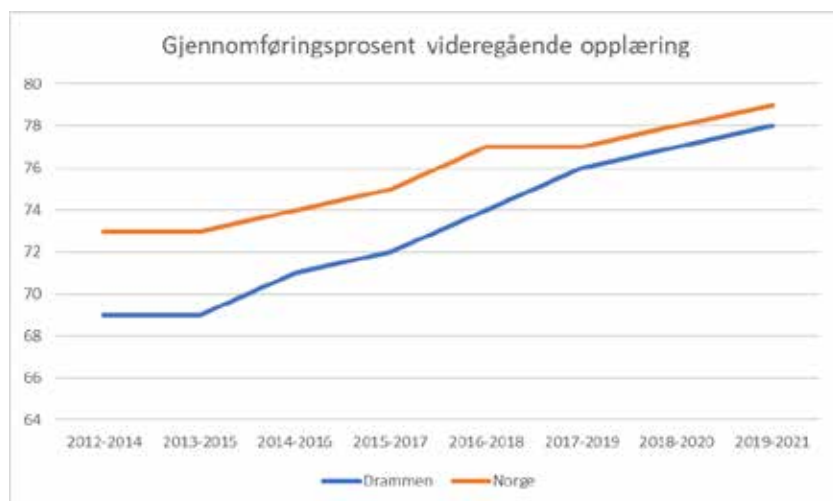

Gjennomføring videregående opplæring

Fullført videregående opplæring påvirker elevenes tilgang til arbeid og utdanning og senere karriere i arbeidslivet. Frafall i videregående opplæring regnes som et av de største problemområdene i norsk skole, og det har over tid vært arbeidet systematisk for å redusere frafallet, både i Drammen og resten av landet. Det har gitt en svak nedgang i andel elever som faller ut av videregående opplæring det siste tiåret, både i Drammen og hele landet. Nær 8 av 10 elever (79 prosent) i Drammen gjennomfører videregående opplæring i løpet av 5-6 år. For ti år siden var det nær 7 av 10 (69 prosent) som gjennomførte.

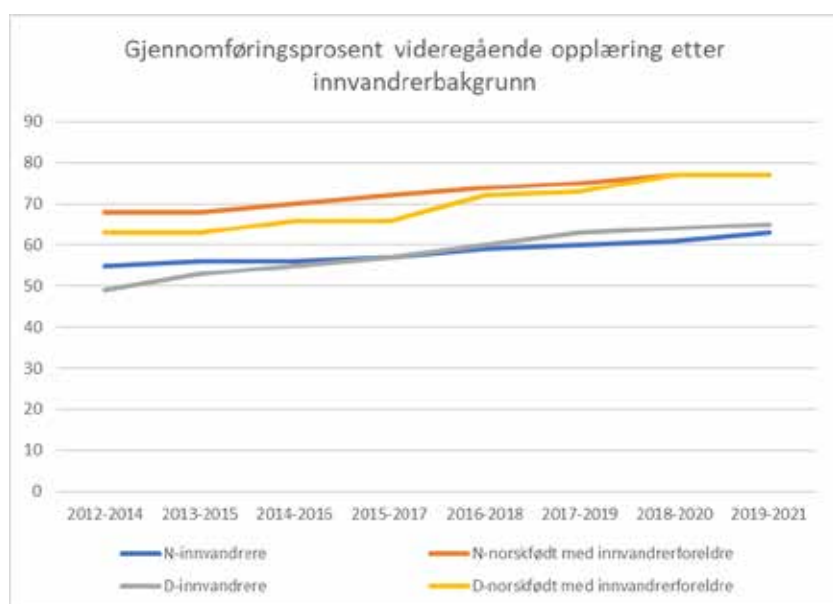
Gjennomføringsandelen måles her som hvor stor prosentandel av de som startet på videregående opplæring et gitt år, som hadde fullført og bestått henholdsvis 5 år senere for 3-årig studieløp og 6 år senere for 4-årig studieløp (yrkesfag).

Gjennomsnittstallene skjuler forskjeller mellom kjønnene (flere gutter faller fra), mellom yrkesfag (større frafall) og studieforberedende studieretninger, mellom minoritets- og majoritetsgrupper (større frafall blant innvandrere) og foreldrenes utdanningsnivå (større frafall hvis lavt utdanningsnivå). Sammenliknet med landet sett under ett har Drammen gjennom det siste tiåret løftet gjennomføringsandelen vesentlig for grupper av elever der Drammen tidligere lå lenger bak landssnittet (elever som selv har innvandret og elever med foreldre med grunnskole som høyeste utdanning). Andelen elever som fullfører videregående opplæring i Drammen er likevel fortsatt noe lavere enn i landet under ett.

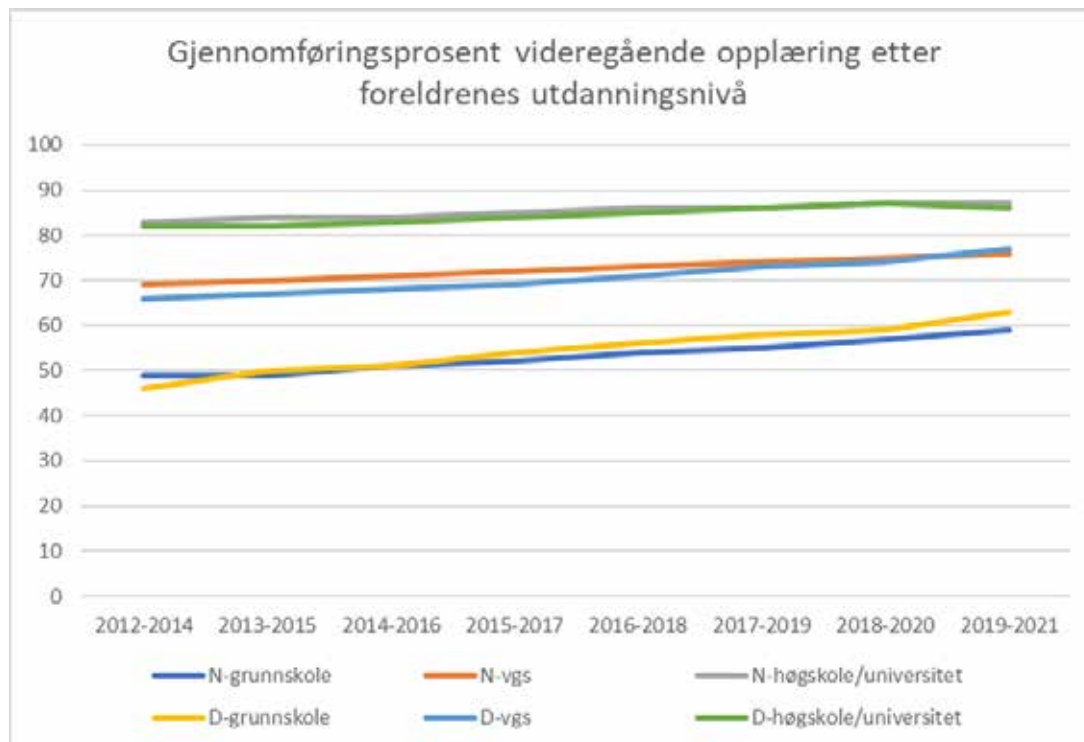

Figuren over viser hvordan gjennomføringsandelen for elever i videregående opplæring i Drammen har økt jevnt gjennom det siste tiåret, og at mye av forskjellen mellom Drammen og landsgjennomsnittet er tatt igjen.

Kilde: Kommunehelse statistikkbank, folkehelseinstituttet: khs.fhi.no

Figuren over viser at andelen elever med innvandrerbakgrunn som gjennomfører videregående opplæring i Drammen har økt jevnt gjennom det siste tiåret. For den normalt svakeste gruppen, elever som selv har innvandret, har Drammen tatt igjen og passert landsgjennomsnittet. For gruppen av norskfødte elever med to foreldre som har innvandret har Drammen tatt igjen landsgjennomsnittet.

Figuren over viser at gjennomføringsprosenten for elever med foreldre med høy utdanning er på samme nivå i Drammen som resten av landet, og har økt svakt de siste ti årene. For elever med foreldre som har grunnskole som høyeste utdanning, har Drammen tatt igjen og passert landsgjennomsnittet. For elever med foreldre som har videregående skole som høyeste utdanning har Drammen tatt igjen landsgjennomsnittet.

Kilde: kommunehelse statistikkbank, folkehelseinstituttet: <https://khs.fhi.no>

Mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd

Til årsevalueringen for Drammen kommune for 2021, ble det sett nærmere på utvikling i antall arbeidssøkende og sysselsatte under pandemien. Til HØP 2023-26 ble det satt søkelys på utviklingen i mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Denne oversikten er nå oppdatert med tall fram til august 2023.

Arbeidsavklaring AAP - utvikling over tid

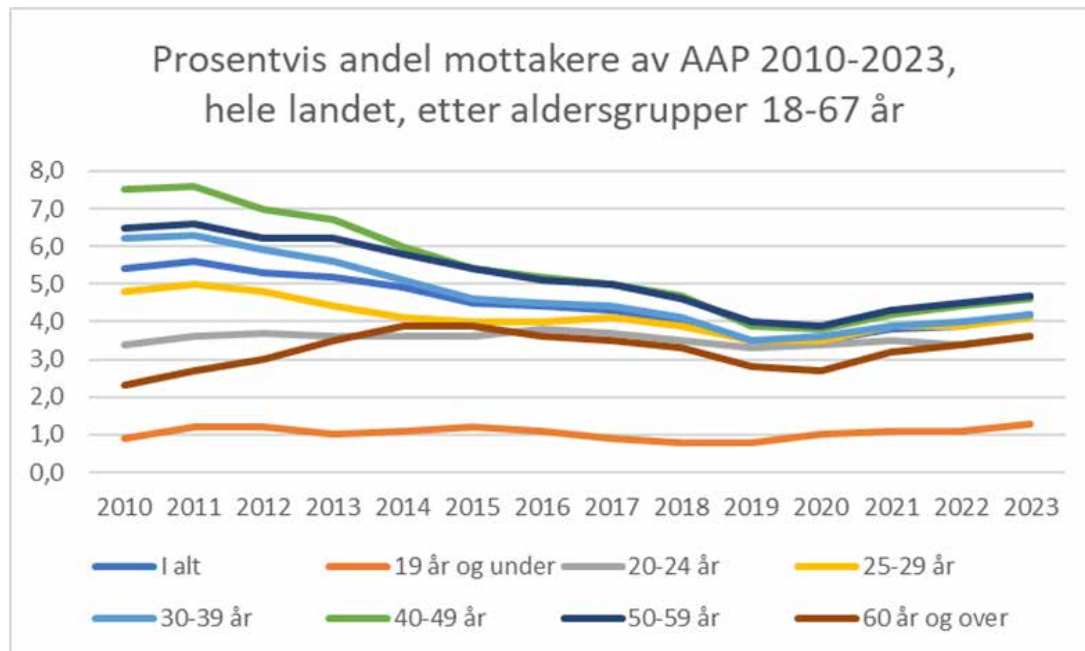
Fra 2011 til og med 2019 var det nasjonalt en nedgang i andel av befolkningen i arbeidsfør alder som mottok arbeidsavklaringspenger (AAP). Dette hadde dels sammenheng med endring av ordningen (innføring av kortere maksimal stønadstid/arbeidsavklaringsperiode og tettere aktivitetsoppfølging). Endringen i denne perioden medførte at flere kom ut i arbeid tidligere, men også at flere gikk over til uføretrygd tidligere (raskere avklaring av varig, mer enn 50 prosent redusert arbeidsevne).

I løpet av pandemiperioden (2020–2022) økte andelen innbyggere som mottok arbeidsavklaringspenger nasjonalt. Dette knyttes til flere forhold:

- Økning i sykdom/skade relatert til pandemien
- Stønadperioden (tidsrommet hver mottaker tillates å motta AAP) ble vedtatt forlenget med 6 måneder flere ganger i løpet av pandemien.
- Karenstidsbestemmelsen (om at det må gå 52 uker etter avsluttet AAP før man søker AAP på nytt ble opphevet).
- Det ble lempet på aktivitetskrav flere ganger under pandemien på grunn av smitteverntiltak og utfordringer med å finne arbeidstiltak.
- I denne perioden ble ekstra bevilgninger til arbeidsavklaringspenger ikke fulgt opp med økning i bevilgninger til aktivitetstilbud/tiltaksapparatet.

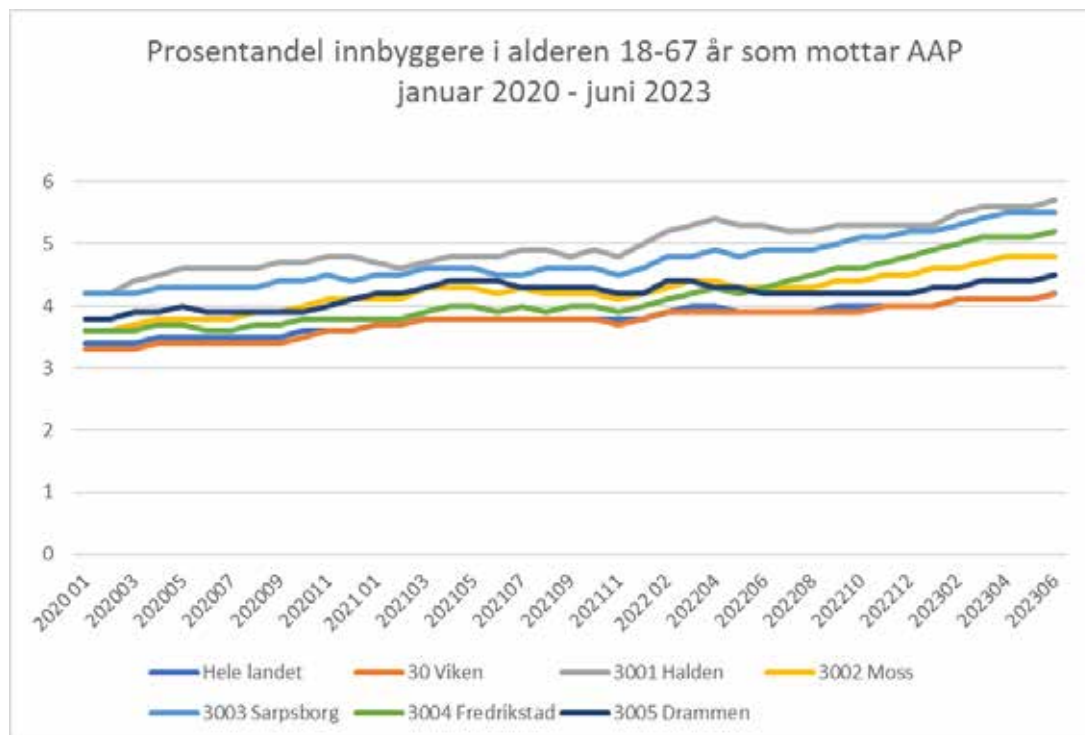
Dette innebærer at både pandemien i seg selv og pandemiltak har gitt en opphopning av antall/andel innbyggere som nå mottar arbeidsavklaringspenger (AAP).

Det er aldersmessige ulikheter i diagnoser blant de som mottar AAP i hele landet. Blant aldersgruppen over 50 år er hovedutfordringen muskel/skjelettlidelser, mens psykiske lidelser (særlig angst og depresjon) er mest utbredt blant AAP-mottakerne i aldersgruppen under 30 år. Det er også aldersmessige ulikheter med hensyn til utvikling i antall AAP-mottakere i ulike aldersgrupper.

Kilde: NAV

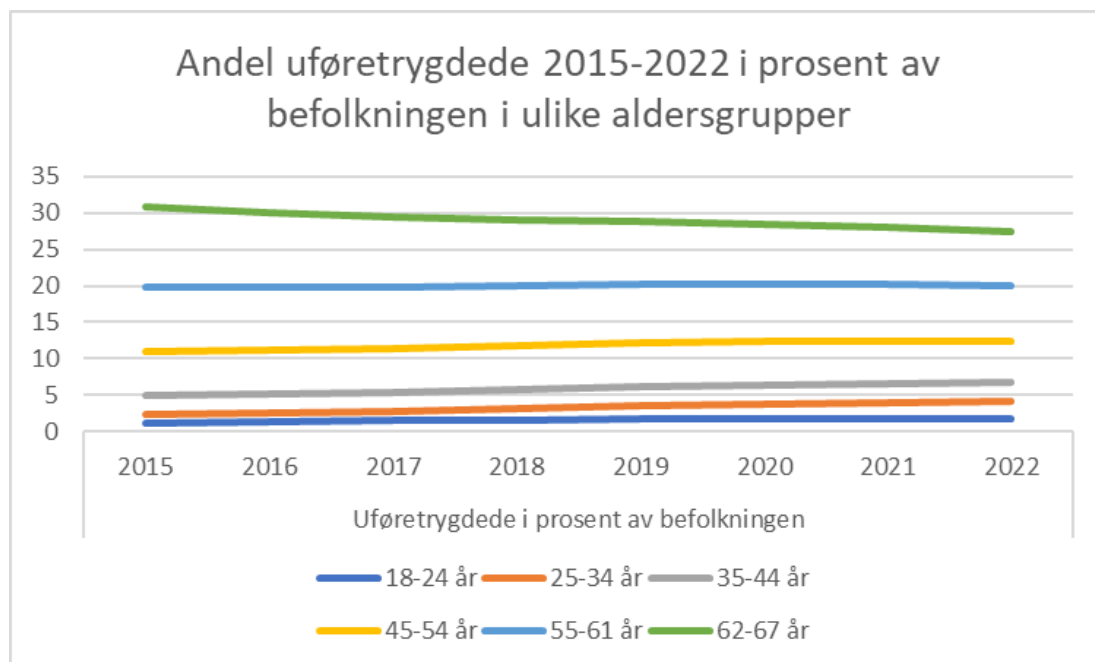
Ved utgangen av august 2023 mottok 2 949 personer i Drammen arbeidsavklaringspenger. Drammen hadde, i likhet med landet, Viken og andre byer i Oslofjordregionen en økning i andel AAP-mottakere under pandemien. Andelen AAP-mottakere er høyere i Drammen (4,5 prosent) enn i Viken og Norge (4,2 prosent), men lavere enn i de tidligere/kommende Østfoldbykommunene. Se linjediagrammet under.

Kilde: NAV.

Uføretrygd

Andelen og antallet uføretrygdede øker litt år for år både i Drammen og på landsbasis. Utviklingen av andel uføretrygdede er ulik i ulike aldersgrupper. Det har de senere årene vært en nedgang i andel uføretrygdede over 60 år, samtidig som andelen unge uføretrygdede har økt. Blant de eldre er den vanligste årsaken til uføretrygd muskel- og skjelettlidelser, eller annen sykdom. Blant yngre uføre (18-44 år) er den vanligste årsaken til uføretrygd psykiske lidelser. Blant aller de yngste (18-24 år) er den vanligste årsaken (medfødt) nedsatt funksjonsevne.

Kilde: SSB, tabell 11714.

Ved utgangen av august 2023 mottok 7 197 personer bosatt i Drammen uføretrygd. Det tilsvarer 11 prosent av innbyggerne mellom 18 og 67 år. Det har vært en svak, men jevn økning, år for år fra 10,5 prosent i 2020. Også her er andelen innbyggere som mottar uføretrygd høyere i Drammen enn i Viken og Norge samlet sett, men lavere enn i de tidligere/kommende Østfoldbyene.

Felles prioriteringer

Befolkningsutviklingen, folkehelseprofilen og kommunens vedtatte planer peker på behovet for en samordnet innsats rundt viktige utfordringer. For å lykkes kreves det både nytenkning, samarbeid på tvers av kommunens tjenester og et samarbeid med næringsliv, frivillige aktører og lokalsamfunn.

For å møte sentrale utfordringer i Drammen kommune, bygger denne handlings- og økonomiplanen videre på de fire prioriterte fellessatsingene; folkehelse og livsmestring, på lag med frivilligheten, nærmiljøutvikling og levekår i temaplanen for hovedutvalgene fra 2022.

Fellessatsingene underbygges også gjennom oppvekstreformen som har som mål å styrke kommunens arbeid med tidlig innsats og forebygging, og det ble i handlingsplanen for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker, vedtatt at Drammen kommune skal prioritere ressurser til helsefremmende tjenester rettet mot barn, unge og familier. De viktigste grepene for å lykkes i oppvekstreformen er god politisk forankring, godt tverrfaglig samarbeid og ledelse.

Tiltak innenfor fellessatsingene er foreslått ut fra vedtatte temaplaner og handlingsplaner i Drammen kommune og bygger videre på forrige handlings- og økonomiplan. Tiltak som har omtalt den ordinære løpende driften eller er gjennomført i 2023, er tatt ut av tabellene. Disse punktene vil det bli rapportert på i årsevalueringen for 2023. Nye tiltak som skal gjennomføres i perioden er skrevet inn i tabellene.

Folkehelse og livsmestring

Kommunen har det overordnede ansvaret for folkehelsearbeidet, og skal utnytte potensialet i alle tjenester og i utviklingsarbeid, for å bidra til at innbyggerne tar best mulige helsevalg og opplever mestring og livskvalitet gjennom hele livsløpet.

Drammen har en høyere forekomst av psykisk uhelse blant 15-24 åringene enn gjennomsnittet for Viken. Helsedirektoratets undersøkelser viser at hele befolkningen i gjennomsnitt beveger seg for lite. Blant voksne er det kun én av tre som oppfyller Helsedirektoratets anbefaling om fysisk aktivitet. I aldersgruppen over 65 år er det kun 15 prosent som oppfyller anbefalingene om muskelstyrkende aktivitet. Derfor bør kommunen satse på tiltak som motvirker uhelse og som styrker innbyggernes evne til å mestre hverdag og sosialt liv.

Kommunen prioriterer i denne handlings- og økonomiplanperioden en styrking av forebyggende tilbud for alle samfunnsgrupper gjennom økt samarbeid på tvers av tjenester og videreutvikling av møteplasser og aktivitetstilbud.

En viktig forutsetning for å lykkes er prioritering og samordning av ressurser, og etablering av treffsikre aktivitetstilbud.

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Stimulere flere til å gå og sykle til skole, fritidsaktiviteter og jobb	Opprusting av fortau på prioriterte strekninger	2024–2027
	Opprusting av snarveier	2024
Ha varierte forebyggende tilbud som bidrar til god psykisk og fysisk helse for barn, unge, voksne og seniorer	Øke tilgjengelighet og deltakelse i lavterskel psykisk helsetilbud	2024
	Videreutvikle tilbudet i Frisklivssentralen med fokus på fysisk helse	2024
	Iverksette veiledningstilbud til foreldre og pårørende	2024
Sikre god luftkvalitet	Feiing ved behov på flere kommunale veier med mye trafikk	2024
	Igangsette tellinger av andelen piggdekk i kommunen	2024
	Iverksette en spørreundersøkelse over ovnstyper og fyringsvaner i Drammen	2024
Gi systematisk informasjon til innbyggerne om hvordan de kan ta gode helsevalg	Formidle relevant og målrettet informasjon tilpasset innbyggernes behov	2024–2026
Ved helhetlig tjenesteutvikling skal grunnleggende rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse ivaretas	Jobbe helhetlig med tjenesteutvikling for å sikre grunnleggende rettigheter (CRPD) for personer med funksjonsnedsettelse	2024–2027
Møteplasser og aktivitetstilbud videreutvikles slik at tilbudet møter innbyggernes interesser og behov	Etablere lavterskel aktivitetssentre/ seniorsentre for eldre innbyggere i samarbeid med frivilligheten (Tiltaket sees i sammenheng med tiltak fra hovedutvalg for helse, sosial og omsorg om «Ta i bruk handlingsrommet for innovative offentlige anskaffelser og lyse ut konkurranse om tiltak for aktivitet og sosialt fellesskap for hjemmeboende brukere»).	2024–2027

Tiltak fra andre planer:

Tiltak	Fra hvilken plan	Når
Utvikle, forankre og etablere en forpliktende samhandlingskultur og et tilhørende kompetanseprogram	Handlingsplan for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker	2024–2025
Utarbeide felles handlingsveileder for å forebygge, fange opp og følge opp	Handlingsplan for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker	2024
Utvikle interaktivt turkart over anlegg, stier, løyper og attraksjoner på kommunens nettside.	Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	2024

På lag med frivilligheten

Kommunen har et klart mål om å styrke samarbeidet med frivillig sektor.

Frivilligheten gir et betydelig bidrag på flere områder i samfunnet og er med på å styrke deltakelse og skape aktivitet, trivsel og tilhørighet.

Utviklingen viser at det har blitt et større organisasjonsmangfold og at det har vært betydelige endringer når det gjelder sammensetning og innretning i frivillig sektor.

Frivillighetsundersøkelsen i Drammen peker på flere områder der det er ønskelig at kommunen legger bedre til rette for samarbeid:

- Behov for lokaler som frivillige organisasjoner kan bruke
- Bedre kommunikasjon mellom offentlige tjenester og frivilligheten

Det satses målrettet på tilgjengelighet til kommunens lokaler, bedre samarbeidsrutiner og på at kommunen skal ta en større rolle som tilrettelegger.

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Utvikle samarbeid og avtaler mellom kommunen og frivilligheten for å få økt aktivitet og gode opplevelser	Etablere felles systemer for tverrsektorielle samarbeidsavtaler med frivilligheten	2024–2025
	Videreutvikle Frivilligbørs slik at det også omfatter kunnskapsutveksling og nettverksbygging	2024
Samarbeid med frivillige organisasjoner og innbyggere om planlegging og drift av utendørs møteplasser, grøntarealer, strender og arealer for trim, rekreasjon og lek	Etablering av utstyrspunkter med nødvendig utstyr, for enkelt vedlikehold av utendørs møteplasser og grøntarealer i ulike deler av kommunen, og i tett samarbeid frivillige organisasjoner	2024
Tilrettelegge for at arealer i kommunale bygg benyttes etter ordinær åpningstid	Slutføre tilgjengeliggjøring av kommunens lokaler egnet for egenorganiserte aktiviteter	2024–2026
Utvikle en digital plattform med oversikt over fritidstilbud, lag og foreninger i kommunen som er selvbetjent av de som tilbyr aktiviteter	Slutføre utviklingen av en plattform for bruk av de frivillige organisasjonene til formidling av aktiviteter og arrangementer	2025
	Etablere en tilgjengelig og brukervennlig plattform for tilskuddsordningene	2024
Utvikle frivilligsentralenes viktige funksjon og rolle i nærmiljøene	Frivilligsentralene øker sin aktivitet i samarbeid med tjenestene i knutepunktene.	2024

Tiltak fra andre planer:

Tiltak	Fra hvilken plan	Når
Lavterskeltilbud og tjenester fra kommunale og andre aktører samles i en felles digital plattform og gjøres kjent og tilgjengelig for alle.	Handlingsplan for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker (<i>Punktet sees i sammenheng med andre tiltak i handlings- og økonomiplanen om utvikling av digitale informasjonsløsninger.</i>)	2024

Nærmiljøutvikling

Kommunen retter sin innsats mot styrking av nærmiljøkvaliteter. Inkluderende møteplasser bidrar til fellesskap og økt livskvalitet. Et trygt nærmiljø kan stimulere til økt utendørs aktivitet og deltakelse. Særlig for ungdom er det viktig med trygge og tilgjengelige arenaer for meningsfull aktivitet og sosial tilhørighet. Gode møteplasser kan bidra til at innbyggerne opplever økt livskvalitet, et mer tilgjengelig tjenestetilbud og et større fellesskap.

Tilgjengelig kunnskap viser at sosiale ulikheter øker i hele landet, så også innad i drammenssamfunnet. Dette kan få følger for deltakelsen. Prioriteringer i arbeidet med utvikling av nærmiljøene tar utgangspunkt i to perspektiver:

- stimulering til økt og variert aktivitet lokalt
- fysisk tilrettelegging for bruk av lokale tilbud og arenaer

Gjennomføringen skal preges av reell medvirkning fra innbyggere som bruker nærmiljøene. I planperioden skal det jobbes med en nærmiljøutviklingsstrategi for Gulsbogen hvor det testes ut nye måter å utvikle et samarbeid med innbyggere på. Kommunedirektøren vil utarbeide prosess for arbeidet og involvere nærutvalget før det fremmes politisk sak.

Knutepunktene videreutvikles som en møteplass og arena for involvering og medvirkning.

Tilgjengelige arenaer i kombinasjon med et mangfold av aktiviteter er viktige bidrag for å skape levende lokalsamfunn.

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Utvikle knutepunktene i kommunedelene	Dialog med innbyggere i kommunedelene om muligheter knyttet til knutepunkt, i samarbeid med nærutvalgene om utvalgene ønsker det	2024
	Etablere flere knutepunkt i henhold til mål og dialog i kommunedelene	2024
Enkel og forutsigbar kontakt mellom kommunen og frivillige og andre eksterne samarbeidspartnere	Etablere en digital medvirkningsløsning som gir innbyggere oversikt over pågående prosesser, mulighet til å engasjere seg og følge prosesser til endelig beslutning	2024
	Gjennomføre faste møter mellom frivilligheten og kommunen	2024
Bygge, videreutvikle og drifte utendørs møteplasser og arealer for trim, rekreasjon og lek	Sikre vedlikehold av eksisterende utendørs møteplasser og arealer for trim, rekreasjon og lek	2024–2027
Stimulere til uorganiserte aktiviteter i tilknytning til nærmiljøanlegg og andre arealer også tilknyttet barnehager og skoler	Oppgradering av nærmiljøanlegg der det er behov, herunder også lekeplasser som ligger inne på skoleområder	2024

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Barn og unge medvirker og bidrar til utvikling av nærmiljøene	Gjennomføre målrettede medvirkningsprosesser knyttet til utvikling av nærmiljøene	2024
	Ta i bruk nye verktøy for involvering av barn og unge i utvikling av nærmiljøene	2024
Legge til rette for kulturarenaer og varierte arrangementer nært der folk bor	Sikre gjennomføring av varierte kulturarrangementer på eksisterende arenaer ut i lokalmiljøene	2024
	Tilgjengeliggjøre enkelt arrangementsutstyr for gjennomføring av lokale aktiviteter	2024

Tiltak fra andre planer:

Tiltak	Fra hvilken plan	Når
Det prøves ut en ny modell for tverrfaglig oppgaveløsning i ett av de etablerte knutepunktene i tillegg til Strømsø.	Handlingsplan for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker	2024-2027

Levekår

Faktorer som helse, bolig, utdanning, inntekt og gode levekår påvirker muligheten til å få en god oppvekst og gode liv.

Nasjonal og lokal statistikk viser økende levekårsforskjeller i samfunnet. Drammen har levekårsutfordringer, særlig knyttet til at en høy andel av kommunens husstander lever med vedvarende lav inntekt, sammenlignet med andre kommuner.

Arbeid er den viktigste faktoren for stabil og forutsigbar inntekt. Det er en tydelig sammenheng mellom det å ha gjennomført videregående skole og det å begynne i ordinært arbeid.

Drammensskolen har over tid gjort en innsats for å utjevne levekårsforskjeller gjennom å redusere frafallet fra videregående skole blant elever med innvandrerbakgrunn og elever til foreldre med lav utdanning. Dette har etter hvert løftet disse gruppene over landsgjennomsnittet.

Frafallet er størst innenfor yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Blant elever som får innfridd sitt førstevalg av utdanningsprogram, er andelen som slutter klart lavere enn blant elever som ikke får det. Nå rettes innsatsen særlig mot elever innenfor yrkesfaglige utdanningsretninger og innsats mot å sikre at flere fullfører den 13-årige skolegangen.

Gjennom sommerjobbprosjekter gir kommunen muligheter til arbeidserfaring. Kommunens arbeid med sommerjobber til ungdom er i dag i stor grad finansiert gjennom eksterne tilskuddsordninger.

Gjennom å videreutvikle tilbud i samarbeid med frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører styrker kommunen likere muligheter for alle til å delta i arbeid og aktivitet.

Temaplan for boligutvikling synliggjør hvordan kommunen kan ta en aktiv rolle i boligutviklingen i samarbeid med innbyggere og utbyggere, og gir retning for kommunens boligpolitikk frem til 2033.

Temaplanen prioriterer tre satsinger, med tilhørende tiltak:

Variert boligsammensetning

Satsingen har som formål å legge til rette for varierte og mangfoldige bomiljøer.

Flere boligeiere

Satsingen retter seg mot innbyggere i mellomgruppen. Det vil si de som kan betjene sine bo- og levekostnader, men som ikke har god nok inntekt til å opparbeide seg egenkapital, de som har for lav inntekt til å betjene et lån som er stort nok til å kjøpe egnet bolig i dagens marked og førstegangsetablerere som ikke har foreldre eller andre som kan kausjonere.

Alle skal bo trygt og godt

Satsingen retter seg mot de som er langvarig vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette er gjerne personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd.

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Bedre ungdommers mulighet til å kvalifisere seg til arbeid	Utvide arbeidslivsforløpet i ungdomsskolen til å omfatte flere trinn og skoler	2024
	Pilotere et utvidet samarbeid med videregående skole for å redusere frafall	2024
Arbeidsrettede tiltak med lav terskel for deltakelse, skal bidra til økt sysselsetting blant de som står lengst fra arbeidslivet.	Innbyggere med svak tilknytning til ordinært arbeidsliv, og som av ulike årsaker befinner seg lengst fra jobb, er en prioritert målgruppe.	2024–2027
Tilby sommerjobber til ungdom	Sikre forutsigbarhet i finansiering av den kommunale sommerjobbordningen	2024
	Kontakt med næringslivet om sommerjobber/helgejobber	2024
Målrettede kultur- og fritidstilbud for barn og unge fra familier med varige levekårsutfordringer	Etablere en fritidskasse som bidrar til at barn og unge i målgruppen får dekket utgifter til deltakelse i organiserte fritidstilbud	2024–2025
	Utnytte potensialet som ligger i tverrsektorielt samarbeid for videreutvikling av sommerskolen/ ferieaktiviteter	2024
Samarbeid med sosiale entreprenører for å få nye idéer og løsninger som skaper arbeidsplasser, bedrer sosiale forhold og motvirker utenforskap	Ta i bruk handlingsrommet for innovative, offentlige anskaffelser og lyse ut konkurranse om for eksempel: tilrettelagte arbeidsplasser, sommerjobber for unge eller tiltak for økt sysselsetting av innbyggere som står langt fra arbeidslivet	2024

Tiltak fra andre planer:

Tiltak	Dette prioriteres i planperioden	Fra hvilken plan	Når
Innføre en modell for samordning av koordineringsressurser i organisasjonen		Handlingsplan for Drammen kommunes forebyggende arbeid mot omsorgssvikt og utvikling av adferdsvansker	2024–2027
Flere boligeiere. Kommunedirektøren igangsetter et arbeid med å utrede en boligselskapsmodell hvor kommunen kjøper boliger og selger disse videre til en nærmere definert målgruppe innbyggere som kan betjene månedlige leve- og bostiftelser, men som ikke har anledning til ordinært boligkjøp.	Kommunedirektøren legger frem politisk sak ved konkrete prosjekter.	Temaplan for boligutvikling	2024

Tiltak	Dette prioriteres i planperioden	Fra hvilken plan	Når
Flere boligeiere: I nye boligprosjekter skal kommunen vurdere å benytte seg av forkjøpsrett i utbyggingsavtaler, og realisere forkjøpsretten der det er hensiktsmessig.		Temaplan for boligutvikling	2024
Alle skal bo trygt og godt: Kommunen skal tilrettelegge for samarbeid med innbyggere som ønsker å eie egen bolig, og hvor det er behov for et koordinert bo- og tjenestetilbud.	Innbyggere møter én dør inn og gis råd og veiledning ved første kontakt med kommunen. Kommunedirektøren legger frem politisk sak ved konkrete prosjekter.	Temaplan for boligutvikling	2024 2024–2027

Andre fellestemaer

Arealpolitikk

Kommunen skal ha en samlet kommuneplan for hele kommunen som viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Kommuneplanen er delt i to, samfunnsdelen og arealdelen. Arealdelen bygger på samfunnsdelens mål og arealpolitiske strategier. Den er ett av kommunens viktigste virkemidler for å sikre at arealbruken i kommunen bidrar til å nå målene i samfunnsdelen. Arealdelen skal sikre en robust kommuneøkonomi ved å bygge i og rundt vedtatt senterstruktur og utnytte eksisterende og planlagt teknisk og sosial infrastruktur.

Gjennom god styring av kommuneøkonomien sikres gode tjenester og lokalsamfunn i hele Drammen, også i framtiden. Arealdelen er et viktig virkemiddel for å styre økonomien. Boligområder, samt besøks- og arbeidsintensive næringer, forutsettes å ligge nært sentrumsområder der det allerede er god og tilfredsstillende sosial og teknisk infrastruktur og tilgang til service og kollektivtransport.

Arealdelen består av arealplankart, bestemmelser og retningslinjer med definisjoner, sammen med en planbeskrivelse. I tillegg til å innarbeide overordnede føringer i plankart og bestemmelser, gjøres det et stort arbeid med å få et felles harmonisert nytt arealplankart for hele kommunen. Også harmonisering av bestemmelser og retningslinjer fra de tre tidligere kommunene er krevende, og medfører at det vil innføres nye og/eller justerte rammer for arealbruk og tiltak i alle de tre tidligere kommunene. De arealpolitiske strategiene og prinsippene fra samfunnsdelen har fokus på fem hovedtemaer med tilhørende prinsipper:

Samferdsel og samordnet areal- og transportplanlegging

En helhetlig transportpolitikk som samordner areal- og transportplanlegging sikrer at arealbruken forvaltes på en bærekraftig måte og bidrar til å utvikle effektive, klima- og miljøvennlige transportsystemer. For å oppnå Drammens klimamål, er utformingen av utbyggingsmønsteret og satsing på miljøvennlige transportformer, som tiltak for å redusere transportbehovet, vesentlige faktorer. Målene og strategiene legger opp til et utbyggingsmønster etter prinsippet fortetting framfor å bygge ut ubebygde områder, og lokalisering av boliger og næring innenfor eksisterende og planlagt infrastruktur, langs kollektivåre og ved knutepunkter.

Bolig og boligbygging

Å legge til rette for et mangfoldig, attraktivt og tilrettelagt botilbud bidrar både til å tiltrekke nye innbyggere, og muliggjør å kunne bo i sitt nærområde så lenge som mulig. Et botilbud av nye og tilrettelagte boliger rettet mot eldre, kan bidra til et generasjonsskifte i eksisterende boliger ved å frigjøre attraktive eneboliger og småhus til barnefamilier. Nye og attraktive boformer som vektlegger barnefamiliers behov, vil kunne tiltrekke barnefamilier og andre målgrupper også i sentrumsområdene. Det å legge til rette for å gjøre boligkarriere lokalt bidrar til å forebygge gjennomtrekk, skape forutsigbarhet og dermed sikre stabile bomiljøer.

Næringsutvikling og næringsarealer

Næringsstrukturen i kommunen er mangfoldig, og nesten alle bransjer er representert. Med Drammen by som regionsenter utgjør Drammen kommune en egen bo- og arbeidsmarkedsregion, med knutepunkt for vei, sjø og bane. Samtidig er kommunen en del av de tilgrensende arbeidsmarkedsregionene Oslo, Kongsberg, Ringerike og Vestfold. Drammen skal legge til rette for et variert næringsliv i kommunen ved å vektlegge sammenhengen mellom næring og det enkelte steds potensial. Arbeidsplasslokaliseringen og næringsstrukturen i kommunen er i arealplanen sett i sammenheng med transportbehovet for gods, sysselsatte og innbyggere.

Grøntarealer og natur

Drammen kommune strekker seg fra skog til elv til fjord, og representerer et mangfold av naturkvaliteter, friluftsområder og landbruks- og kulturlandskap. Vern av matjord, naturmangfold og grønnstruktur er avgjørende for å opprettholde livsgrunnlaget for både mennesker, dyr og insekter. Tilgang til grønntarealer skaper attraktive og opplevelsesrike nærmiljøer, og stimulerer til økt aktivitet og bedre folkehelse. Bevaring av natur gjør oss bedre rustet til å møte klimaendringene.

Utvikling av bysentrum, tettsteder og kommunedeler

Rammene for utvikling av kommunens byer og tettsteder ligger i senterstrukturen som ble vedtatt i mars 2022, og i de arealpolitiske prinsippene om et utbyggingsmønster basert på samordning av arealbruk og transportsystem. Kommunens naturgitte kvaliteter gir en rekke strukturerelementer, elva, åsene, dalbunnen og kysten, i tillegg til kommunikasjonslinjene som ligger fast over tid. Videreutvikling og fortetting av kommunens byer og tettsteder må bygge på ivaretagelse av byenes og stedenes historie og landskapet som har formet dem, samtidig som det gis rom og plass for fornyelse og endringer.

Samtidig er kommuneplanens arealdel ett av de viktigste verktøyene for å oppnå målet om å bli Norges grønneste kommune. Drammen skal styrke evnen til å tåle klimaendringer. Det kreves tiltak både for å forebygge og tilpasse seg klimaendringene, og for å redusere konsekvensene av endringene. Sentrale oppgaver som er prioritert innenfor rammen av kommuneplanens arealdel, er sikring mot flom, ras/kvikkleire i utsatte områder, åpning av bekkeløp og økt beplantning i de bynære grøntområdene, bevaring av myr og andre områder som tåler å ta imot vann og fukt, sikre rent vann, nok vann og tilstrekkelig kapasitet til håndtering av overvann og rensing av avløpsvann.

Regional utvikling

Ett av hovedmålene i kommuneplanens samfunnsdel er: «Drammen skal være det foretrukne regionsenteret nasjonalt»

For å nå dette ambisiøse målet er det avgjørende å ha et godt samarbeid med våre nabokommuner. Drammen kommune deltar i formalisert og forpliktende kommunalt samarbeid i Drammensregionen, Osloregionen, og i Buskerudbyen.

Buskerudbyen

I Buskerudbyen samarbeider kommunene Lier, Drammen, Øvre Eiker og Kongsberg, Viken fylkeskommune, Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet om å løse felles utfordringer. Samarbeidet ble inngått i januar 2010 og omfatter felles ansvar for offentlig utvikling innen transport, miljø og arealutvikling i de fem kommunene. Felleskapet planlegger og koordinerer tiltak for hvordan befolknings- og trafikkveksten kan møtes på best mulig måte.

Kommunene i Buskerudbyen, vil i ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB), få 28 000 flere innbyggere frem mot 2050. Samtidig er det mye på gang i byområdet som krever samarbeid og mer tilrettelegging over kommunegrensene: Det nye sykehuset og helseparken på Brakerøya, Intercity-utbyggingen, Fjordbyen Lier-Drammen, behovet for flere togavganger til Hokksund og Kongsberg, samt små og store utviklingsprosjekt i alle kommunene.

Målet er at Buskerudbyen skal vokse – uten at køene gjør det samme.

Samarbeidet har forpliktet seg til å arbeide for nullvekst i personbiltrafikken i avtaleperioden. I klimaforliket i 2012 bestemte Stortinget at veksten i de største byområdene skal skje med kollektivtransport, sykling og gange, det såkalte nullvekstmålet. Det jobbes også for å samordne transportsystem og arealutvikling med omegnskommuner og Oslo/Akershus. Sammen vil de respektive kommunene legge til rette for attraktive, miljøvennlige byer og tettsteder hvor det er godt å bo, jobbe og drive næringsvirksomhet. Det skal være enkelt å reise rundt i hele Buskerudbyen, også inn mot Osloregionen.

I 2010 inngikk Buskerudbysamarbeidet en avtale med Samferdselsdepartementet om belønningsmidler, det vil si pengetilskudd. Belønningsmidlene skal brukes til å styrke kollektivtilbudet, minske bilbruken og gjøre det enklere å sykle og gå. Da blir det også mer plass på veiene til dem som faktisk må kjøre bil. Gjeldende avtale kalles Buskerudbypakke 1, og varer ut 2025. Totalt har samarbeidet fått rundt 1,4 milliarder kroner til utvikling av miljøvennlig transporttilbud siden 2010.

Ny belønningsavtale er inngått for 2022-2025. Buskerudbyen får 340 millioner kroner i belønningsmidler, og 85,2 millioner kroner øremerket billigere kollektivbilletter. Samarbeidet har forpliktet seg til å arbeide for nullvekst i personbiltrafikken i avtaleperioden.

Handlingsprogrammet for bruken av belønningsmidlene 2023-2025 ble vedtatt av den politiske styringsgruppen i februar 2023. Totalt får Buskerudbyen 425 millioner kroner i denne perioden for å gjøre det mer attraktivt å gå, sykle og kjøre kollektivt. Slik skal belønningsmidlene brukes 2023-2025:

- Videreføring av styrket busstilbud i alle kommunene. 7-10 minutters avganger på de mest brukte rutene. Buss hvert kvarter i rush mellom Hokksund, Mjøndalen og Drammen
- Billigere billetter. Bybilletten til 25 kroner for voksne og 13 kroner for barn og honnør er blant landets billigste
- Styrking av jernbanen som ryggrad i kollektivsystemet
- Grønne reiser til nytt sykehus. Tilrettelegging for kapasitetssterk leddbuss fra Mjøndalen via Drammens sentrum og ut til det nye sykehuset på Brakerøya. Gang- og sykkeltiltak og ansattkampanje
- Tilskudd til gang- og sykkeltiltak i alle kommunene
- Pilotprosjekt for bedre helårsdrift av gang- og sykkelveinettet
- Samarbeid med næringslivet om grønne jobbreiser
- Tilskudd til mobilitetspunkt og pendlerparkering
- Elbysykler
- Mobilt sykkelverksted på barneskolene

Osloregionen interkommunalt politisk råd

Drammen kommune deltar også i Osloregionen interkommunalt politisk råd (IPR), som siden 2004 har representert et strategisk samarbeid for 64 kommuner rundt Oslo. Osloregionen IPR jobber for at hele hovedstadsregionen skal være en bærekraftig og internasjonalt konkurransedyktig region. Innsatsområdene er areal, transport, mobilitet og logistikk, klima og miljø, og konkurransekraft og attraktivitet. Innenfor hvert av disse strategisk viktige områdene er det administrative ressursgrupper med representanter fra administrativt nivå i kommunene.

For å kunne nå visjonen om *en konkurransedyktig og internasjonalt bærekraftig region* har organisasjonen som formål å legge til rette for godt politisk samarbeid, utvikle felles holdninger og strategier, ha dialog med og påvirke nasjonale myndigheter, faglig samarbeid, skape møteplasser og nettverk, styrke felles identitet, drive erfaringsoverføring og kunnskapsutvikling, og samarbeide og bygge nettverk med andre organisasjoner.

Drammensregionen interkommunalt politisk råd

Formålet med samarbeidet i Drammensregionen IPR er å styrke og synliggjøre Drammen, Øvre Eiker, Lier og Holmestrandts posisjon som en bærekraftig og attraktiv region. Sammenslutningen skal styrke den regionale identiteten, utviklingen og kontakten mellom kommunene og fremme deltagerens synspunkter overfor regionale og nasjonale myndigheter i saker av felles interesse. De respektive kommunenes fortrinn og ressurser kan samlet utnyttes bedre gjennom et tettere og formalisert samarbeid. Samarbeidet skal videre bidra til å profilere Drammensregionen internasjonalt for å tiltrekke investeringer, talenter og besøkende.

Drammensregionen IPR har samlet seg om en visjon som av partene oppleves både som samlende og fremtidsrettet. Den både forener og fanger opp felles utfordringer og muligheter kommunene samlet står overfor. Visjonen er tuftet på FNs bærekraftsmål og et ønske om en utvikling som tar utgangspunkt i den enkeltes kommune lokale fortrinn:

«Sammen skaper vi en kompetent, grønn og attraktiv region»

De overordnede strategiske satsingsområdene for Drammensregionen IPR er:

- Grønn nærings- og samfunnsutvikling. Mål: Drammensregionen skal være en attraktiv region å etablere seg i for næringslivet.
- Helsenæring. Mål: Drammensregionen skal være et attraktivt område for etablering av helserelaterte næringer.
- Sirkulærøkonomi. Drammensregionen skal ta en posisjon i det grønne skiftet gjennom å legge til rette for bærekraftig vekst og verdiskapning i eksisterende og nye virksomheter, særlig innen sirkulærøkonomi.
- Landbruk. Mål: Drammensregionen skal styrke sin posisjon som bærekraftig og innovativ sentral skogs- og landbruksregion.

Næringsutvikling

Drammen har en bredt sammensatt næringsstruktur tuftet på røtter fra industrien som skapte grunnlaget for byen og nå storkommunen Drammen. Tradisjonell og ny industri blandes med handel, service- og tjenesteytende næringer, bygg- og anleggsnæringer, landbruksnæringer og nye kontorarbeidsplasser.

Drammen kommune og næringslivet selv har i stor grad sammenfallende mål og ambisjoner for utviklingen i Drammen. Målene i kommuneplanens samfunnsdel om å bli et næringsssentrum, Norges grønneste kommune og det foretrukne regionsenteret nasjonalt, setter store krav til arbeidet med næringsutvikling. Globale trender som det grønne skiftet og en stadig raskere digital utvikling, medfører i tillegg store omstillingsbehov og dermed også et stort mulighetsrom for næringslivet. Drammen er en del av en stor region med godt integrert bolig- og arbeidsmarked. For å lykkes med vekst og næringsutvikling er det nødvendig å arbeide med et regionalt perspektiv.

Strategisk næringsplan for Drammen 2023-2027 (vedtatt juni 2022) er utviklet i tett samarbeid mellom Drammen kommune, næringslivet, akademia og andre samfunnsaktører i Drammen. Strategisk næringsplan gir retning og skal fungere som plattform for forpliktende samarbeid mellom kommune, næringsliv, akademia og andre samfunnsaktører. Det er lange tradisjoner for samarbeid mellom partene. Universitetskommuneavtalen representerer i tillegg en god ramme rundt samarbeid mellom kommunen og universitet.

Strategisk næringsplan bygger på målstrukturen i kommuneplanens samfunnsdel. Indikatorer og ambisjonsnivå frem mot 2030 er politisk vedtatt og knyttet til de relevante delmålene som er:

- Drammen skaper rom for et mangfoldig næringsliv for innbyggere med ulik kompetanse og utdanningsnivå
- Drammen spiller aktivt på lag med andre og blir opplevd som en «ja-kommune»
- Drammen kommune er nytenkende, imøtekommende og tilpasningsdyktig i møte med næringslivet
- Drammen skal ha et grønt, bærekraftig og innovativt næringsliv
- Drammen skal være næringslivets førstevalg
- Drammen er ledende på høy sysselsetting

Det er gjennom planen enighet om fem satsingsområder med overskriftene:

- Attraktive Drammen
- Grønn Vekst i Drammen
- Helsenæring i Drammen
- Havnebyen Drammen
- Kompetansebyen Drammen

Satsingsområdene bygger på analyser av tilgjengelig kunnskapsgrunnlag som har pekt på fortrinn og muligheter i Drammen, og tar høyde for samfunnstrender som det grønne skiftet, digitalisering og internasjonalisering. Satsingene følges opp av tilhørende virkemidler, som videre blir operasjonalisert gjennom konkrete tiltaksplaner som gjenspeiles under de ansvarlige programområdene.

Drammen kommune skal, så langt det er mulig, imøtekomme næringslivets forventning om å være en aktiv, imøtekommende og løsningsorientert samarbeidspartner, der dialog og samhandling er det viktigste verktøyet. Videre har kommunen positive forventninger til at næringslivet ønsker å videreføre det gode samarbeidet som allerede er etablert mellom partene i Drammen. Det skal arbeides systematisk for å utvikle et fullverdig økosystem der de offentlige og private partene samarbeider om å nå felles mål om bærekraftig vekst. De viktigste driverne for vekst og innovasjon er næringslivet selv.

Kommunes roller i arbeidet med næringsutvikling

I samhandling med næringsliv, academia og andre samfunnsaktører har kommunen ulike roller i arbeidet med næringsutvikling:

Kommunens rolle som tilrettelegger og myndighetsutøver

I denne rollen skal kommunen balansere ulike mål opp mot behovet for forutsigbarhet og gode løsninger for næringslivet. Kommunen forvalter en rekke rammebetingelser som har stor betydning for næringslivets mulighet for vekst og utvikling. Konsekvenser for næringslivet skal alltid vurderes og vektlegges når ulike hensyn veies opp mot hverandre. Dialogen med næringslivet skal baseres på gjensidig tillit med et felles mål om positiv utvikling og vekst i Drammen.

Kommunens rolle som innkjøper

Drammen kommune vedtok i 2021 en anskaffelsesstrategi. Hovedmålet med strategien er at kommunens anskaffelser skal være profesjonelle, effektive og verdiskapende, og bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling. Den skal også være et virkemiddel for å nå samfunns mål, som blant annet å fremme næringslivsinteresser og innovasjon.

Kommunens rolle som eier

Drammen kommune har en betydelig selskapsportefølje, alt fra industri til tidligere basistjenester som nå er organisert i selskaper. Drammen kommunes eierpolitikk 2020 - 2024 er et redskap for utøvelse av målrettet, forutsigbar og langsiktig eierstyring. Eierpolitikken skal bidra til god politisk styring og kontroll samt gi ramme for hvordan kommunen skal utøve sitt eierskap. Høyest mulig avkastning over tid eller effektiv oppnåelse av mål, som knytter seg til å ivareta ulike samfunnsmessige hensyn, forutsetter et bærekraftig selskap og ansvarlig eierstyring. Et bærekraftig selskap balanserer økonomiske, sosiale og miljømessige forhold på en måte som bidrar til langsiktig verdiskaping. Samtidig er det viktig at virksomheten identifiserer og håndterer risikoen som kan påføres mennesker, samfunn og miljø.

Utvikling av området Strømsø

Strømsø er en sammensatt kommunedel preget av ulike typer levekårsutfordringer, og i tillegg et historisk område i stor utvikling.

Det er av den grunn behov for en samlet innsats i kommunedelen. Områdesatsingen *Strømsø 2030* og kommunens områdeutviklingsstrategi for Strømsø bygger på et felles kunnskapsgrunnlag og medvirkning fra innbyggere, tjenester, næringsliv og andre interessenter. Arbeidet koordineres med kommunens øvrige utviklingsarbeid i tillegg til andre nytenkende prosjekter, for eksempel FutureBuilt.

Områdeutviklingsstrategien skal, gjennom å peke på overordnede sammenhenger, funksjoner og kvaliteter som skal utvikles i «mellomrommene» (rommene mellom husene), bidra til at de sentrale delene av Strømsø blir et enda bedre sted å bo, jobbe, besøke og drive næring. Strategien definerer overordnede prinsipper for utforming og plassering av torg og møteplasser, gater og forbindelser, og sier noe om hvordan vi skal utvikle bylivet, styrke og skape nye opplevelser, alt med utgangspunkt i områdets eksisterende kvaliteter, identitet og potensial. Den inneholder også en liste over tiltak og prosjekter som tar utgangspunkt i disse prinsippene, og som viser hvordan vi konkret kan gå frem for å styrke den fysiske oppgraderingen av Strømsø på områdets egne premisser.

Hovedmålet med områdesatsingen *Strømsø 2030* er at flere beboere i området får styrket sine levekår gjennom en varig bedring av tjenester og nærmiljøkvaliteter. Satsingen tar utgangspunkt i de fire velferdspilarene med innsatsområdene sysselsetting, utdanning og oppvekst, bo- og nærmiljøkvaliteter og helse. Områdesatsingen skal ikke erstatte ordinær drift, men utvikle mer effektive og varige løsninger som er tilpasset behovene i området.

Områdeutviklingsstrategien skal definere overordnede prinsipper for utforming og plassering av torg og møteplasser, gater og forbindelser, og sier noe om hvordan vi skal utvikle bylivet, styrke og skape nye opplevelser, alt med utgangspunkt i områdets eksisterende kvaliteter, identitet og potensial. Den inneholder

også en liste over tiltak og prosjekter som tar utgangspunkt i disse prinsippene, og som viser hvordan vi konkret kan gå frem for å styrke den fysiske oppgraderingen av Strømsø på områdets egne premisser.

For Strømsø 2030 blir områdeutviklingsstrategien et viktig grunnlag for å lage handlingsplaner og definere prosjekter knyttet til satsingsområdet bo- og nærmiljø.

Hovedutvalg for oppvekst og utdanning

Hovedutvalg for oppvekst og utdanning har ansvar for programområdene barnehage, skole og forebyggende tjenester i kommunen.

Alle barn og elever skal oppleve å ha et trygt barnehage- og skolemiljø. Kommunen jobber derfor på flere nivåer i organisasjonen med å lage gode rutiner for dette arbeidet, samtidig som det settes i gang ulike tiltak som skal bidra til at barn og elever opplever å bli sett, inkludert og være trygge. Etableringen av sosialfaglige stillinger på barneskolene og felles veiledningstjeneste for barnehage og skole er eksempler på slike tiltak.

En god psykisk helse er avgjørende for at barn og elever skal klare seg godt gjennom opplæringsløpet. Alle ansatte skal ha forsterket søkelys på tidlig innsats. Trygge fellesskap i hele opplæringsløpet skal bidra til økt nærvær. I denne planperioden satses det generelt på oppvekstmiljøer der barn og unge oppholder seg, både før, under og etter barnehage- og skoletid. Tiltakene skal sikre at alle barn og unge opplever å være inkludert som en del av et fellesskap.

Oppvekstreformen er en konsekvens av barnevernsreformen som trådte i kraft 1. januar 2022. Reformen skal styrke kommunens forebyggende arbeid og tidlig innsats. For å oppfylle målene i oppvekstreformen, har kommunestyret vedtatt en handlingsplan for kommunens arbeid med å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker. Oppvekstreformen er en omfattende satsing som krever målrettet utviklings- og endringsarbeid over tid med dedikert innsats. For å lykkes i dette arbeidet tar handlingsplanen utgangspunkt i fire strategier: Organisering, ledelse, kompetanseheving og medvirkning. For at flest mulig barn og unge skal få hjelp tidlig, og derved få et mindre behov for mer omfattende og inngripende hjelp senere i livet, skal tjenestene i kommunen arbeide helsefremmende og tverrfaglig. Arbeidet har et langsiktig perspektiv, der prioriterte handlinger i planperioden skal bidra til å nå målet om tidlig innsats og forebygging i hele oppvekstsektoren.

Handlinger som prioriteres i planperioden skal blant annet bidra til at flere ungdommer og unge voksne fullfører videregående opplæring. Årsakene til at ungdommer avbryter videregående opplæring kan være mange. Det prioriteres derfor flere målrettede tiltak for barn og unge i kommunen de nærmeste årene.

Overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring vil være et satsingsområde særlig i første del av økonomiplanperioden. Ny opplæringslov, som trer i kraft august 2024, vil trolig legge tydeligere føringer for samarbeidet mellom kommune og fylke, og kommunen har ambisjoner om å være en positiv samarbeidspartner for Buskerud fylkeskommune. Kommunen ønsker blant annet å bidra til å videreutvikle samarbeidet om overgangen til UnglInvest for elevene som søker seg dit.

Det gjennomføres i dag flere prosjekter som skal bidra til god faglig progresjon for alle barn og unge i de grunnleggende ferdighetene. Det skal søkes samarbeid med fagmiljøer som kan bidra til at kommunen har høy kvalitet i begynneropplæringen.

Alle skal med

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Legge til rette for at barn og elever får sin læring og utvikling i det ordinære tilbudet	Forsterkede enheter skal bidra til tidlig innsats og forebygging, slik at elever i størst mulig grad får sin opplæring på nærskolen.	2024
	Skoler skal ha varierte læringsarenaer for å sikre inkludering av alle elever.	2025
	Riktig kompetanse til riktig tid slik at andel ufaglærte ansatte i barnehage og skole går ned i planperioden	2024–2025
Støtte, veilede og gi hjelp til barn, unge og familier	Det tverrfaglige samarbeidet rundt barn og elever skal fortrinnsvis skje der barn og elever oppholder seg, og skal sikre en inkluderende praksis. Det etableres arenaer for dette samarbeidet på hver skole. Flere barnehager vil gå sammen for å etablere dette samarbeidet.	2024
	Det utarbeides digitale oversikter over fritids- og tjenestetilbud i kommunen, til bruk for ansatte og innbyggere. <i>(Dette punktet sees i sammenheng med andre tiltak i handlings- og økonomiplanen om utvikling av digitale informasjonsløsninger.)</i>	2025
Ha sosialfaglige stillinger på barneskoler	Sosialfaglige stillinger skal bidra til godt og trygt skolemiljø for den enkelte elev og være pådriver for det tverrfaglige samarbeidet i skolen. Det skal være en gradvis opptrapping av sosialfaglige stillinger som sikrer at alle barneskoler i løpet av perioden har i snitt 50 prosent sosialfaglig stilling.	2024
Sikre trygge og gode barnehage- og skolemiljø ved at tjenestene har riktig og tilstrekkelig kompetanse på rett sted	Alle barnehager og skoler implementerer kommunal plan for trygt og godt barnehage- og skolemiljø som skal sikre inkludering av alle barn og elever, økt nærvær, godt læringsutbytte og bedre psykisk helse.	2024
	Det etableres felles veiledningstjeneste for barnehage og skole som skal sikre nødvendig kompetanse i tjenestene.	2024–2025
	Andre yrkesgrupper inn i barnehager for å bidra til et trygt og godt barnehagemiljø, og for at de kan være en del av laget rundt utsatte barn.	2026–2027

Trygg og sterk hele livet

Tiltak i temaplanen for hovedutvalgene	Detter prioriteres i planperioden	Når
Styrke det forebyggende helsearbeidet i ungdomsskoler, videregående skoler og i voksenopplæringen	Alle ungdomsskoler har et systematisk arbeid innenfor psykisk helse blant ungdom.	2024–2025
	Sosialpedagogisk rådgivning på ungdomsskolene gis av ansatte med relevant utdanning.	2026

Tiltak i temaplanen for hovedutvalgene	Detter prioriteres i planperioden	Når
Arbeide målrettet med å nå ut med helsefremmende tilbud	Utvikle og tilgjengeliggjøre informasjon om helsefremmende tilbud der hvor barn, unge og familier er	2024
	Det samarbeides med frivilligheten i lokalmiljøet for å styrke det helsefremmede tilbudet, og på denne måten skape gode oppvekstmiljøer for barn og unge.	2024
Legge til rette for læring, inkludering og mestring gjennom aktiviteter og lek i barnehage og SFO	Leken skal være sentral for at alle barn skal oppleve inkludering og mestring. Digitale ressurser gjøres tilgjengelig for ansatte.	2024
	Barnehagene får tilgang til gymsaler og andre relevante aktivitetsområder.	2026
Avdekke tidlig, og hjelpe barn som lever i risiko for rus/vold/overgrep	Gjennomføre tiltak i henhold til plan utarbeidet i forbindelse med oppvekstreformen	2024–2027
Styrke de voksne i foreldrerollen	Tilby varierte kurs, foreldrerådgivning og nettverksbygging	2025
Voksne tar ansvar for å etablere gode relasjoner til barn og ungdom	Det innføres en modell/veileder, som skal bidra til å ruste voksne i ulike roller til å gjøre jobben med å bygge relasjoner på en best mulig måte.	2026

Gode overganger i livets faser

Tiltak i temaplanen for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Få tilbakemeldinger fra brukere slik at tjenestene kan videreutvikle tilbudene	Utvikle strukturer som sikrer at barns og unges stemme brukes systematisk for videreutvikling av tjenestene	2024
	Det sikres universell informasjon/kommunikasjon ut til brukere gjennom å bruke klart språk, slik at alle kan være aktive deltakere.	2024
Legge til rette for at barn og unge skal oppleve sammenhengende og gode overganger	Iverksette kommunale rutiner med kvalitetskjennetegn på gode overganger i alle faser fra tilvenning i barnehage til første året i videregående opplæring	2024
	Et styrket samarbeid med fylkeskommunen i overganger skal øke muligheten for å fullføre videregående opplæring.	2024

Lek, læring, skaperglede og mestringstro

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Sikre god kompetanse for alle barn innenfor de grunnleggende ferdighetene	Etablere samarbeid med universitets- og høyskolesektoren for å øke kvaliteten i begynneropplæringen	2024
	Prioritering av videreutdanning for lærere i de grunnleggende ferdighetene	2024
	Tilgjengeliggjøre pedagogisk verktøykasse som skal sikre tidlig innsats innenfor de grunnleggende ferdighetene	2024

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Barns lek skal gis gode vilkår og lekens egenverdi skal anerkjennes	Alle barnehager og skoler skal ha arealer som legger til rette for lek og aktivitet.	2024–2027
Gjøre undervisningen praktisk, relevant, utfordrende, variert og aktiv	Fagene skal ha relevant innhold, tydeligere prioriteringer, og sammenhengen mellom fagene skal være god. Det legges til rette for at skolene får nødvendig støtte i arbeidet.	2024–2027
Sikre barnehager og skoler enkel tilgang til skolebibliotek/bibliotek	Det legges til rette for fysisk tilgang til bibliotek der barn og unge oppholder seg.	2024–2027
	Barn og unge skal ha tilgang på litteratur på flere språk.	2024–2025
	Samarbeidet mellom barnehage/skole og folkebiblioteket utvides slik at litteratur tilgjengeliggjøres der barn og unge oppholder seg.	2025
	Erfaringer fra deltakelse i prosjektet «Skolebibliotek og lesestimulering» omgjøres til ny praksis ved alle kommunens skoler og biblioteker.	2025

Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg

Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg omfatter fem programområder: helsetjenester, tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne, hjemmetjenester og institusjon, rus- og psykiske helsetjenester og sosialtjeneste, etablering og bolig. Til sammen har disse ansvar for å ivareta innbyggernes behov for helse- og omsorgstjenester, sosiale tjenester og bosetting av flyktninger.

En aldrende befolkning er en av de viktigste samfunnsendringene vi står overfor. Andelen eldre øker i hele landet. Gode løsninger som legger til rette for at flest mulig skal oppleve mestring og kunne leve gode, selvstendige liv, samtidig som man tenker nytt om hvordan man møter den demografiske utviklingen på tvers av sektorer, vil være helt sentralt for å sikre en bærekraftig kommunal sektor.

De overordnede målene for helse- og omsorgstjenestene til eldre er å bidra til at innbyggerne kan bo godt hjemme, og at behovet for helse- og omsorgstjenester blir utsatt gjennom bedre planlegging, styrket forebygging og mer målrettede tjenester.

Drammen kommune skal arbeide for

- levende og aldersvennlige lokalsamfunn som støtter opp under aktivitet, deltakelse og møte mellom generasjoner
- at flere skal ha tilgang til en egnet bolig i et aldersvennlig bomiljø
- at informasjon om hvordan man kan gjøre egen bolig aldersvennlig, er lett tilgjengelig og kjent for innbyggerne i alle kommunedelene
- økt bruk av helse- og velferdsteknologi som legger til rette for at flere eldre kan bo hjemme lenger
- å utvikle tjenestene slik at eldre og pårørende er trygge på at fellesskapet stiller opp når det er behov for det
- ivaretagelse av pårørendes rettigheter til tilrettelagt informasjon og medvirkning sammen med brukeren/pasienten

Behovet for helsepersonell vil øke. NAV anslår at det vil bli stor mangel i Norge på blant annet spesialsykepleiere, helsefagarbeidere og leger. Samtidig peker Helsepersonellkommissjonen på at Norge har vesentlig høyere dekning av flere yrkesgrupper i helsesektoren enn sammenliknbare land.

I Drammen kommune er det høy kompetanse blant ansatte i helse-, sosial- og omsorgstjenestene, men ressursene brukes ikke alltid på beste måte. Å sørge for rett bruk av helsepersonell prioriteres derfor i denne planperioden. For å møte kommunens fremtidige kompetansebehov skal også samhandling med universitetet prioriteres.

I fremtiden skal en lavere andel av de som har behov for heldøgns omsorg bo på institusjon. Det betyr at flere vil bo i egen bolig med heldøgns omsorg. For å få til dette må kommunen utvikle nye måter å gi behandling, omsorg og pleie på. Blant annet er det behov for å finne gode løsninger på hvordan kommunen skal kunne gi gode legetjenester til innbyggere med behov for heldøgns omsorg innenfor en presset fastlegeordning.

Den demografiske utviklingen fører også til at det blir stadig færre som er i jobb og at disse må forsørge stadig flere eldre. Det betyr at det er viktig at flest mulig av de som kan det, er i arbeid. Satsingene i den kommende planperioden reflekterer dette. De neste årene skal det jobbes med å få flere av de som i dag står utenfor arbeidslivet, inn i arbeid. Dette gjelder blant annet unge, personer med funksjonsnedsettelse, innbyggere med mangelfull arbeidskvalifisering eller personer som står utenfor arbeidslivet av andre årsaker.

Som ledd i satsing på ungdom og arbeid trådte NAV sin ungdomsgaranti i kraft 1. juli 2023. Ungdomsgarantien er en forskriftsfestet styrking av ungdomsarbeidet i NAV og skal sikre individuelt tilpasset oppfølging så lenge det er behov for det, slik at flere unge får mulighet til å fullføre utdanning og komme i ordinært arbeid. Målgruppen er ungdom mellom 16 og 30 år som har et behov for oppfølging av NAV. Målet med oppfølgingsgarantien er at ungdom skal sikres rask hjelp og tett oppfølging så lenge det er nødvendig. NAV Drammen har en egen ungdomsavdeling som gir oppfølging sammenhengende i hele garantiperioden, blant annet under deltakelse i arbeidsmarkedstiltak, arbeidsrettede aktiviteter, opplæring og utdanning, medisinsk behandling, og på arbeidsplassen. Ungdomsavdelingen har tett samarbeid med flere aktører i lokalt næringsliv, frivilligheten og ulike lokale idrettsklubber.

Kvalifiseringsprogrammet (KVP) i NAV er et satsingsområde som ledd i arbeidet med sysselsetting blant de som står lengst fra arbeidslivet. Gjennom KVP skal flere innbyggere som har vært avhengig av økonomisk sosialhjelp over en lengre periode, få nødvendig hjelp til å komme i arbeid, gjerne gjennom kompetansehevede tiltak. KVP retter seg mot personer mellom 18 og 67 år med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden. Dette handler i stor grad om personer som uten et slikt program ville vært avhengige av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder. Formålet med kvalifiseringsprogram med tilhørende kvalifiseringsstønad er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging. I løpet av 2022 deltok 271 deltakere i kvalifiseringsprogram. 60 prosent av deltakerne gikk ut i arbeid eller utdanning.

Fremtidens helse- og omsorgsutfordringer vil kreve kompetanse i skjæringspunktet mellom teknologi og helse. For å sikre tilgang på god helse og velferd uavhengig av samfunnslag eller bakgrunn, trengs det et ekstra fokus på bærekraftige teknologiske løsninger. Hensikten er både å øke den enkeltes evne til egenomsorg og redusere fremtidens belastning på helsetjenestene. Det å styrke de ansattes og innbyggernes kompetanse om mulighetsrommet ved bruk av mestrings- og trykthetsskapende teknologi, skal derfor prioriteres.

Gjennom arbeid, eller ved å delta i aktivitet sammen med andre, skal flere kunne bidra og oppleve seg selv inkludert i fellesskapet, og ha god psykisk helse og livskvalitet. Samarbeid med frivilligheten og sosiale entreprenører er avgjørende for å lykkes med dette, og skal prioriteres i perioden.

Pandemien har gitt tjenestene en rekke lærings- og forbedringspunkter. Tjenestene skal i planperioden, gjennom tiltakene som gjennomføres, ha fokus på å trekke veksler på den omstillingsevnen som ble vist under pandemien. I tillegg blir det viktig å opprettholde utviklingen av nye arbeidsmåter og å styrke samarbeidet internt i kommunen og med eksterne aktører.

Omsorgsbygg

Kommunestyret vedtok i juni 2023 en helhetlig strategi for bygg med helse- og omsorgsformål og en plan for å få nok boliger og plasser med heldøgns omsorg for alle brukergrupper. I den kommende handlings- og økonomiplanperioden må det gjøres et omfattende arbeid for å få realisert disse planene. Samtidig må det igangsettes planlegging av fremtidens omsorgstjenester og omsorgsbygg i et enda lengre perspektiv.

Drammen i Helseparken

Drammen kommunes eventuelle tilstedeværelse i helseparken, ved siden av nytt sykehus, er et av de store prosjektene som kommunedirektøren vil legge fram for kommunestyret tidlig i denne valgperioden. Dette er noe det har blitt jobbet med over lang tid. Drammen kommune har, etter vedtak i kommunestyret i 2021, fortsatt arbeidet med å vurdere om det skal etableres kommunal virksomhet i Drammen helsepark ved siden det nye sykehuset på Brakerøya.

Kommunestyret behandlet våren 2023 sak om bygg med helse- og omsorgsformål, planer for utbygging og helhetlig strategi. Her ble det beskrevet behov for en bredere utredning for å få et helhetlig bilde av hva en tilstedeværelse i Helseparken vil kunne representere av muligheter når fremtidens helsetjenester skal

utvikles. Det skal gjøres en vurdering av hvilke innbyggerrettede tjenester som vil kunne lokaliseres i Drammen helsepark, hvilke andre tjenester og fagmiljøer som vil kunne ha nytte av å være til stede i helseparken i et langsiktig perspektiv og hvilke samarbeidspartnere det kan være nyttig å ha en fysisk samlokalisering med. Arbeidet skal munne ut i en tilpasset konseptvalgutredning i henhold til Drammen kommunes investeringsreglement. Samarbeid med Vestre Viken helseforetak, Universitetet i Sørøst- Norge, fylket og kommunene i regionen blir viktig i det videre arbeidet.

I tråd med føringene i strategisk næringsplan, skal Drammen kommune også, i samarbeid med relevante aktører, se på hvordan en klynge dannelse på Brakerøya kan bidra til utvikling av et mer helhetlig helsetilbud til innbyggerne, og en mer tverrfaglig samhandling om helsereelatert innovasjon, næringsutvikling, forsknings- og utdanningstilbud i Drammensregionen.

Bo i eget hjem hele livet

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Gi tidlig råd og veiledning om boligvalg og tilpasning av egen bolig, slik at alle kan bo lengst mulig i eget hjem	Utvikle informasjonsmateriell om gode boligvalg	2024
	Styrke bolig tjenestens råd- og veiledningsfunksjon	2024
Ved å gi mulighet til utprøving, ved økt kunnskap og gjennom dialog med brukere og pårørende, økes bruken av mestrings- og trygghets skapende teknologi	Ingen prioriterte tiltak i planperioden	
Samarbeid mellom frivilligheten og tjenestene skal bidra til at den enkelte får den hjelpen de trenger, mulighet til aktivitet, sosialt fellesskap og trygghet	Ta i bruk handlingsrommet for innovative offentlige anskaffelser og lyse ut konkurranse om tiltak for aktivitet og sosialt fellesskap for hjemmeboende brukere	2024
	Revidere retningslinjene for kommunens tilskudd til frivillige lag og foreninger, slik at samarbeid med kommunale tjenester om tilbud prioriteres	2024
Styrke samarbeid med pårørende	Pårørendearbeid og pårørendestøtte prioriteres (<i>Ses i sammenheng med andre prioriteringer som omhandler pårørendestøtte og pårørendearbeid</i>)	2024–2027

Inkludere alle i arbeid og aktivitet

Tiltak i temaplanen for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Skape arbeidsplasser for flere, gjennom et langsiktig, forpliktende samarbeid mellom aktører som næringsliv, fylkeskommune, NAV og universitetet og kommunen	Finne nye og videreutvikle eksisterende måter for å hjelpe flere ut i arbeid og en meningsfull aktivitet. Finne tiltak som kan redusere utenforskap og finne tiltak som kan gjøre flere økonomisk selvhjulpne	2024–2027
Øke, videreutvikle og nyttiggjøre tilrettelagte arbeidsplasser i VTA-bedrifter, i kommunens virksomheter og i samarbeid med næringslivet	Unge med funksjonsnedsettelse skal få karriere- og jobbveiledning i overgangen fra grunnskolen til videregående skole	2024–2027

Tiltak i temaplanen for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Motvirke utenforskap og fremme inkludering ved å styrke aktivitetstilbudet til innbyggere med psykiske og/eller fysiske helseutfordringer	For å styrke brukeres ansvar og påvirkningsmulighet skal kommunen invitere frivilligheten til samarbeid om drift av nye og eksisterende aktivitetssentre/seniorsentre (Sees i sammenheng med andre prioriteringer som omhandler samarbeid med frivilligheten og anskaffelser)	2024
	Ta i bruk handlingsrommet for innovative offentlige anskaffelser og lyse ut konkurranse om drift av dagsentre for rus- og psykisk syke, aktivitets- og seniorsentre (Sees i sammenheng med andre prioriteringer som omhandler samarbeid med frivilligheten og anskaffelser)	2024
Gi ungdom som står utenfor ordinært utdanningsløp og arbeid hjelp til å komme i arbeidsrettede tiltak	Helse-, sosial- og omsorgstjenestene bidrar til at ungdom får mulighet til å ta fagbrev som helsearbeider	2024
Etablere trygg og sikker transport til alle tjenestemottakere med behov	Ingen prioriterte tiltak i planperioden	

Brukermedvirkning

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Styrke brukeres (og pårørendes) mulighet til å få innsikt i sitt eget tjenestetilbud.	Iverksettelse av brukerråd i alle tjenesteområder der dette er påbegynt	2024-2027
Brukere skal i større grad gis mulighet til å delta i utforming av eget tjenestetilbud	Undersøke kvaliteten på tjenestene	2024
Styrke brukernes kompetanse om hvordan ta vare på egen helse	Ingen prioriterte tiltak i planperioden	
Øke antallet ansatte som har egen erfaring som tjenestemottaker	Ingen prioriterte tiltak i planperioden	

Retten til bruk av rett kompetanse

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Bruke de ansattes kompetanse på en mest mulig hensiktsmessig måte, og sikre god samhandling mellom ulike fagområder	Sikre optimal og rett bruk av kompetanse gjennom teamorganisering og økt bruk av andre yrkesgrupper for å frigjøre kapasitet hos helsepersonell	2024-2027
Samhandle med utdanningsinstitusjoner for å sikre rekruttering, oppdatert kunnskap og kompetanse for å gi innbyggerne riktige tjenester	Styrke samhandlingen med utdanningsinstitusjoner	2025
	Synliggjøre karrieremuligheter i helse, sosial og omsorg i kommunen for elever og studenter	2024-2027
Prøve ut nye arbeidstidsordninger i helse- og omsorgstjenesten	Pilot for nye arbeidstidsordninger i enkelte avdelinger for å styrke tjenestetilbudet, rekruttering og heltidskultur	2024

Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet

Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet har ansvar for programområdene kultur, idrett og frivillighet og medvirkning og lokaldemokrati. Dette omfatter tjenester innen bibliotek og møteplasser, kulturskole og ung kultur, kunst og kulturarv, idrett og friluftsliv, kulturminnevern, arrangementer og aktiv fritid samt nærutvalg. Det fordeles tilskudd til idrett og kulturliv, og utvalget har ansvar for tilskudd til store kulturinstitusjoner, frivillige lag og foreninger, museer og scener, Drammensbadet KF og Den norske kirke.

Hovedutvalget arbeider aktivt med spørsmål knyttet til samarbeid med frivilligheten og tilrettelegging for medvirkning og lokaldemokrati. Dette synliggjøres gjennom de prioriterte tiltakene for handlings- og økonomiplanperioden.

Det er stor etterspørsel etter lokaler for både visning, øving og produksjon i Drammen. Kommunalt eide lokaler utnyttes ikke godt nok, og lokaler for kunst og kulturformål er noen steder lite egnet for bruk i forhold til behovet. Det videre arbeidet med arenakartlegging blir viktig for en videreutvikling på dette feltet. Øvrig frivillighet har også utfordringer med lokaler i nærmiljøene, og det er behov for tilrettelegging av kommunale lokaler for bruk i helger og på kveldstid.

Ulike medvirkningsprosesser viser at det er behov for varierte kulturtilbud i nærmiljøene, noe som må ses i sammenheng med den demografiske utviklingen som fremskrives for befolkningen i Drammen. I økonomi- og handlingsplanperioden skal det arbeides med å tilrettelegge for mer aktivitet der folk bor hele året, og å tilby gode og likeverdige tilbud til innbyggerne.

Særlig innsats rettes mot barn og unge som ikke har økonomisk mulighet til å delta i organisert fritidsaktivitet, tenåringer som trenger alternativer til organisert idrett, gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer for alle aldre og aktivitetstilbud til eldre over 70 år. Spesielt viktig i dette arbeidet blir samarbeidet med frivilligheten.

Drammen kommune skal tilby gode og likeverdige tilbud til innbyggere og likeverdige vilkår for frivillig sektor, uavhengig av hvor de bor eller hører til.

I handlings- og økonomiplanperioden prioriteres:

- å stimulere til økt deltakelse blant innbyggere gjennom styrking av lokale tilbud og tilrettelegging for et mangfoldig kunst -og kulturtilbud
- å styrke kommunens posisjon i regionen
- utvikling av knutepunkt
- å gjøre kommunale lokaler tilgjengelige og tilrettelagte for bruk for kulturliv og øvrig frivillighet
- helhetlig stedsutvikling for folkehelse og deltakelse
- aktive innbyggere hele livet
- likeverdige vilkår

Tiltakene er viktige for innbyggere, for utvikling av nærmiljøene i kommunen og for folkehelsen. De kan gi gode opplevelser, livsglede og trivsel. Dette bidrar til et rikt liv, slik at innbyggerne ikke bare har noe å leve av, men også noe å leve for. Videre bidrar tiltakene til å gjøre kommunen til et attraktivt kultursenter i regionen.

Tiltakene ses i sammenheng med tiltakene som prioriteres i fellessatsingene. Særlig viktig er det å arbeide med å tilpasse de eksisterende kulturettede tjenestene til behovene i alle deler av kommunen, i samarbeid med lokale aktører.

I arbeidet med implementeringen av temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv vil det i kommende fireårsperiode være spesielt fokus rettet mot satsing 3, likeverdige vilkår. Temaplanens satsing 1 og 2 vil også være retningsgivende for dette arbeidet.

Strategi for frivillighet er under utarbeidelse.

Knutepunkt Strømsø er overført til hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet. Knutepunkt Strømsø er et pilotprosjekt der nye tverrfaglige samarbeidsformer utvikles og prøves ut. Hensikten er at flere tverrfaglige tjenester skal bidra til å samordne og koordinere hjelpetiltakene slik at barn, unge og deres familier får rett hjelp til riktig tid.

Kunst og kultur hele livet

Tiltak i temaplan for hovedutvalget	Dette prioriteres i planperioden	Når
Utvikle bibliotekenes funksjon som aktivitets- og formidlingsarenaer	Samarbeide med frivillige lag og organisasjoner og andre om styrking av aktivitets- og formidlingstilbudet på bibliotekene, og skape nye arenaer i kommunedelene	2024–2027
Utvikle kulturskolens tilbud og rolle i kommunedelene	Samarbeide tettere med ulike aktører i kommunedelene for å utvikle kulturskolens bredde og nedslagsfelt	2024
Kunst- og kulturopplevelser brukes i helsefremmende aktivitet og forebyggende innsats	Utvikle tilbud om kunst- og kulturopplevelser for alle aldersgrupper i samarbeid med relevante tjenester	2024
Kunst- og kulturopplevelser brukes i helsefremmende aktivitet og forebyggende innsats	Samarbeide med helse- og omsorgsinstitusjoner om formidling av kunst	2024
Aktiv formidling av kulturarv	Etablere tilbud om byvandring som en del av relevante tjenestetilbud i kommunedelene og i samarbeid med lokale ildsjeler	2024
	Etablere en digital interaktiv løsning for registrering av kulturminner og formidling til og medvirkning fra publikum, samt deling av data med eksterne tjenester	2024
Barn og unge medvirker i utforming av aktivitetstilbudet	Gjennomføre målrettede medvirkningsprosesser om behov for aktiviteter på møteplasser i kommunen hvor ungdom møtes	2024–2027
	Legge til rette for ungdomsdebatt om kunst- og kulturfeltet på bibliotekene i samarbeid med skolene	2024
	Videreutvikle fritidsklubbstilbudet på eksisterende ungdomsklubber. Ta i bruk nye verktøy til å skape rom for deltakelse	2024
Utvikling av både profesjonalitet og bredde gjennom samarbeid med fritidskulturlivet og profesjonelle aktører	Bidra til utvikling av lavterskel kulturarenaer med særlig fokus på ungdom i alder 18–25 år	2024–2027
	Samarbeide tettere med profesjonelle kulturaktører og fritidskulturlivet om et kulturtilbud, rettet mot innbyggere i alle livets faser	2024

Variasjon og bredde i kulturarenaer

Tiltak i temaplan for hovedutvalget	Dette prioriteres i planperioden	Når
Igangsette kvalitetsvurdering av kulturarenaer som oppfølging av arenakartleggingen.	Arbeide videre med kartlegging av mulighetsrommet kommunen har for bruk av eide lokaler til kulturformål	2024–2025
	Klargjøre lokaler for flerbruk i kommunale bygg for bruk på ettermiddag, kveldstid og i helgene	2024–2026

Tiltak i temaplan for hovedutvalget	Dette prioriteres i planperioden	Når
Organisering og utleievilkår for lokaler til produksjon og visning av kunst og kultur tilpasses kulturlivets behov.	Utleievilkår tilpasses behovene for produksjons- og visningsarenaer	2024
	Starte et arbeid med Drammen Scener der man ser på frivillighetens kår og muligheter innenfor både dagens regime og alternative regimer. Politisk sak legges frem i slutten av 2023	2024
Egnede kulturarenaer og arrangementsutstyr gjøres tilgjengelig for fritidskulturlivet og profesjonelle aktører, og det utarbeides en oversikt over eksisterende kultur- lokaler og kulturscener.	Tilby enkelt utstyr til gjennomføring av lokale kulturarrangementer i kommunedelene	2024

Regionsenter for kultur

Tiltak i temaplan for hovedutvalget	Dette prioriteres i planperioden	Når
Utvikle Kulturytring Drammen og andre møteplasser for kulturaktører, kulturinstitusjoner og relevant næringsliv	Gjennomføre Kulturytring Drammen 2025 i tråd med samarbeidsavtalen med NOKU. Jf. Vedtak i sak 25/20 fra 13.5.2020	2025
Utvikle Drammensbiblioteket som regionalt litteraturhus	Utvikle Drammen litteraturfestival med Drammensbiblioteket som pådriver og hovedarrangør	2024
	Arbeide for etablering av ungdomsrettede aktiviteter i samarbeid med relevante aktører	2024
Videreutvikle kulturarenaer/profesjonelle scener sin posisjon og rolle som regional og nasjonal kultur møteplass	Arbeide for å etablere samarbeid med regionale kulturaktører som ønsker å bruke Drammen for kulturarrangementer av ulike typer, i samarbeid med Drammen Scener og andre aktører	2024
Styrke profesjonelle kulturaktørers og kulturinstitusjonenes mulighet til å satse og virke i Drammen	Etablere en digital veileder for kulturarrangører og arrangementsutvikling	2024

Kunst i offentlig rom

Tiltak i temaplan for hovedutvalget	Dette prioriteres i perioden	Når
Legge til rette for en helhetlig estetisk utforming av offentlige rom gjennom retningslinjer for kunst i offentlige bygg og uterom	Utarbeide retningslinjer for kunst i offentlige rom, uterom, nybygg og ved rehabilitering	2024
Kunst i kommunalt eie formidles aktivt i offentlige bygg og uterom	Systematisere formidling av sentrale kunstverk i kommunalt eie	2024
Legge til rette for midlertidige kunstprosjekter i det offentlige rom i samarbeid med kulturinstitusjoner, private aktører og næringsliv	Fasilitere for verksteder og lokaler til bruk for kunstnerne, samt bidra til formidling av prosjektene	2024

Tiltak fra Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv:

Tiltak	Dette prioriteres i planperioden	Når
Stimulere til etablering av arenaer for egenorganisert aktivitet		2024–2027
Benytte eksterne tilskuddsordninger aktivt for bygging av arenaer for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv		2025
Utvikle og etablere ordninger for, og avtaler om, investering og drift av anlegg som sikrer hensiktsmessige løsninger for eier, driftsansvarlige og brukere, og som reduserer barrierer for deltakelse.		2024–2027
Utarbeide retningslinjer for likeverdige tilskuddsordninger til drift, investering og aktivitet	Gjennomgang og harmonisering av kommunens samlede tilskuddsforvaltning	2026
	Etablere en ordning for økonomisk støtte til lagseide idrettsanlegg	2026

Hovedutvalg for tekniske tjenester

Hovedutvalg for tekniske tjenester omfatter tre programområder: Utbygging og samferdsel, Vann, avløp og renovasjon og Arealplan, klima og miljø. Til sammen har disse ansvar for arealplanlegging og infrastruktur som er grunnleggende for velfungerende og bærekraftige lokalsamfunn. I dette ligger også et betydelig bidrag til at de fysiske omgivelsene våre er helsefremmende og trygge.

De tekniske tjenestene arbeider svært langsiktig. Prioriteringene i den kommende planperioden reflekterer dette. Arbeidet med å forlenge levetiden på eksisterende infrastruktur utgjør hoveddelen av kostnadene for tjenestene. Kraftig prisvekst de siste årene og stadig økende rente, som ikke gjenspeiles i økte budsjetter, påvirker mulighetene for å ta vare på infrastrukturen. Mange av de foreslåtte tiltakene vil bidra til måloppnåelse på flere satsingsområder.

Drammen har ambisjoner om å bli Norges grønneste kommune, der ren luft, rent vann og reduksjon av klimagasser er sentrale tema. Vannressursene skal tas vare på ved å verne drikkevannet og redusere forurensning fra landbruk, overvann og avløpsvann. Det skal sikres sammenhengende grøntstrukturer. Det skal jobbes med å skape klimarobuste lokalsamfunn ved å drifte og utvikle områder og infrastruktur utsatt for flom, ras og skred.

Transportsektoren er den største kilden til direkte klimagassutslipp i kommunen. Drammen er den største kommunen i Buskerudbysamarbeidet, som har et nullvekstmål for personbiltrafikk. For å nå målet og redusere klimagassutslippene, skal det jobbes videre med å fortette rundt kollektivknutepunkter og tilrettelegge for gange, sykkel og kollektivtransport. Fortetting er også viktig for å unngå å bygge ned matjord. Samtidig er det viktig å prioritere drift av det eksisterende veinettet for å holde veiene åpne og trygge, samt å ta vare på de verdiene veinettet representerer

Nærmiljøene vil videreutvikles gjennom fokus på å sikre innbydende og trygge skoleveier, vedlikehold av nærmiljøanlegg og helhetlig planlegging av nye utbyggingsområder.

Tilrettelegging for næringsvekst gjennom arealpolitikk, et effektivt transportsystem og attraktive senter- og sentrumsområder ivaretas blant annet ved oppfølging av de plan- og byggeprosessene som pågår. For å sikre gjennomføring, legges det vekt på å inngå utbyggingsavtaler der kommunen og utbyggere samarbeider om nødvendige tiltak som gjør nye områder attraktive for innbyggere og næringsliv.

Byggesaksveiledningen er utvidet med lengre åpningstider, og det er testet ut byggesaksveiledning fra knutepunkt Fjell. Det er etablert nye rutiner for blant annet alkoholkontroll og tobakkstilsyn som vil få økonomisk effekt fra 2024. Det skal samtidig jobbes videre med samarbeids- og medvirkningsarenaer for næringsliv, innbyggere, og frivilligheten. Planforum videreutvikles som arena for dialog med næringslivet.

Godt drikkevann og trygg vannforsyning

Tiltak i temaplan for hovedutvalgene	Dette prioriteres i planperioden	Når
Verne drikkevannskildene	Gjennomgå og oppdatere/modernisere restriksjoner	2024–2027
Forlenge levetiden til eksisterende infrastruktur for drikkevannsforsyning, gjennom forebyggende drift, vedlikehold og fornyelse	Redusere lekkasje fra vannledningsnett og andel ledningsnett med akutt behov for fornyelse	2024–2027
Investere i ny infrastruktur som gir sikrere drikkevannsløyper	Ny vannforsyning til Svelvik. Del 1 Nesbygda	2025
	Mulighetsstudie for å finne løsninger for tosidig vannforsyning til Åskollen/Knive	2025

Ren natur og godt vannmiljø

Tiltak i temaplanen	Dette prioriteres i planperioden	Når
Redusere forurensende utslipp fra avløpsvann gjennom forebyggende drift, vedlikehold og fornyelse, investering i ny infrastruktur og økt innsats som myndighetsutøver	Redusere mengde fremmedvann som tilføres avløpsnett	2024–2027
	Tilrettelegge for etablering av mottaksanlegg for septik fra fritidsbåter	2024
	Nytt regionalt renseanlegg med tilhørende overføringsledninger. Ferdigstilles 2030	2024–2027
	Tilknytte flere innbyggere med private avløpsanlegg	2024–2027
Overvåke og vurdere tiltak for å bedre vannkvaliteten i Drammenselva og -fjorden	Overvåke forurensningssituasjonen i sedimenter og i vannlevende organismer i Drammensfjorden gjennom samarbeidsprosjektet Ren Drammensfjord	2024
	Delta i vannforvaltningsarbeidet i Viken, for vannområde Drammenselva	2024–2027
Etablere sammenhengende grøntområder og bekker i byggesonen og ta vare på naturmangfold	Gjenåpne bekker for å håndtere overvann og økt biologisk mangfold.	2024–2027
Redusere forurensing fra transport	Vedlikeholdsfeiring og vinterfeiring	2024–2027
	Snødeponi i Mjøndalen ferdigstilles i 2024. Samtidig arbeides det videre med å finne aktuelle lokasjoner for permanent snødeponi nært Drammen sentrum.	2024

Et effektivt og miljøvennlig transportsystem

Tiltak i temaplanen	Dette prioriteres i planperioden	Når
Gjennomføre tiltak i sykkelplan for å tilrettelegge for økt bruk av sykkel	Oppgradere sykkelveivisningen.	2024-2027
	Prioritere framkommelighet for syklist og bedre synligheten i sentrumsområdene	2024
	Øke tilbudet av trygg sykkelparkering	2024-2027
	Benytte handlingsrommet rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler gir for realisering av økt trafiksikkerhet, som supplement til egne tiltak	2024-2027
	Sertifisering Trafikksikker kommune (Trygg trafikk)	2024
	Etablere og utbedre snarveier, fortau, og gang- og sykkelveier.	2024
	Intensivbelyse flere gangfelt	2024
Tilrettelegging av vegnettet for kollektivtrafikk	Benytte handlingsrommet som rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler gir for realisering av et bedre kollektivtrafikktilbud, som supplement til egne tiltak	2024-2027
	Utbedre bussholdeplasser for å imøtekomme krav til universell utforming	2024
	Utbedre holdeplasser og tilhørende infrastruktur til Brakars nye elektriske leddbusser og legge til rette for ny busslinje mellom Mjøndalen og nytt sykehus når det åpner	2025
Prioritere kvaliteten på driften av veinettet for å sikre trafiksikkerheten, bedre forholdene for myke trafikanter og kollektivtransporten	Prioritere kantklipping og sluktømming	2024-2027
	Prioritere veioppmerking og skilting	2024-2027
Ta igjen vedlikeholdsetterlep ved å utbedre skader og forlenge levetiden på eksisterende kommunale veier	Ingen prioriterte tiltak i planperioden	

Forebygging av flom, ras og skred

Tiltak i temaplanen	Dette prioriteres i planperioden	Når
Kartlegge og sikre områder utsatt for flom, ras og skred	Rekkefølgekrav i plansaker om utredning av områdestabilitet og beregning av flom	2024-2027
Drifte og vedlikeholde områder og infrastruktur utsatt for flom, ras og skred	Økt bruk av lokale overvannsløsninger	2024-2027
	Utarbeide temaplan for overvann og flom	2024-2025
	Damsikring	2024-2027
	Systematisk berg- og fjellsikring på utsatte strekninger langs vei. Nordlysveien, Drafnkollen, Bera, Hagatjernsveien og Svelvik prioriteres i perioden	2024-2027
	Sluktømming. Oppfølging av pålegg fra Statsforvalteren på registrering og regelmessig tømming av sandfang	2024-2027

Servicevennlig kommune i plan- og byggesaker

Tiltak i temaplanen	Dette prioriteres i planperioden	Når
Etablere rutiner for en effektiv og servicevennlig plan- og byggesaksprosess for næringslivet og innbyggere	Oppheve eldre og utdaterte reguleringsplaner for bedre flyt i byggesaker	2024–2027
	Videreføre satsing på servicevennlig kommune i linjen	2024–2027
	Heve kvaliteten på eiendomsopplysninger i matrikkelen	2024
	Det skal utarbeides en klimanorm som et verktøy for å gjøre gode klimavurderinger i tidlig fase av et planarbeid.	2024
Videreutvikle administrativt planforum for å komme tidlig i dialog	Faglig møteplass for dialog mellom administrasjon, utbyggere og relevante aktører 2-3 ganger årlig	2027
	Sikre gjensidig informasjons- og kunnskapsdeling	2027
Etablere rutiner som sikrer tidlig og tydelig informasjon i plan- og byggesaksprosesser	Innsynsløsning med digital tidslinje i plan- og byggesaker.	2024

Hovedutvalg for arbeid, aktivitet og inkludering

Kommunestyret har vedtatt å opprette et nytt hovedutvalg for arbeid, aktivitet og inkludering. Levekårssituasjonen i Drammen tilsier at et godt og systematisk arbeid rundt arbeid, aktivitet og inkludering vil bli viktig i årene framover, både for den enkelte innbygger, men også for drammenssamfunnet som helhet. Arbeid og aktivitet for alle forebygger utenforskap og legger et bedre grunnlag for inkludering. Målet er bedre levekår for innbyggerne der flest mulig skal være i jobb, være økonomisk selvhjulpne og bidragsytere til samfunnet.

Det nye utvalget skal i hovedsak arbeide med og vedta politikk for kommunens helhetlige arbeid med levekår, arbeid og inkludering. Hvilke konkrete ansvarsområder og arbeidsoppgaver det nye hovedutvalget vil få, vil bli nærmere beskrevet når utvalget starter opp sitt arbeid. Kommunedirektøren kommer tilbake til hvilke administrative endringer som må gjøres som følge av det nye hovedutvalget.

Utvikling av kommunen som organisasjon og arbeidsplass

Drammen kommune er blant Viken fylkes største arbeidsgivere med omkring 6 300 årsverk fordelt på om lag 7 600 ansatte. Trygge ledere og engasjerte medarbeidere jobber sammen for at kommunen skal oppleves som nær, inkluderende og nyskapende.

Arbeidsgiverpolitisk plattform

Kommunesektorens organisasjon KS peker på økende endringer og krav til innovasjon, kombinert med det å utvikle og beholde medarbeidere i organisasjonen, som to hovedutfordringer for kommunesektoren fremover. Samarbeid på tvers av sektorer, organisasjoner og aktører, i storsamfunnet og i lokalsamfunn, blir avgjørende for å finne gode løsninger. Arbeidsgiverpolitisk plattform «Vi i Drammen» skal oppdateres fra 2024.

Turnover og rekrutteringsutfordringer

Drammen kommune har en årlig turnover på om lag ti prosent, og det blir stadig mer krevende å rekruttere nye medarbeidere. Det er vesentlig å kartlegge hva som oppleves som viktig for de medarbeidere som velger å bli, og årsaken til at noen velger å slutte i Drammen kommune. I P06 Hjemmetjenester og institusjon jobbes det frem en ny struktur og organisering av HMS arbeid, fraværsoppfølging og systematisk arbeidsmiljøarbeid. Ett av tiltakene som prøves ut er systematiske sluttsamtaler for å kartlegge årsaken til at ansatte sier opp. Resultatene vil benyttes i arbeidet med å utvikle kommunen som arbeidsgiver, og kan på sikt brukes i flere deler av kommunen.

Resultatene fra medarbeiderundersøkelsen skal følges opp i 2024. Medarbeiderundersøkelsen kartlegger motivasjon, engasjement og gjennomføringsevne blant kommunens medarbeidere. Hver enkelt leder har ansvar for å følge opp egne resultater. Etterarbeid, med vekt på utvikling, gjennomføres overordnet for kommunen som helhet, innenfor hvert område, i hver virksomhet og i hver avdeling.

Lederutvikling

Kommunens ledere bygger felles kompetanse og deler erfaringer gjennom lederutviklingstiltak, herunder samlinger. Samlingene skal bidra til å bygge en organisasjonskultur basert på samhandling og tillit. Det gis i tillegg målrettet opplæring innen personalfaglige temaer, som mange ledere opplever krevende, for eksempel oppfølging av sykefravær, rekruttering, HMS og arbeidstidsordninger.

Et spesielt fokus på avdelingslederrollen

Den siste tiden er det satt søkelys på rollen som avdelingsleder. Kommunedirektøren har iverksatt et arbeid for å utrede om det er grunn til bekymring knyttet til den samlede belastningen på avdelingsledere i kommunen, i så fall hvilke årsaker som finnes, og eventuelt hvilke tiltak som kan avhjelpe situasjonen. Arbeidet foregår i nær dialog med ansattes representanter.

Digital transformasjon

Arbeidet med å digitalisere flere av kommunens arbeidsprosesser fortsetter, og ansatte tilegner seg stadig ny kompetanse. Med gode digitale løsninger for innbyggere og tilgang til nødvendig teknologi for de ansatte, er digital dialog førstevalget der dette gir merverdi i form av økt tilgjengelighet, kvalitet og effektiv ressursutnyttelse. Kunstig intelligens får for tiden stor oppmerksomhet og det er viktig å være bevisst på hvordan denne teknologien benyttes. Arbeidet med å utforske kunstig intelligens vil fortsette i 2024, spesielt innen oppvekstområdet.

Satsing på lærlinger

Det arbeides kontinuerlig for å oppnå målet om to lærlinger per 1 000 innbyggere, og det er på nåværende tidspunkt større kapasitet til å ta imot lærlinger enn det er kvalifiserte søkere til. I år har om lag 68 nye lærlinger fått læreplass i Drammen kommune, i tillegg til de som allerede er igang.

En viktig årsak til mangelen på søkere innen helsefag er at den nye helsefaglinjen ved Eiker videregående har vg2-elever først fra 2024. I tillegg tar Drammen sykehus nå inn flere lærlinger enn tidligere, og har blitt en tydeligere konkurrent for kommunen. Et tiltak som er igangsatt for å møte utfordringen, er målrettet informasjonsarbeid på ungdomsskoler om mulighetene knyttet til læreplasser i kommunen. Avdelingen jobber også med hvordan kommunen kan være en attraktiv arbeidsgiver og bidra til at lærlinger etter endt læretid kan få fast ansettelse. Rekruttering av lærlinger er viktig for å sikre kommunen tilgang på kompetanse i årene fremover.

Manglende norskspråklig kompetanse er i tillegg en viktig årsak til at en stor gruppe søkere til læreplass ikke kan få tilbud. For å løse denne utfordringen, er det igangsatt norskopplæring for lærlinger som ikke er kvalifisert på grunn av manglende språkkompetanse. Ordningen finansieres med støtte fra Viken fylkeskommune og KS.

Fra 2023 er tilbudet om læreplasser utvidet med fagene IT-utvikler og aktivitør. I tillegg jobbes det med å få på plass en avtale for læreplasser innen byggdriftsfag og IT-drift fra 2024, og renhold i løpet av 2025. Det arbeides for videre vekst, og det er forventninger om å nå målet om to lærlinger per 1 000 innbyggere i perioden frem mot 2027.

Heltid

Drammen kommune har valgt å satse på heltid. Det er avsatt egne ressurser til satsingen, og det arbeides med nye løsninger og arbeidstidsordninger som testes i praksis innenfor deler av helse- og omsorgstjenestene.

Andelen heltidsansatte stiger fortsatt. Per august 2023 har 72 prosent av alle ansatte i kommunen 100 prosent stilling. Alle programområder har hatt en økning både i heltidsandel og gjennomsnittlig stillingsstørrelse siden 2022. P05 Tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne har lavest andel heltidsansatte, men likevel en positiv utvikling siden 2022. P06 Hjemmetjenester og institusjon har per august 2023 en heltidsandel på 50,9 prosent. Avdelingene som har hatt størst økning i heltidsandel har tatt i bruk nye turnusløsninger, som for eksempel langvakter i helger. Langvakter i helger har gitt redusert behov for ansatte i små helgestillinger (14–20 prosent). Deltid er mest utbredt i programområdene knyttet til helse og omsorg, men også barnehage og SFO har mange deltidsansatte.

Etableringen av ressurscenter (kan sammenlignes med vikarpool) i januar 2023 har bidratt til å øke andelen heltidsstillinger. Medarbeidere i avdelingen er ansatt i 100 prosent stilling og skal dekke vikarbehov ved avdelinger i P05 Tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

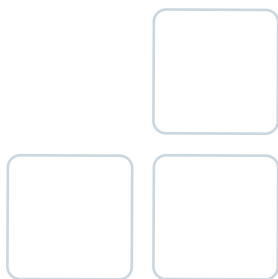
Innenfor helse, sosial og omsorg er det, i tillegg til mange deltidsstillinger, en utfordring at det må benyttes ufaglærte og vikarer for å dekke bemanningsbehovet. Gjennom et samarbeid med Fønix (en arbeidsmarkedsbedrift eid av Sandefjord kommune) følger nå to klasser, med totalt 26 pleiemedarbeidere, undervisning i helsearbeiderfag med mål om å ta fagprøve vår/sommer 2023. For å møte behov for fagkompetanse er dette et viktig satsingsområde framover.

Tabellen viser utvikling i andel heltid i kommunen fra august 2022 til august 2023

Programområde	Andel heltids-ansatte august 2022	Andel heltids-ansatte august 2023	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse august 2022	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse august 2023
P04 Helse	59,4	64,2	84,6	88,6
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	40,1	44,3	68,8	73,6
P06 Hjemmetjenester og institusjon	45,7	50,9	74,8	80
P07 Rus og psykiatri	66,3	71,8		88,7
Hele kommunen	65,7	72	77,7	88,7

Tabellen viser oversikt over antall ansatte i 100 prosent stilling fordelt på programområder og totalt i hele kommunen per august 2023

Programområde	Ansatte med 100 % stilling
P04 Helse	181
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	274
P06 Hjemmetjenester og institusjon	760
P07 Rus og psykiatri	150
Hele kommunen	4 484

Klimabudsjett

Klimabudsjett

Status direkte klimagassutslipp

Direkte klimagassutslipp fra drammenssamfunnet er utslipp av klimagasser innenfor Drammen kommunes geografiske område. Miljødirektoratet publiserer statistikk over direkte klimagassutslipp for alle kommuner med oppstartsår 2009, basert på klimagassene CO₂, metan (CH₄) og lystgass (N₂O). Dette oppgis under fellesbetegnelsen CO₂- ekvivalenter.

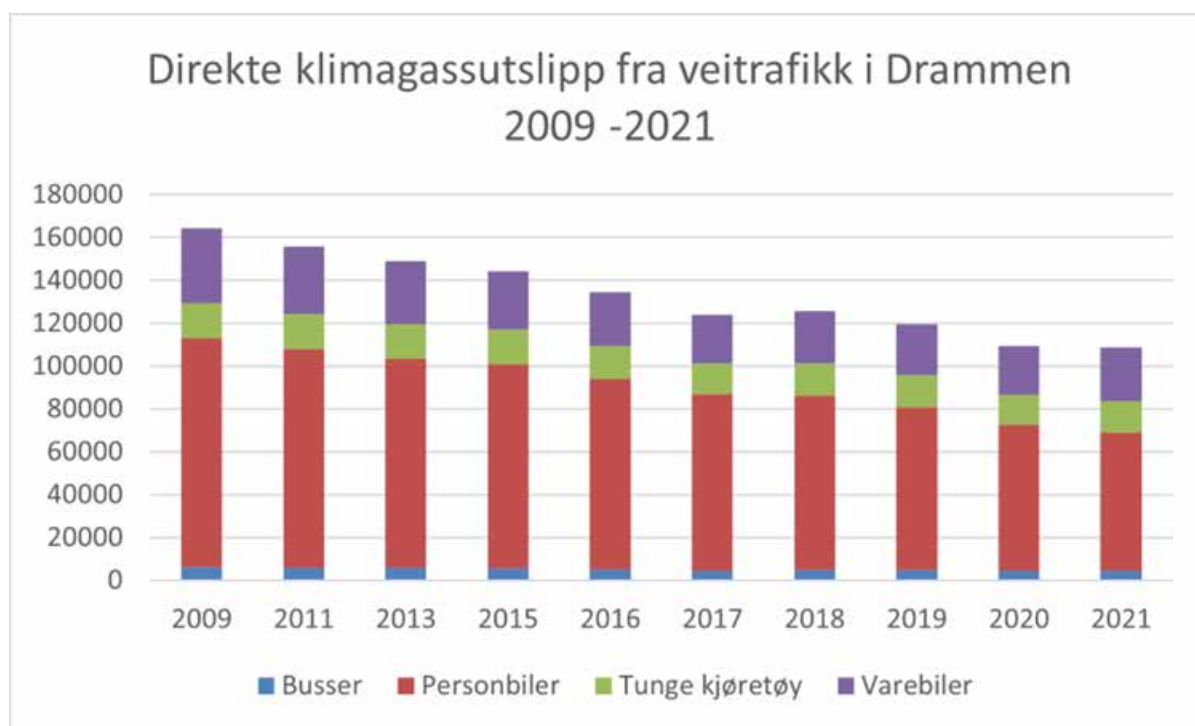
I 2021 var det totale klimagassutslippet i Drammen 246 000 tonn CO₂- ekvivalenter. I perioden 2009 til 2021 er utslippene redusert med 19 prosent. Nedgangen i utslipp skyldes i hovedsak reduserte utslipp fra oppvarming og veitrafkk.

Som vist i figuren under er den største utslippskilden veitrafikk, som står for rundt 43 prosent av utslippene i 2021. Utslipp fra avfall og avløp står for 20 prosent av utslippene. Industri, olje og gass står for 15 prosent av utslippene. Annen mobil forbrenning, som omfatter utslipp fra bruk av avgiftsfri diesel og bensin til ikke-veigående kjøretøy og motorredskaper, står for 10 prosent av utslippene. Resterende utslipp fordeler seg på oppvarming, sjøfart, jordbruk og energiforsyning.

Historiske direkte utslipp i Drammen kommune per år etter sektor, i tonn CO₂-ekvivalenter (Kilde: Miljødirektoratet, 2023)

Veitrafikk

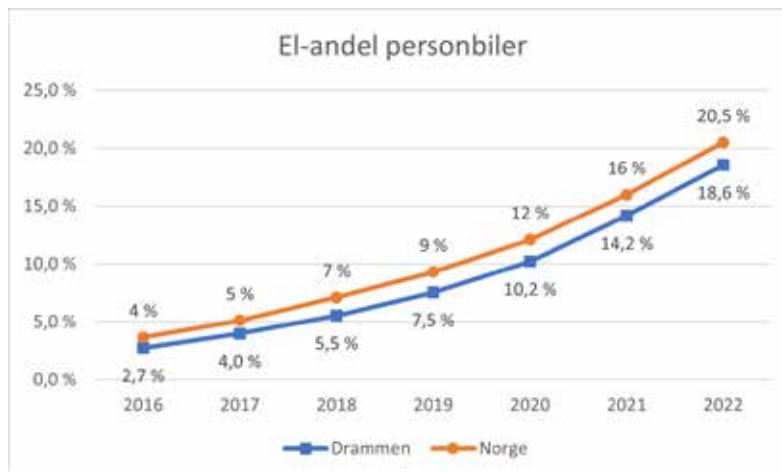

Utslipp per kjøretøykategori, i tonn CO₂-ekvivalenter og prosent (Kilde: Miljødirektoratet, 2023)

Som vist i figuren over er klimagassutslippene fra veitrafikk redusert med 34 prosent fra 2009 til 2021. Nedgangen skyldes særlig en reduksjon i utslipp fra personbiler, grunnet innfasing av el-biler og økt bruk av ikke-fossilt drivstoff. El-bilandelen for personbiler registrert i Drammen har økt fra 2,7 prosent i 2016 til 18,6 prosent i 2022 (Kilde: OFV, 2023).

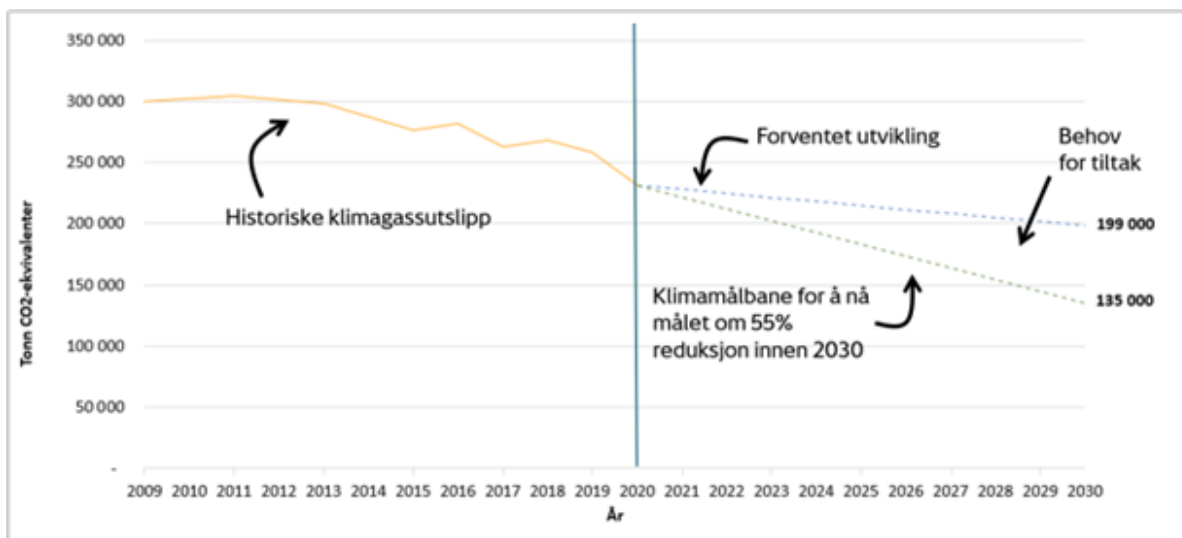
Til sammenligning er tilsvarende el-bilandel i 2022 på 20,5 prosent nasjonalt. Figuren under viser utvikling i el-bilandel i Drammen og nasjonalt.

Historisk utvikling i el-bilandel for personbiler for Drammen og Norge 2016-2022 (Kilde OFV 2023)

Framskrivning av direkte klimagassutslipp

For å illustrere hvordan utslippene i Drammen kommune vil kunne utvikle seg, er det utarbeidet framskrivninger av klimagassutslipp til 2030.

Historiske utslipp i 2020, og fremskrevne utslipp frem mot 2030 for Drammen kommune, oppgitt i tonn CO₂-ekvivalenter.

Forklaring til figur:

Historiske klimagassutslipp - oransje heltrukken linje:

Den oransje heltrukne linjen viser historiske utslippstall hentet fra Miljødirektoratets utslippsregnskap for kommunen. Tidsserien starter i 2009.

Forenklet klimamålbane - grønn stiplet linje:

Klimamålbanen tar utgangspunkt i vedtatt mål om at klimagassutslippene innenfor Drammen kommunes geografiske grenser skal reduseres med 55 prosent innen 2030, sammenlignet med 2009. Med et utslipp på 300 000 tonn CO₂-ekvivalenter i 2009 tilsier dette at utslippene skal reduseres til 135 000 tonn CO₂-ekvivalenter i 2030.

Forventet utvikling - blå stiplet linje:

Framskrivningen er et estimat for hvordan klimagassutslippene forventes å utvikle seg i Drammen basert på vedtatt nasjonal politikk. Framskrivningen er basert på nasjonale utslippsframskrivninger som bygger på en

rekke forutsetninger, blant annet befolkningsframskrivninger, økonomiske utsikter og videreføring av dagens iverksatte nasjonale klimapolitikk. Framskrivningen representerer med andre ord ikke Norges klimamål.

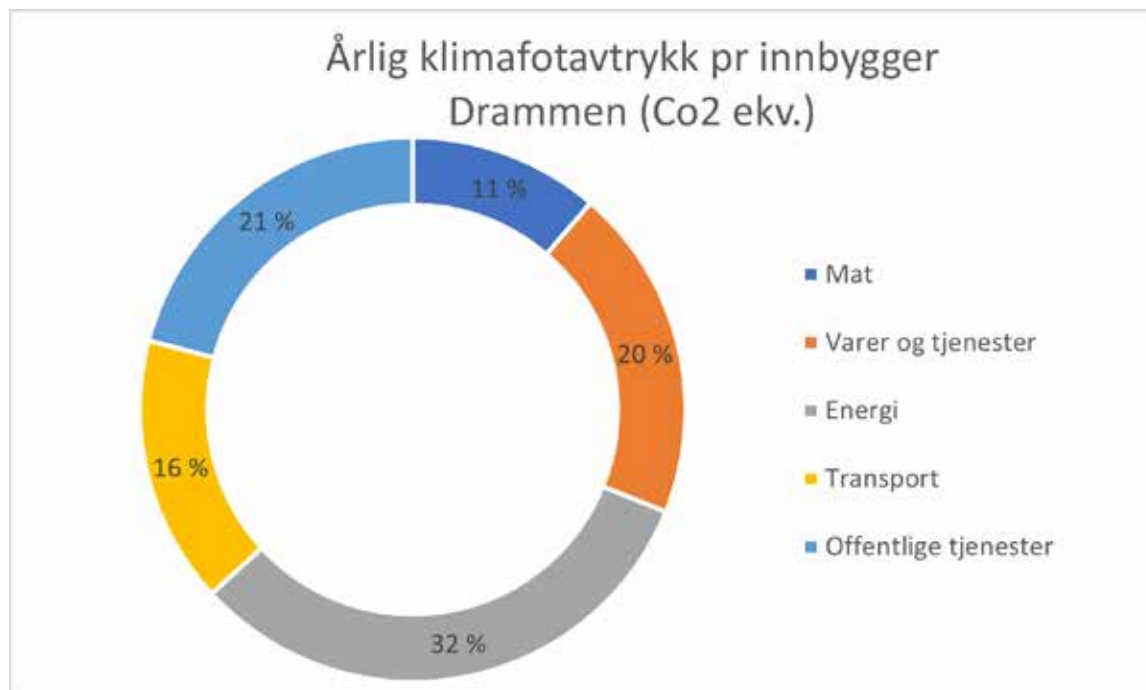
Framskrivningen er ment å gi et grovt bilde over fremtidige utslipp, og det er betydelig usikkerhet knyttet til denne. Det forutsettes en forenklet lineær utvikling.

Status indirekte klimagassutslipp

Drammenssamfunnet bidrar også indirekte til utslipp av klimagasser gjennom at vi forbruker energi som produseres utenfor kommunens grenser, eller ved at vi importerer varer og tjenester som er produsert utenfor kommunens grenser. De indirekte utslippene kan alle gjøre noe med ved å redusere forbruk, avfall og energibruk, spise mer klimasmart, redusere bilbruk og flyreiser, samt å ta klima- og miljøriktige valg som forbrukere. Digitalisering, delingsøkonomi og overgang til et mer tjenestebasert forbruk kan bidra positivt til å redusere de indirekte utslippene.

Det finnes ingen offisiell statistikk over indirekte klimagassutslipp fra drammenssamfunnet, men disse anslås å være flere ganger høyere enn de direkte utslippene. Oslo kommune viser til studier som anslår at kommunens indirekte utslipp er 6-13 ganger større enn de direkte. Dette størrelsesforholdet mellom direkte og indirekte utslipp er mest sannsynlig også beskrivende for Drammens utslipp. Summen av de direkte og indirekte utslippene omtales ofte som et klimafotavtrykk.

Konsulentselskapene Ducky og Asplan Viak samarbeider med kommuner og fylkeskommuner om å fremskaffe tall for klimafotavtrykket (direkte og indirekte utslipp til sammen) per innbygger i en kommune. Ifølge deres tall er det årlige klimafotavtrykket for en gjennomsnittlig innbygger i Drammen på 11,9 tonn CO₂ ekvivalenter. Oversikt over hvilke kategorier som bidrar til dette er vist i figuren under.

Årlig klimafotavtrykk for en gjennomsnittlig innbygger i Drammen 2023 (kilde Ducky 2023)

Aggregeres årlig fotavtrykk opp med Drammens 103 696 innbyggere (per andre kvartal 2023, kilde SSB), blir samlet klimafotavtrykk for drammenssamfunnet på rundt 1 233 000 tonn CO₂-ekvivalenter årlig. For å måle effekten av tiltak og følge utviklingen over tid er det viktig å få bedre statistikk for indirekte utslipp.

Klimastrategi for Drammen 2030

Kommunestyret har ambisjoner om at Drammen skal bli et sirkulært lavutslippssamfunn, det vil si et samfunn med lave klimagassutslipp, der man har minimert behovet for å ta ut nye ressurser gjennom å bruke ressursene best mulig og lengst mulig. Klimastrategi for Drammen 2030 ble vedtatt av kommunestyret i mars 2023. Der er det satt mål om å redusere klimagassutslippene innenfor Drammens geografiske grenser med 55 prosent innen 2030 i forhold til 2009, og å bli en foregangskommune på sirkulærøkonomi innen 2030.

For å nå klimamålene for drammenssamfunnet må alle bidra. Kommunen skal gå foran å vise vei, men det er også avgjørende at næringsliv, akademia, innbyggere og frivillighet spiller på lag og gjennomfører klimatiltak.

Klimastrategien har fire satsinger som vist under:

Klimastrategi for Drammen 2030 har fire satsinger: mobilitet, bygg og arealbruk, ressursbruk og kommunen som forbilde

Mobilitet

Utslipp fra veitrafikk er den største kilden til direkte klimagassutslipp innenfor kommunegrensen. Med forventet befolkningsvekst vil antall reiser i byområdene øke. For å redusere transportbehovet i kommunen, må utbygging konsentreres i sentrumsområder, rundt knutepunkt og langs kollektivakser.

Gjennom buskerudbysamarbeidet arbeider Drammen kommune for at trafikkveksten i persontransporten skal skje med kollektivtrafikk, sykkel og gange (nullvekstmålet). Kunnskapsgrunnlaget til klimastrategien viser at nullvekstmålet i liten grad bidrar til å nå målet om å redusere direkte utslipp fra drammensamfunnet. I et klimaperspektiv er det behov for en betydelig nedgang i trafikken og/eller at kjøretøyparken blir utslippsfri. Det er mulighet til å oppnå store utslippsreduksjoner fra veitrafikk, noe som vil kreve mange ulike virkemidler og samarbeid med lokale, regionale og nasjonale aktører. Det er ikke lenge igjen til 2030. For å få ned utslippene raskt nok, må det derfor samtidig arbeides med å fase ut fossilt drivstoff, både for person- og varetransport.

Bygg og arealbruk

En klimasmart arealbruk kan fremmes gjennom utviklingen av kompakte byer og tettsteder der man utnytter potensialet på allerede utbygde områder, før nye områder blir tatt i bruk. Fortetting er viktig for å unngå å bygge ned sårbare naturområder og matjord. Kommuneplanens samfunnsdel og arealdel med underliggende planer er en stor del av dette arbeidet.

Bygge- og anleggsnæringen er en betydelig kilde til direkte og indirekte utslipp. Kommunen samarbeider med utbyggere og næringsliv for å fremme og utvikle forbildeprosjekter. Eksisterende bygg bør rehabiliteres fremfor å rives, alternativt benytte gjenbrukte eller gjenbrukbare materialer. For å legge til rette for gjenbruk av masser og byggematerialer er det viktig med mellomlagre som er nær bygge- og anleggsplassene. Kommunen samarbeider med næringslivet om ordninger for dette.

Kommunen har forpliktet seg til å arbeide for at bygge- og anleggsplasser i drammensamfunnet skal være utslippsfrie innen 2030. Prosjekter innenfor Drammen kommunes egen virksomhet skal klargjøres for krav om utslippsfrie bygge- og anleggsplasser i perioden.

Gjennom energieffektivisering spares samfunnet for utslipp som utbygging av ny energiproduksjon gir. Den svært krevende energisituasjonen i Norge og Europa har dramatisk forsterket behovet for å effektivisere energibruken, og produsere mer energi lokalt. Kommunedirektøren utreder potensialet for å øke bruken av lokal fornybar energi i Drammen, og å effektivisere energibruken.

Ressursbruk

Med en klimasmart og sirkulær bruk av ressursene kan utslippene av klimagasser reduseres. Det kan også bremse tapet av biologisk mangfold, redusere forurensning og bidra til nye grønne arbeidsplasser og forretningsmodeller. Deleordninger og samarbeidsarenaer for innbyggere om ombruk og reparasjon, kan øke bevisstheten om mer klimasmart ressursbruk. Kommunens prosjekt *Fikseriet* for ombruk og reparasjon vil bli videreført i perioden. Det vil være viktig å samarbeide med næringslivet om arenaer for klimasmart ressursbruk, og delta i innovasjonsprosjekt med andre kommuner, academia og næringsliv. Kommunen deltar i samarbeidsprosjektet Grønn Vekst sammen med Universitetet i Sør-Øst Norge og Næringsforeningen i Drammensregionen, som blant annet har egne prosjekter innen sirkulær økonomi og bedre ressursbruk i næringslivet.

Kommunen som forbilde

Kommunen kan være et forbilde for både innbyggere og næringsliv, ved systematisk å redusere egne utslipp, gjennomføre energiltak og bedre ressursutnyttelsen. Enda viktigere er kommunens mulighet til strategisk å benytte innkjøpsmakten til å bidra til grønn omstilling og innovasjon i markedet. Gjennom selv å etterspørre klimasmarte løsninger i anskaffelser vil det bli enklere også for næringslivet å gjøre det samme. Det gir også mulighet for utvikling av lokale leverandører med klimaløsninger.

Tiltaksberegninger klima (klimabudsjett):

For å nå kommunens klimamål, er det avgjørende at hele kommuneorganisasjonen bidrar, sammen med innbyggerne og lokalt næringsliv, samt regionale og statlige myndigheter.

Klimabudsjettet er handlingsdelen til klimastrategien, og viser pågående klimatiltak eller planlagte større klimatiltak som skal gjennomføres i kommunens egen organisasjon og viktige større tiltak som skal gjennomføres i drammenssamfunnet.

Kommunen arbeider også med mindre klimatiltak som bidrar til systematisk klimaarbeid og innarbeide dette som del av daglig drift. I tillegg gjennomføres utredninger og forberedelser som senere vil bli til konkrete klimatiltak. Denne type tiltak innarbeides i kommunens virksomhetsplaner og følges opp gjennom kommunens interne virksomhetsrapportering.

Mulighetsrom for å nå klimamålene

Ytterligere tiltak må gjennomføres om Drammen skal nå klimamålene. I forbindelse med arbeidet med klimastrategi for Drammen 2030, ble det utarbeidet en analyse av viktige tiltak som må til for å nå klimamålene. Det arbeides kontinuerlig med å realisere prosjekter som bidrar til disse utslippsreduksjonene.

For at Drammen kommune skal nå klimamålene, må ytterligere tiltak gjennomføres. I forbindelse med arbeidet med Tiltaksstrategier for Drammen 2030, ble det utarbeidet en analyse av viktige tiltak for å nå klimamålene. Tiltakene vises i tabellen nedenfor.

Tiltaksområder- mulighetsrom	Hva gjør kommunen? Igangsatte tiltak som bidrar til måloppnåelse	Hva er effekten? Reduksjon i 2030 ift. 2020 tonn CO2
Elektrifisering av kjøretøy i henhold til nasjonal transportplan sine mål	- Tilrettelegge for tilstrekkelig ladeinfrastruktur i drammensamfunnet - Klimavennlig anskaffelser av kommunale kjøretøy	14 500
Utslippsfrie bygge- og anleggsplasser (både kommunale og private)	Gjennomføre pilotprosjekt for utslippsfrie bygge- og anleggsplasser	15000

Tiltaksområder- mulighetsrom	Hva gjør kommunen? Igangsatte tiltak som bidrar til måloppnåelse	Hva er effekten? Reduksjon i 2030 ift. 2020 tonn CO2
Hjemmekontor 1-2 dager for innbyggere i kommunen og tilrettelegging for digitale møter	- Drammen kommune legger til rette for at ansatte med arbeidsoppgaver som er egnet for hjemmekontor kan ha hjemmekontor inntil to dager per uke. - Det legges også til rette for hybride møter.	5 000
Redusere personbiltransport – bidra til nullvekstmålet	- Bygge sykkelveier i henhold til sykkelplan - Belønningsmidler- Buskerudbysamarbeidet - Utleie av elbysykel og elsparkesykkel i hele kommunen - Følge opp parkeringsstrategi, utarbeide gåstrategi	3 000
Energieffektivisering - fornybar energi	- Drammen Eiendom KF installerer solceller på egnede kommunale bygg - Drammen Eiendom KF har mål om redusere energibruk i eksisterende formålsbygg med 5-10% innen 2026 ift 2020	6 500
Veiprisning		17 000
Totalt		X (>61.000)

Næringslivet i Drammen kommune er i gang med overgangen til en sirkulær økonomi. Det er en stadig økende bevissthet blant annet som følge av økende krav fra både offentlige og private kunder. Ulike aktører spesialiserte seg på ulike ressurser. En del av de sirkulære verdikjedene som finnes er internasjonale, med eksport til øvrige land i Europa. Det er behov for kompetanseheving, samarbeid rundt ressursstrømmer og verdikjeder, samt innovasjon og utvikling av nye forretningsmodeller i næringslivet. Kunnskapsgrunnetten peker på behov for arealer til sirkulære virksomheter. Det pekes videre på et behov for å utforske potensialet for mer lokale verdikjeder.

Kunnskapsgrunnetten anbefaler følgende tiltak for Drammen kommunes virksomhet:

- Forankre sirkulær økonomi i alle kommunens prosesser
- Avsette arealer til arealkrevende sirkulære virksomheter
- Tilrettelegge for og delta i samarbeid med næringslivet
- Mobilisere innbyggere til dialog, eksperimentering og samarbeid om sirkulærøkonomi

Klimafond

Klimatiltak må også gjennomføres innenfor områder hvor kommunen i begrenset grad har myndighet eller eierskap. For å stimulere innbyggere og næringsliv til klimahandling, vedtok kommunestyret i juni, sak 86/23, å opprette et klimafond for innbyggere, frivillighet og næringsliv i Drammen kommune, som en 3-årig prøveordning. Klimafondet finansieres med 5 millioner kroner i 2023 og beløp for senere år vurderes i handlings- og økonomiplanen. Tilskuddsordningene skal ikke være sammenfallende med andre statlige og regionale tilskuddsordninger, da støtten fra disse vil frafalle. Tilskuddsordninger med tilhørende retningslinjer er under utarbeidelse. Det vil bli utarbeidet politisk sak i 2024 om hva klimafondet kan benyttes til ut over de konkrete tiltak som er angitt i vedtakene i sak 86/23.

NetZeroCity Drammen

Drammen har blitt plukket ut til å være pilotby i EU-prosjektet NetZeroCities. Sammen med Universitetet i Sørøst-Norge, Næringsforeningen i Drammensregionen og lokalt næringsliv skal kommunen gjennomføre innovative pilotprosjekter som skal bidra til at Drammen reduserer klimagassutslippene med 55 prosent innenfor kommunens grenser innen 2030. Pilotprosjektene som skal gjennomføres frem til og med 2025 er innenfor temaene folkehelse og arealbruk, mobilitet, ressursbruk og fornybar energi. Grønn Vekst Drammen sitt delprosjekt er knyttet til sirkulering og gjenvinning av byggematerialer og anleggsmasser, og en økt satsing på solenergi er nå også en del av NetZeroCity Drammen.

Klimatiltak med i økonomiplanen**Direkte utslipp**

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2024	Total- kostnad 2024-2027	Sektor	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon 2027
Pilotprosjekter elektrisk anleggsplass og/eller massehåndtering innen drift av vann og avløp	0	0	Annen mobil forbrenning	0,0	0,0	0,0	0,0
Klimafond for innbyggere, frivillighet og næringsliv	0	0	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0
Temaplan for naturmangfold og naturrestaurering	0	0	Arealbruk	0,0	0,0	0,0	0,0
Utslippsfri busstransport for skoler og barnehager	38	113	Innkjøp	3 300,0	3 300,0	3 300,0	0,0
Bildeling for Drammenssamfunnet	0	0	Veitrafikk	0,0	0,0	0,0	0,0
Interkommunalt samarbeidsprosjekt om effektiv og fremtidsrettet varelogistikk	500	1000	Veitrafikk	0,0	0,0	0,0	0,0
Oppfølging av strategi og handlingsplan for fossilfrie drivstoff	0	0	Veitrafikk	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilrettelegging for sykkel	0	0	Veitrafikk	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum	538	1113		3 300,0	3 300,0	3 300,0	0,0

Beskrivelse klimatiltak

Bildeling for Drammenssamfunnet

Utarbeide kunnskapsgrunnlag og gjennomføre pilotprosjekt for delebilordning i Drammen for innbyggere. Prosjektet er finansiert gjennom EUs Horizon Europa program for forskning og innovasjon (2021-2027).

Interkommunalt samarbeidsprosjekt om effektiv og fremtidsrettet varelogistikk

Interkommunalt samarbeidsprosjekt om effektiv og fremtidsrettet varelogistikk i E18 vestkorridoren, der kommunene Oslo, Bærum, Asker og Drammen deltar. Prosjektet utvikler og prøver ut bærekraftige løsninger for varelogistikk som kan oppskaleres og gjenbrukes i andre kommuner og regioner. Det skal høsten 2023 ansattes en ny prosjektrådgiver i prosjektet. Stillingen gjelder felles prosjektarbeid mot Asker og Drammen kommune for en periode på to år. Prosjektrådgiveren vil også jobbe tett med Bærum og Oslo i prosjektet.

Klimafond for innbyggere, frivillighet og næringsliv

Drammen kommune har opprettet et klimafond for innbyggere, frivillighet og næringsliv i Drammen kommune, som en 3-årig prøveordning. Tilskuddsordninger med tilhørende retningslinjer er under utarbeidelse.

Oppfølging av strategi og handlingsplan for fossilfrie drivstoff

Strategi og handlingsplan for fossilfrie drivstoff ble vedtatt i kommunestyret 14.6.2023. Gjennomføring av strategien og handlingsplanen er viktig for at Drammen skal redusere utslipp fra transport.

Pilotprosjekter elektrisk anleggsplass og/eller massehåndtering innen drift av vann og avløp

Kommunen ønsker erfaringer innen utslippsfri drift av anleggsmaskiner og massehåndtering for drift av vann og avløpsanlegg og det skal gjennomføres 1-2 pilotprosjekter for å høste erfaring og bygge kompetanse.

Temaplan for naturmangfold og naturrestaurering

Temaplan for naturmangfold er under utarbeidelse. Temaplanen skal være en strategisk og sektorovergripende plan, og vise hvordan kommunen kan nå målet om å ta vare på og forvalte naturmangfoldet i Drammen. Drammen er en stor skogkommune, og består av mye natur, grøntområder, myr og dyrkbar mark. Disse har potensial for å lagre store mengder karbon. I Drammen skal vi vektlegge å ivareta karbonrike arealer og tilrettelegge for opptak av karbon i myr, skog og jordsmonn.

Tilrettelegging for sykkel

I sykkelplan for Drammen er det satt mål om 20 prosent sykkelandel i sentrumsområdene i Drammen og i Mjøndalen i 2031. For sykkelandelen i de øvrige områdene er det en målsetting om minst 8 prosent i 2031.

Utslippsfri busstransport for skoler og barnehager

Drammen kommune har inngått en rammeavtale for utslippsfri busstransport innenfor kommunegrensen. Avtalen benyttes av alle kommunens virksomheter der det er behov for buss og ordinært rutetilbud ikke kan benyttes. Prosjektet er støttet med 450 000 kroner fra Miljødirektoratets klimasatsordning.

Eksterne tiltak

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klima-tiltak	Kostnad 2024	Total-kostnad 2024-2027	Langsiktig økologisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon 2027
Utslippsreducerende tiltak Drammen Fjernvarme AS	0	0	0	Energiforsyning	Elektrisitetproduksjon og annen energiforsyning	2 862,0	5 723,0	5 723,0	5 723,0
Utslippsreducerende tiltak Norgips AS	0	0	0	Industri, olje og gass	Industri, olje og gass	753,0	7 347,0	4 158,0	1 504,0
Utslippsreducerende tiltak kollektivtrafikk Brakar AS	0	0	0	Vei-trafikk	Busser	6 286,0	9 486,0	9 486,0	9 486,0
Sum	0	0	0			9 901,0	22 556,0	19 367,0	16 713,0

Beskrivelse klimatiltak

Utslippsreducerende tiltak Drammen Fjernvarme AS

Drammen Fjernvarme produserer primært fjernvarme med varmepumper (varme fra Drammensfjorden) og med biopellets. Drammen Fjernvarme bygger nå en ny sjøvarmepumpe og mer enn fordobler sin varmepumpekapasitet. Drammen Fjernvarme vil fra midten av 2024 produsere fjernvarme utslippsfritt. Dette er vedtatt av styret i bedriften. Forbruket av elektrisk kraft til produksjon av fjernvarme har null i elfaktor på grunn av kjøp av opprinnelsesgarantier.

Utslippsberegninger er basert på tall fra Drammen Fjernvarme AS

Utslippsreducerende tiltak kollektivtrafikk Brakar AS

Viken fylkeskommune har eierskap i tre kollektivtraffikselskaper som opererer i Viken: Brakar AS, Ruter AS og Østfold Kollektivtrafikk. Som del av fylkeskommunens vedtatte klimamål skal Vikens kollektivtrafikk innen utgangen av 2028 være utslippsfri.

I Brakars strategiplan 2022-2025 er det vedtatt to klimamål som skal realiseres innen utgangen av 2025:

- Utslippsfri trafikk skal utgjøre 75 prosent av kjørte kilometer
- CO2-utslippene skal reduseres med 80 prosent sammenlignet med 2020

Utslippsfri transport gjennomføres først og fremst gjennom innføring av elektriske busser.

Tallgrunnlag for utregning er hentet fra Viken fylkeskommune og rapporten «Utslippsfri kollektivtrafikk i Viken» utarbeidet av Endrava AS på oppdrag fra Viken fylkeskommune.

Utslippsreducerende tiltak Norgips AS

Norgips er en av de største produsentene i Norge av gipsplater og stålprofiler. Fabrikken er det største punktutslippet i kommunen. Norgips jobber med å redusere klimagassutslippene ved økt innblanding av resirkulert gips, overgang fra fossilt brensel til biogass og ulike produksjons- og energieffektiviserings tiltak. Det

er stor vilje til å investere i utslippsreducerende tiltak. På nåværende tidspunkt er det tilgangen på elektrisitet i nettet som setter en stopper for en elektrifisering av Norgips sin produksjonsprosess. Det er søkt om utvidet nettilgang for elektrisitet, men dette vil tidligst være på plass i 2030 ifølge nettleverandør.

Dette setter en naturlig begrensning for en mulig tidligere konvertering til elektrisitet for Norgips.

Utslippsberegninger er basert på tall fra Norgips AS

Indirekte utslipp

Reduksjoner vises i tonn CO2 ekvivalenter

Beløp i 1000 kr

Klimatiltak	Kostnad 2024	Totalkostnad 2024-2027	Langsiktig økøno-misk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon 2027
Benytte vaskede i masser i stedet for jomfruelig masser ikommunens driftsprosjekter innen vann og avløp	0	0	0	Annet	Bygg og anlegg	0,0	0,0	0,0	0,0
Fikseriet - redusere forbruk, mer ombruk og reparasjon for innbyggere	0	0	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0
Grønn vekst i Drammen	0	0	0	Annet	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0
Miljøsertifisering av investeringsprosjekter	0	0	0	Annet	Bygg og anlegg	0,0	0,0	0,0	0,0
Prosjekt ny bybru - utslippsreducerende tiltak	0	0	0	Annet	Bygg og anlegg	538,0	538,0	538,0	538,0
Fra matsvinn til matvinn	0	0	0	Avfall og avløp	Behandling av avfall	211,0	211,0	211,0	211,0
Kartlegge potensialet for klimagassreduksjoner i materialvalg i vann- og avløpsprosjekt	0	0	0	Avfall og avløp	Bygg og anlegg	0,0	0,0	0,0	0,0
Sikre klimahensyn gjennom kommunens arealplanlegging	0	0	0	Bygg	Bygg og anlegg	0,0	0,0	0,0	0,0

Klimatiltak	Kostnad 2024	Total-kostnad 2024-2027	Langsiktig økonomisk effekt	Sektor	Kilde	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon 2027
Økt bruk av lokal fornybar energi og energieffektivisering i kommunens bygg	0	0	0	Bygg	Elektrisitetsproduksjon og annen energiforsyning	200,0	200,0	200,0	200,0
Sirkulering av digitale enheter i grunnskolen	0	0	0	Innkjøp	Annet	170,0	170,0	170,0	170,0
Styrke klima i anskaffelser	100	200	0	Innkjøp	Annet	8 600,0	8 600,0	8 600,0	0,0
Grønne klasserom i grunnskolen	0	0	0	Jordbruk	Annet	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilrettelegge for et mer klimavennlig landbruk	0	0	0	Jordbruk	Jordbruk	0,0	0,0	0,0	0,0
Redusere massetransport og øke gjenbruk i kommunens investeringsprosjekter	0	0	0	Vei-trafikk	Tunge kjøretøy	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum	100	200	0			9 719,0	9 719,0	9 719,0	1 119,0

Beskrivelse klimatiltak

Benytte vaskede i masser i stedet for jomfruelig masser ikommunens driftsprosjekter innen vann og avløp

Kommunen ønsker å bidra til at (fyll)masser i større grad blir gjenbrukt. Der gjenbruk av stedlige masser ikke er mulig, ønsker kommunen å kjøpe vaskede resirkulerte masser fremfor jomfruelige masser til egne driftsprosjekter for vann- og avløp. En forutsetning er det er mulig å få tak i rett kvalitet til rett tid og til akseptabel pris.

Fikseriet - redusere forbruk, mer ombruk og reparasjon for innbyggere

For å øke graden av reparasjon og ombruk i Drammenssamfunnet er det igangsatt et miljøverksted/ ombrukssenter i bydel Strømsø. Dette drives i samarbeid med lokalt næringsliv. Her synliggjøres sirkulære aktører, og det tilbys reparasjon, kurs, veiledning, utlån av verktøy o.l. Prosjektet er finansiert gjennom EUs Horizon Europa program for forskning og innovasjon (2021-2027) samt Klimasatsmidler fra Miljødirektoratet og midler fra Viken fylkeskommune

Fra matsvinn til matvinn

Drammen kommune gjennomfører et prosjekt ved kommunens bo- og servicesentre med mål om å redusere spiselig matsvinn med 50 prosent. Prosjektet har varighet frem til 2025. Prosjektet er finansiert med midler fra Miljødirektoratets klimasatsordning.

Grønn vekst i Drammen

Formålet med samarbeidsprosjektet Grønn Vekst Drammen er todelt; 1. Sikre næringslivets forutsetninger for utvikling og vekst gjennom det grønne skiftet, og 2. bygge det samarbeidet som kreves for å sikre Drammensregionen konkurranseforutsetninger i en tid med flere større globale og nasjonale endringsprosesser. Hovedpartnere er Universitetet i Sørøst Norge, Næringsforeningen i Drammensregionen og Drammen kommune, som driver prosjektet i samarbeid med et stort antall enkeltvirksomheter i regionen. Prosjektet omfatter

temaer som sirkulærøkonomi, energiskiftet, grønn industrivekst og grønn mobilitet. Prosjektet har fått tilsagn om innovasjonsmidler til et hovedprosjekt fra Viken fylkeskommune. Delprosjekter knyttet til sirkulering og gjenvinning av byggematerialer og anleggsmasser, og en økt satsing på solenergi er nå også en del av det EU-finansierte prosjektet Drammen NetZeroCity.

Grønne klasserom i grunnskolen

Gjennom prosjekt «Grønne klasserom» får elevene delta i dyrking av spiselige vekster og plante insektsvennlige planter, og får gjennom det kjennskap og kunnskap om matproduksjon, klima og kretsløp. De spiselige vekstene kan benyttes i matlaging i klasser og på SFO. Prosjektet skal inspirere til å øke barn- og unges forståelse og interesse for sammenhengen i naturen og stimulere til naturopplevelser og aktiv bruk av naturen. Åtte grunnskoler deltar i dette prosjektet som gjennomføres i skoleåret 2023-2024. Prosjektet er støttet med 450 000 kroner fra Sparebankstiftelsen.

Kartlegge potensialet for klimagassreduksjoner i materialvalg i vann- og avløpsprosjekt

Drammen kommune skal i 2024 gjennomføre en utredning av alternativer til spunting i grøfter for vann- og avløp, både material- og metodevalg. Kommunen har fått 300 000 kroner til prosjektet.

Miljøsertifisering av investeringsprosjekter

Prosjektene Ny bybru og Prosjekt Reservevannsløsning til Svelvik sertifiseres i Breeam Infrastructure.

Prosjekt ny bybru - utslippsreducerende tiltak

Følgende utslippsreducerende tiltak gjøres på prosjekt ny bybru:

- Det benyttes lavkarbonbetong*
- Betong fra gammel bru knuses og gjenbrukes som fyllmasser
- Det benyttes kortreist norsk granitt (reduserer transport)*
- delvis utslippsfri anleggsplass*
- Rene masser gjenbrukes til matjordareal
- Klimabudsjett og klimaregnskap benyttes som styringsverktøy i prosjektet

*grunnlag for beregning av reduserte klimagassutslipp

Redusere massetransport og øke gjenbruk i kommunens investeringsprosjekter

Finansiering

Kommunen skal delta i pilotering av digitalt markedssystem for overskuddsmasser (Bærum Ressursbank) i utvalgte prosjekter. Kommunen skal videre kartlegge og fremskaffe arealer for mellomlagring av masser i kommunens investeringsprosjekter.

Sikre klimahensyn gjennom kommunens arealplanlegging

Det skal utarbeides en klimanorm som et verktøy for å gjøre gode klimavurderinger i tidlig fase av et planarbeid. Som del av prosjektet skal det også utarbeides interne rutiner og veiledning for oppfølging av klimanormen i plansaksbehandlingen.

Sirkulering av digitale enheter i grunnskolen

Grunnskolen har en levetid på 4 år og rulleres. Grunnskolen innførte i 2022 en fast plan for rulling av digitale enheter (pc/lpad). Hensikten er å forlenge levetiden for IKT-utstyr, og legge til rette for økt ombruk og gjenvinning. Gjennom dette reduseres klimagassutslipp.

- Ipad kjøpes inn i 1. trinn og brukes til og med 5. trinn.
- Hybrid PC med touch kjøpes og brukes på 6. og 7. trinn.
- PC kjøpes inn på 8. trinn og brukes til og med 10. trinn.
- Etter 10. trinn leveres PCene inn og brukes som reserve-PCer eller sendes i returordning.
- Enheter som ikke skal brukes mer på grunn av alder eller er ødelagt, sendes til returordningen.

Styrke klima i anskaffelser

Prosjektet skal ytterligere styrke klima og miljø i offentlige anskaffelser. Drammen kommune og Vest-Viken innkjøpssamarbeid (VVI), som består av kommunene Øvre Eiker, Lier, Modum og Ringerike, har fått 1,8 millioner kroner i støtte fra Miljødirektoratets klimasatsordning til en 3-årig prosjektstilling som skal jobbe på tvers av kommunene. Dette prosjektet skal bidra til at kommunene systematisk etterspør og krever klimavennlige løsninger i sine anskaffelser. Kompetansen som bygges opp i prosjektet vil komme alle kommunene til gode.

Tilrettelegge for et mer klimavennlig landbruk

Alle aktører i matnæringen fra jord til bord, har en viktig rolle i omstilling til en mer klimasmart ressursbruk. Store mengder av ulike ressurser går med til å produsere mat. Kommunen vil samarbeide med næringen og Statsforvalteren i Oslo og Viken om å fremme klimasmarte løsninger i landbruket. Det er planlagt å starte arbeidet med en landbruksplan i 2024, som også vil inneholde tiltak knyttet til miljø og klima.

Økt bruk av lokal fornybar energi og energieffektivisering i kommunens bygg

- Utskiftning av lysarmatur og vinduer
- Installasjon solceller
- Installasjon av varmepumper
- Oppgradering av styringssystemene
- Øvrige bygningsteknisk. (Isolering, etc.)

Økonomidelen

Økonomiske hovedtrekk

Drammen kommune har en økonomi som preges av lave inntekter og effektiv drift. I 2022 hadde Drammen frie inntekter på 90 prosent av landsgjennomsnittet når eiendomsskatt, konsesjonskraft mv. inkluderes i beregningen. Samtidig viser de årlige rapportene fra ASSS-samarbeidet at Drammen kommune er den mest effektive blant de 12 største kommunene.

I vedtatt handlings- og økonomiplan (HØP) 2023-2026 ble det varslet en svært stram budsjettssituasjon. For 2024 ble det budsjettet med et netto driftsresultat på kun 0,1 prosent av brutto driftsinntekter, og egenfinansiering av investeringene ble i hovedsak finansiert med bruk av disposisjonsfond. For å sikre Drammen kommune en bærekraftig driftsøkonomi er det i gjeldende handlings- og økonomiplan forutsatt at det iverksettes tiltak som i 2025 reduserer kommunekassens driftsutgifter med 135 millioner kroner, stigende til 150 millioner kroner fra 2026. Dette er helt nødvendig for at egenfinansiering av investeringene skal kunne tas fra driftsbudsjettet, for at det skal være mulig å omfordele midler mellom programområder i takt med demografiske endringer og for at det skal kunne frigjøres midler til satsinger og tiltak som er politisk prioritert.

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan for perioden 2024-2027 viser at budsjettutfordringen i 2024 er ytterligere forsterket. Det økonomiske opplegget for kommunene i regjeringens forslag til statbudsjett 2024 dekker i hovedsak anslåtte demografikostnader og vekst i pensjonskostnadene, og gir lite handlingsrom utover dette. Samtidig er kommunen i en situasjon med økonomiske utfordringer innenfor flere programområder, spesielt innenfor helse- og omsorgsområdet. Høyere rentenivå bidrar i tillegg til at kommunekassens finansutgifter eksklusiv utbytte vil øke betydelig neste år. Nye tiltak i den kommende planperioden er derfor begrenset til de mest nødvendige

Større skatteinntekter enn forventet har gjennom flere år gitt gode resultater for kommunene og bidratt til oppbygging av store disposisjonsfond. Dette ble også påpekt av regjeringen i statsbudsjettet for inneværende

år. Dette gjelder også Drammen kommune som ved inngangen til 2023 hadde et disposisjonsfond på nesten 844 millioner kroner. Etter betydelig bruk av disposisjonsfondet i årets budsjett er anslått saldo per inngangen til 2024 på 607 millioner kroner.

Kommunekassens driftsbudsjett for 2024 viser i utgangspunktet et netto driftsunderskudd på om lag 59 millioner kroner. For å begrense bruken av disposisjonsfond foreslår kommunedirektøren at det allerede i 2024 legges til grunn et innsparingskrav med forutsatt effekt på 30 millioner kroner i 2. halvår. Kommunedirektøren foreslår med samme begrunnelse at innsparingskravet i 2025 trappes opp fra 135 til 150 millioner kroner, men det foreslås ikke ytterligere opptrapping i resten av planperioden. Kommunedirektøren vil komme tilbake i en egen politisk sak tidlig i 2024, med forslag til hvordan innsparingskravet for 2024 kan dekkes inn.

Med foreslått innsparingskrav i 2024 blir det negative netto driftsresultatet redusert til 31,6 millioner kroner - tilsvarende 0,3 prosent av brutto driftsinntekter. Kommunedirektøren foreslår at det negative driftsresultatet samt forutsatt egenfinansiering av investeringene (15 prosent andel) finansieres med bruk av 156,1 millioner kroner fra disposisjonsfondet.

Kommunestyret vedtok ved behandlingen av rammesaken 2023 i juni (sak 107/23), at ambisjonsnivået om netto driftsresultat på 1,75 prosent opprettholdes. Det ble imidlertid påpekt i saken at dette ikke er et realistisk mål før forutsatte innsparinger gjennomføres fra og med 2025.

Med et foreslått innsparingskrav på 150 millioner kroner fra og med 2025 forbedres resultatgraden betydelig. I 2025 viser kommunedirektørens forslag et positivt netto driftsresultat på nesten 91 millioner kroner, tilsvarende en resultatgrad på 1,0 prosent. Dette er likevel ikke tilstrekkelig til fullt ut å dekke handlingsregelens krav om 15 prosent egenfinansiering av investeringene, og det foreslås derfor å benytte 31,7 millioner kroner fra disposisjonsfondet.

Det foreslås en årlig økning i gebyrene for vann- og avløpstjenester med 11,5 prosent (vann) og 14-16 prosent (avløp) i hele planperioden. Dette bidrar til en gradvis økning i dekningsbidraget (netto inntektsramme) fra P12 Vann og avløp fra 179 millioner kroner i revidert budsjett 2023 til 400 millioner kroner i 2027. En slik økning er nødvendig for å dekke inn en betydelig underdekning i selvkostordningen ved utgangen av 2023, men bidrar også til å forbedre kommunekassens driftsresultat gjennom planperioden.

I de to siste årene i perioden forbedres driftsresultatet ytterligere til 141 millioner kroner i 2026 og 116 millioner kroner i 2027. Dette tilsvarer en resultatgrad i størrelse 1,2-1,5 prosent, men er fortsatt noe under anbefalt ambisjonsnivå. Til tross for forbedret netto driftsresultat i 2026 er ikke dette tilstrekkelig til fullt ut å dekke kravet til egenfinansiering, og det må disponeres 7,1 millioner kroner fra disposisjonsfond. I det siste året i planperioden er behovet for egenfinansiering lavere, og overskytende resultat settes av til disposisjonsfond med 15,4 millioner kroner. Etter dette disponeres netto 179,4 millioner kroner fra disposisjonsfondet i planperioden. anslått saldo per utgangen av 2027 blir etter dette 428 millioner kroner. Dette er omlag 14 millioner kroner over handlingsregelens krav.

Hovedstørrelser i kommunekassens driftsbudsjett

Tabellen nedenfor viser hovedstørrelser i Drammen kommunekasses driftsbudsjett for planperioden:

Hovedstørrelser i Drammen kommunekasses driftsbudsjett 2023-2027

Beløp i 1000

	Oppr. budsjett 2023	Økonomi- plan 2024	Økonomi- plan 2025	Økonomi- plan 2026	Økonomi- plan 2027
Skatt og rammetilskudd	-6 612 842	-7 121 413	-7 158 061	-7 184 258	-7 231 080
Øvrige sentrale inntekter	-328 689	-360 434	-299 206	-252 973	-222 262
Sentrale utgifter	1 519 758	1 598 311	1 581 645	1 548 829	1 553 276
Programområdene netto driftsrammer totalt	5 588 050	6 064 498	6 051 950	5 986 484	5 961 475
Netto finansutgifter og inntekter eks. utbytte	317 073	402 596	404 469	432 818	495 052
Utbytte	-250 000	-192 000	-192 000	-192 000	-192 000
Ufordelt innsparingskrav	0	-30 000	-150 000	-150 000	-150 000
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Netto driftsresultat	-96 651	31 559	-91 203	-141 100	-115 539

	Oppr. budsjett 2023	Økonomi- plan 2024	Økonomi- plan 2025	Økonomi- plan 2026	Økonomi- plan 2027
Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner					
Bruk/avsetning disposisjonsfond	-200 149	-156 059	-31 697	-7 100	15 439
Bruk/avsetning bundne fond	0	0	0	0	0
Overføring til investeringsregnskapet (15%)	118 800	124 500	122 900	148 200	100 100
Overføring til investeringsregnskapet - ekstra	178 000				
Sum årsoppgjørdisposisjoner	96 651	-31 559	91 203	141 100	115 539
Årsresultat	0	0	0	0	0

Drammen kommunekasses samlede inntekter er i 2024 beregnet til 9 058 millioner kroner. De totale inntektene består av sentrale inntekter på 7 482 millioner kroner, mens 1 576 millioner kroner i hovedsak er inntekter fra brukerbetaling og tilskuddsordninger mv. innenfor programområdenes rammer. I 2024 innebærer kommunedirektørens forslag at programområdene samlet disponerer en netto utgiftsramme på 6 063 millioner kroner.

Av de sentrale inntektene utgjør 7 121 millioner kroner frie inntekter fra skatt og rammetilskudd. Øvrige sentrale inntekter på til sammen 360 millioner kroner omfatter blant annet integreringstilskudd, særtilskudd enlige mindreårige flyktninger og rentekompensasjon fra Husbanken, samt eieruttak fra Drammen Eiendom KF.

Målt mot revidert budsjett per 2. tertial 2023 øker de frie inntektene med 4,8 prosent i 2024. Korrigeret for helårsvirkninger og nye oppgaveendringer mv. er veksten på 3,9 prosent, det vil si 0,4 prosentenheter lavere enn kommunal deflator. Dette må ses i sammenheng med at veksten i frie inntekter i statsbudsjettet måles mot anslag i revidert nasjonalbudsjett, samt at grunnlaget for deflatorjustering er nedjustert som følge av lavere prisvekst i 2023 enn tidligere anslått. Dette underbygger at veksten i frie inntekter i liten grad bidrar til å bedre den økonomiske handlefriheten i 2024.

Som nevnt ovenfor forsterkes de økonomiske utfordringene av betydelig vekst i kommunekassens rente- og avdragsutgifter neste år. I forhold til revidert årsbudsjett 2023 forventes kommunekassens netto rente- og avdragsutgifter å øke med om lag 85 millioner kroner (27 prosent) i 2024. Økningen skyldes i stor grad høyere rentenivå, men også økning i lånegjelden.

I tillegg til høyere renteutgifter belastes også kommunekassen indirekte av høyere rentenivå gjennom økte utgifter til intern husleie til Drammen Eiendom KF. Husleier ligger under sentrale utgifter og øker med nesten 63 millioner kroner til 762 millioner kroner i 2024. Av økningen kan 24,5 millioner kroner tilskrives økt rentenivå.

Som varslet i rammesaken 2023 som ble behandlet i kommunestyret i juni forventer kommunedirektøren høyere inntekter fra utbytte enn tidligere forutsatt. Som følge av fusjonen mellom Agder Energi og Glitre Energi AS i november 2022 og utbytte på nesten 46 millioner kroner i forbindelse med avviklingen av Nedre Eiker Eiendomsutvikling AS (inklusive inntekter fra salg av Miletomta), har mottatt utbytte i 2023 vært ekstraordinært høyt med om lag 306 millioner kroner. For 2024 anslås inntekter fra utbytte å bli 192 millioner kroner. Dette er betydelig lavere enn i 2023, men likevel 32 millioner kroner høyere enn lagt til grunn i gjeldende handlings- og økonomiplan.

I gjeldende handlings- og økonomiplan og i rammesaken 2024 ble det lagt til grunn at inntekter fra utbytte over 120 millioner kroner skulle benyttes til ekstra egenfinansiering av økte investeringsutgifter. Selv med de foreslåtte innsparingskravene vil imidlertid ikke driftsresultatet i årene 2024-2026 være tilstrekkelig til å finansiere ekstra overføring til investeringsbudsjettet. Kommunedirektøren foreslår derfor at egenfinansiering fra driftsbudsjettet i den kommende planperioden begrenses til handlingsregelens krav om 15 prosent egenfinansiering.

Sammenligning med andre kommuner

Kommunene har forskjellig inntektsgrunnlag, og ikke alle kan bruke like mye ressurser på de kommunale tjenestene. Samtidig har kommunene ulike demografiske og sosioøkonomiske forhold som påvirker utgiftsbehovet. Med utgangspunkt i kostnadsnøklene for inntektssystemet utarbeides det indekser, hvor kommunene kan sammenligne seg med landsgjennomsnittet. Tilsvarende gjøres med ressursbruken, basert på regnskapstall.

Drammen kommune har samlet sett et utgiftsbehov som er tre prosent høyere enn gjennomsnittet for KOSTRA-gruppe 12/ASSS-uten Oslo (kommuner med fra 75 000 til 300 000 innbyggere), og så vidt under landsgjennomsnittet. Ressursbruken er imidlertid vesentlig lavere, sammenlignet med KOSTRA-gruppe 12 og landet.

Kommunesektorens organisasjon (KS) beregner ressursbruken og utgiftsbehovet, justert også for forskjeller i pensjon, arbeidsgiveravgift og avskrivninger. Tallene viser at Drammen hadde en mindretgift i forhold til beregnet utgiftsbehov, inkludert administrasjon, på om lag 660 millioner kroner, når det kun ses på sektorene innenfor inntektssystemet.

Andelen frie inntekter (rammetilskudd og skatteinntekter) i Drammen kommune i 2022 er litt lavere enn for de øvrige ASSS-kommunene, 71,9 mot 72,5 prosent. Disse inntektene har siden 2020 samlet sett vokst mindre i Drammen enn i de øvrige ASSS-kommunene. Når KS korrigerer den nominelle veksten i frie inntekter for prisstigning, og hensyntar befolkningsveksten, viser endringen en reel nedgang på 3,6 prosent fra 2021 til 2022.

Drammen, Asker og Bærum har ikke eiendomsskatt, mens de øvrige ASSS-kommunene uten Oslo i snitt har inntekter fra eiendomsskatt på over 2 500 kroner per innbygger.

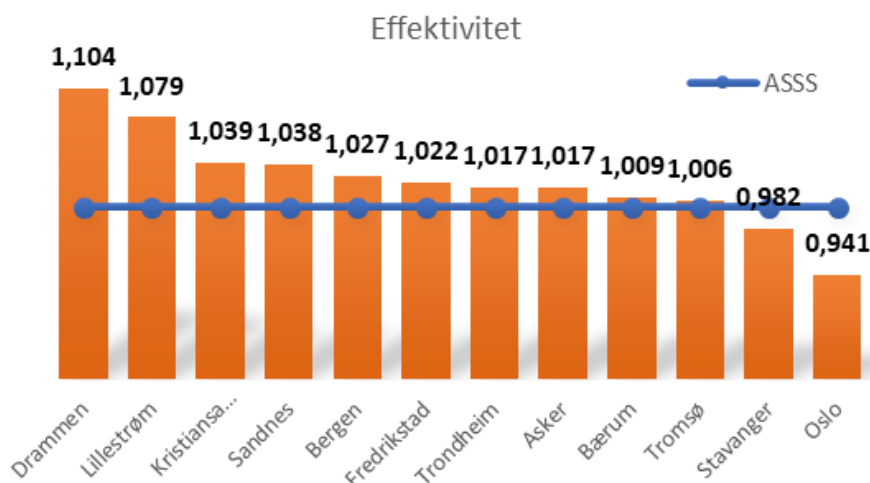
Drammen har behovskorrigerede frie inntekter per innbygger på cirka 94 prosent av landsgjennomsnittet og 96 prosent av ASSS-kommunene uten Oslo. Drammen må derfor drive tjenestene mer kostnadseffektivt enn de andre kommunene.

Kostnadsnivået i Drammen kommune var over 270 millioner kroner lavere enn gjennomsnittet for ASSS uten Oslo i 2022. Når det korrigeres for utgiftsbehov, er resultatet at Drammen kommune driver teoretisk sett nærmere 500 millioner billigere enn hvis den skulle driftes som gjennomsnittet i ASSS-uten Oslo. Drammen kommune scorer likevel relativt bra på kvalitet totalt sett på kommunebarometeret.

For å utelukke særskilte forhold og eventuelle feil i enkelte kommuner, brukes ASSS-kommunene uten Oslo som benchmarking. Det er likevel slik at når det sees nærmere på tallene, så har Tromsø svært høye kostnader, etterfulgt av Stavanger, Asker og Bærum. Kostnadsnivået i disse kommunene drar snittet oppover, hvilket medfører at Drammen fremstår som svært effektiv i forhold til kostnader. De nevnte kommunene har også høyere inntekter, og kan sannsynligvis derfor tillate seg en høyere ressursbruk.

Når disse kommunene ekskluderes fra gruppen, er resultatet at Drammen kommune totalt sett driver tjenestene nærmere 100 millioner kroner lavere enn gjennomsnittet av gruppen, justert for utgiftsbehov. Det betyr ikke nødvendigvis at det ikke er handlingsrom for effektivisering, men det vil variere på programområdenivå og vil være begrenset. Enkelte sektorer i kommunen drives allerede med svært lave kostnader og eventuelle effektiviseringer vil kanskje kreve større grep som strukturelle endringer. Lillestrøm kommune drives ellers totalt sett billigere enn Drammen.

Kommunesektorens organisasjon gjør beregninger for produksjon og effektivitet for ASSS-kommunene i forhold til ASSS-gjennomsnitt. Det er bare tjenester innenfor inntektssystemet som tas med. Beregningene viser at Drammen kommune totalt sett er mest effektiv i ASSS-gruppen med en samlet produksjon 2,2 prosent lavere enn ASSS-snittet, men 11,4 prosent lavere bruttodriftsutgifter. Effektiviteten for Drammen var totalt sett 10,4 prosent høyere enn ASSS-snittet, eller 9,0 prosent når det hensyntas at Drammen hadde høyere utgifter til administrasjon enn ASSS-gjennomsnittet.

I forhold til sammenlignbare kommuner har Drammen kommune et høyt utgiftsbehov og betydelig lavere inntekter. Samtidig driver kommunen tjenestene med lave kostnader og større effektivitet når det ses på tjenesteproduksjon i forhold til ressursbruk.

Statsbudsjett 2024

Statsbudsjettet for 2024 ble lagt frem 6. oktober i år. Kommunedirektøren har i forslaget til økonomiplan 2024-2027 bygget på de forslag og forutsetninger som regjeringen legger opp til for neste år. Finanskomiteens innstilling skal etter planen foreligge 27. november og Stortinget fatter vedtak om endelig budsjett senest 20. desember. Det må påregnes at Stortingets behandling kan medføre endringer i forhold til regjeringens forslag.

Endringer i økonomisk opplegg for kommunene i 2023

Regjeringen legger til grunn at kommunenes skatteinntekter i 2023 vil bli om lag 3,55 milliarder kroner høyere enn anslått i revidert nasjonalbudsjett (RNB). Dette innebærer at anslått endring i kommunenes skatteinntekter i år oppjusteres fra -7,3 til -5,7 prosent. Utsiktene til merskatteveksten må ses i sammenheng med høyere lønns- og sysselsettingsvekst enn ventet.

Samtidig nedjusteres den kommunale deflatoren for inneværende år fra 5,2 prosent (anslag RNB) til 4,5 prosent (basert på tall per juni). Bakgrunnen for nedjusteringen i kostnadsveksten er betydelig lavere anslag for prisvekst gjennom året enn lagt til grunn i RNB. Nedjusteringen tilsvarer 3,2 milliarder kroner i lavere kostnader for kommunesektoren samlet.

Kombinasjonen av høyere skatteinngang og lavere kostnadsvekst tilsier samlet sett at kommunesektoren får 7,3 milliarder kroner mer i 2023 enn tiltenkt i RNB.

Økonomisk opplegg for kommunene i 2024

Regjeringen la i kommuneproposisjonen opp til en reell vekst i kommunenes frie inntekter på mellom 4,4 og 4,7 milliarder kroner i 2024. Kommunenes demografikostnader, som finansieres av frie inntekter, var da anslått til 3,1 milliarder kroner. I tillegg ble det anslått en vekst i kommunenes pensjonskostnader på 1,1 milliarder kroner ut over lønnsvekst. Det vil si en økning kommunenes økonomiske handlingsrom i størrelse 0,2 - 0,5 milliarder kroner.

I forslaget til statsbudsjett 2024 legger regjeringen opp til en reell vekst i kommunenes frie inntekter på 5,1 milliarder kroner - det vil 0,4 milliarder over øvre nivå i tidligere anslag. Anslaget for demografikostnader er uendret på 3,1 milliarder kroner, mens realveksten i kommunenes pensjonskostnader er oppjustert til 1,8 milliarder kroner. Dette gir et handlingsrom på 200 millioner kroner, samtidig som regjeringen legger følgende satsinger til grunn innenfor veksten i frie inntekter:

- 150 millioner kroner til psykisk helse og rus
- 100 millioner kroner er fordelt til de kommunene som taper mest på modellen for gradert basiskriterium
- 40 millioner kroner til styrking av helsestasjon- og skolehelsetjenester

Inntektsveksten er regnet fra inntektsnivået i 2023 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av revidert nasjonalbudsjett. Den samlede kompensasjonen på 3,2 milliarder kroner for økt pris- og lønnsvekst, som ble vedtatt i forbindelse med RNB, er inkludert i dette nivået. Ved beregning av realvekst i kommunenes frie inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst (deflator) på 4,3 prosent i 2024.

I statsbudsjettet for 2023 ble det lagt til grunn at kommunene fra 2024 skulle motta økte inntekter fra innføring av naturressursskatt og grunnrenteskatt på landbasert vindkraft og havbruk, jfr. nærmere omtale i kapitlet om statsbudsjett 2023.

Kommunal deflator

Deflatoren for kommunesektoren utarbeides i Finansdepartementet (FIN) i forbindelse med statsbudsjettet. Deflator består av en delindeks for lønnsvekst og en delindeks for kjøp av varer og tjenester.

Deflator har to funksjoner:

- Historisk beregning av faktisk realvekst (regnskapsdeflator)
- Kompensasjon for anslått pris- og lønnsvekst i statsbudsjettet (budsjettdeflator)

Pris og lønnsvekst for kommunesektoren for 2024 er anslått til 4,3 prosent. Det er i dette anslaget tatt hensyn til at kommunene ikke mottar strømstøtte. Dekomponeringen og vektningen følger av tabellen under.

Anslag kommunal deflator 2023 (oppdatert) og 2024

	Anslag 2023 i Statsbud- sjett	Anslag 2023 i RNB	Anslag 2023 statsbud 2024	Anslag 2024 i Statsbud- sjett
Kommunal deflator *	3,7 %	5,2 %	4,5 %	4,3 %
Syssetsetting, lønnsvekst og pensjonskostnader mv.	4,2 %	5,5 %	5,5 %	4,9 %
Lønnsvekst	0,0 %	5,4 %	5,4 %	4,9 %
Effekt av arbeidsgiveravgift	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %
Prisvekst varer og tjenester	3,0 %	4,9 %	3,2 %	3,4 %
* Lønnsandel (pst.)	58,0 %	57,5 %	57,5 %	57,5 %

Følgende kostnadselementer er ikke dekket av deflatoren og må finansieres av veksten i de frie inntektene:

- Rentekostnader
- Pensjonskostnader er dekket i budsjettdeflatoren i den grad de øker i takt med lønnsveksten. Dersom pensjonskostnadene øker mer (eller mindre) enn lønnsveksten, fanges ikke dette opp av budsjettdeflatoren.
- Demografikostnader

Skatteinntekter og rammetilskudd for 2023 og 2024

Etter historisk god skatteinntegning mot slutten av 2022 forventes at inntektene i år vil ligge en god del under fjorårets nivå. Til tross for at anslaget for kommunenes skatteinntekter er oppjustert både i revidert nasjonalbudsjett (+ 4,1 milliarder kroner) og ved fremleggelsen neste års statsbudsjett (+ 3,55 milliarder kroner), viser årets skatteanslag en nedgang på 5,7 prosent målt mot regnskap 2022.

Det er en langvarig praksis at skatteinntektene skal utgjøre 40 prosent av kommunenes samlede inntekter. For å oppfylle denne betingelsen er skatteinntektene økt reelt med om lag 6,7 milliarder kroner i 2024, sammenlignet med skattenivået i RNB 2023. Rammetilskuddet er på den annen side redusert reelt med 1,6 milliarder kroner, slik at samlet vekst i frie inntekter blir 5,1 milliarder kroner.

Dette tilsier at anslaget for kommunenes skatteinntekter i 2024 er 5,8 prosent høyere enn oppjustert anslag på årets skatteinntekter. Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2024 bygger blant annet på 0,1 prosent syssetsettingsvekst og 4,9 prosent årslønnsvekst fra 2023 til 2024. For å tilpasse neste års skatteinntekter til forutsetningen om 40 prosent skatteandel foreslår regjeringen at den kommunale skattøren reduseres med 0,2 prosent til 10,95 prosent. Maksimalsatsen for kommunal formuesskatt holdes uendret på 0,7 prosent.

På landsbasis øker rammetilskuddet nominelt med 3,8 prosent når det korrigeres for oppgaveendringer mv. Av større endringer kan nevnes at maksimalpris i barnehage reduseres fra 3000 til 2000 kroner per måned fra 1. august 2024. Det er redegjort nærmere for oppgaveendringene og virkningene det har for Drammen kommune under omtalen av Sentrale inntekter/rammetilskuddet.

Andre tilskudd

Kort omtale av enkelte øremerkede tilskuddsordninger i forslaget til statsbudsjett 2024:

- Tilskudd til ressurskrevende tjenester – det foreslås at innslagspunktet oppjusteres til 1,608 millioner kroner – tilsvarende beregnet lønnsvekst på 5,4 prosent i 2023.
- Satsene for integreringstilskuddet videreføres med samme satser som i 2023. Satsene har stått uendret siden 2022, og basert på utviklingen i kommunal deflator de to seneste årene innebærer dette en reell nedgang i satsene på 9 prosent. Dette tilsvarer en mindreinntekt for Drammen kommune på nesten 17 millioner kroner basert på budsjetterte forutsetninger i 2024.
- Satsene for tilskudd til enslige mindreårige flyktninger ble ikke justert i 2023, men det foreslås at de økes med 6,9 prosent i 2024.
- Tilskudd til områdesatsinger er basert på avtaler om langsiktige samarbeid mellom stat og kommune om ekstra innsats i levekårsutsatte områder. I 2023 har fire nye kommuner kommet med i ordningen, og i 2024 foreslås bevilgningen økt med 40 millioner kroner til satsing i seks nye kommuner. Regjeringen vil i tillegg

fortsette samarbeidet med de kommunene som allerede er omfattet av ordningen. Det foreslås at Drammen kommune tildeles 12,6 millioner kroner i 2024 (10,7 millioner kroner i 2023).

- Regjeringen foreslår å bevilge til sammen tre milliarder kroner til heldøgns omsorgsplasser (herunder sykehjemsplasser) i 2024. Tilsagnsrammen tilsvarer investeringstilskudd til om lag 1 500 plasser i 2024. Forslaget innebærer en bevilgning på 300 millioner kroner i 2024 som skal dekke første års utbetaling av tilsagnsrammen.
- Regjeringen foreslår å bevilge 127 millioner kroner til en tilskuddsordning for å få mer praktisk og variert læring på 5.-10. trinn. Med dette tilskuddet kan skolene kjøpe inn utstyrspakker og apparater til for eksempel skolenes verksteder, laboratorier, musikkrom, skolekjøkken eller utstyr til mer fysisk aktivitet eller uteskole. Kommunene vil få et tilskudd fordelt etter elevtall.
- Regjeringen foreslår dessuten å innføre en rentekompensasjonsordning for investeringer i lokaler og større utstyr som bidrar til en mer praktisk og variert skole. Ordningen vil få en investeringsramme på totalt 8 milliarder til kommunene, hvor én milliard kroner skal fases inn hvert år i åtte år. Med ordningen vil staten betale for kommunenes renteutgifter knyttet til investeringer.

Hovedtallene i budsjettforslaget

Sentrale inntekter

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Skatt på inntekt og formue	-3 798 000	-3 805 035	-3 815 998	-3 834 608
Rammetilskudd	-3 323 413	-3 353 026	-3 368 260	-3 396 472
Tilskudd enslige mindreårige flyktninger	-28 929	-23 655	-16 119	-13 105
Integreringstilskudd	-187 522	-136 349	-100 199	-74 189
Rente og inv. kompensasjon fra staten	-29 120	-27 740	-25 193	-23 506
Overføring fra kommunale foretak	-111 463	-111 463	-111 463	-111 463
Vertskommunetilskudd	-3 400	0	0	0
Sum sentrale inntekter	-7 481 847	-7 457 267	-7 437 231	-7 453 342

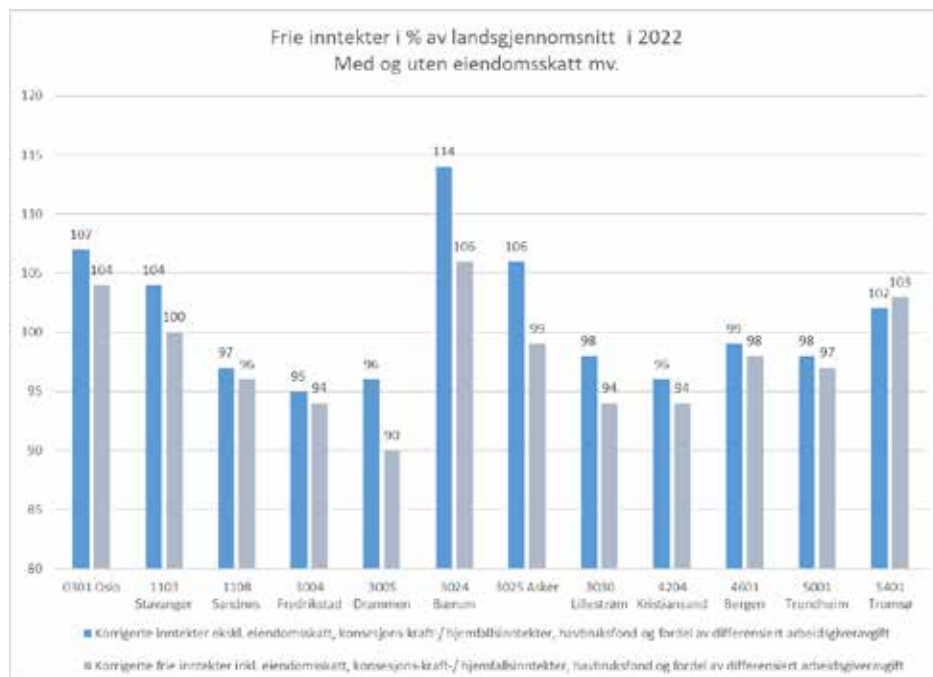
Utviklingen i kommunens frie inntekter

Oppdatert anslag per 2. tertialrapport for Drammen kommunes frie inntekter fra skatt og rammetilskudd i 2023 er om lag 6 797 millioner kroner. Anslag for frie inntekter i 2023 er på 7 121 millioner kroner. Dette tilsvarer en vekst på 4,8 prosent. Korrigert for oppgaveendringer mv. i forslaget til statsbudsjett reduseres veksten til 3,9 prosent. Dette er noe lavere enn kommunal deflator på 4,3 prosent. Det må imidlertid tas hensyn til at anslaget for kommunenes skatteinntekter er oppjustert med 3,55 milliarder kroner ved fremleggelsen av statsbudsjettet. Dette er merinntekter som ikke videreføres i 2024. Ved fremleggelsen av neste års statsbudsjett har regjeringen dessuten nedjustert anslaget for årets prisvekst, tilsvarende en kostnadsbesparelse for kommunesektoren samlet på 3,2 milliarder kroner i år. Anslaget for lønns- og prisveksten i 2024 i statsbudsjettet er beregnet ut fra det nedjusterte kostnadsanslaget.

Budsjetterte beløp for kommunens frie inntekter i 2024 er basert på statsbudsjettets forslag om reell vekst i kommunenes frie inntekter på 5,1 milliarder kroner neste år. Det er ikke gitt signaler fra regjeringen om realveksten i de frie inntektene for 2025 og framover. Kommunedirektøren legger likevel til grunn at staten fortsatt vil gi full demografikompensasjon, og legger opp til reell vekst i samsvar med dette. Beregninger basert på SSBs befolkningsprognoser fra juli 2022 - alternativ MMMM - korrigert for faktisk innbyggertall per 1. januar 2023 og oppjustert tilflytting fra Ukraina i år, gir grunnlag for å anslå årlige demografikostnader på landsbasis for årene 2025-2027. Det er lagt til grunn en reell vekst i de frie inntektene med 1,35 milliarder kroner i 2025 og henholdsvis 1,58 og 2,25 milliarder kroner i 2026 og 2027. Basert på disse forutsetningene er det i forslaget til handlings- og økonomiplan 2024-2027 lagt til grunn en årlig realvekst i Drammen kommunes frie inntektene på nesten 48 millioner kroner i 2024 (+0,7 prosent) og deretter henholdsvis 26 og 47 millioner kroner i 2026 og 2027. Dette tilsvarer en vekst på henholdsvis 0,3 og 0,5 prosent.

Drammen kommune har fortsatt lave frie inntekter i forhold til landsgjennomsnittet. Tall fra Kommunal- og distriktsdepartementet viser at Drammen i 2022 hadde frie inntekter på 90 prosent av landsgjennomsnittet når det korrigeres for forskjeller i utgiftsbehovet og inntekter fra eiendomsskatt, konsesjonskraft, havbruksfond og differensiert arbeidsgiveravgift inkluderes i beregningsgrunnlaget. Som det kommer frem av figuren nedenfor, har Drammen det laveste nivået på frie inntekter blant ASSS-kommunene. Dersom sammenligningen kun inkluderer inntekter fra skatt og rammetilskudd, er Drammens andel på 96 prosent av landsgjennomsnittet. Drammen ligger da høyere enn Fredrikstad og på samme nivå som Kristiansand.

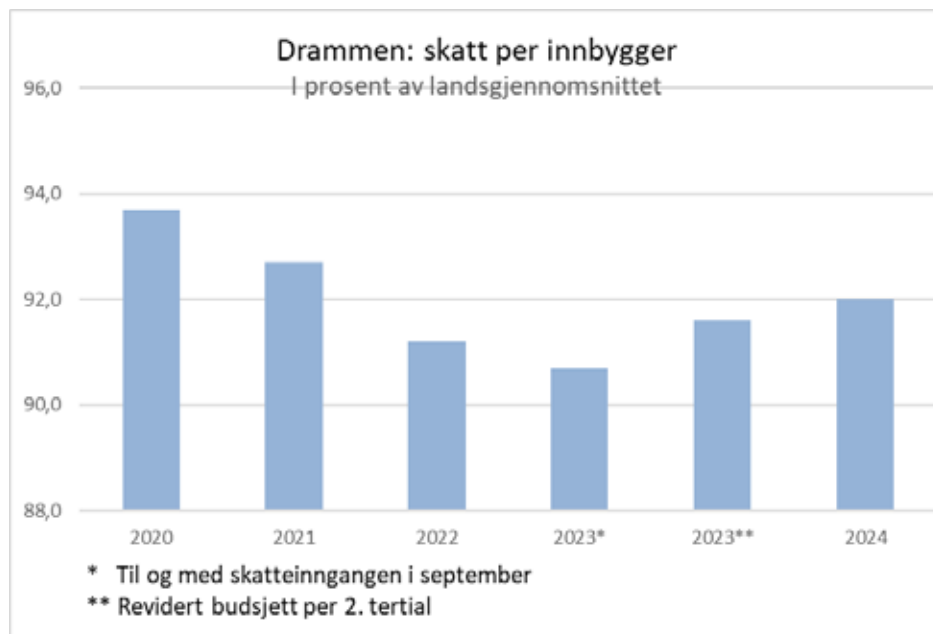
ASSS-kommunenes andel av frie inntekter i 2022

Skatt på inntekt og formue

Etter historisk god skatteinnngang mot slutten av 2022 forventes at inntektene i år vil ligge en god del under fjorårets nivå. Til tross for at anslaget for kommunenes skatteinntekter er oppjustert både i revidert nasjonalbudsjett (+ 4,1 milliarder kroner) og ved fremleggelsen neste års statsbudsjett (+ 3,55 milliarder kroner), viser årets skatteanslag en nedgang på 5,7 prosent målt mot regnskap 2022. Drammens skatteinntekter ble oppjustert både ved behandlingen av 1. tertialrapport (+59,4 millioner kroner) og i 2. tertialrapport 8+ 26,1 millioner kroner). Etter disse oppjusteringene viser Drammens skatteanslag en nedgang på 5,5 prosent.

Siden etableringen av ny kommune fra 2020 har skatteinntektene per innbygger målt i forhold til landsgjennomsnittet vist en synkende tendens. I 2020 lå inntektene på 93,7 prosent, mens de i 2022 var på 91,2 prosent. Per september i år har nivået sunket ytterligere til 90,7 prosent.

Hensyntatt denne utviklingen har kommunedirektøren vært usikker på hvilket nivå som bør legges til grunn i for neste års skatteinntegning. Ut fra et gjennomsnitt av årene 2021-2023 (revidert budsjett) er det lagt til grunn at kommunenes skatteinntekter neste år vil ligge på 92 prosent av landsgjennomsnittet. Med en slik forutsetning vil Drammens skatteinntekter neste år få en nominell vekst på 5,8 prosent, det samme som regjeringen legger til grunn på landsbasis. Basert på tidligere omtalte forutsetninger om reell vekst i de frie inntektene legges inn en reell vekst i skatteinntektene i størrelse 0,2-0,5 prosent per år i perioden 2025- 2027.

Rammetilskuddet

Drammen kommunes rammetilskudd for 2024 før inntektsutjevning er beregnet til 3 176,1 millioner kroner. Dette er å anse som endelig nivå hvis ikke Stortinget vedtar endringer som påvirker rammetilskuddet ved behandlingen av statsbudsjettet. Målt i forhold til revidert budsjett 2023 viser dette en vekst på 4,0 prosent. Dette er 0,3 prosentenheter lavere enn kommunal deflator. Dette må ses i sammenheng med den forutsatte vridningen av realveksten i de frie inntektene for å tilpasse skatteinntektene til en andel på om lag 40 prosent av kommunenes totale inntekter. I regjeringens forslag er rammetilskuddet reelt redusert med 1,6 milliarder kroner i 2024.

Basert på det omtalte skattenivået per innbygger på 92,0 prosent av landsgjennomsnittet er netto inntektsutjevning for 2024 beregnet til 147,4 millioner kroner. Samlet rammetilskudd i 2023 blir etter dette på 3 323,4 millioner kroner. I 2025 forventes Drammens rammetilskudd å øke med reelt 0,9 prosent. Det er da tatt hensyn til antatt realvekst lik demografikostnadene på landsbasis. For de to siste årene i planperioden forventes en reell vekst i rammetilskuddet på henholdsvis 0,5 og 0,8 prosent.

Nærmere om forutsetningene for rammetilskuddet i 2024:

- Trekk gjennom utgiftsutjevningen øker fra 23,7 til 49,8 millioner kroner, det vil si en forverring på 26,2 millioner kroner. Dette skyldes utvalg av endringer i demografi og sosioøkonomiske indikatorer, som viser at Drammen kommunes beregnede utgiftsbehov er redusert. For 2024 er beregnet utgiftsindeks for Drammen kommune 0,98777 (landsgjennomsnittet = 1), mens den i 2023 er 0,99180.
- Drammen kommune mottar fra og med 2020 storbytilskudd på linje med kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. For 2024 utgjør Drammens tilskudd 44,0 millioner kroner (426 kroner per innbygger).
- Drammen kommune mottar fra 2020 inndelingstilskudd. Dette er en ordning som kompenserer kommuner som har slått seg sammen, for bortfall av basistilskudd. Drammen kommune mottar 33,5 millioner kroner i inndelingstilskudd i 2024. Tilskuddet beholdes reelt uendret til og med 2034, og trappes deretter ned til null over en periode på fem år.
- Drammen vil i 2024 motta ordinært skjønnstilskudd fra Statsforvalteren i Oslo og Viken med 4,7 millioner kroner. Dette er en nedgang på 0,3 millioner kroner fra 2023.
- Inkludert i veksten i rammetilskuddet er oppgaveendringer mv. i 2024 og helårsvirkninger av endringer i 2023. Dette utgjør 58,4 millioner kroner av veksten i rammetilskuddet fra 2023 til 2024.

Endringer i Drammen kommunes rammetilskudd 2023 - oppgaveendringer mv.

Rammetilskudd 2024 - oppgaveendringer mv.

Beløp i 1000 (2024-tall)

Tiltak	Stats- budsj. 2024	Drammen virkning 2024	Drammen virkning fra 2025	Prog.	Merknader
Gratis deltids plass SFO 2. trinn fra høst 2023 - helårsvirkning	863 567	15 657	15 657	01	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Gratis barnehage for tredje barn i familien fra 1. august 2023 - helårsvirkning	24 000	440	440	02	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Redusert makspris i barnehage fra 1. januar 2023 - helårsvirkning av tilleggskomp.	66 778	1 224	1 224	02	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Pasienttilpasset basistilskudd til fastleger fra 1. mai 2023 - helårsvirkning	250 000	4 366	4 366	04	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Økt barnetillegg i kvalifiseringsprogrammet fra 1. februar 2023 - helårsvirkning	1 043	25	25	08	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Økte veiledende satser for sosialhjelp fra 1. juli 2023 - helårsvirkning	295 788	7 077	7 077	08	Allerede innarbeidet i HØP 2023-2026
Sum helårsvirkning oppgaveendringer mv. fra 2023	1 501 176	28 789	28 789		
Sum innlemming øremerkede ordninger i 2023	0	0	0		
Ny opplæringslov fra høst 2024 - tilpasninger	47 235	856	2 055	01	
Nytt prøvegjennomføringssystem i skolen - gevinst kartleggingsprøver mv. i 2024	-6 571	-119	-119	01	
Statlige og private skoler - endring i elevtall	-119 235	-852	-852	01	Økning med 7 elever i private skoler (fra 264 til 271 per 1.10.2022)
Redusert makspris i barnehage fra 1. august 2024	1 560 065	28 603	55 738	02	
Endringer i kontantstøtte fra 1. august 2024 - økt etterspørsel etter barnehageplasser	119 700	2 195	5 267	02	
Redusert pensjonspåslag private barnehager - skjermingsordning nedtrappes	-57 469	-1 054	-1 054	02	Skjermingsordning - trappes ned over tre år (2022-2024)
Sum oppgaveendringer mv. i 2024	1 543 725	29 629	61 035		
Sum oppgaveendringer mv. totalt i statsbudsjettet 2024	3 044 901	58 418	89 824		
Sum endringer som innarbeides som rammekorreksjon		29 629	61 035		

Andre sentrale inntekter

Integreringstilskudd mv.

Krigen i Ukraina har medført en betydelig økning av flyktninger til Norge, og til Drammen. Både i 2022 og 2023 har Drammen kommune etter anmodning fra IMDi vedtatt å øke bosettingen av flyktninger fra 58 til 310 personer i 2022 og til 400 personer i 2023. Merinntekter som følger av den økte bosettingen er avsatt på sentralt ansvar og disponeres til dekning av programområdenes merutgifter som følger av den økte bosettingen.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange flyktninger Drammen kommune vil bli bedt om å bosette i 2024. I forslaget til handlings- og økonomiplan 2024-2027 har derfor kommunedirektøren foreløpig valgt å legge til grunn en bosetting på 58 personer neste år, herav inntil fire enslige mindreårige flyktninger. Dette er i samsvar med vedtaket fra gjeldende handlings- og økonomiplan: «For resten av planperioden 2024-2026 legges foreløpig årlig bosetting av 58 personer til grunn.» Kommunedirektøren vil fremme politisk sak om bosetting av flyktninger i begynnelsen av 2024 etter at kommunen har mottatt anmodning om bosetting fra IMDi. Det vises til nærmere omtale under P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig. Beregningsteknisk er det også foreløpig lagt til grunn årlig bosetting av 58 personer i resten av planperioden 2025-2027.

Merinntekter som følger av ekstra bosettinger i 2022 og 2023 ut over bosetting av 58 personer («normalnivået») er i samsvar med tidligere praksis i stor grad avsatt på sentralt ansvar. I 2024 gjelder dette inntekter fra tilskudd år 2 (bosetting 2023) og tilskudd år 3 (bosetting 2022). Beløpene fremgår av tabellen nedenfor, og siden tilskuddssatsene for år 3-5 er betydelig lavere enn for år 1 og 2 er beløpene sterkt avtagende utover i planperioden.

Sentrale midler som følge av økt bosetting av flyktninger i 2022 og 2023

Beløp i 1000 (2024-tall)

	2024	2025	2026	2027
Forslag avsetning ekstra bosetting 2022 og 2023 (avrundet)	112 200	66 300	29 500	6 500

Satsene for integreringstilskuddet i forslaget til statsbudsjett 2024 er for andre år på rad foreslått videreført uten priskompensasjon. Basert på regjeringens anslag for kommunal deflator i 2023 og 2024 innebærer dette en reell nedgang i inntektene på nesten 17 millioner kroner i 2024.

Basert på omtalte forutsetninger er det budsjettert med 187,5 millioner kroner fra integreringstilskudd i 2024. Med de forutsatte bosettingstallene fra og med 2024 vil inntektene være avtagende og går ned til 74,2 millioner kroner i 2027.

Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger

Det er i 2023 forutsatt bosatt sju enslige mindreårige flyktninger i forbindelse med den økte bosettingen. Tallet kan bli noe høyere da vedtaket er fleksibelt. For 2024 legger kommunedirektøren til grunn i det foreløpige forslaget til bosetting av flyktninger at det bosettes inntil fire enslige mindreårige. For resterende del av planperioden legges det opp til tilsvarende bosetting.

Satsene for tilskudd til enslige mindreårige flyktninger er i forslaget til statsbudsjett 2024 foreslått justert med 6,9 prosent. Det mottas tilskudd etter høy sats for bosatte personer under 17 år (1 194 800 kroner), mens det mottas tilskudd etter lav sats for personer mellom 17 og 20 år (753 500 kroner).

For 2024 forventes inntektene fra ordningen å bli 28,9 millioner kroner. Som følge av noen år med bosetting av færre enslige mindreårige flyktninger forventes en nedgang i antall tilskuddsberettigede personer og dermed også det årlige tilskuddsbeløpet i slutten av planperioden. I 2027 er inntektene anslått til 13,1 millioner kroner.

Vertskommunetilskudd asylmottak

Som følge av den økte flyktningstrømmen fra Ukraina har Blå Kors inngått avtale med UDI om etablering av Bragernes mottak i Drammen. Mottaket har 60 ordinære plasser og en tilrettelagt avdeling med 20 plasser. Det er inngått avtale med UDI fram til medio september 2024. Kommunen har ansvar for helsemessig oppfølging av beboerne i asylmottaket, og utgifter til dette vil øke med tilrettelagte plasser. Det er budsjettert med en inntekt på 4,5 millioner kroner i vertskommunetilskudd i 2023. For perioden fram til medio september er det budsjettert med vertskommunetilskudd på 3,4 millioner kroner.

Kompensasjonstilskudd fra Husbanken

Ordningene med kompensasjonstilskudd knyttet til etablering av omsorgsboliger og sykehjemsplasser, skolebygg/svømmehaller og kirkebygg videreføres i 2024 for prosjekter det tidligere er gitt tilsagn om. Etter vedtak i Stortinget fastsettes renten i kompensasjonsordningene fra og med regnskapsåret 2017 lik Husbankens flytende rente fratrukket 0,5 prosentenheter. Basert på den forventede renteutviklingen er det ved beregningen av kompensasjonstilskuddene i planperioden lagt til grunn en rente på 3,75 prosent. Samlet kompensasjonstilskudd for 2024 blir med denne forutsetningen på 29,1 millioner kroner. Fra 2026 er det benyttet rentesats på 3,25 prosent. I tillegg vil tilskuddsnivået avta som følge av simulert avdragseffekt som reduserer kompensasjongrunnlaget. Tilskuddsnivået er forventet å avta gradvis til 23,5 millioner kroner i 2027.

Som omtalt under statsbudsjettet 2024 har regjeringen foreslått å innføre en ny rentekompensasjonsordning for investeringer i lokaler og større utstyr som bidrar til en mer praktisk og variert skole. Ordningen vil få en investeringsramme på totalt 8 milliarder til kommunene, hvor én milliard kroner skal fases inn hvert år i åtte år. Med ordningen vil staten betale for kommunenes renteutgifter knyttet til investeringer. Det er ikke lagt inn forventede inntekter fra ordningen i denne omgang.

Eieruttak fra kommunale foretak

Kommunekassen mottar årlig eieruttak fra Drammen Eiendom KF. Eieruttaket gir uttrykk for avkastning på foretakets egenkapital og fastsettes av kommunestyret i forbindelse med budsjettbehandlingen. Vedtatt eieruttak for 2023 er etter teknisk justering i 2. tertialrapport på 106,6 millioner kroner. For 2024 og framover foreslår kommunedirektøren at eieruttaket settes til 111,5 millioner kroner, inkludert helårsvirkning av teknisk justering i 2. tertialrapport og justering med kommunal deflator på 4,3 prosent.

Sentrale utgifter

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Lønnsreserve	145 345	145 345	145 345	145 345
Husleie og renhold	853 000	858 400	862 900	881 400
Gjeldsbrevkraft	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Ufordelt innsparingskrav	-30 000	-150 000	-150 000	-150 000
Avskrivninger	330 000	330 000	330 000	330 000
Avsetninger flyktninger	112 200	66 300	29 500	6 500
Tilskudd Den norske kirke, kapitalkostnader og pensjon	3 327	3 327	3 327	3 327
Avsetning priskompensasjon	0	0	0	0
Pensjon	156 438	180 272	179 756	188 703
Sum sentrale utgifter	1568 312	1431 645	1398 829	1403 276

Lønnsreserve

Programområdenes rammer er i forslaget til handlings- og økonomiplan 2024-2027 kompensert for helårsvirkningene av årets lønnsoppgjør (overheng) med 75,9 millioner kroner, tilsvarende 1,7 prosent av beregnet lønnsmasse per 1. januar 2024.

For 2024 legges til grunn en årslønnsvekst på 4,9 prosent i samsvar med regjeringens anslag i statsbudsjettet. Dette er beregnet å gi en merutgift inkludert overheng fra 2023 på 221,3 millioner kroner. Overheng fra 2023 er beregnet til 75,9 millioner kroner (om lag 1,7 prosent), som er kompensert i programområdenes rammer for 2024. Gjenstående beløp på 145,3 millioner kroner er avsatt til sentral lønnsreserve til dekning av virkningene fra lønnsoppgjøret i 2024. Dette tilsvarer en årsvirkning på 3,2 prosent, og gir grunnlag for datotillegg på om lag 4,8 prosent fra 1. mai 2024. Lønnsreserven vil bli fordelt mellom virksomhetene etter hvert som resultatene av neste års lønnsoppgjør foreligger.

Sentrale pensjonsposter

I henhold til den kommunale regnskapsforskriften er det aktuarberegnet netto pensjonskostnad som skal belastes driftsresultatet. Dette innebærer at driftsresultatet korrigeres for differansen mellom betalt pensjonspremie og beregnet netto pensjonskostnad. Dette benevnes som premieavvik og føres mot balansen, slik at bokførte premieinnbetalinger resultatmessig jevnes ut over flere år. Balanseførte premieavvik amortiseres (tilbakeføres) med like store beløp over sju år.

Den reelle årlige belastningen i kommuneregnskapet består dermed av beregnet netto pensjonskostnad og amortisering av tidligere års premieavvik.

Ordinær pensjonspremie for kommunens tre pensjonsordninger i Drammen kommunale pensjonskasse (DKP), KLP (sykepleiere) og Statens pensjonskasse (SPK - lærere) inngår i programområdenes rammer og belastes virksomhetens budsjett basert på en årlig fastsatt premiesats for hver av de tre ordningene. Øvrige forhold innenfor pensjonsområdet føres på sentralt ansvar. Det er budsjettert med følgende forutsetninger på sentralt ansvar i den kommende planperioden:

Reguleringspremie

Reguleringspremien fastsettes på grunnlag av årets lønnsvekst og G-regulering. Det forventes forholdsvis høy lønns- og G-vekst og dermed også forholdsvis høye reguleringspremier i 2024, men ikke på samme nivå som i 2023. På grunnlag av foreløpige estimater fra pensjonskassene legges til grunn en samlet reguleringspremie på 347 millioner kroner neste år. Til sammenligning er årets reguleringspremie anslått til 575 millioner kroner. I resten av planperioden anslås reguleringspremien å ligge i størrelse 278 til 296 millioner kroner. Beløpene er inklusiv arbeidsgiveravgift.

Bruk av premiefond

Premiefond er en avsetning i pensjonskassenes balanser for tilbakeførte premier og overskudd. Midlene på premiefond disponeres av kommunen, men kan bare brukes til fremtidig premiebetaling. Kunder har selv mulighet til å bestemme hvordan premiefond skal benyttes. Bruk av premiefond reduserer betalbar premie og medfører dermed tilsvarende lavere premieavvik. Det betales ikke arbeidsgiveravgift av den del av premien som dekkes av premiefond, men utover dette gir ikke bruk av premiefond resultateffekt i budsjettårets driftsregnskap. Bruk av premiefond vil reduseres årets premieavvik (se nærmere omtale nedenfor), og redusert premieavvik vil gi lavere amortiseringskostnad (inndekning av tidligere års premieavvik) tilsvarende 1/7 av brukt premiefond de påfølgende år.

Drammen kommune har nå et forholdsvis stort premiefond i DKP og disponerer 150 millioner kroner fra dette til delvis finansiering av reguleringspremien i 2023. Korrigert for vedtatt bruk i år er saldo på premiefondet i DKP på 362,5 millioner kroner per september. Kommunedirektøren legger opp til at det disponeres 100 millioner kroner per år fra DKPs premiefond i den kommende fireårsperioden.

Drammen har også premiefond i KLP og har disponert 23,8 millioner kroner fra fondet i år. Per september i år er restsaldo i fondet på 6,2 millioner kroner, men det forventes at fondet tilføres ytterligere midler i forbindelse med regnskapsavslutningen for 2023. Det legges opp til bruk av premiefond fra KLP med 12 millioner kroner i 2024, og noe høyere beløp de resterende årene i planperioden. Dette innebærer samlet bruk av premiefond på om lag 112 millioner kroner i 2024.

Premieavvik

Premieavvik er forskjellen mellom betalt pensjonspremie (ordinær premie pluss reguleringspremie korrigert for rentegaranti- og administrasjonspremie) og beregnet netto pensjonskostnad. Hvis betalt premie er større enn netto pensjonskostnad inntektsføres differansen i kommuneregnskapet, mens differansen utgiftsføres hvis betalt premie er lavere enn beregnet netto pensjonskostnad. Basert på mottatte aktuaroppgaver anslås at innbetalt premie i 2024 vil være betydelig høyere enn beregnet netto pensjonskostnad. Hensyntatt foreslått bruk av premiefond er det foreløpig beregnet et samlet premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift på 397,3 millioner kroner til inntektsføring i 2024. Premieavviket, som demper utgiftsbelastningen i driftsregnskapet, anslås å ligge i størrelse 215 til 241 millioner kroner i resten av planperioden.

Amortisering av tidligere års premieavvik

Basert på mottatte aktuaroppgaver er det beregnet amortisering (inndekning) av tidligere års premieavvik på 216,5 millioner kroner inklusiv arbeidsgiveravgift i 2024. Høy bruk av premiefond både i 2022 og 2023 har dempet veksten i amortiseringskostnaden. Det anslås at amortiseringskostnaden vil øke gradvis utover i planperioden og vil være på om lag 250 millioner kroner i 2027. Amortiseringskostnaden i 2023 er til sammenligning beregnet til om lag 200 millioner kroner.

Oppsummering sentrale pensjonsutgifter

Tabellen nedenfor viser anslag for de sentrale pensjonspostene i perioden 2024-2027. Som det fremgår, øker netto utgift for sentrale pensjonsposter marginalt i 2024 sammenlignet med revidert budsjett 2023. I forhold til opprinnelig budsjett 2023 er imidlertid økningen på 28 millioner kroner. Det forventes at sentrale pensjonskostnader vil øke med om lag 25 millioner kroner fra 2025.

Prognose sentrale pensjonsposter 2023-2027

Beløp i 1000

	2023 prognose 2. tertial	2024	2025	2026	2027
Reguleringspremie	574 970	347 189	278 184	282 446	296 922
Bruk av premiefond	-173 800	-112 000	-116 861	-117 628	-118 390
Premieavvik	-449 327	-297 321	-215 340	-223 387	-241 363
Amortisering tidl. Premieavvik	200 656	216 576	232 302	236 334	249 545
Diverse pensjon	1 600	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum sentrale pensjonsposter	154 099	156 445	180 285	179 765	188 714

Husleie- og renholdsutgifter

Utgifter til husleie og kjøp av renholdstjenester fra Drammen Eiendom KF er i revidert budsjett 2023 lagt på sentralt ansvar med på totalt 783,9 millioner kroner, herav 699,3 millioner kroner til husleie og 84,6 millioner kroner til kjøp av renholdstjenester. Kommunedirektøren legger opp til at disse utgiftene føres på det sentrale ansvaret også i den kommende planperioden. Sum husleie- og renholdsutgifter budsjetteres med 853 millioner kroner i 2024 og gradvis økende til 881 millioner kroner i 2027.

Intern husleie

De interne husleiene for Drammen Eiendom KFs egne bygg justeres med kommunal deflator på 4,3 prosent i 2024. For innleide bygg som foretaket fremleier til kommunale virksomheter justeres leiebeløpet med konsumprisindeksen per juli på 5,4 prosent.

Som følge av stigende markedsrenter ble lånefondets interne utlånsrente fra og med 2023 satt opp fra 2,0 til 4,0 prosent. På grunn av den senere tids økning i rentenivået og Norges Banks signaler om ytterligere heving av styringsrenten legger kommunedirektøren til grunn at Lånefondets internrente økes til 4,5 prosent fra 2024. Dette gir om lag 24,5 millioner kroner i økte renteutgifter for Drammen Eiendom KF som forutsettes utliknet gjennom økning i de interne husleiene, i til deflatorjustering.

I tillegg er det korrigert for nye og/eller endrede leieforhold som følge av investeringer som ferdigstilles i 2023 (helårsvirkning) og 2024 med 4,8 millioner kroner neste år. Videre i planperioden er virkningene av nye/endrede leieforhold beregnet å øke med ytterligere 5,4 millioner kroner i 2025, med 4,5 millioner kroner i 2026 og med 18,5 millioner kroner i 2027. Økningen i husleiene utover i planperioden kommer i stor grad av ferdigstilte prosjekter med heldøgns omsorgsplasser. Den store økningen i 2027 skyldes blant annet at oppgraderingen av Veiavangen ungdomsskole med ny flerbrukshall skal være ferdigstilte dette året.

Hensyntatt de omtalte forutsetningene legges til grunn utgifter til intern husleie øker til 762 millioner kroner i 2024, og deretter gradvis økende til 790 millioner kroner i 2027.

Kjøp av renholdstjenester

Utgifter til kjøp av renholdstjenester fra Drammen Eiendom KF økes med kommunal deflator på 4,3 prosent for renhold i egen regi, mens kjøpte tjenester økes med konsumprisindeksen per juli på 5,4 prosent. Dessuten tilkommer arealutvidelser og utvidet renhold etter klager med en økning på 1,4 millioner kroner per år. For 2024 og resten av planperioden legges etter dette til grunn et budsjett på 91 millioner kroner per år.

Øvrige sentrale poster

I tillegg nevnes kort følgende poster under sentrale utgifter:

- Sentral bevilgning til dekning av merutgifter som følge av utvidet bosetting av flyktninger i 2022 og 2023 er budsjettet med 112,2 millioner kroner i 2024 og er avtagende utover i perioden.
- Tilskudd til dekning av kapitalutgifter og reguleringspremie pensjon i Den Norske kirke er fra og med budsjettåret 2023 flyttet fra P09 Kultur, idrett og frivillighet til P19 Sentrale utgifter. Det budsjetteres med en årlig utgift på 3,3 millioner kroner, men dette er utgifter som erfaringsmessig kan svinge mye fra år til år. Kommunedirektøren vil komme tilbake til dette i forbindelse med tertialrapportene dersom utviklingen gjør det nødvendig.
- Innenfor dette området føres også utgifter og inntekter knyttet til kommunens avtale om uttak av gjeldsbrevkraft fra Ramfoss og Mykstufoss kraftverk. Kraften videreselges til spotpris, og har de seneste årene med høye kraftpriser gitt gode overskudd. I 2023 er det budsjettet med netto inntekt på 4 millioner kroner etter skatt. Med utsikt til noe lavere strømpriser foreslår kommunedirektøren at det i planperioden budsjetteres med et redusert overskudd etter skatt på 2 millioner kroner.

Rammer per hovedutvalg og formannskap

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	2 588 530	2 571 786	2 550 436	2 534 636
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	2 632 617	2 680 660	2 716 735	2 766 735
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	312 946	303 346	303 346	303 346
Hovedutvalg for tekniske tjenester	-41 954	-98 618	-164 809	-234 018
Formannskap	571 618	594 036	580 036	590 036
Driftsutgifter per tjenesteområde	6 063 757	6 051 210	5 985 744	5 960 735

Tabellen over viser hovedutvalgenes rammer i perioden 2024-2027. Budsjettene for Drammen kommune vedtas som nettobevilgning per programområde. Et programområde er et sett med virksomheter og tjenester som sorterer inn under en felles «overbygning». Et programområde består av flere virksomhetsområder som politisk hører inn under det samme faste hovedutvalget. Med nettobevilgning for et programområde forstås øvre ramme for utgifter og avsetninger med fradrag for de inntekter og bruk av avsetninger som hører hjemme i programområdet.

De reviderte rammene, inkludert justeringer i 2. tertial 2023, er utgangspunktet for nye beregnede perioden 2024-2027. Det er gjort tekniske justeringer for blant annet lønns- og prisvekst og pensjon. I rammene er det innarbeidet innsparingstiltak innenfor programområdene. I tillegg er det gjort oppdaterte vurderinger av demografisk utvikling innenfor programområdene P01 Skole, P02 Barnehage, P03 Forebyggede tjenester, P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne og P06 Hjemmetjenester og institusjon.

Som følge av svært stram økonomi har det vært nødvendig å begrense omfanget av nye tiltak. Det foreslås likevel noen nødvendige justeringer innen enkelte programområder. I hovedsak gjelder dette høyere utgifter knyttet til eksterne forhold. I tillegg foreslås enkelte justeringer som følge de oppdaterte demografivurderingene samt oppfølging av politiske vedtak.

For nærmere omtale av kommunedirektørens forslag til budsjett for det enkelte programområde, se kapitlene for hovedutvalgsområdene.

Lønns- og prisvekst

Budsjettrammene er i utgangspunktet omregnet til 2024-kroner i samsvar med de forutsetninger for lønns- og prisvekst som regjeringen har lagt til grunn i forslaget til neste års statsbudsjett. Regjeringen legger til grunn en kommunal deflator på 4,3 prosent i 2024, basert på 4,9 prosent lønnsvekst og 3,3 prosent prisvekst.

Lønnsvekst utover overhøyet fra oppgjør i 2023 er avsatt til sentral lønnsreserve med om lag 145 millioner kroner. Den sentrale lønnsreserven vil bli fordelt mellom virksomhetene etter hvert som resultatene av neste års lønnsoppgjør foreligger.

Gebyrer, avgifter og egenbetalinger

Som nevnt tidligere er programområdenes rammer en nettobevilgning. Det er i de fleste programområder inntekter knyttet til gebyrer, avgifter og egenbetalinger. Forslag til betalingsregulativ for de kommunale tjenestene i 2024 fremgår av vedlegget «Kommunale betalingssetninger og gebyrer 2024». Som hovedregel justeres betalingssetningene med utgangspunkt i kommunal deflator, som for 2024 er satt til 4,3 prosent. Kommunen har flere selvkostområder, herunder vann og avløp, renovasjon, tømming av slam, plan- og byggesaksbehandling, oppmåling, samt feietjeneste. Innenfor programområde 12 Vann, avløp og renovasjon er det prisøkninger utover deflator. Det foreslås også at satsene for matombringning/salg av varm middag ved institusjon/bolig/omsorgsbolig økes med i gjennomsnitt 10 prosent neste år som følge av høye matvarepriser. Når det gjelder øvrige områder, foreslår kommunedirektøren å holde prisøkningen på nivå med deflator. Se nærmere omtale av dette under «Kommunens tjenesteområder».

Finansinntekter og -utgifter

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	106 016	115 740	118 378	120 501
Konserninterne renteutgifter	210 100	225 500	233 800	241 000
Konserninterne avdrag	262 228	279 363	312 333	374 267
Renteinntekter	-161 406	-169 093	-172 952	-175 075
Overføring til/fra lånefondet	-13 600	-46 300	-58 000	-64 900
Utbytte	-192 000	-192 000	-192 000	-192 000
Netto finansinntekter/finansutgifter	211 337	213 210	241 559	303 793
Finansutgifter i tjenesteområdene	-741	-741	-741	-741
Totale finansutgifter	210 596	212 469	240 818	303 052
Motpost avskrivninger	-330 000	-330 000	-330 000	-330 000
Motpost avskrivninger	0	0	0	0

Finans- og gjeldsforvaltningen i Drammen kommune

Finansforvaltningen i Drammen kommune er innrettet etter reglement for finans- og gjeldsforvaltning, fastsatt av kommunestyret 10. desember 2019. I henhold til reglementets punkt 2.2 skal finansreglementet vedtas årlig. Reglementet gjelder for Drammen kommune, for virksomhet i kommunale foretak etter kommunelovens kapittel 9 og interkommunalt samarbeid etter kommunelovens § 17. Kommunedirektøren foreslår i denne omgang ingen endringer i reglementet. Vedtatt finans- og gjeldsreglement følger som vedlegg.

Med unntak av formidlingslån i Husbanken, skal alle låneopptak for Drammen kommune som juridisk enhet og all betjening av ekstern gjeld skje i regi av Drammen kommunes lånefond. For lånefondet utarbeides det eget budsjett og det føres særskilt årsregnskap for fondet. Vilkår for videre utlån til interne låntagere fastsettes årlig ved behandling av handlings- og økonomiplanen. Internrenten foreslås økt til 4,5 prosent. Forslag til budsjett for lånefondet følger som vedlegg til økonomiplanen.

Mens kommunens eksterne gjeldsforpliktelser med tilhørende kapitalkostnader fremkommer i lånefondet, knytter kommunekassens finansielle poster seg i all hovedsak til betjening av renter og avdrag på intern gjeld (låneopptak fra lånefondet), finansutgifter og finansinntekter knyttet til låneopptak i Husbanken og videreformidling av startlån, samt avkastning av plassert overskuddslikviditet, renteinntekter på kommunens ordinære driftskonto og renteinntekter fra andre utlån.

Renter og avdrag knyttet til investeringer i Drammen Eiendom KF fremgår i egen økonomiplan fra foretaket som er vedlagt. Disse kostnadene inngår i husleie som belastes kommunekassen.

Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter

Norges Banks satte 21. september opp styringsrenten til 4,25 prosent og varslet samtidig at de trolig hever renten igjen i desember. Det gir da en styringsrente på 4,5 prosent. Den økonomiske veksten anslås å bli lav i 2023, før den tar seg gradvis opp igjen mot slutten av 2024. Det videre forløpet for renten vil avhenge av den

økonomiske utviklingen. I prognosene er det lagt til grunn at styringsrenten holder seg på dette nivået neste år. En reduksjon i styringsrenten, slik rentebanen til Norges Bank indikerer, vil komme noe ut i året.

Markedet, representert ved 3 måneders NIBOR, indikerer at renteforventningen i hovedsak er uforandret i 1. halvår av 2024. En nedgang er ikke forventet før i 2. halvår

Graf per. 20.09.2023

Budsjettrenten

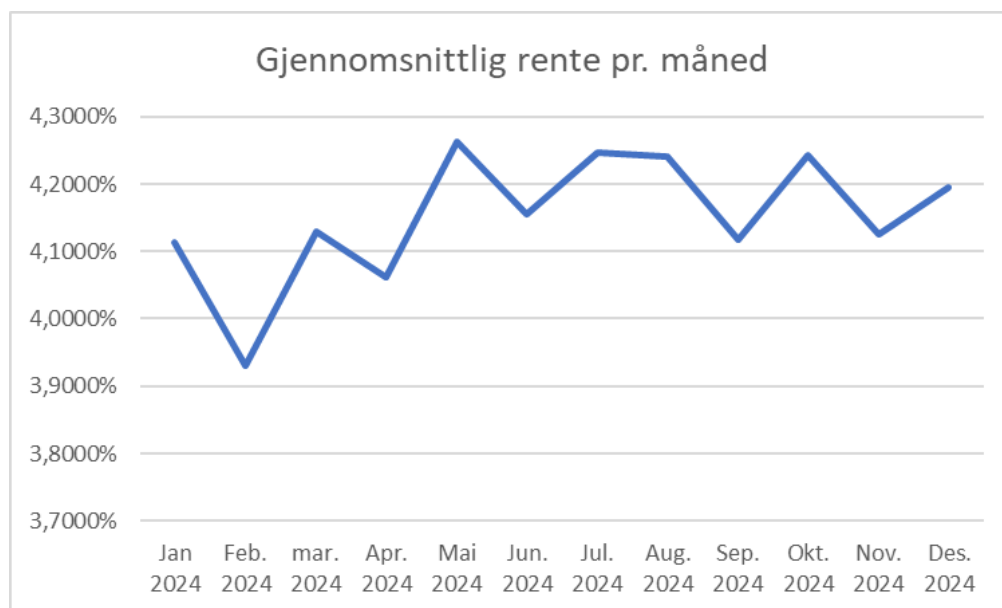
For Drammen kommune innebærer styringsrenten og markedsrenten en moderat økning av rentekostnadene. De lånene som er med flytende rentebetingelser, bidrar til å øke rentekostnaden raskere. Fastrentelån og rentesikringsavtaler bidrar til å holde igjen økning i rentekostnad.

Kommunens budsjettverktøy KBN Finans gir en forventning om følgende utvikling av gjennomsnittlig rente på alle kommunens lån.

Jan 2024	Feb. 2024	Mar. 2024	Apr. 2024	Mai 2024	Jun. 2024	Jul. 2024
4,1136%	3,9298%	4,1295%	4,0623%	4,2631%	4,1554%	4,2469%
Aug. 2024	Sep. 2024	Okt. 2024	Nov. 2024	Des. 2024	Snitt	
4,2411%	4,1181%	4,2418%	4,1248%	4,1948%	4,1518%	

Husbanklån for videreutlån (startlån) er ikke inkludert i disse tallene.

I mai er det forventet at gjennomsnittlig rente er over 4,25 prosent, og i oktober er gjennomsnittlig rente også oppe i 4,24 prosent. Snitt av alle måneder er 4,15 prosent. Dette er renter på tidligere inngåtte lån samt nye lån planlagt tatt opp i 2024.

Budsjettrenten var 4,00 prosent i 2023. For 2024 settes den til 4,5 prosent. Det kan komme renteendringer neste år som gjør at budsjettet for renter må revurderes. I tertialrapporteringen vil ny beregning foreligge og eventuell justering vil foreslås i den forbindelse.

Konserninterne renter

Kommunekassens lånegjeld er i hovedsak knyttet til investeringer i VA-sektoren og investeringer innenfor områder som vei, park, idrett og infrastruktur som bybru. Per 31.12.2022 var kommunekassens samlede gjeld knyttet til investeringsformål 4 197 millioner kroner. Basert på kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett for Drammen kommunekasse i perioden 2024-2027 anslås gjelden å øke med cirka 1 258 millioner kroner i planperioden, og vil utgjøre om lag 5.455 millioner kroner ved utgangen av 2027. Gjeld til Husbanken for videre utlån (startlån) er ikke inkludert i disse beløpene. For 2024 er det budsjettert med renteutgifter til lånefondet på 210,1 millioner kroner.

Konserninterne avdrag

Kommunen betaler avdrag på lånefondets eksterne gjeld i samsvar med kommunelovens §14-18. Minimumsavdragene skal samlet være minst lik størrelsen på kommunens avskrivninger i regnskapsåret. Dette er basert på forholdet mellom størrelsen på lån og størrelsen på kommunens avskrivbare anleggsmidler ved inngangen av regnskapsåret.

Beregningen av minimumsavdrag innebærer at kommunes gjeld samlet sett nedbetales over om lag 22 år. Avdragene til kommune-kassa anslås å utgjøre om lag 262,2 millioner kroner i 2024 økende til 374,2 millioner kroner i 2027. Årets avskrivninger er først kjent etter året er slutt. Noen prosjekter ferdigstilles før planlagt og andre prosjekter tar lengre tid. Det er først ved prosjektets ferdigstilling at investeringen aktiveres i regnskapet og avskrivningen starter. Prosjekter med oppstart før 2024 er fordelt på avskrivningstid. De største investeringene har 40 års avskrivningstid, slik som veier og ledningsnett til vann og avløp. Ny bybru er det største prosjektet. Prosjekter som løper fremover i tid er også fordelt på avskrivningstid og det er estimert avdrag. Det knytter seg usikkerhet til avdragenes størrelse utover i fireårsperioden ettersom prosjektenes fremdrift kan variere.

Renteinntekter

Økte rentesatser betyr også økte renteinntekter på innskudd i bank og utlån.

Kommunekassen har renteinntekter fra innestående midler i bank samt fra utlån. Sammen med løpende kontantstrømmer gjennom året forvaltes midlene i samsvar med gjelds- og finansreglementet med lav risikoprofil.

Videre har kommunekassen renteinntekter fra startlån og øvrige utlånte midler, i hovedsak til Drammen kommunale Pensjonskasse og Lindum AS. For 2024 er det budsjettert med inntekter fra innestående i bank og plasseringer, samt renteinntekter fra utlån.

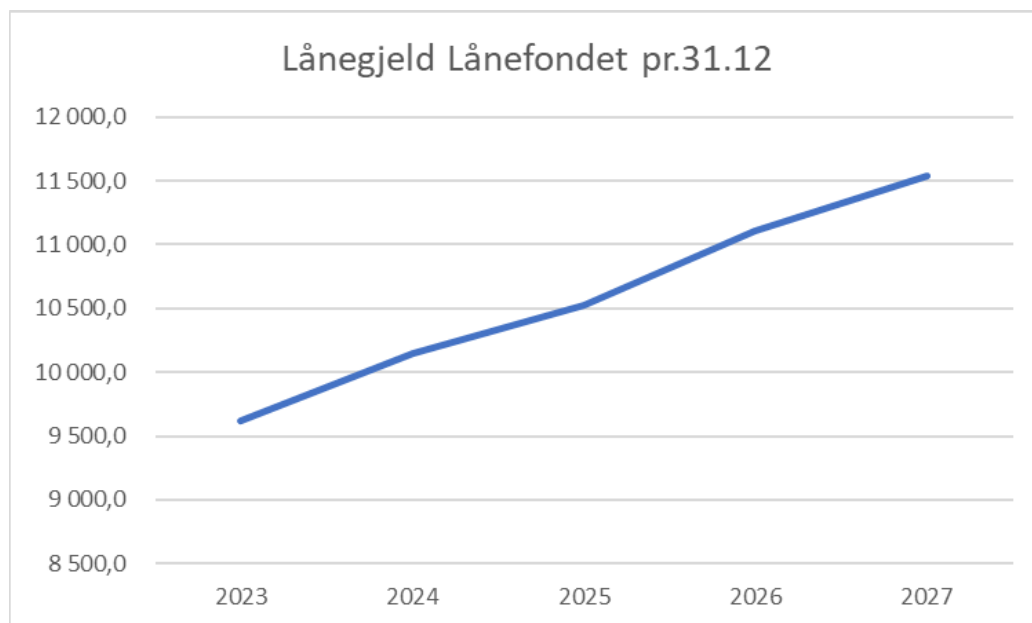
Overføring til/fra lånefondet

Lånefondet har renteinntekter og avdragsinntekter fra kommunekassen og de kommunale foretakene. Internrente på 4,5 prosent er noe høyere enn foreliggende prognose for lånefondets renteutgifter i 2024, og vil gi en overdekning i lånefondet på om lag 13,6 millioner kroner i 2024.

Overskudd i lånefondet kan budsjetteres overført til kommune-kassa. Tilsvarende skal et merforbruk i driftsregnskapet til lånefondet dekkes inn året etter at merforbruket oppsto (forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, mv. § kapittel 9). For de neste 3 årene er det budsjettert med en overdekning i lånefondet som budsjetteres overført til kommune-kassa. Fremtidige endringer i rentenivå vil påvirke lånefondets resultat og fastsetting av intern budsjettrente vil bli vurdert årlig. Lånefondets resultat utover i fireårsperioden er mer usikkert og usikkerheten er i hovedsak knyttet i hva renten blir fire år fremover.

Lånefondets lånegjeld

Lånefondet lånegjeld stiger fra 9,6 milliarder kroner i 2023 til et estimat på 11,5 milliarder kroner i 2027. Utviklingen er basert på de investeringene som ligger inne i planperioden. For kommune-kassa er den største økningen knyttet til ferdigstillingen av ny bybro samt investeringer i vann og avløp. For Drammen Eiendom KF er det planlagt bygging av flere større formålsbygg, som utvidelsen av Veiavangen skole samt bygging av omsorgsboliger og sykehjem.

Utbytte

Omtale av utbytte samt tabellarisk oversikt over de respektive beløpene fra de ulike selskapene er beskrevet under kapittel om eierstyring og eierskap.

Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Bruk av disposisjonsfond	-156 059	-31 697	-7 100	0
Avsetning til disposisjonsfond	0	0	0	15 439
Overføringer til investeringsregnskapet	124 500	122 900	148 200	100 100
Avsetning bundne fond	0	0	0	0
Netto avsetninger	-31 559	91 203	141 100	115 539
Netto avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner i tjenesteområdene	0	0	0	0
Totale avsetninger	-31 559	91 203	141 100	115 539

Økonomiske handlingsregler

Kommunestyret skal ved behandlingen av økonomiplanen fastsette finansielle mål for den langsiktige styringen av kommunens økonomi, jfr. kommuneloven §14-2. De finansielle måltallene skal tydeliggjøre kommunestyrets mål for økonomisk utvikling i kommunen, og være retningsgivende for budsjettarbeidet.

Handlingsreglene som er definert for Drammen kommune skal sikre forsvarlig økonomiforvaltning og økonomisk handlingsevne over tid. Følgende økonomiske handlingsregler er innarbeidet i vedtatt økonomireglement for Drammen kommune:

- Bærekraftig utvikling
  - Fondsreserve (disposisjonsfond) på minimum 3 prosent av kommunekassens brutto driftsinntekter
  - Rentesikringsfond som inngår i disposisjonsfondet som til enhver tid utgjør minimum 1 prosent av kommunens samlede lånegjeld, eksklusiv gjeld til Husbanken knyttet til ordningen med startlån
- Drammen kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer i Drammen Eiendom KF og Drammen

kommunekasse på minimum 15 prosent av ikke-rentable investeringer, korrigert for tilskudd og merverdiavgift. Det forventes at dette måltallet justeres til minimum 20 prosent innen en 10 årsperiode.

- Drammen kommune skal ha et eier-risikofond på minst 20 millioner kroner.
- Det er også et uttalt mål at netto driftsresultat bør utgjøre minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 er som tidligere nevnt utarbeidet under svært stramme rammeforutsetninger. Forslaget innebærer derfor en aktiv bruk av disposisjonsfondet i begynnelsen av planperioden. Det innebærer at disposisjonsfondet i løpet av perioden vil bygges ned, men vil likevel være nesten 14 millioner kroner over handlingsreglens krav ved utgangen av 2027. Kommunedirektøren vil samtidig påpeke at det i tider med stram økonomi og stor usikkerhet er viktig å ha reserver i bakhånd.

Forutsetningen om 15 prosent egenfinansiering av investeringsbudsjettet er oppfylt i hele planperioden. De tre første årene er imidlertid overføringen til investeringsbudsjettet helt (2024) eller delvis (2025 og 2026) finansiert med bruk av disposisjonsfond.

Ambisjonen om resultatgrad på 1,75 prosent oppfylles ikke i kommunedirektørens forslag, men anslås til 1,0 til 1,5 prosent de tre siste årene i planperioden. Kommunedirektøren legger til grunn at de finansielle handlingsreglene bør opprettholdes, og at det over tid må jobbes målrettet i forhold til å kunne oppfylle disse.

Overføring til investeringsbudsjettet

Basert på handlingsregelens krav om 15 prosent av egenfinansiering av ikke-rentable investeringer er det beregnet en samlet overføring på 496,7 millioner kroner til investeringsbudsjettet i planperioden, tilsvarende et gjennomsnitt på 123,9 millioner kroner per år. Det høyeste nivået inntreffer i 2026 med 148,2 millioner kroner, mens laveste nivå er 100,1 millioner kroner i 2027. Årsaken til det lave nivået i år fire er et forholdsvis stort innslag av rentable investeringer innenfor vann- og avløp som ikke utløser krav til egenfinansiering.

Disposisjonsfond - bruk og avsetning

I 2024 er driftsresultatet negativt med 31,6 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår derfor at både beregnet egenfinansiering av investeringsbudsjettet og driftsunderskuddet dekkes ved bruk av disposisjonsfondet med til sammen 156,1 millioner kroner. I 2025, med fullt innsparingskrav på 150 millioner kroner, forbedres driftsresultatet til overskudd på 19,2 millioner kroner (1,0 prosent av brutto driftsinntekter). Dette dekker i stor grad beregnet egenfinansiering på 122,9 millioner kroner, men det må suppleres med 31,7 millioner kroner i bruk av disposisjonsfond. I 2026 og 2027 er netto driftsresultat på henholdsvis 141,1 millioner kroner (1,5 prosent) og 115,5 millioner kroner (1,2 prosent). Dette er nesten tilstrekkelig til å finansiere beregnet egenfinansiering på 148,2 og 100,1 millioner kroner i 2027. Resterende driftsoverskudd foreslås avsatt til disposisjonsfond med 15,4 millioner kroner.

Kommunedirektørens forslag innebærer en samlet bruk av disposisjonsfond på 179,4 millioner kroner i planperioden. Etter dette anslås at fondets saldo per utgangen av 2027 vil være 428 millioner kroner. Dette er om lag 14 millioner kroner over handlingsreglens krav.

Utvikling disposisjonsfondet 2023-2027

Beløp i 1000

	2023	2024	2025	2026	2027
Saldo disposisjonsfond per 1.1.	843 776	607 170	451 111	419 414	412 314
1. tertial 2023 - bruk til mer-/mindreforbruk	-31 192				
1. tertial 2023 - bruk til saldering	-34 999				
1. tertial 2023 - bruk til egenfinansiering re-bevilgning invest.	-32 638				
1. tertial 2023 - reversere bruk knyttet til salg Mile	48 000				
2. tertial 2023 - redusert bruk saldering	14 372				
Bruk disposisjonsfond egenfinansiering (15%)	-118 800	-124 500	-31 697	-7 100	
Bruk disposisjonsfond ekstra egenfinansiering (Mile)	-48 000	0	0		
Netto bruk/avsetning saldering forslag HØP 2024-2027	-33 349	-31 559	0	0	15 439
Prognose saldo disposisjonsfond per 31.12	607 170	451 111	419 414	412 314	427 753
Generell reserve (tilsv. 3% av bto. driftsinntekter)	262 985	271 751	273 803	276 017	278 784
«Rentesikringsfond» (1% av brutto lånegjeld)	96 207	101 524	105 263	111 035	115 429
«Eier-risikofond»	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Handlingsreglenes reservekrav pr. 31.12	379 192	393 275	399 066	407 052	414 213
Avvik fra handlingsreglenes krav	227 978	57 836	20 348	5 262	13 540
Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter	6,9 %	5,0 %	4,6 %	4,5 %	4,6 %

Investeringer i økonomiplanen

Investeringer i handlings- og økonomiplanen

Forslag til investeringsbudsjett bygger på innspill og føringer som er gitt fra kommunestyret gjennom behandling av sak 0107/23, den 14. juni 2023 om rammer for arbeid med handlings- og økonomiplan 2024-27. I den forbindelse ble det vedtatt:

- De finansielle handlingsreglene fastsatt i kommunens økonomireglement videreføres.
- Kommunestyret ber rådmannen legge til grunn Krokstad 2 i det videre arbeidet.
- Investeringsrammer til oppgradering og fornyelse videreføres med 400 millioner kroner per år. Det foretas en ny gjennomgang av fordeling av rammene.

Prinsipper for investeringsbudsjettet

Prinsipper for investeringsbudsjettet reguleres av kommunens vedtatte økonomireglement, hvor det kommer frem at investeringer angis som brutto investeringer, inkludert merverdiavgift og ikke fratrukket eventuelle tilskudd og annen finansiering. Finansiering vil komme frem i egne tabeller under kapittelet om finansiering.

Forholdet mellom kommunekassen og kommunale foretak

Kommunestyret vedtar budsjettene til kommunale foretak. Det innebærer at investeringene som skal gjennomføres av for eksempel Drammen Eiendom KF skal bevilges gjennom egne separate oversikter.

Drammen Eiendom KF gjennomfører byggeprosjekter for de fleste programområdene. Inventar og utstyr knyttet til et nytt prosjekt er ikke eiendomsforetakets ansvar og vil bevilges på det enkelte programområde. For å få en samlet oversikt over programområdene, vil bevilgninger som gjelder Drammen Eiendom KF være angitt på programområdet og merket med DEKF. I formelle tabeller knyttet til vedtakene er bevilgninger til foretakene skilt ut i egne tabeller.

Drammen Eiendom KF forvalter kommunens bygningsmasse og leier ut til de ulike virksomhetene.

Hovedgrep i investeringsbudsjettet 2024-27

Rammene for omfanget av investeringer er gitt gjennom nevnte føringer, handlingsregler og prioritering i Rammesaken 2023. Det er lite rom for nye ønskede tiltak og stramme prioriteringer må gjøres. Samletabeller for investeringer fremkommer i kommunedirektørens forslag til vedtak. Investeringsprosjektene står beskrevet i mer detalj under de respektive programområdene, samt i vedlegget fra Drammen Eiendom KF.

De største investeringsprosjektene

Kommunestyret vedtok i forbindelse med HØP 23-26 å bevilge 225 millioner kroner årlig til investeringer i bolig og sykehjem. I arbeidet med HØP 24-27 foreslår kommunedirektøren at denne bevilgningen fordeles på følgende prosjekter i budsjettperioden:

- Krokstad sykehjem – DEKF P06
- Helleristningen omsorgsboliger – DEKF P06
- Gulskogen omsorgsboliger – DEKF P06
- Korsveien 68 – botilbud med base – DEKF P05
- Solberglia sykehjem – DEKF P06
- Kjøp av 10 nye boenheter innenfor programområde – DEKF P05
- Forsterkede boliger og baser (Bl.a. Strandveien Mjøndalen) – DEKF P07
- Kjøp av baser – DEKF P05
- Konnerud omsorgsboliger – DEKF P06

Videre foreslås det at budsjettrammen for Veiavangen ungdomsskole med flerbrukshall økes i samsvar med justert kostnadsoverslag.

I tillegg er budsjett for Ny bybru og Ny gang- og sykkelundergang Ryddingangen foreslått justert i henhold til oppdatert prognose.

For detaljert budsjett per prosjekt henvises det til oversikt i kapittel kommunestyrets vedtak. Tiltakene omtales i større detalj under kapittel om hovedutvalget og i programområdeomtalen.

Rammer til oppgradering og fornyelse av kommunens aktiva

Av rammen på 400 millioner kroner er det foretatt en ny gjennomgang av nye behov, herunder fordelingen mellom programområdene samt kommunekassen og Drammen Eiendom KF.

Det er fremkommet nye behov som må prioriteres innenfor rammen som er listet opp under:

Kommunekassa

- Skoleinventar til Veiavangen ungdomsskole. Budsjettet er basert på erfaring fra Brandengen og Fjell skole.
- Investering i IKT for P02 Barnehage. Programområdet har et stort behov for investeringer innenfor IKT, da de har hatt en periode med begrensede budsjettmidler til dette.
- Det er foreslått etablering av et nytt hovedprosjekt for kunstgress under P09 Kultur, idrett og frivillighet. Kunstgress har tidligere vært bevilget under prosjekt oppgradering arena, anlegg og natur.
- Oppgradering av parkeringsautomater. Det er behov for å installere ny teknologi for kontaktløs betaling på kommunens parkeringsautomater.
- Utbedring av støttemurer langs Drammenselva. Som beskrevet i 1. tertialrapport 2023 under øvrige rapporteringspunkter for hovedutvalg for tekniske tjenester er det avdekket behov for akutt utbedring av flere murer, hvorav flere er klassifisert med middels til høy risiko. Dette gjelder støttemurer langs elva på nordsiden av Drammenselva, på strekningen mellom Bybrua og Øvre Sund bru.
- Batteriøya er overtatt av Drammen Kommune i 2023. Det er behov for ny tilkomst til øya. Videre er det nødvendig å gjennomføre erosjonssikringstiltak mot sjøen rundt hele øya på sikt.
- Sikkerhet og infrastruktur. De senere års utvikling har medført betydelig behov for økte sikkerhetstiltak og personvern.

Drammen Eiendom KF

- Etablering paviljonger Marienlyst
- Universell utforming skole og barnehage

Videre er det foreslått en økning i ramme for allerede eksisterende prosjekter:

Kommunekassa

- Vei, grunnet at behovet for investeringsmidler er større enn tidligere bevilget ramme.
- Trafikksikkerhetstiltak/trygge skoleveier. Stort behov for å etablere trafikksikre skoleveier, samt attraktive tilbud for gående i byrom og på fortauer i bygater. Tiltaket er forankret i ny samfunnsdel og mål om at bruk av privatbil ikke skal øke.
- Oppgradering lekeplasser. Grunnet stor prisøkning for utstyr, materialer og arbeidskraft.
- Prosjekt omstilling IKT og digitaliseringsstrategi knyttet til prosjekt Drammen til Sky.
- Inventar og utstyr P04 Helse, som gjelder IKT utstyr til legevakten.

Drammen Eiendom KF

- Kjøp kommunale utleieboliger

For å kunne prioritere nye tiltak innenfor rammen på 400 millioner kroner årlig er det sett på reduksjoner innenfor eksisterende bevilgninger.

Kommunekassa

- Oppgradering arena, anlegg og natur, grunnet at kunstgress er foreslått budsjettert som eget hovedprosjekt.
- Merverdiavgift på anleggsbidrag finansiert av utbyggere

Vann og avløp

Rammen til prosjekter innen vann og avløp er foreslått økt for 2024 med 20 millioner kroner. Dette skyldes at det ferdigstilte prosjektet Intercity/Flisebekken fikk forskuttet deler av budsjettet fra prosjekt Vann/avløp, som nå foreslås tilbakeført prosjekt Vann/avløp. Budsjettet er foreslått uforandret i forhold til tidligere vedtak for resten av budsjettperioden.

Renseanlegg Nordbykollen

Kommunestyrene i Drammen, Lier og Asker har tidligere vedtatt å starte planlegging av et nytt felles renseanlegg i Nordbykollen i Drammen kommune. I investeringsbudsjettet for budsjettperioden er det derfor foreslått lagt inn investeringsbudsjett for Drammen kommunes andel av nytt renseanlegg, samt budsjettmidler knyttet til transportsystem til anlegget. Det er vedtatt politisk at det skal stiftes et IKS som skal drifte anlegget. Når IKS-selskapet opprettes, vil derfor investeringsbudsjett knyttet til selve renseanlegget flyttes til IKS-selskapet.

Investeringsbudsjett 10 års plan

Investeringer er kapitalkrevende og langsiktige tiltak, som krever tid til planlegging og gjennomføring. Det utarbeides derfor en investeringsplan som går ut over den fireårsperioden som handlings- og økonomiplanen omfatter. Tabellen nedenfor viser en samlet oversikt per hovedutvalg, programområder og hovedprosjekt i den kommende 10-årsperioden, hvor både rammer og enkeltprosjekter inngår. Tabellen inkluderer prosjekter for Drammen kommunekasse, Drammen Eiendom KF og Drammensbadet KF. Det er knyttet usikkerhet til både prosjektene, estimert tidsplan og beløp for budsjettårene 2028-2033. Tabellen er derfor ment som en illustrasjon av investeringsbehovene kommunen har i den kommende 10-årsperioden.

Illustrasjon: Nye Veiavangen ungdomsskole med flerbrukshall

10 års plan investeringer

Beløp i mill kr

Hovedutvalg	Programområde	Hovedprosjekt
Formannskap	P14 Ledelse, styring og administrasjon	DEKF P14 Oppgradering bygningsmassen
Formannskap	P14 Ledelse, styring og administrasjon	KK P14 Digitalisering
Formannskap	P14 Ledelse, styring og administrasjon	KK P14 Prosjekt Omstilling IKT og digitaliseringsstrategi
Formannskap	P14 Ledelse, styring og administrasjon	KK P14 Sikkerhet og infrastruktur
Formannskap	P18 Politisk styring	KK P18 Inventar og utstyr politisk styring
Formannskap	P19 Sentrale poster	DBKF Drammensbadet, Inventar og utstyr
Formannskap	P19 Sentrale poster	DEKF P19 Diverse investeringer
Formannskap	P19 Sentrale poster	DEKF P19 Oppgradering bygningsmassen
Formannskap	P19 Sentrale poster	DEKF P19 Strategiske eiendomskjøp
Formannskap	P19 Sentrale poster	Finansiering - KK
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P04 Helse	DEKF P04 Drammen Helsepark
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P04 Helse	KK P04 Inventar og utstyr Helse
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	DEKF P05 Kjøp av 10 boenheter - nye (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	DEKF P05 Kjøp av baser (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	DEKF P05 Korsveien 68 - botilbud med base (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	DEKF P05 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	DEKF P05 PU bolig med base
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	KK P05 Bygge på/bygge om til leiligheter ved Granstad/omdisponere bruk av bygg (Kollerudveien 6)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	KK P05 Etablere dag/aktivitetscenter - kjøp/leie
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	KK P05 Inventar og utstyr Mennesker med nedsatt funksjonsevne
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	KK P05 Kjøp av 10 boenheter - nye (HDO) med dagsenter/aktivitet
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	KK P05 Utvikling av baser i eksisterende heldøgnsomsorgsboliger
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF Investeringer HSO i bolig, sykehjem og evt. nytt helsehus.
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Gulsbogen omsorgsboliger (HDO)

Hovedutvalg	Programområde	Hovedprosjekt
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Helleristningen omsorgsboliger (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Konnerud (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Krokstad sykehjem (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Solberglia sykehjem (HDO)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	DEKF P06 Tilpasning av eksisterende bygg i anledning flytting til Drammen Helsepark
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	KK P06 Infrastruktur strøm og trådløst nettverk
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P06 Hjemmetjenester og institusjon	KK P06 Inventar og utstyr Hjemmetjenester og institusjon
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	DEKF P07 Forsterkede boliger og baser (HDO) (Bl.a. Strandveien Mjøndalen)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	DEKF P07 Kjøp av boliger (4 frittstående)
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	DEKF P07 Nedre Eik gård - fase 3. Byggetrinn 1.
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	DEKF P07 Nedre Eik gård - fase 3. Byggetrinn 2.
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	DEKF P07 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P07 Rus og psykisk helse	KK P07 Inventar og utstyr Rus og psykisk helse
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	DEKF P08 Kjøp kommunale utleieboliger - Flyktningeboliger
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	DEKF P08 Kommunale boliger
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	DEKF P08 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	DEKF P08 Utleieboliger - modulbygg
Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg	P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	KK P08 Inventar og utstyr Sosialtj, etabl. og bolig
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	DEKF P09 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	DEKF P09 Oppkjøp av friluft / naturområder
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	DEKF P09 Sparavollen

2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
10,0	84,0	95,0	16,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2,0	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
14,0	26,0	420,0	378,0	47,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
8,0	26,0	26,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	200,0	0,0	0,0
8,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0
16,0	16,0	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	16,0	0,0	0,0
0,0	0,0	0,0	0,0	13,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
0,0	0,0	0,0	0,0	7,0	13,0	0,0	0,0	0,0	0,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	28,0	26,0	0,0	0,0
2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,4	12,4	0,0	0,0	0,0
12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7	12,7
13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	31,3	0,0
1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0	8,0

Hovedutvalg	Programområde	Hovedprosjekt
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Gravplasser
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Kirken
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Kjøleannlegg Vassenga
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Kunstgress
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Lokaler og arenaer til kultur og frivillighet
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Maskiner, inventar og utstyr
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Oppgradering arena, anlegg og natur
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P09 Kultur, idrett og frivillighet	KK P09 Sikring friluftsdammer
Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet	P11 Utbygging og samferdsel	KK P09 Sikring friluftsdammer
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	DEKF P01 Etablering paviljonger Marienlyst
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	DEKF P01 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	DEKF P01 Universell utforming skole og barnehage
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	DEKF P01 Veiavangen skole
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	KK P01 IKT Skole
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	KK P01 Inventar og utstyr Skole
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	KK P01 Ny lokalisering av tilbudet på Sagstedbrua
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P01 Skole	KK P01 Skole inventar Veiavangen ungdomsskole
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P02 Barnehager	DEKF P02 Oppgradering bygningsmassen
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P02 Barnehager	DEKF P02 Optimalisere av eksisterende areal i barnehager
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P02 Barnehager	DEKF P02 Utvide Berger barnehage
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P02 Barnehager	KK P02 Inventar og utstyr Barnehage
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P02 Barnehager	KK P02 Investering IKT
Hovedutvalg for oppvekst og utdanning	P03 Forebyggende tjenester	KK P03 Inventar og utstyr Forebyggende tjenester
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Anlegg for andre netto
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Batteriøya
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Bybru

Hovedutvalg	Programområde	Hovedprosjekt
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Flomsikring
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Kollektiv (Leskur mm.)
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Korvaldveien - politisk bestilling vei og fortau
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Maskiner, biler, utstyr og inventar
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Ny gang- og sykkelundergang Ryddinggangen
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Oppgradering av parkeringsautomater
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Oppgradering lekeplasser
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Oppgradering Parker og grøntområder
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Samarbeid med andre utbyggere
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Sykkelplan
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Trafikksikkerhetstiltak / trygge skoleveier
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Universell utforming
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Utbedring av støttemurer langs Drammenselva
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P11 Vei
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P11 Utbygging og samferdsel	KK P12 Vann/avløp
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P12 Vann, avløp og renovasjon	KK P12 Korvaldveien - politisk bestilling - VA del
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P12 Vann, avløp og renovasjon	KK P12 Nytt avløpsrenseanlegg (Nordbykollen) med inntakssledninger
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P12 Vann, avløp og renovasjon	KK P12 Transportsystem til regionalt renseanlegg (Mjøndalen - Nordbykollen)
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P12 Vann, avløp og renovasjon	KK P12 Vann/avløp
Hovedutvalg for tekniske tjenester	P13 Arealplan, klima og miljø	KK P13 Etterdrift avfallsdeponi Mile
Totalsum		

2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	44,0	0,0	0,0
6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
10,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6,0	10,0	10,0	10,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
20,0	20,0	20,0	20,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
10,0	8,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
54,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0	56,0
195,4	57,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	42,0	0,0	0,0
17,4	10,5	30,0	119,0	330,0	400,0	100,0	0,0	0,0	0,0
20,0	20,0	35,0	115,0	315,0	404,0	50,0	0,0	0,0	0,0
24,6	143,0	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0
0,8	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1296,8	1409,9	1457,7	1266,1	1454,9	1366,2	1749,2	928,6	800,1	768,9

Oversikt Investering og finansiering

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Investeringer i varige driftsmidler	945 861	842 940	673 200	703 680
Tilskudd til andres investeringer	10 000	9 000	9 500	7 500
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	22 500	22 500	22 500	22 500
Utlån av egne midler	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0
Total Drammen kommunekasse	978 361	874 440	705 200	733 680
Investeringer i varige driftsmidler	317 250	534 250	751 250	531 250
Total Drammen Eiendom	317 250	534 250	751 250	531 250
Investeringer i varige driftsmidler	1 200	1 200	1 200	1 200
Total Drammensbadet	1 200	1 200	1 200	1 200
Sum finansieringsbehov	1 296 811	1 409 890	1 457 650	1 266 130
Kompensasjon for merverdiavgift	-129 220	-114 000	-73 160	-45 460
Tilskudd fra andre	198	-7 000	-7 000	0
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	-26 000	-104 000	-43 000	-16 000
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Bruk av lån	-698 837	-526 539	-433 839	-572 119
Videreutlån	650 000	650 000	650 000	650 000
Bruk av lån til videreutlån	-650 000	-650 000	-650 000	-650 000
Avdrag på lån til videreutlån	115 000	130 000	145 000	160 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-115 000	-130 000	-145 000	-160 000
Overføring fra drift	-124 501	-122 901	-148 201	-100 101
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	0	0	0	0
Avsetninger til ubundet investeringsfond	1 100	1 100	1 100	1 100
Bruk av ubundet investeringsfond	0	0	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0
Total Drammen kommunekasse	-978 361	-874 440	-705 200	-733 680
Kompensasjon for merverdiavgift	-50 130	-92 450	-114 933	-78 933
Tilskudd fra andre	-2 681	-140 192	0	-24 210
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Bruk av lån	-264 439	-301 608	-636 317	-428 107
Overføring fra drift	0	0	0	0
Avsetninger til bundne investeringsfond	0	0	0	0
Total Drammen Eiendom	-317 250	-534 250	-751 250	-531 250
Kompensasjon for merverdiavgift	-240	-240	-240	-240

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Bruk av lån	-960	-960	-960	-960
Total Drammensbadet	-1200	-1200	-1200	-1200
Sum finansiering	-1296 811	-1409 890	-1457 650	-1266 130
Sum finansieringsbehov	1296 811	1409 890	1457 650	1266 130
Sum finansiering	-1296 811	-1409 890	-1457 650	-1266 130
Udekket finansiering	0	0	0	0

Finansiering beskrivelse

Investeringer finansieres i hovedsak gjennom ved bruk av lån, egenfinansiering og annen finansiering. Kommunestyret har vedtatt at 15 prosent av ikke-rentable investeringer skal egenfinansieres. Øvrig finansiering kan eksempelvis være merverdiavgiftskompensasjon, tilskudd fra andre, salg av eiendeler eller utbytte fra selskaper.

Det som lånefinansieres skal i hovedsak tilbakebetales i samme tempo som det avskrives. For 2022 var lånegjeldens nedbetalingstid på 22,8 år.

Kompensasjon for merverdiavgift

Lov om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven) regulerer hva kommunen kan motta av kompensasjon. I hovedsak får man refundert inngående merverdiavgift med 25 prosent, men det er en rekke unntak. Beløpet er budsjettert med bakgrunn i vedtatte investeringsprosjekter, men kan bli mindre ved årsslutt dersom prosjekter blir utsatt. Det er regnskapsførte kostnader i løpet av året som danner grunnlaget for hva kommunen mottar i kompensasjon.

Tilskudd fra andre

Disse inntektene er i hovedsak refusjoner fra utbygginger med støtte fra stat, fylke og/eller andre utbyggere.

Kommuner kan søke om finansiering fra Husbanken til å skaffe utleieboliger til vanskeligstilte, samt sykehjem og omsorgsboliger. Bygging av sykehjem og omsorgsboliger kan få støtte til rehabilitering samt nye plasser som gir økning i heldøgns omsorgsplasser. Dette ligger dermed frem i tid, og Husbankens totale bevilgning fra Stortinget kan derfor ha endret seg. Med bakgrunn i dette er det knyttet utsikkerhet til framtidige tildelinger og størrelsen på tilskudd fra Husbanken.

Salg av varige driftsmidler

Drammen Eiendom KF budsjetterer med salg av eiendommer. I prosjekt Leie til eie ligger det en fullmakt til å gjenanskaffe boliger med tilsvarende beløp som det som selges. For mer informasjon vises det til vedlagte handlings- og økonomiplan for Drammen Eiendom KF.

Utdeling fra selskaper

Utdeling fra selskaper er det samme som mottatte utbytter fra selskaper. Omtale av utbytte, samt tabellarisk oversikt over de respektive beløpene fra de ulike selskapene, er beskrevet under kapittel om eierstyring og eierskap.

Mottatte avdrag på utlån av egne midler

Drammen kommune mottar avdrag på lån til blant annet Lindum AS og Eiker Vekst. Det kan også forekomme tilbakebetaling av lån som tilbakebetales, eksempelvis tilbakebetaling av forskutterte spillemidler

Bruk av lån

Investeringer som skal finansieres, som ikke har finansiering gjennom de øvrige punktene, utgjør årets låneopptak. Bruk av lån justeres slik at udekket finansiering blir null.

Videreutlån

Innlån av lån (startlån) beskrevet i neste punkt.

Bruk av lån til videreutlån

Utlån av lån. Startlån er det viktigste virkemiddelet for at innbyggere uten mulighet til lån i privatbank skal kunne kjøpe egen bolig. Kommunen søker Husbanken om startlånramme og videreformidler lånet til vanskeligstilte innbyggere, i henhold til statlig forskrift.

Mottatte avdrag på videreutlån

Kommunen mottar avdrag fra innbyggere som har startlån. Budsjett for mottatte avdrag fra låntakere er likt budsjett for hva kommunen betaler i avdrag til Husbanken.

Avdrag på lån til videreutlån

Kommunen betaler avdrag til Husbanken på startlån. Budsjett for avdrag på startlån er likt budsjett for hva låntakerne betaler i avdrag.

Overføring fra drift

De finansielle handlingsreglene fastsatt i kommunens økonomireglement er videreført i rammesaken. Det er lagt til grunn at handlingsregelen om 15 prosent egenfinansiering av investeringer videreføres.

Egenfinansiering av investeringer i Drammen Eiendom KF og Drammen kommunekasse er på minimum 15 prosent av ikke-rentable investeringer, korrigert for tilskudd og merverdiavgift. Det forventes at dette måltallet justeres til minimum 20 prosent innen en 10-årsperiode.

Dette innebærer at det fra driftsbudsjettet avsettes midler til investeringsregnskapet for å oppfylle handlingsregelen.

Avsetninger til bundne investeringsfond

Bundne investeringsfond er samarbeid med andre utbyggere om infrastruktur, eksempelvis InterCity samarbeid med Bane Nor, utbygging av kommunale veier på Holmen og infrastruktur ved Konnerud i forbindelse med utbygging. Midler kommunen mottar er bundne midler og kan ikke disponeres fritt.

Bruk av bundne investeringsfond

Det budsjetteres ikke ved årets begynnelse bruk av bundne investeringsfond. Det føres i regnskapet når midlene benyttes.

Avsetninger til ubundet investeringsfond

I hovedsak motposten til mottatte avdrag på utlån av egne midler.

Bruk av ubundet investeringsfond

Det budsjetteres ikke ved årets begynnelse bruk av ubundne investeringsfond. Det føres i regnskapet når midlene benyttes, eksempelvis utbetaling av lån til idrettslag til forskuttering av spillemidler.

Hovedutvalg for oppvekst og utdanning

Kort omtale av programområdene

P01 - skole

Drammen kommune har 32 skoler. Det er 21 barneskoler, ni ungdomsskoler, en kombinert barne- og ungdomsskole og en skole for elever på 1.- 10. trinn med nedsatt funksjonsevne. Det er høsten 2023 registrert totalt 11 612 elever ved de kommunale grunnskolene i Drammen. Programområdet dekker også opplæring på grunnskolens område for voksne (voksenopplæringen), norskopplæring etter Introduksjonsloven, grunnskoleopplæring og spesialundervisning for elever fra Drammen som bor i fosterhjem i andre kommuner og alt av skoleskyss.

P02 - barnehage

Drammen kommune har 77 barnehager, 34 kommunale og 44 private. Det er per september gitt plass til 4 650 barn i barnehagene i Drammen kommune. Programområdet dekker også tilskudd til spesialpedagogisk hjelp og hjelp til barn med nedsatt funksjonsevne for barn under opplæringspliktig alder, forvaltning av barnehagemyndighet for kommunale og private barnehager, tilskudd til private barnehager og saksbehandling av ulike moderasjonsordninger.

P03 - forebyggende tjenester

Programområdet dekker Barnevernet, Pedagogisk-psykologisk tjeneste og Helsefremmende tjenester 0-100. En forutsetning som ligger til grunn i de helsefremmende tjenestene er at tilbudene utøves uten krav om henvisning og at ventetiden skal være kort. Deltakere er ikke avhengig av vedtak for å delta. Derfor kalles også tilbudene «lavterskeltilbud».

Dette er i motsetning til tiltak i barnevernet - der alle tiltak er vedtaksfestet.

PP-tjenesten fatter heller ikke vedtak, men utarbeider sakkyndige vurderinger som danner grunnlag for vedtak fattet av skoler og barnehager.

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) og folkehelseprogrammet ligger til programområdet.

Hovedtrekk i budsjettet

P01 - Skole

Demografiske endringer, i form av færre elever i grunnskolen, har de siste fem årene vært den største økonomiske utfordringen for programområdet. Det er forventet at nedgangen vil fortsette de neste ti årene. Når det blir færre elever i skolen, reduseres den økonomiske rammen til programområdet. Programområdet må de neste årene gjennomføre store omstillinger for å kunne tilpasse seg det endrede behovet. Ved inngangen av 2024 har arbeidsinnvandring og tilstrømming av flyktninger gitt økt elevtall i forhold til prognosen, og utsatt forventet elevtallsnedgang med ett år.

Grunnskolen har de siste årene hatt et økt antall elever med særskilt stort tilretteleggingsbehov og tjenesten arbeider for å kunne tilrettelegge for dette behovet på en forsvarlig måte. Programområdet styrkes med midler til sosialfaglige stillinger på barneskolene samt tiltak i overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring.

P02 - Barnehage

Antallet barn i drammensbarnehagene er redusert med om lag 600 barn siden 2013. Det er krevende å anslå årlig reduksjon grunnet varierende dekningsgrad i årskullene, inntak av utenbysbarn og ikke-rettighetsbarn. Dette er forhold som motvirker den nedgangen som er forventet ut fra demografiske beregninger.

Tilskudd til private barnehager i Drammen utgjør omtrent halvparten av programområdets rammer. Faktorer som påvirker tilskuddssatsen avhenger blant annet av vedtak i statsbudsjettet for 2024.

Kommunale barnehager budsjetteres etter antall barn per 15.12. hvert år og tilføres budsjettmidler etter pedagog- og bemanningsnormen.

Behovet for spesialpedagogiske tjenester har de siste årene økt både i antall barn og antall tildelte timer per barn. Det er satt i gang arbeid for å møte det økende antallet barn med behov, både strukturelt, faglig og økonomisk. For barnehage er organisering av spesialpedagogiske tjenester, sammen med endringene i demografi, de store økonomiske utfordringene.

P03 - forebyggende tjenester

Kapasiteten i tjenestene påvirkes i begrenset grad av demografiske endringer. Det avgjørende er antall bekymringsmeldinger til barnevernet, henvisninger til PP-tjenesten, henvendelser til familieteamene, behov for fysisk og psykisk helsehjelp i alle aldersgrupper og omfanget av barn med vedtak.

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sum Driftsutgifter	2 949 220	2 932 476	2 911 126	2 895 326
Sum Driftsinntekter	-360 690	-360 690	-360 690	-360 690
Sum	2 588 530	2 571 786	2 550 436	2 534 636

Fordeling på enhet

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P01 Skole	1 196 158	1 177 607	1 160 907	1 145 107
P02 Barnehager	936 366	942 173	941 373	941 373
P03 Forebyggende tjenester	456 007	452 007	448 157	448 157
Sum	2 588 530	2 571 786	2 550 436	2 534 636

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	2 386 265	2 386 265	2 386 265	2 386 265
Sum Vedtak forrige periode	-30 450	-78 600	-99 950	-99 950
Sum Budsjettendringer inneværende år	69 107	69 107	69 107	69 107
Sum Lønns- og prisvekst	125 865	125 865	125 865	125 865
Konsekvensjusteringer	164 522	116 372	95 022	95 022
Konsekvensjustert ramme	2 550 787	2 502 637	2 481 287	2 481 287
Justering for befolkningsendring				
Demografi justering P01, endrede befolkningstall TBU/ Børre Stolp	8 300	8 300	8 300	8 300
Korrigerings Vedtak forrige periode, Demografi justering P01, år 2027	0	0	0	-15 800
Sum Justering for befolkningsendring	8 300	8 300	8 300	-7 500
Statsbudsjettet				
Endringer i kontantstøtte fra 1. august 2024 - økt etterspørsel etter barnehageplasser	2 195	5 267	5 267	5 267
Ny opplæringslov fra høst 2024 - tilpasninger (Obs tidl. vedtatt)	856	2 055	2 055	2 055
Nytt prøvegjennomføringssystem i skolen - gevinst kartleggingsprøver mv. i 2024 (Obs tidl. vedtatt)	-119	-119	-119	-119
Redusert makspris i barnehage fra 1. august 2024	28 603	55 738	55 738	55 738
Redusert pensjonspåslag private barnehager - skjermingsordning nedtrappes	-1 054	-1 054	-1 054	-1 054
Statlige og private skoler - endring i elevtall (Obs tidl. vedtatt)	-852	-852	-852	-852
Sum Statsbudsjettet	29 629	61 035	61 035	61 035
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-4 186	-4 186	-4 186	-4 186
Sum Innsparingstiltak	-4 186	-4 186	-4 186	-4 186

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Nye tiltak				
02 - Avlønning fosterhemsforeldre i henhold til nye anbefalinger og praksis i andre kommuner	2 000	2 000	2 000	2 000
Økte lønnskostnader grunnet økte kompetansekrav	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum Nye tiltak	4 000	4 000	4 000	4 000
Nye tiltak og realendringer	37 743	69 149	69 149	53 349
Ramme 2024-2027	2588 530	2571 786	2550 436	2534 636

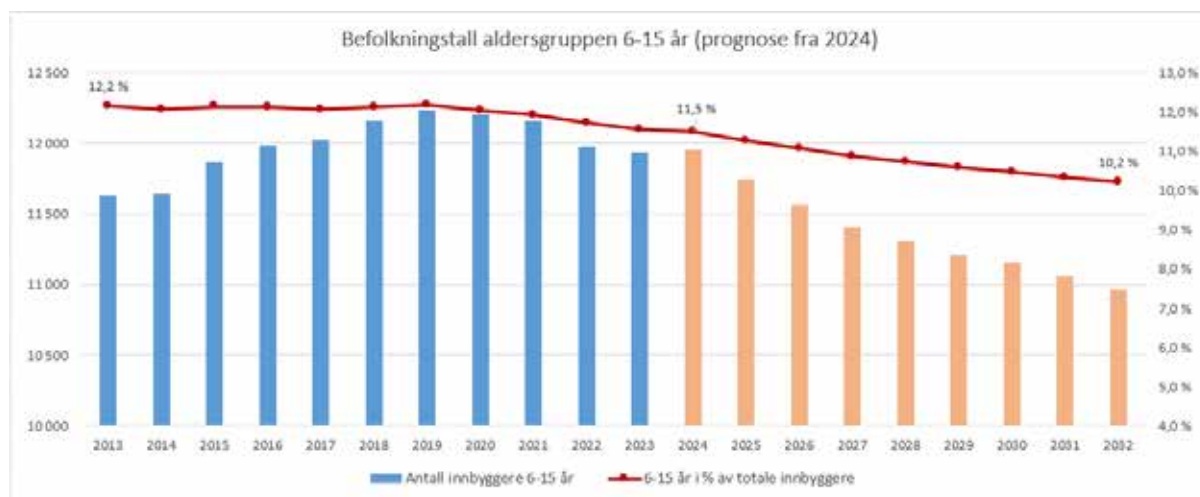
P01 Skole

Utfordringsbildet for programområdet

Det blir færre elever i grunnskolen

Antall barn i grunnskolealder i kommunen har gått ned i flere år, og det er ventet at denne utviklingen vil fortsette i mange år. Skolene må derfor planlegge for reduserte rammer som følge av færre elever. Som følge av at barn og unge som har flyktet fra andre land har bosatt seg med familien i kommunen har elevtallet likevel ikke gått ned i 2023. Kommunedirektøren foreslår derfor å kompensere programområdet med 8,3 millioner kroner for å utligne den planlagte rammereduksjonen for 2024 som ble lagt inn i økonomiplan for 2023-2026.

Søylediagrammet under viser at antall barn i 2024 derfor er uforandret fra 2023, samtidig som det fortsatt er forventet en nedgang i aldersgruppen 6-15 år fra 2025 og videre. Kommunen må ta høyde for at det blir cirka 1 000 færre elever i grunnskolen i perioden 2024 til 2032, noe som vil medføre store nedtrekk i rammene for grunnskolen fra 2025 og utover. Vi ser også at andelen av kommunens befolkning i aldersgruppen 6-15 år går ned (rød linje).

Det er meget krevende for skolene å tilpasse seg de reduserte rammene som følge av færre elever. Dette skyldes blant annet:

- Budsjett- og skoleår er ikke synkrone. Budsjettåret starter i januar, mens skoleåret og endringer i elevtallet skjer i august. Det er derfor krevende for virksomhetene å justere/ta ned bemanningen raskt nok for å få full effekt av lavere lønnskostnader per budsjettår.
- I budsjettarbeidet utgjør hver elev 0,1 million kroner per år. Av dette utgjør 70 prosent variable kostnader, og 30 prosent faste kostnader. Grafen under viser det forventede nedtrekket i rammene til programområdet i årene som kommer, der variable og faste kostnader vises hver for seg. De variable kostnadene er knyttet direkte til undervisning, der kostnadsnivået vil endres etter antall elever på skolen. Eksempler på variable kostnader er lønnsmidler til undervisning og ledelse, læremidler, utstyr og skyss. Faste kostnader påvirkes ikke av antall elever på skolen, og er blant annet husleie, strøm, renovasjon og renhold.

Grafen under viser hvor stor andel av nedtrekket som er faste kostnader (gul andel av søyle), og som det vil bli svært krevende for programområdet å klare å ta ned uten å gjennomføre endringer i skolestrukturen.

Flere elever med omfattende behov for tilrettelegging

I løpet av de siste årene har det vært en økning i antall elever som har behov for tilrettelegging. Dette kan være elever som har sammensatte utfordringer eller ulike diagnoser, som har behov ut over tilbudet som kan gis i ordinær undervisning. Det kan også være elever som i kortere eller lengre perioder har behov for mer praktisk undervisning, skjerming eller som strever med å komme seg på skolen.

Grunnskolen har en spesialscole (Frydenhaug), to alternative opplæringsarenaer (Sagstedbrua og Nøsted) og noen baser på enkeltskoler som kan tilby ekstra tilrettelegging for denne elevgruppa. Samlet kapasitet er mindre enn etterspørselen etter plasser.

Alle barn har rett til tilpasset opplæring. I en situasjon med fallende elevtall gir de økonomiske rammene i programområdet begrenset fleksibilitet og muligheter til å møte veksten i antall barn med omfattende behov for tilrettelegging.

Skolebygg og skolestruktur

Handlingsplanen for utvikling og bruk av barnehage- og skolebygg ble vedtatt våren 2023, og viser at kommunen har tilstrekkelig kapasitet til alle elevene som går i grunnskolen i dag. Det er ikke behov for flere skolebygg med begrunnelse i kapasitet. Når elevtallet i tillegg fortsatt er forventet å synke, vil det føre til ytterligere ledig kapasitet i skolebyggene.

Selv om kommunen som helhet har god kapasitet for elever, er kapasiteten ujevnt fordelt mellom skoler. Handlingsplanen for utvikling og bruk av barnehage- og skolebygg legger frem ulike tiltak for å utjevne dette mellom skoler. Endring av skolekretsgrenser er et eksempel på et slikt tiltak i handlingsplanen.

Programområdet vil få økte husleiekostnader og driftskostnader som følge av vedtaket i 1. tertial 2023 om å etablere moduler (kalles også modulbygg, paviljonger, brakker) ved Marienlyst ungdomsskole fra skoleåret 2024-2025. Denne merkostnaden vil legge et ytterligere press på rammen til programområdet med halvårseffekt fra 2024 og helårseffekt fra 2025 og videre.

Modulbygg vurderes som midlertidige løsninger, så kommunedirektøren vil legge frem en sak i løpet av 2024 for å få vedtatt en varig løsning for elevene fra Åskollen. Modulbyggene ved Marienlyst har en midlertidig varighet på fem år.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Prioriterte handlinger i planperioden skal sammen bidra til at flere ungdommer og unge voksne fullfører videregående opplæring. For å lykkes med prioriterte handlinger, er det noen områder som vil ha forsterket fokus i 2024.

Sikre god kompetanse

For å kunne sikre god kompetanse for alle barn innenfor de grunnleggende ferdighetene, vil kommunen prioritere å støtte videreutdanning for lærere i de grunnleggende ferdighetene. Kommunen vil også etablere et samarbeid med universitets- og høyskolesektoren for å øke kvaliteten i begynneropplæringen. God kompetanse i de grunnleggende ferdighetene vil være et bidrag til at flere unge gjennomfører videregående opplæring.

Overganger

Alle overganger fra oppstart i barnehage til overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring skal være så gode som mulig for barn, unge og deres foresatte. Dette skal sikres gjennom tverrfaglig arbeid og godt samarbeid skole-hjem. Som et nytt tiltak for å fange opp elever som står i fare for å ikke gjennomføre videregående opplæring, ble tiltaket Guttas Campus for første gang gjennomført i 2023. Målgruppen for dette tiltaket er gutter som opplever skolen som utfordrende, og som ønsker å styrke seg faglig og sosialt før de begynner på videregående skole. Deltagerne får tilbud om to ukers intensiv læringscamp sommeren før de starter på 10. trinn. Etter campen blir deltagerne fulgt opp i grupper to ganger i måneden gjennom året i 10. klasse, og individuelt etter behov gjennom første året på videregående skole.

Tilbudet ved Ung11 ble avvirket fra skoleåret 2023-2024. Kommunen og fylkeskommunen viderefører likevel sitt samarbeid om plasser for hospitering for elever på 10. trinn, som har behov for en læring- og mestringsarena ved UngInvest.

Sosialfaglige stillinger

Sosialfaglige stillinger er ikke et lovpålagt krav på barneskolen, men det er vedtatt at kommunen skal prioritere midler til dette. Dette tiltaket skal bidra til at flere elever får støtte i hverdagen for å forstå og mestre ulike utfordringer, både sosiale, psykososiale, strukturelle eller andre utfordringer. Tiltaket trappes opp for å dekke alle barneskoler fra 2026.

Virkninger av statsbudsjettet

Videreføre gratis 12 timer på SFO for elever på 1.- og 2. trinn

Regjeringen innførte tolv timer gratis tid på skolefritidsordningen (SFO) per uke for elever på 1. trinn høsten 2022, og utvidet ordningen til også å gjelde elevene på 2. trinn fra høsten 2023. Regjeringen foreslår at tilbudet om 12 timer gratis SFO på 1.- og 2. trinn videreføres i 2024. Ordningen er fullfinansiert via kommunens rammetilskudd i 2024.

Kompetanseheving for ansatte på SFO

Regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen på 10 millioner kroner til satsing på innhold i skolefritidsordningen (SFO). Pengene skal gå til å styrke kompetansen til de ansatte, i hovedsak i form av videreutdanning for SFO-ledere. Drammen kommune mottar 0,2 millioner kroner til dette tiltaket i 2024.

Praktisk utstyr og alternative læringsarenaer

Regjeringen foreslår å sette 127 millioner kroner til mer praktisk opplæring i skolen. Midlene skal brukes til utstyr og alternative læringsarenaer, slik at elevene kan lære med både hode og hender. Pengene til praktisk utstyr deles ut til kommunene som et øremerket tilskudd fordelt etter elevtall på 5.-10. trinn, med cirka 300 kroner per elev. Drammen kommune forventer å få cirka 2,1 millioner kroner til dette tiltaket i 2024.

Arbeid med lesing

Regjeringen foreslår å sette av 25 millioner kroner til å styrke arbeidet med lesing. 17,5 millioner kroner skal gå til kompetansetiltak for lærere, 5 millioner kroner til skolebibliotekene og 2,5 millioner kroner i økt støtte til leselyst-prosjekter. Det er ikke klart om Drammen får en andel av midlene som settes av til dette arbeidet i 2024.

Styrke arbeidet mot mobbing og for et godt skolemiljø

Regjeringen foreslår å bevilge 35 millioner kroner til dette arbeidet. 15 millioner skal gå til å prøve ut lokale beredskapsteam, 10 millioner skal gå til å utvide Læringsmiljøprosjektet og 10 millioner skal gå til Statsforvalterens arbeid med å sikre elevenes rettigheter til et trygt og godt skolemiljø. Drammen kommune deltok på Læringsmiljøprosjektet i perioden 2020-2022. Det er ikke klart om Drammen får en andel av midlene som settes av til å styrke arbeidet mot mobbing og for et godt skolemiljø i 2024.

Ny opplæringslov trer i kraft august 2024

Stortinget har vedtatt ny opplæringslov som vil tre i kraft fra skolestart høsten 2024. Sammen med ny lov skal det fastsettes ny forskrift. Noen sentrale endringer i ny opplæringslov er:

- Retten til videregående opplæring utvides i den nye loven til å gjelde frem til oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Dette innebærer at dagens tidsbegrensede rett erstattes av en rett til opplæring frem til fullført og bestått videregående opplæring.
- Stortinget åpner for at kommunene kan bestemme at inntil ti prosent av timene i et fag i grunnskolen kan flyttes til andre fag, eller brukes til tverrfaglige aktiviteter.
- Det som i gjeldende lov heter «spesialundervisning» deles i den nye loven opp i «personlig assistanse», «fysisk tilrettelegging», «tekniske hjelpemiddel» og «individuell tilrettelagt opplæring.» Stortinget har fastslått at det fortsatt skal være klagerett på gjennomføring av individuelt tilrettelagt opplæring, og at regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan dette kan sikres.
- Når en elev ikke opplever å ha et trygt og godt skolemiljø, har skolen aktivitetsplikt. Etter dagens regler kan Statsforvalteren vedta hva skolen skal gjøre om den finner at aktivitetsplikten er brutt. Etter den nye loven skal Statsforvalteren som hovedregel bare vurdere om aktivitetsplikten er brutt, og skolen får ansvar for å utforme tiltakene. Den nye ordningen legger mer ansvar på de som har den skolefaglige kompetansen og som er nærmest den enkelte eleven og skolemiljøet.
- Adgangen til å gi undervisning som fjernundervisning utvides noe, men med klare krav og begrensninger. Fjernundervisningen skal som hovedregel gis på skolen, og kan ikke brukes som et tiltak for å redusere kostnader. Den utvidete adgangen kan for eksempel brukes til å tilby fag som det ellers ikke ville være mulig å tilby ved den aktuelle skolen.
- I tillegg til kravet om å ha rett og nødvendig kompetanse i skolen, lovfestes et krav om å sørge for at skolene har tilgang på vikarer ved vanlig og ventet fravær og en plikt til å følge opp elever med fravær.
- Regjeringen har allerede varslet endringer i den nye opplæringsloven som ble vedtatt våren 2023. Kompetansekrav for å bli ansatt som lærer skal drøftes med partene i arbeidslivet, og det ble gjennomført en høring om adgang til å gripe inn fysisk mot elever høsten 2023. Planen er at disse spørsmålene skal bli behandlet av Stortinget slik at eventuelle nye regler kan tre i kraft sammen med resten av loven til skolestart høsten 2024.

Gebyrer og betalingssatser

Prisene for SFO i 2024 er regulert med kommunal deflator på 4,3 prosent.

Andre forhold av økonomisk betydning

Lærere med høy formell kompetanse

Mange lærere har tatt videreutdanning gjennom den statlige ordningen «Kompetanse for kvalitet», og som en følge av dette har flere pedagoger fått høyere formell kompetanse. Ansatte som øker sin formelle kompetanse, har rett på høyere lønn. På samme tid har lærerutdanningen blitt femårig, og nyutdannede lærere som starter å jobbe i skolen har en mastergrad. Begge disse forholdene har medført en gradvis økning i lønnskostnader for kommunen, i tillegg til vanlige lønnsjusteringer hvert år. Kommunedirektøren foreslår derfor å tilføre programområdet 2,0 millioner kroner i 2024 som kompensasjon for økte lønnsutgifter som følge av kompetansekrav i skolen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	1 093 736	1 093 736	1 093 736	1 093 736
Sum Vedtak forrige periode	-16 450	-36 200	-52 900	-52 900
Sum Budsjettendringer inneværende år	48 670	48 670	48 670	48 670
Sum Lønns- og prisvekst	62 004	62 004	62 004	62 004
Konsekvensjusteringer	94 224	74 474	57 774	57 774
Konsekvensjustert ramme	1 187 961	1 168 211	1 151 511	1 151 511
Justering for befolkningsendring				
Demografi justering P01, endrede befolkningstall TBU/ Børre Stolp	8 300	8 300	8 300	8 300
Korrigerings Vedtak forrige periode, Demografi justering P01, år 2027	0	0	0	-15 800
Sum Justering for befolkningsendring	8 300	8 300	8 300	-7 500
Statsbudsjettet				
Ny opplæringslov fra høst 2024 - tilpasninger (Obs tidl. vedtatt)	856	2 055	2 055	2 055
Nytt prøvegjennomføringssystem i skolen - gevinst kartleggingsprøver mv. i 2024 (Obs tidl. vedtatt)	-119	-119	-119	-119
Statlige og private skoler - endring i elevtall (Obs tidl. vedtatt)	-852	-852	-852	-852
Sum Statsbudsjettet	-115	1 084	1 084	1 084
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 988	-1 988	-1 988	-1 988
Sum Innsparingstiltak	-1 988	-1 988	-1 988	-1 988
Nye tiltak				
Økte lønnskostnader grunnet økte kompetansekrav	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum Nye tiltak	2 000	2 000	2 000	2 000
Nye tiltak og realendringer	8 197	9 396	9 396	-6 404
Ramme 2024-2027	1 196 158	1 177 607	1 160 907	1 145 107

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Drammen kommunekasse (KK)

KK P01 IKT Skole

Årlig ramme for IKT-utstyr i skolen er 15,0 millioner kroner. I henhold til bærekraftig rulleringsplan kjøpes det årlig inn utstyr til to eller tre årskull. Elevene har følgende utstyr til bruk i undervisningen:

- 1-5. trinn: I-Pad
- 6.-7. trinn: Hybrid-PC
- 8.-10. trinn: PC

Hvert fjerde år er det avsatt midler i handlings- og økonomiplanen til bytte av PCer til lærere. Dette skjer neste gang i 2026. På grunn av sterk prisøkning det siste året, kan det bli utfordrende for programområdet å følge opp innkjøp av IKT-utstyr slik rulleringsplanen legger opp til.

KK P01 Inventar og utstyr Skole

Det er i handlings- og økonomiplanen avsatt 7,0 millioner kroner årlig til løpende fornyelse av inventar og utstyr på skolene. Midlene fordeles til skolene etter søknad til spesifiserte formål tilknyttet inventar og lokaler. På grunn av høy prisvekst, vil det i 2024 bli nødvendig å ta ned innkjøpet noe for å kunne tilpasse innkjøpet til avsatt ramme.

KK P01 Ny lokalisering av tilbudet på Sagstedbrua

Avdeling Sagstedbrua er en avdeling under Eknes ungdomsskole med 12 plasser for elever som har behov for tettere og mer tilrettelagt opplæring. Sagstedbrua holder til i leide lokaler i Krokstadelva, men vil få nye lokaler fra skoleåret 2024-2025. Det ble i handlings- og økonomiplanen 2023-2026 vedtatt å sette av 2,0 millioner kroner i 2024 for å tilpasse de nye lokalene.

KK P01 Skole inventar Veiavangen ungdomsskole

Veiavangen ungdomsskole - tilbygg og ny flerbrukshall ligger inne i planperioden med 10,0 millioner kroner i 2024, 220,0 millioner kroner i 2025 og 100,0 millioner i 2026, i Drammen Eiendom KF's investeringsbudsjett. Kommunedirektøren vil legge frem en sak for kommunestyret tidlig i 2024 med nytt beslutningspunkt etter at det er blitt gjennomført en ekstern kvalitetssikring etter forprosjektfasen høsten 2023.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 10,0 millioner kroner i 2026 til inventar og utstyr i nybygget på Veiavangen ungdomsskole.

Drammen Eiendom (DEKF)

DEKF P01 Etablering av paviljonger Marienlyst

Kommunestyret vedtok i 1. tertial 2023 at «elevene fra Åskollen skal gå på Marienlyst. Investeringsmidler til paviljonger på Marienlyst innarbeides i handlings- og økonomiplan 2024-2027.» Kommunedirektøren foreslår å sette av 10 millioner kroner til etablering av moduler i handlings- og økonomiplanen i 2024. Faste kostnader som strøm, renovasjon og renhold, leiekostnader for modulene og kostnader til inventar og utstyr må tas innenfor egen ramme.

Paviljonger/modulbygg er å anse som midlertidige løsninger, og kommunedirektøren vil derfor komme tilbake med en sak i løpet av 2024 for å få vedtatt en varig løsning for elevene fra Åskollen barneskole.

DEKF P01 Oppgradering bygningsmassen

Rammen på 12,4 millioner kroner til oppgradering av bygningsmassen i programområdet videreføres årlig i økonomiplanperioden i Drammen Eiendom KF's investeringsbudsjett.

DEKF P01 Universell utforming skole og barnehage

Kommunedirektøren foreslår å sette av 1,0 millioner kroner i Drammen Eiendom KF's investeringsbudsjett for å kunne gjennomføre bygningsmessige tilpasninger til skoler og barnehager med behov for dette.

DEKF P01 Veiavangen skole

Se omtale under prosjekt «KK P01 Skole inventar Veiavangen ungdomsskole».

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P01 IKT Skole	15 000	15 000	30 000	15 000	75 000
KK P01 Inventar og utstyr Skole	7 000	7 000	7 000	7 000	28 000
KK P01 Ny lokalisering av tilbudet på Sagstedbrua	2 000	0	0	0	2 000
KK P01 Skole inventar Veiavangen ungdomsskole	0	0	10 000	0	10 000
Sum Drammen kommunekasse	24 000	22 000	47 000	22 000	115 000
Drammen Eiendom					
DEKF P01 Etablering paviljonger Marienlyst	10 000	0	0	0	10 000
DEKF P01 Oppgradering bygningsmassen	12 400	12 400	12 400	12 400	49 600
DEKF P01 Universell utforming skole og barnehage	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
DEKF P01 Veiavangen skole	12 000	245 000	111 000	52 000	420 000
Sum Drammen Eiendom	35 400	258 400	124 400	65 400	483 600
Sum P01 Skole	59 400	280 400	171 400	87 400	598 600
Sum investeringsprosjekter	59 400	280 400	171 400	87 400	598 600

P02 Barnehager

Utfordringsbildet for programområdet

Økonomi i barnehage er preget av noe usikkerhet. Over 50 prosent av barnehagene i Drammen er private. De kompenseres med driftstilskudd etter kommunale regnskap to år tilbake i tid. I tillegg påvirker antallet utenbysbarn og ikke rettighetsbarn kostnadsbildet. Dette er tre drivere kommunen i svært liten grad kan påvirke, og som gir stor effekt på programområdets økonomi.

For kommunen er det knyttet en betydelig kostnad til å drive med overkapasitet i barnehagene, og det er viktig at programområdet tilpasser struktur og omfang av tilbudet til antallet barn. Det å sikre effektiv og god utnyttelse av de eksisterende plassene, slik at man unngår å gå med ledig kapasitet eller tar inn ikke-rettighetsbarn, er ett av tiltakene.

Demografi

Antallet 1-5 åringer i Drammen kommune reduseres årlig. Siden 2013 er antallet barnehagebarn redusert med rundt 600 barn. For handlings- og økonomiplan 2024 - 2027 er det gjort en oppdatert vurdering av demografiendringer for programområdet basert på siste oppdaterte anslag fra SSB (per juli 2022). Denne viser at det forventes færre barn i alderen 0-6 år de kommende årene. Det understrekes at det er krevende å anslå den eksakte nedgangen i barnetallet i barnehagene. Årsaken til dette er at dekningsgraden for årskullene varierer kraftig. Det tilbys ved ledig kapasitet plasser gjennom året. Fra 2022 til 2023 sank dekningsgraden for barn som går i barnehage fra 91,4 prosent til 90,95 prosent. Anslag for 2024 er 92 prosent. Ett prosentpoeng tilsvarer rundt 50 barn. Dekningsgraden i Norge (2022) er på 93,6 prosent.

«Ikke- rettighetsbarn» i Drammen

Retten til barnehageplass gjelder for barn som fyller ett år senest innen utgangen av november det året det blir søkt om barnehageplass. Det er overkapasitet i drammensbarnehagene og det erfarer at barnehager gjennom hele året tar inn barn uten rett til plass. Dette er et fenomen også på landsbasis.

Private barnehager har krav på tilskudd for «ikke-rettighetsbarn», mens kommunen via inntektssystemet ikke mottar midler fra staten for de samme barna. Effekten av «ikke-rettighetsbarn» født i 2021 var 22 millioner kroner for regnskapsåret 2022. For 2023 er anslaget 18,5 millioner kroner. Det var forventet en reduksjon av antallet «ikke-rettighetsbarn» i planperioden grunnet omstillinger, men tallene viser per september 2023 en økning. Det medfører at anslaget for 2024 er over 2023 - nivå. Programområdet ble i 1. tertial 2023 kompensert med 10 millioner kroner.

Utenbysbarn - færre utenbysbarn i drammensbarnehagene

Antallet folkeregistrerte barn fra Drammen som går i barnehager i andre kommuner i 2023 er høyt. For våren 2023 kjøpte Drammen kommune barnehageplasser for 5,6 millioner mer enn kommunen solgte.

Tilskudd til private barnehager

Tilskuddene til private barnehager utgjør tradisjonelt omtrent halvparten av programområdets ramme og er basert på en selvkostberegning for de kommunale barnehagene to år tilbake i tid. Det er i Drammen kommune, som i de andre storkommunene, risiko for at endelig tilskuddssats til private barnehager for 2024 blir høyere enn tidligere. Endelig sats er klar først etter vedtatt statsbudsjett for 2024. I løpet av høsten 2023 kommer det en høring fra departementet om ny finansieringsmodell for private barnehager. Kommunedirektøren kommer tilbake med vurdering av konsekvenser i 1. tertial 2024.

Spesialpedagogiske tjenester

Virksomheten omhandler lovpålagte tjenester etter barnehagelovens kapittel VII: §31- Spesialpedagogisk hjelp, §37 - Barn med nedsatt funksjonsevne, §36 - Skyss, §38 - Tegnspråk, §39 - Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

Drammen kommune har som de andre større kommunene hatt en stor økning i både antallet vedtak og timetall per vedtak de siste tre årene. I 2020 var det 182 barn som fikk vedtak om spesialpedagogisk hjelp. I 2022 var det 230 barn. I tillegg har antallet barn som får et spesielt tilrettelagt barnehetilbud for barn med nedsatt funksjonsevne økt fra 50 i 2020 til 75 i 2022. Dette til tross for at det totale antallet barn i barnehagene går ned.

For å bremse denne utviklingen har spesialpedagogiske tjenester opprettet et veilederteam som hjelper barnehagene med tilrettelegging innenfor barnehagens rammer. Teamet arbeider med strukturelle endringer og kompetanseutvikling i den enkelte barnehage.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Prioriteringer i henhold til temaplanen tas innenfor programområdets eksisterende rammer. De viktigste satsingene i perioden er å øke de ansattes kompetanse i hvordan tilrettelegge for lek. Leken skal være sentral for at alle barn skal oppleve inkludering og mestring. I tillegg skal digitale ressurser tilgjengeliggjøres for ansatte.

Alle overganger fra oppstart i barnehage til overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring skal være så gode som mulig for barn, unge og deres foresatte. Dette skal sikres gjennom tverrfaglig arbeid og godt samarbeid barnehage - foresatte. Barnehagene iverksetter rutiner med kvalitetskjennetegn på gode overganger. Alle barnehager fortsetter implementeringen av kommunal plan for trygt og godt barnehagemiljø, som sikrer inkludering av alle barn, økt nærvær og bedre psykisk helse.

Det er høsten 2023 igangsatt et prøveprosjekt med styrket bemanning i én barnehage. Målet med prosjektet, som er treårig, er å se om styrket bemanning kan føre til mer stabil bemanning, bedre arbeid innen det forebyggende området, flere barn som får tidlig hjelp og redusert sykefraværet blant de ansatte.

Virkinger av statsbudsjettet

Maksimalprisen i barnehage foreslås nedjustert fra 3 000 kroner til 2 000 kroner fra 1. august 2024 . Helårseffekten for Drammen kommune er 55,7 millioner kroner, og effekten for 2024 er rundt 28,6 millioner kroner.

Kontantstøtten reduseres fra 1 august 2024, dette medfører økt etterspørsel etter barnehageplasser. Helårseffekten for Drammen kommune er 5,3 millioner kroner, og effekten for 2024 er rundt 2,2 millioner kroner.

Reduksjon i pensjonspåslag private barnehager. Fra 11 til 10 prosent for enkeltstående barnehager fra 1. januar 2024. Effekten av dette tiltaket er -1,1 millioner kroner.

Gebyrer og betalingssetser

Brukerbetalinger i barnehagene er regulert etter forslag til statsbudsjett.

Andre forhold av økonomisk betydning

Fjellheim barnehage er fra 1.9.2023 godkjent som en ordinær kommunal barnehage. Barnehagen er opprettet for primært å gi flyktninger et barnehage tilbud. Driften er i 2023 dekket av flyktningmidler.

Kapitalsatsen for de private barnehagene øker med 9,3 prosent for de eldre barnehagene og 25 prosent for de nylig godkjente. De private barnehagene i Drammen er hovedsakelig eldre, noe som utløser lav kapitalsats. Endelig kapitalsats for 2024 fastsettes etter vedtatt statsbudsjett.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	860 088	860 088	860 088	860 088
Sum Vedtak forrige periode	-11 700	-36 100	-36 900	-36 900
Sum Budsjettendringer inneværende år	16 506	16 506	16 506	16 506
Sum Lønns- og prisvekst	42 931	42 931	42 931	42 931
Konsekvensjusteringer	47 737	23 337	22 537	22 537
Konsekvensjustert ramme	907 825	883 425	882 625	882 625
Statsbudsjettet				
Endringer i kontantstøtte fra 1. august 2024 - økt etterspørsel etter barnehageplasser	2 195	5 267	5 267	5 267
Redusert makspris i barnehage fra 1. august 2024	28 603	55 738	55 738	55 738
Redusert pensjonspåslag private barnehager - skjermingsordning nedtrappes	-1 054	-1 054	-1 054	-1 054
Sum Statsbudsjettet	29 744	59 951	59 951	59 951
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 203	-1 203	-1 203	-1 203
Sum Innsparingstiltak	-1 203	-1 203	-1 203	-1 203
Nye tiltak og realendringer	28 541	58 748	58 748	58 748
Ramme 2024-2027	936 366	942 173	941 373	941 373

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Kommunekassa KK P02 Barnehage: Inventar og utstyr

Det er i handlings- og økonomiplanen avsatt 3,8 millioner kroner årlig til løpende fornyelse av inventar og utstyr i barnehagene.

Drammen Eiendom KF - DEKF P02

I gjeldende handlings- og økonomiplan er det avsatt 3 millioner kroner årlig til oppgradering av bygningsmassen samt 4 millioner kroner til optimalisering av bygningsmassen. I tillegg ligger en utvidelse av Berger barnehage med 5 millioner kroner inne for 2024.

Universell utforming

Kommunedirektøren foreslår å sette av 1 million kroner i Drammen Eiendom KFs investeringsbudsjett for å kunne gjennomføre bygningsmessige tilpasninger ved skoler og barnehager med behov for dette. Det vises til tekst under «P01 Skole».

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P02 Inventar og utstyr Barnehage	3 800	3 800	3 800	3 800	15 200
KK P02 Investering IKT	0	1 000	1 000	1 000	3 000
Sum Drammen kommunekasse	3 800	4 800	4 800	4 800	18 200
Drammen Eiendom					
DEKF P02 Oppgradering bygningsmassen	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
DEKF P02 Optimalisere av eksisterende areal i barnehager	4 000	4 000	4 000	-0	12 000
DEKF P02 Utvide Berger barnehage	5 000	0	0	0	5 000
Sum Drammen Eiendom	12 000	7 000	7 000	3 000	29 000
Sum P02 Barnehager	15 800	11 800	11 800	7 800	47 200
Sum investeringsprosjekter	15 800	11 800	11 800	7 800	47 200

P03 Forebyggende tjenester

Utfordringsbildet for programområdet

Tidlig innsats og forebyggende arbeid

Flest mulig barn, unge, voksne og seniorer skal få tidlig hjelp før vansker utvikler seg.

Forebyggende arbeid reduserer innbyggernes behov for mer omfattende og inngripende tiltak senere i livet, og er også mindre kostnadskrevenende for kommunen.

En forutsetning for å lykkes er kapasitet til å sikre det forebyggende arbeidet parallelt med avhjelpende og reparerende tiltak knyttet til helse og utenforskap. For å kunne gi innbyggere rett hjelp til rett tid, er det behov for et bredt tverrfaglig samarbeid mellom tjenestene. Programområdene skole, barnehage, forebyggende tjenester, mennesker med nedsatt funksjonsevne, arbeid og livsmestring og kultur, idrett og frivillighet har organisert seg i en tverrfaglig struktur i fire nivåer (Arenasamarbeidet). De tverrfaglige nivåene er gjennomgående fra kommunalsjefer (Arena 1), til virksomhetsledere som representerer hvert sitt område (Arena 2), til geografiske områder på virksomhetsnivå (Arena 3) og på virksomhetsnivå (Arena 4). Denne strukturen skal sikre det tverrfaglige samarbeidet fra det strategiske og ut til det enkelte barn/ungdom og bidra til felles innsats i arbeidet med oppvekstreformen.

Så mange barn og unge som mulig skal vokse opp i trygge hjem, med gode nettverk og få tilstrekkelig hjelp. Kommunens samarbeid med lag og foreninger om aktivitet og tilhørighet skal styrke samhold og inkludering. Hjemmeboende eldre skal sikres god helse lengst mulig gjennom aktivitet, sosiale fellesskap og veiledning. Voksne med angst og/eller milde til moderate depresjonsplager skal enkelt kunne orientere seg blant lavterskeltilbudene og få hjelp raskt. En stadig større andel av befolkningen oppgir å ha psykiske plager, og både variasjon og tilgjengelighet til ulike tilbud skal gi alle mulighet til å delta for å bedre egen helse og livsstil.

Demografisk utvikling

Rammetilskuddet til kommunen tar blant annet utgangspunkt i anslag for demografiske fremskrivninger. For planperioden 2023-2026 var det anslått et nedtrekk på om lag 7,4 millioner kroner knyttet til demografiendringer. Faktiske befolkningstall viser at anslått nedtrekk i arbeidet med handlings- og økonomiplanen var noe for høyt. Kommunedirektøren forslår likevel ikke at barnevernet kompenseres, men at nedtrekket innarbeides i rammen.

Nedtrekk på grunn av demografiske endringer må ses i sammenheng med kommunestyrets behandling av nedtrekk i rammer for arbeidet med handlings- og økonomiplan 2023-2026. I planperioden ble det vedtatt en rekke innsparingstiltak i programområdene. For P03 Forebyggende tjenester ble det vedtatt et innsparingskrav på 7,28 millioner kroner, hvorav 4,7 millioner kroner var relatert til reduksjon i antall plasserte barn utenfor familie. Beregnet innsparingseffekt på 4,7 millioner kroner var basert på antallet avsluttede plasseringstiltak grunnet alder, samt et gjennomsnitt av nye varige plasseringer i 2020-2021.

Barnevernstjenesten har foreløpig ingen reduksjon i antall barn i tjenesten som følge av demografiske endringer. Det er derfor ikke realistisk å kunne effektivere hele demografinedtrekket i perioden, i tillegg til reduksjon av rammen som ble vedtatt i 2022. Dette vil være mer realistisk når man i større grad ser resultater av gjennomførte tiltak i temaplanene og i handlingsplanen for forebyggende arbeid.

Kommunedirektøren foreslår at tidligere vedtatt nedtrekk på 4,7 millioner kroner beholdes, og at programområdets rammer tilpasses med utgangspunkt i demografiske vurderinger og fremtidig omprioritering fra oppvekst til helse, sosial og omsorg.

Barnevernet

Barnevernet har tilpasset seg den nye finansieringsmodellen som har kommet som en konsekvens av lovendringene 1. januar 2022, men dersom barnets rett til tjenester går ut over de budsjetterte rammene må dette dekkes inn på andre måter.

Utfordringene kommunen står overfor når det statlige barnevernet bryter bistandsplikten for å sikre behandling og omsorg i institusjon er ressurskrevende både personalmessig og økonomisk.

Barnevernet jobber forebyggende i enhver sak for å forhindre behovet for mer inngripende tiltak, og når flere familier får hjelp tidligere, reduseres behovet for barnevernstiltak.

I barnevernet er hjelpetiltak i hjemmet den hyppigste formen for tiltak. Dersom barn må bo utenfor hjemmet, vurderes det alltid om barn kan bo hos slekt eller nettverk. Plassering utenfor hjemmet i fosterhjem og institusjon er både de mest inngripende, og også de mest kostnadskrevende tiltakene i barnevernet.

Skoler, barnehager og andre tjenester som møter barn og unge må ha tilstrekkelig kompetanse til å avdekke barns mulige behov for tjenester fra barnevernet. Flere foreldre må få tilstrekkelig støtte og hjelp slik at de kan være gode omsorgspersoner.

Gjennom prosjektet «Barnevernfaglig ekstern ressursteam» (BERT) bidrar barneverntjenesten til det forebyggende arbeidet i kommunen på en ny måte. Barnevernsansatte er fysisk til stede på skoler og i barnehager for å gi veiledning og støtte til ansatte. Målet er å styrke grunntjenestene med barnevernfaglig kompetanse for å løse utfordringer på lavest mulig nivå. Barnevernstjenesten har 2 barnevernsveiledere i skoler og barnehager for å ivareta faglige problemstillinger der de oppstår.

I behandlingen av sak 13/23 om oppfølging av tilstandsrapport for barnevernstjenesten for 2021, fattet kommunestyret følgende vedtak: «Hovedutvalget ser på muligheter for å styrke tjenesten i forbindelse med 1. tertialrapport og handlings- og økonomiplanen 2024- 2027». Kommunedirektøren foreslår ikke tilførsel av midler til virksomheten, utover forslaget om at programområdet tilføres midler til godtgjøring av fosterhjem (se omtale under «andre forhold av økonomisk betydning»).

PP-tjenesten

I samarbeid med skoler og barnehager er målsettingen å dreie innsatsen fra arbeid basert på henvisninger, til systemrettet samarbeid og veiledning av virksomhetene. Alle skoler og barnehager har sin faste kontakt i PP-tjenesten som regelmessig er ute på virksomhetene som støtte og utfyllende kompetanse i skolenes daglige arbeid. Gjennom dette samarbeidet kan det sannsynliggjøres at ventelistene reduseres med dagens kapasitet, forutsatt at antallet barn med spesielle behov ikke øker.

Et utviklingsarbeid mellom virksomheten og barnehagene om en mer inkluderende praksis som kan ivareta flere barn innenfor det ordinære tilbudet er iverksatt.

En effektivisering av tjenesten, gjennom digitalisering av arkiv, kan på sikt gi en gevinst. Det er planlagt å prioritere programrådets investeringsrammer til blant annet dette formålet i planperioden.

Til tross for at det er satt inn tiltak for å effektivisere saksbehandlingen, har PP-tjenesten hatt lange ventelister i flere år og det har vært behov for å øke antall stillinger for å redusere ventelistene.

Helsefremmende tjenester 0-100

Økningen av behov knyttet til fysisk og psykisk helse er utfordrende. Behovet for konsultasjoner og oppfølging barneskoleelever får fra helsesykepleier har økt de siste årene, det samme har kravet til samhandling med andre instanser.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Prioriterte handlinger i planperioden skal sammen bidra til at

- Flere barn, unge, familier og voksne får rett hjelp til rett tid
- Færre utvikler angst, depresjon og livsstilssykdommer
- Flere barn vokser opp under trygg omsorg i egen familie
- Flere ungdommer og unge voksne fullfører videregående opplæring
- Hjemmeboende eldre uten vedtak om tjenester skal stimuleres til fortsatt å kunne ta vare på egen helse.

For å oppfylle målene i oppvekstreformen har kommunen vedtatt en handlingsplan for kommunens arbeid med å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker. Arbeidet har et langsiktig perspektiv, der prioriterte handlinger i planperioden skal bidra til å nå målet om tidlig innsats og forebygging i hele oppvekstsektoren.

Foreslåtte prioriteringer innen fellessatsingene og hovedutvalget:

- Forebyggende tilbud som bidrar til god fysisk og psykisk helse videreføres og videreutvikles.
- Samarbeid med frivilligheten for å etablere et mer variert tilbud om fysisk aktivitet og styrke sosial tilhørighet.
- Gjøre informasjon om tilbud lett tilgjengelig .
- Kurs, forelderådgivning og nettverksbygging for å styrke de voksne i forelderollen.

Kommunens arbeid med sommerjobber til ungdom er i stor grad finansiert gjennom eksterne tilskuddsordninger. Gjennom sommerjobbprosjekter gir kommunen muligheter til arbeidserfaring.

Virkninger av statsbudsjettet

Regjeringen foreslår at rammetilskuddet til kommunene økes med 40 millioner kroner og at dette brukes til å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Styrkingen er en del av del av den totale satsingen på 250 millioner kroner i forbindelse med opptrappingsplanen for psykisk helse og forebyggings- og behandlingsreformen på rusfeltet. For helsestasjon og skolehelsetjeneste vil dette bety en økning på 0,7 millioner kroner. Rammetilskuddet blir tilført via kommunens frie inntekter. Frie inntekter er midler kommunen fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

Det forslås at styrkingen av helsestasjon og skolehelsetjeneste ikke prioriteres i kommende handling og økonomiplan 2024-2027.

Andre forhold av økonomisk betydning

Buudir har utarbeidet faglige anbefalinger for en standardisering av økonomiske rammevilkår for fosterhjemmene som kommunene har ansvar for. Anbefalingene skal bidra til økt forutsigbarhet for fosterforeldre, redusere uenighet og forhandlinger om økonomiske rammevilkår og dermed støtte opp om samarbeidet mellom fosterhjemmene og barneverntjenesten. Buudir anbefaler en modell som består av:

- fast grunnstøtte, utgiftsdekning og barnetrygd
- standardiserte perioder for frikjøp den første perioden etter at barnet har flyttet inn
- kriterier for frikjøp utover den første perioden

Anbefalingene er gjeldende fra 1.1.2022. Dersom Drammen kommune skal følge opp dette i budsjettet, vil det innebære en varig merutgift for barnevernet på rundt 6,5 millioner kroner per år.

Rekruttering av fosterhjem er krevende, og det er til enhver tid mange barn som venter på fosterhjem. Det å styrke fosterhjemmenes økonomiske situasjon kan være et bidrag til å sikre at barn som har behov for det får bo i det hjemmet som er riktig for dem.

Konsekvensen av å ikke innføre de nye statlige anbefalingene vil bety at barnevernstjenesten får forsterkede utfordringer med å rekruttere og beholde fosterhjem. Fosterhjem vil foretrekke kommuner som følger anbefalingene. Dette vil kunne medføre plassering i mer kostnadskrevenne tiltak som også vil være mindre tilpasset barnets behov. Fosterhjem er foretrukket plasseringsalternativ for de fleste barn som må flyttes. Det er forventet at de fleste av landets kommuner vil følge anbefalingene.

Regjeringen har ikke fulgt opp anbefalingene fra Bufdir med tilførsler i rammetilskuddet til kommunene. Kommunedirektøren foreslår derfor en tilnærming av de nye statlige anbefalingene (som var gjeldende fra 1.1.22) for godtgjøring av fosterhjem, og at programområdet tilføres 2 millioner kroner i rammen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	432 441	432 441	432 441	432 441
Sum Vedtak forrige periode	-2 300	-6 300	-10 150	-10 150
Sum Budsjettendringer inneværende år	3 931	3 931	3 931	3 931
Sum Lønns- og prisvekst	20 929	20 929	20 929	20 929
Konsekvensjusteringer	22 560	18 560	14 710	14 710
Konsekvensjustert ramme	455 002	451 002	447 152	447 152
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-995	-995	-995	-995
Sum Innsparingstiltak	-995	-995	-995	-995
Nye tiltak				
02 - Avlønning fosterhjemsforeldre i henhold til nye anbefalinger og praksis i andre kommuner	2 000	2 000	2 000	2 000
Sum Nye tiltak	2 000	2 000	2 000	2 000
Nye tiltak og realendringer	1 005	1 005	1 005	1 005
Ramme 2024-2027	456 007	452 007	448 157	448 157

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programrådets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programrådet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programrådets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Programområdet har behov for midler til løpende fornyelse og utskiftning av inventar og utstyr. Prioritet i 2024 vil være nytt fagsystem til barnevernet og omlegging og digitalisering av arkivene i PP-tjenesten.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
Drammen kommunekasse					
KK P03 Inventar og utstyr Forebyggende tjenester	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum Drammen kommunekasse	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum P03 Forebyggende tjenester	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum investeringsprosjekter	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000

Hovedutvalg for helse, sosial og omsorg og hovedutvalget for arbeid, aktivitet og inkludering

Kort omtale av programområdene

P04 Helse

Programområdet har ansvar for primærhelsetjenester til alle kommunens innbyggere, inkludert legevakt, legetjenester, samfunnsmedisin, smittevern, miljørettet helsevern, fysioterapi og ergoterapitjenester. Drammen helsehus er en stor kommuneovergripende institusjon, og ligger under programområdet som døgnakutte tjenester i institusjon.

P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne

Programområdet yter tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne i alle aldre. Det gis tilbud til brukere med behov for sammensatte og helhetlige tjenester i et livsløpsperspektiv. Tjenestene gis til brukere som bor i eget hjem/bolig med behov for heldøgns bemanning, som ambulante tjenester, avlastningstjenester og som dag- og aktivitetstilbud.

P06 Hjemmetjenester og institusjon

Omsorgstjenestene under hjemmetjenester og institusjon er organisert etter tjenestetype, og består av institusjoner, hjemmetjenesteavdelinger, omsorgsboliger med heldøgns bemanning og dagsenter. Omsorgstjenestene drifter også kafeer og ulike aktivitetstilbud som er åpne for alle innbyggere. Virksomhet

Tjenestetildeling og koordinerende enhet fattar vedtak om tjenester og utfører annen saksbehandling. Koordinerende enhet er en lovpålagt tjeneste som skal sikre sammenhengende og helhetlige tjenester for den enkelte. Ernæring og kjøkkendrift er samlet i én virksomhet som består av Drammen kjøkken og Solberglia, Bråta og Svelvik kjøkken.

P07 Rus og psykisk helse

Programområdet har ansvaret for tjenester til innbyggere med rusproblemer og/eller psykiske lidelser. Tjenestetilbudet innebærer at innbyggere med rus- og/eller psykiske helseutfordringer får råd og veiledning, helsetjenester, oppfølging i bolig og øvrige tjenestetilbud som de har behov for.

P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig

Programområdet understøtter kommunens arbeid for å styrke innbyggernes deltakelse i arbeid og fravær av utenforskap. Programområdets ansvar omfatter sosiale tjenester i NAV, råd og veiledning til vanskeligstilte på boligmarkedet, bosetting, etablering og kvalifisering av voksne flyktninger og deres barn, samt akutt bistand og råd, veiledning og oppfølging til innbyggere som har blitt utsatt for vold og/eller overgrep av noen de er i nær relasjon til.

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sum Driftsutgifter	3 113 345	3 161 388	3 197 463	3 247 463
Sum Driftsinntekter	-480 728	-480 728	-480 728	-480 728
Sum	2 632 617	2 680 660	2 716 735	2 766 735

Fordeling på enhet

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P04 Helse	374 627	375 627	376 327	376 327
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	469 130	462 130	472 130	477 130
P06 Hjemmetjenester og institusjon	1 187 534	1 239 659	1 264 184	1 309 184
P07 Rus og psykisk helse	162 850	162 350	161 600	161 600
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	438 475	440 893	442 493	442 493
Sum	2 632 617	2 680 660	2 716 735	2 766 735

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	2 409 707	2 409 707	2 409 707	2 409 707
Sum Vedtak forrige periode	23 523	71 566	97 641	97 641
Sum Budsjettendringer inneværende år	54 533	54 533	54 533	54 533
Sum Lønns- og prisvekst	118 247	118 247	118 247	118 247
Konsekvensjusteringer	196 303	244 346	270 421	270 421
Konsekvensjustert ramme	2 606 010	2 654 053	2 680 128	2 680 128
Justering for befolkningsendring				
nye bofellesskap og demografi	20 000	20 000	30 000	35 000
Oppjustert demografi P06	0	0	0	45 000
Sum Justering for befolkningsendring	20 000	20 000	30 000	80 000
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-7 202	-7 202	-7 202	-7 202
Sum Innsparingstiltak	-7 202	-7 202	-7 202	-7 202
Nye tiltak				
Basistilskudd	7 900	7 900	7 900	7 900
E-helse - Norsk Helsenett	650	650	650	650
Manglende tilført budsjettmidler for lønnsoppgjør for legevaktens nattleger	909	909	909	909
Manglende tilført budsjettmidler for lønnsoppgjør LIS1-leger	700	700	700	700
Norsk Pasientskadeerstatning (NPE)	650	650	650	650
Utdanne ufaglærte	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum Nye tiltak	13 809	13 809	13 809	13 809
Nye tiltak og realendringer	26 607	26 607	36 607	86 607
Ramme 2024-2027	2 632 617	2 680 660	2 716 735	2 766 735

P04 Helse

Utfordringsbildet for programområdet

Rekruttere og beholde faglært helsepersonell

Helsetjenesten har utfordringer knyttet til rekruttering av faglært personell. Med en økende turnover i flere av kommunens programområder stilles det krav til kommunens evne til å tiltrekke seg og beholde medarbeidere med riktig kompetanse. Veksten i behov for helsetjenester kan ikke løses kun ved å øke antall ansatte, men det må identifiseres nye måter å benytte eksisterende kompetanse på. Samtidig må vi ruste oss for en fremtid der det kan bli mindre tilgang på kvalifisert helsepersonell.

Fastlegesituasjonen

Fastlegetjenesten både i Drammen og hele Norge er hardt presset, og dette er nasjonalt betegnet som en fastlegekrise. Det er få fastleger som har ledige plasser på listene sine, og det er vanskelig å rekruttere nye fastleger.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Strategisk oppgavefordeling mellom ulike faggrupper for å sikre optimal og rett bruk av kompetanse

I helsetjenesten er det mange medarbeidere med høy kompetanse, men knapphet på nyrekruttering av fagressurser gjør at tjenesten må tenke nytt for å ivareta samfunnsoppdraget som er lagt på kommunen og virksomheten. Rekruttering av tilstrekkelig fagpersonell, særlig sykepleiere, som kan ivareta pasienter med komplekst sykdomsbilde og behov for avansert behandling og oppfølging, er krevende.

Det arbeides med å identifisere nye måter å benytte eksisterende kompetanse på og samtidig ruste oss for en fremtid med mindre tilgang på kompetanse. Dette handler både om roller og ansvar, spisskompetanse for ulike oppgaver, arbeidsfordeling og muligheter innenfor teknologi og digitalisering.

Heve ansattes kunnskap om mulighetene ved bruk av mestrings- og trygghetsskapende teknologi.

Se omtale under programområde 06 hjemmetjenester og institusjon.

Virkninger av statsbudsjettet

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til fastlegene gjennom det pasienttilpassede basistilskuddet med 250 millioner kroner i 2024. Dette skal dekke helårseffekten av styrkingen og omleggingen av basistilskuddet fra 1. mai 2023. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til avtaler mellom kommuner og alle som starter spesialisering som allmennlege med 126,6 millioner kroner i 2024.

Regjeringen foreslår å bevilge 33 millioner kroner til å øke det årlige antallet utlyste stillinger til leger i spesialisering (LIS1-stillinger) med 66 plasser, slik at det blir lyst ut totalt 1 185 stillinger i 2024.

Regjeringen foreslår å øke egenandelene med 4,35 prosent for blant annet lege-, psykolog- og fysioterapitjenester.

Andre forhold av økonomisk betydning

Fastlegetjenesten er styrket gjennom, blant annet, en styrking og omlegging av basistilskuddet.

Kommunedirektøren foreslår en videreføring av styrkingen av programområdet fra 2. tertialrapport, slik at økningen i basistilskuddet blir kompensert med helårsvirkning.

En forutsetning for å kunne gi fastlegetjenester til hele befolkningen, inkludert en større andel med behov for omfattende tjenester, er en tilfredsstillende fastlegedekning i hele kommunen. Arbeidet med å stimulere til rekruttering av leger til ledige hjemler og til å etablere nye hjemler vil fortsette i neste periode. Det er på kort sikt særlig viktig å legge ned en ekstra innsats for å få nok fastleger, blant annet i Svelvik. Kommunedirektøren forutsetter at tiltaket dekkes innenfor programområdets rammer.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	340 181	340 181	340 181	340 181
Sum Vedtak forrige periode	5 422	6 422	7 122	7 122
Sum Budsjettendringer inneværende år	2 954	2 954	2 954	2 954
Sum Lønns- og prisvekst	16 574	16 574	16 574	16 574
Konsekvensjusteringer	24 950	25 950	26 650	26 650
Konsekvensjustert ramme	365 132	366 132	366 832	366 832
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 314	-1 314	-1 314	-1 314
Sum Innsparingstiltak	-1 314	-1 314	-1 314	-1 314
Nye tiltak				
Basistilskudd	7 900	7 900	7 900	7 900
E-helse - Norsk Helsennett	650	650	650	650
Manglende tilført budsjettmidler for lønnsoppgjør for legevaktens nattleger	909	909	909	909

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Manglende tilført budsjettmidler for lønnsoppgjør LIS1-leger	700	700	700	700
Norsk Pasientskadeerstatning (NPE)	650	650	650	650
Sum Nye tiltak	10 809	10 809	10 809	10 809
Nye tiltak og realendringer	9 495	9 495	9 495	9 495
Ramme 2024-2027	374 627	375 627	376 327	376 327

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P04 Inventar og utstyr Helse	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000
Sum Drammen kommunekasse	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000
Sum P04 Helse	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000
Sum investeringsprosjekter	1 000	2 000	1 000	1 000	5 000

P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne

Utfordringsbildet for programområdet

Økonomisk ramme og brukervekst

Programområdet er fortsatt inne i en periode der behovet for bolig, avlastning og andre tjenester øker, ut over kapasiteten. Det har vært nødvendig å kjøpe flere midlertidige avlastnings- og botilbud med heldøgns omsorg fra private leverandører. Dette er hovedårsaken til merforbruk i 2023.

Med bakgrunn i denne situasjonen, igangsatte rådmannen i 2020 en ekstern gjennomgang av ressursprioritering og framskrevet behov for bolig og tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapsgrunnlaget ble lagt fram for hovedutvalget for helse, sosial og omsorg høsten 2021. Ett av hovedfunnene i rapporten er at det er en stor vekst i totalt antall brukere, spesielt fra 2020 til 2022. I tillegg øker andelen av brukere over 18 år som har behov for heldøgns omsorg.

Det er store individuelle forskjeller i når den enkelte ungdom ønsker å flytte hjemmefra og etablere seg i egen bolig. Noen flytter hjemmefra ved fylte 18 år, mens flere blir fortsatt boende med foreldrene i mange år til. I analysen av framtidig behov er det tatt hensyn til dette. Kommunedirektøren følger utviklingen nøye og oppdaterer behovsframskrivningen årlig, slik at langsiktig planlegging treffer best mulig. Når en bruker flytter til egen bolig, medfører det store endringer i behov for tjenester. Noen har behov for praktisk bistand, arbeid/aktivitet og fritidskontakt, mens andre har stort behov for tjenester hele døgnet. Det er viktig at kommunen legger til rette for boformer og hjemmebaserte tjenester, som gir den enkelte tilstrekkelig trygghet og mulighet til å mestre mest mulig selv.

Basert på brukerveksten og kartlagt brukerbehov, legger kommunedirektøren opp til å øke antall boenheter tilrettelagt for heldøgns omsorg og økt kapasitet i tjenestetilbudet. Økningen i antall tilrettelagte boenheter vil i 2024 bli gjennomført gjennom bedre utnyttelse av eksisterende boligmasse. I tillegg vurderes fortløpende mulighet for å omdisponere eksisterende bygninger for å øke kapasiteten i avlastningstilbudet.

Tidligere vedtatt nybygg i Korsveien med 8 nye boenheter er beregnet ferdigstilt i 2026. I 2024 etableres det også to personellbaser i nye boligprosjekter, der brukere kjøper eller ønsker å leie egen bolig fra privat utbygger. Parallelt med dette samarbeider kommunen med private utbyggere og vurderer flere muligheter for å etablere bofelleskap og/jeller personellbaser i kommende boligprosjekter.

Behov for videreutvikling av innholdet i bolig- og tjenestetilbudet

Rapporten fra den eksterne gjennomgangen i 2021 anbefaler ikke bare å øke kapasiteten i tjenesten, men også å videreutvikle innholdet i bolig- og tjenestetilbudet. For å møte brukernes behov for bolig og tjenester nå og i framtida, er det behov for å fornye deler av tjenestene slik at det gir flere valgmuligheter for brukerne. Spesielt gjelder dette boformer, tilrettelagt arbeid, aktivitet og avlastning.

Prosjekt tjenesteutvikling programområde 05

Kommunestyret vedtok i desember 2022 (sak 0056/22) å igangsette et prosjekt for å fornye og utvikle tjenestene, der det legges til rette for bred medvirkning fra brukere, pårørende og samarbeidspartnere. Status og framdrift i prosjektet er rapportert til hovedutvalg for helse, sosial og omsorg hvert tertial.

Prosjektet har fulgt oppsatt plan i 2023 og skal sluttføres juni 2024. Resultatet av prosjektet omfatter beskrivelse av alternative boformer, hjemmebaserte tjenestetilbud, mulige tilrettelagte digitale løsninger, kontinuerlig brukermedvirkning, fullstendig og tilrettelagt informasjon om tjenestene og hvordan tidlig innsats sikres.

Rekrutteringsutfordringer, faglært personell

Det er fortsatt store utfordringer knyttet til rekruttering av faglært helsepersonell og færre søkere til ledige stillinger enn tidligere. Det vises til en mer utførlig omtale av dette under omtalen av programområdene i hovedutvalget for helse, sosial og omsorg.

Sykefravær og nærværssatsing

Programområdet har totalt et høyt sykefravær og ligger over landsgjennomsnittet for lignende tjenester. Langtidsfravær utgjør den største andelen. Alle ledere med personalansvar har fokus på tiltak for å redusere sykefraværet og individuell oppfølging av sykmeldte ansatte.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Bo i eget hjem hele livet

Med bakgrunn i brukerveksten og det økte behovet for tjenester, foreslår kommunedirektøren å øke budsjettrammen i programområdet med 20 millioner i 2024. Det legges vekt på å se på muligheten for å øke antall boenheter tilrettelagt for heldøgns omsorg innenfor eksisterende boligmasse, men det vil også være behov for nybygg. Økt bruk av teknologi vil også være et satsingsområde i planperioden, som virkemiddel for å gi brukerne økt frihet, trygghet og bedre muligheter for sosial kontakt.

Brukermedvirkning

Det er etablert brukerråd i programområdet, som involveres i tjenesteutviklingen. Samtidig etableres det i 2024 system for å sikre tidlig intervensjon og god dialog med bruker, pårørende og andre tjenester i kommunen, for eksempel helsestasjon, barnehage og skole.

Arbeid og aktivitet

Behov for varig tilrettelagt arbeid (VTA) og aktivitetstilbud øker også de nærmeste årene. Kommunestyret vedtok å øremerke 1 million kroner til nye VTA-plasser fra 2023. Disse ble etablert høsten 2023. Samtidig arbeider programområdet med å etablere tilrettelagte arbeidsplasser i ordinære bedrifter, herunder også i kommunale virksomheter. I Statsbudsjettet 2024 er det bevilget tilskuddsmidler til cirka 500 nye VTA-plasser hvert år fram til 2027. Dette omtales under programområde 08 Sosialtjeneste, etablering og bolig.

Rett bruk av kompetanse

Programområdet vil i 2024 vurdere organisering av kompetanse, alternative turnusordninger og utarbeide rollebeskrivelser som bygger på brukernes individuelle behov for kompetanse.

Virkninger av statsbudsjettet

Dette er kort omtalt under «Arbeid og aktivitet» på programområdet – med henvisning til nærmere omtale under programområde 08 Sosialtjeneste, etablering og bolig.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	391 824	391 824	391 824	391 824
Sum Vedtak forrige periode	-1100	-8 100	-8 100	-8 100
Sum Budsjettendringer inneværende år	39 770	39 770	39 770	39 770
Sum Lønns- og prisvekst	19 371	19 371	19 371	19 371
Konsekvensjusteringer	58 041	51 041	51 041	51 041
Konsekvensjustert ramme	449 865	442 865	442 865	442 865
Justering for befolkningsendring				
nye bofellesskap og demografi	20 000	20 000	30 000	35 000
Sum Justering for befolkningsendring	20 000	20 000	30 000	35 000
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-735	-735	-735	-735
Sum Innsparingstiltak	-735	-735	-735	-735
Nye tiltak og realendringer	19 265	19 265	29 265	34 265
Ramme 2024-2027	469 130	462 130	472 130	477 130

Investeringsbudsjett

Det er i handlings- og økonomiplanen avsatt midler til løpende fornyelse av inventar og utstyr.

Videre vedtok kommunestyret i forbindelse med HØP 23-26 å bevilge 225 millioner kroner årlig til investeringer i bolig og sykehjem. I arbeidet med HØP 24-27 foreslår kommunedirektøren at deler av denne bevilgningen fordeles på P05 sitt investeringsbudsjett i Drammen Eiendom KF herunder:

- Korsveien 68 – botilbud med base – DEKF P05
- Kjøp av 10 nye boenheter innenfor programområde – DEKF P05
- Kjøp av baser – DEKF P05

Disse prosjektene er nærmere omtalt i Drammen Eiendom KF sin handlings og økonomiplan som er vedlagt.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P05 Inventar og utstyr Mennesker med nedsatt funksjonsevne	2 000	4 000	4 000	4 000	14 000
Sum Drammen kommunekasse	2 000	4 000	4 000	4 000	14 000
Drammen Eiendom					
DEKF P05 Kjøp av 10 boenheter - nye (HDO)	47 000	0	0	0	47 000
DEKF P05 Kjøp av baser (HDO)	11 000	0	0	0	11 000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
DEKF P05 Korsveien 68 - botilbud med base (HDO)	16 000	40 000	10 000	0	66 000
DEKF P05 Oppgradering bygningsmassen	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Sum Drammen Eiendom	76 000	42 000	12 000	2 000	132 000
Sum P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	78 000	46 000	16 000	6 000	146 000
Sum investeringsprosjekter	78 000	46 000	16 000	6 000	146 000

P06 Hjemmetjenester og institusjon

Utfordringsbildet for programområdet

Rekrutteringsutfordringer i helse- og omsorgstjenestene

Norske kommuner og helseforetakene erfarer i dag at det er vanskelig å få tak i kvalifiserte folk. Det er kamp om arbeidskraften og færre søkere til ledige stillinger enn før. Dette gjelder også for P06 Hjemmetjenester og institusjon.

Økonomisk ramme

Utfordringsbildet for hjemmetjenester og institusjon er sammensatt. Programområdet har over tid arbeidet med å tilpasse seg budsjettammer og få en samlet drift i balanse. Omsorgstjenestene i Drammen driftes effektivt sammenlignet med andre kommuner i ASSS-nettverket.

Hjemmetjenester og institusjon har gjort omfattende grep de siste årene, og er bedre rustet til å møte utfordringene med demografi og flere og mer komplekse behov i årene som kommer. Rammene vil fremdeles være stramme, og vil kreve tydelige prioriteringer og utvikling både innenfor hjemmetjenester og institusjonstjenestene.

Demografi

Veksten i den eldre delen av befolkningen vil gi økte kostnader til helse- og omsorgstjenestene i perioden, og antall årsverk helsepersonell som trengs vil i årene som kommer bli større enn tilgangen på helse- og omsorgsarbeidere. Hjemmetjenester og institusjon merker allerede utfordringer med å rekruttere og beholde kvalifisert personell. Fra 2025 er det forventet et taktskifte med større økninger i andel av befolkningen 80 år og over. Dette vil forsterke utfordringsbildet. Det må, i tillegg til rekruttering, også satses på kompetanseutvikling for de ansatte vi allerede har for å dekke kompetansebehovet.

Heldøgns omsorg

I juni 2023 ble helhetlig strategi for bygg med helse- og omsorgsformål vedtatt sammen med en plan for bygging av sykehjem og boliger med heldøgns omsorg fram mot 2032. Iverksettelse av dette arbeidet blir en sentral oppgave for programområdet i perioden. Arbeidet med heldøgns omsorg omtales nærmere i handlingsdelen og under kapittel om Drammen Eiendom KF.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Rett bruk av kompetanse

Rett bruk av kompetanse gjennom å ta i bruk andre yrkesgrupper til å utføre arbeid som ikke krever spesifikk helsefaglig kompetanse er et prioritert område for hjemmetjenester og institusjon i perioden. Mangelen på helsepersonell fremover krever at kommunen, i tillegg til å arbeide med å rekruttere og beholde kvalifisert helsepersonell, jobber målrettet med å bruke kompetansen på best mulig måte. Det innebærer også å ansette andre yrkesgrupper til å gjøre oppgaver i helse- og omsorgstjenestene. Et eksempel er å ansette personer med matfaglig kompetanse ved sykehjem, noe som både gir bedre kvalitet på maten og som frigjør kapasitet hos helsepersonellet.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 3 millioner kroner årlig i perioden til å utdanne ufaglærte. Dette er et tiltak for å sikre at alle som jobber i helse- og omsorgstjenestene har tilstrekkelig kompetanse til å kunne gi innbyggerne tjenester av god kvalitet. At alle som jobber i tjenestene har tilstrekkelig kompetanse er en

forutsetning for å kunne arbeide videre med en ny og bedre oppgavefordeling mellom ulike ansattgrupper i helse og omsorgstjenestene.

Mestrings- og trygghetsskapende teknologi

For å lykkes med økt bruk av mestrings- og trygghetsskapende teknologi, er kompetanseheving av ansatte et prioritert område. Dette handler blant annet om økt kunnskap om hvordan teknologi kan bidra til økt trygghet hos brukere og kunnskap om hvilke verktøy og produkter som benyttes i kommunens tjenester. Det er også behov for økt kunnskap om hvordan teknologi kan gi besparelser og mer effektive tjenester, uten at det går på bekostning av kvaliteten på tjenesten.

Innbyggernes kunnskap om mestrings- og trygghetsskapende teknologi bør også økes for å gi likeverdig tilgang til å ta i bruk teknologiske løsninger og unngå digitalt utenforskap.

Virkninger av statsbudsjettet

Regjeringen foreslår en ramme på tre milliarder kroner for investeringstilskudd til om lag 1 500 heldøgns omsorgsplasser.

Regjeringen foreslår bevilgninger til andre ordninger og tilskudd som kommunen kan søke på/benytte seg av, herunder:

- Forslag om å bevilge fire millioner kroner til «Jobbvinner» som er et nasjonalt prosjekt i regi av KS for å rekruttere og beholde sykepleiere og helsefagarbeidere i kommunen. Satsingsområdene er ambassadører og rekrutteringspatroljer, mentorprogram og kvalitet i praksisstudiene.
- Forslag om 58 millioner kroner til å styrke TØRN prosjektet, som er et forsøk i regi av KS med nye arbeids- og organisasjonsformer som skal bidra til bedre bruk av helsepersonellet sin kompetanse og tid, og dermed gi bedre tjenester.
- Forslag om ti millioner kroner til en veiledningstjeneste for studenter og ansatte i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.
- Regjeringen skal etablere en helseteknologiordning fra 2024, som de beskriver som en ordning som skal gjøre det mer gunstig for kommunene som går foran og tar initiativ til å investere i helseteknologi som journalløsninger og velferdsteknologi. Helseteknologiordningen kommer i tillegg til nasjonalt velferdsteknologiprogram som er et samarbeid mellom KS, og Helsedirektoratet og skal bidra til at flere kommuner tar i bruk velferdsteknologi i helse- og omsorgstjenestene.

Kommunedirektøren vil vurdere å søke på aktuelle ordninger og tilskudd som kan støtte opp under Drammen kommunes prioriterte satsinger.

Gebyrer og betalingssatser

Maksimalsatser for dagopphold, korttidsopphold, og langtidsopphold fastsettes av Stortinget. Egenandelen ved langtidsopphold skal ikke overstige reelle oppholdsutgifter (selvkost). Maksimalpris for langtidsopphold beregnes årlig, på bakgrunn av fjorårets regnskap. Utgangspunktet er den institusjonen som gir lavest pris. Kommunen kan kreve egenandel som ved langtidsopphold når beboer har hatt flere korttidsopphold og har vært på institusjon mer enn 60 døgn per kalenderår. Dette blir ikke praktisert fordi det medfører stor ressursbruk, noe som vil redusere nettoinntekten vesentlig.

Når det gjelder mat, betaler alle beboere i omsorgsboligene en døgnpris som er lik for alle boliger. Døgnprisen dekker fire måltider.

Stortinget fastsetter også maksimalbeløp for praktisk bistand hjemmehjelp for husholdninger med en samlet skattbar nettoinntekt under 2G. Kommunen har praktisert å gi fritak ved søknad. Mange søker fordi de har forbrukslån, som ikke kvalifiserer til fritak. Inntekten påvirkes også av blant annet formuesskatt. Dette er en ordning som krever mye ressurser. Ordningen med fritak avvikles derfor fordi satsene for egenandel allerede hensyntar husstandens inntekt.

Prisene for mat til hjemmeboende og beboere i omsorgsboliger er justert med 10,2 prosent. Dette tilsvarer faktisk prisstigning på mat.

Øvrige priser for 2024 er regulert med kommunal deflator på 4,3 prosent.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	1 111 394	1 111 394	1 111 394	1 111 394
Sum Vedtak forrige periode	27 625	79 750	104 275	104 275
Sum Budsjettendringer inneværende år	-5 604	-5 604	-5 604	-5 604
Sum Lønns- og prisvekst	54 548	54 548	54 548	54 548
Konsekvensjusteringer	76 568	128 693	153 218	153 218
Konsekvensjustert ramme	1 187 962	1 240 087	1 264 612	1 264 612
Justering for befolkningsendring				
Oppjustert demografi P06	0	0	0	45 000
Sum Justering for befolkningsendring	0	0	0	45 000
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-3 428	-3 428	-3 428	-3 428
Sum Innsparingstiltak	-3 428	-3 428	-3 428	-3 428
Nye tiltak				
Utdanne ufaglærte	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum Nye tiltak	3 000	3 000	3 000	3 000
Nye tiltak og realendringer	-428	-428	-428	44 572
Ramme 2024-2027	1 187 534	1 239 659	1 264 184	1 309 184

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023 - 2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024 - 2027. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Oppgradering av bygningsmassen

Rammen på 8 millioner kroner til oppgradering av bygningsmassen i P06 Hjemmetjenester og institusjon videreføres årlig i handlings- og økonomiplanperioden.

Inventar og utstyr

Det er behov for løpende fornyelse av inventar og utstyr i eksisterende bygg. I handlings- og økonomiplanen videreføres rammen for inventar og utstyr på 10 millioner kroner per år. I tillegg ble det i 2023 bevilget 2 millioner kroner som øker til 7 millioner kroner for 2024 til inventar og utstyr for nye omsorgsboliger.

Infrastruktur for strøm og trådløst nettverk/grunnlagsinvestering for ny teknologi

Nye pasientvarslingsanlegg på bo- og servicesentrene medfører behov for tilstrekkelig kvalitet i infrastruktur for strøm og trådløst nettverk. Det ble i fjor bevilget 10 millioner kroner for 2023 og 8 millioner kroner for 2024.

Investeringer i bolig og sykehjem

Kommunestyret vedtok i forbindelse med HØP 23-26 å bevilge 225 millioner kroner årlig til investeringer i bolig og sykehjem. I arbeidet med HØP 24-27 foreslår kommunedirektøren at denne bevilgningen fordeles på følgende prosjekter i budsjettperioden:

- Krokstad sykehjem – DEKF P06
- Helleristningen omsorgsboliger – DEKF P06
- Gulskogen omsorgsboliger – DEKF P06
- Solberglia sykehjem – DEKF P06
- Konnerud omsorgsboliger – DEKF P06

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P06 Infrastruktur strøm og trådløst nettverk	8 000	0	0	0	8 000
KK P06 Inventar og utstyr Hjemmetjenester og institusjon	12 000	17 000	17 000	17 000	63 000
Sum Drammen kommunekasse	20 000	17 000	17 000	17 000	71 000
Drammen Eiendom					
DEKF P06 Gulskogen omsorgsboliger (HDO)	77 000	5 000	0	0	82 000
DEKF P06 Helleristningen omsorgsboliger (HDO)	10 000	84 000	95 000	16 000	205 000
DEKF P06 Konnerud (HDO)	2 000	3 000	0	0	5 000
DEKF P06 Krokstad sykehjem (HDO)	14 000	26 000	420 000	378 000	838 000
DEKF P06 Oppgradering bygningsmassen	8 000	8 000	8 000	8 000	32 000
DEKF P06 Solberglia sykehjem (HDO)	8 000	26 000	26 000	0	60 000
Sum Drammen Eiendom	119 000	152 000	549 000	402 000	1 222 000
Sum P06 Hjemmetjenester og institusjon	139 000	169 000	566 000	419 000	1 293 000
Sum investeringsprosjekter	139 000	169 000	566 000	419 000	1 293 000

P07 Rus og psykisk helse

Utfordringsbildet for programområdet

Deltakelse i arbeid og aktivitet

De kommunale tjenestene skal bistå innbyggere slik at de i størst mulig grad kan mestre eget liv. En vesentlig utfordring for mennesker med rus- og/eller psykisk helseproblematikk er å ha positive sosiale nettverk, å kunne delta i meningsfull aktivitet og å komme i arbeid eller i et kvalifiseringsløp. Mange vil trenge individuell støtte for å komme i arbeid, og mange vil trenge særskilt tilrettelegging på arbeidsplassen i en periode.

Det er potensial for økt brukerinvolvering i dag- og aktivitetssentrene. Ved å gi brukere mulighet til å ta større ansvar for drift og innhold i sentrene øker sannsynligheten for at aktiviteten oppleves som meningsfull. Ansvarliggjøring kan også bidra til kvalifisering, opplevelse av økt deltagelse og kan motvirke utenforskap.

For liten variasjon i bo- og tjenestetilbudet til mennesker med rus og/eller psykisk helseproblematikk

Personer som har utfordringer i forhold til psykisk helse og/eller rus er i en særlig utsatt posisjon på boligmarkedet. Det er mange kategorier brukere av kommunens tilbud innen rus og psykisk helse. Det er en stor utfordring at det ikke er like stor variasjon i bo- og tjenestetilbudene. Overliggedøgn i sykehus, feilplasseringer i bolig og behov for private kjøp er noen eksempler på konsekvenser dette har.

Mange trenger hjelp til å mestre det å bo. Enkelte tjenestemottakere har et stort behov for, og rett til, tett oppfølging i perioder med høyt symptomtrykk. Blakstad sykehus skriver ut pasienter i dårligere forfatning enn tidligere. Dette kan være innbyggere som har helseproblematikk som blant annet kan medføre samfunnsrisiko, dersom de ikke får den hjelpen de trenger i kommunen. Behovet er ofte bolig med bemanning. Det er behov for å legge til rette for varige og fleksible botilbud i gode miljø og tilpasset den enkeltes behov.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Øke tilgjengeligheten i lavterskel psykisk helsetilbud i kommunen

Helt siden etablering av ny kommune i 2020 har rus- og psykisk helsetjeneste hatt fokus på at det skal være lett å få hjelp for de som trenger det. Det ble etablert et lavterskel mottak hvor innbyggere kan få råd og veiledning, uten å måtte søke tjenester først. Erfaring viser at for mange er det tilstrekkelig med den hjelpen de får i mottaket, og de har ikke behov for tjenester utover dette. Det å komme tidlig inn med hjelp er bra for den enkelte og vil kunne redusere tjenestebehovet. Det er også igangsatt et arbeid for å styrke tilbudet om blant annet digitale selvhjelpsverktøy og annen digital hjelp.

Styrke det tverrfaglige samarbeidet

Det er viktig å styrke det tverrfaglige samarbeidet med psykiatrien, fastlegene og NAV Drammen i forhold til kvalitetsforbedring for tjenestene. Dette vil bidra til bedre koordinering av behandling og tilrettelegging for brukere. I tillegg er det nødvendig å forsterke samarbeidet med brukerorganisasjonene for å inkludere brukernes perspektiv i beslutningsprosesser og tjenesteutvikling.

Virkninger av statsbudsjettet

Regjeringen foreslår å bevilge 250 millioner kroner mer til psykisk helse- og rusfeltet, og til helsestasjoner og skolehelsetjenesten. Av denne bevilgningen er 190 millioner kroner del av veksten i kommunenes rammetilskudd. I tillegg foreslår regjeringen å bruke 110 millioner kroner til å styrke døgntilbudet innen psykisk helsevern, med særlig vekt på barn og unge og de med alvorlige psykiske lidelser.

Regjeringen har i 2023 lagt fram en opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) og vil også legge fram en forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet i 2024.

Andre forhold av økonomisk betydning

Etablere varige og fleksible botilbud for utskrivningsklare pasienter

Drammen kommune er pliktig til å bosette utskrivningsklare pasienter fra Blakstad sykehus med behov for samfunnsvern. Behovet er ofte bolig med høykompetent bemanning og samtidige tjenester med spesialisthelsetjenesten. Det er behov for å legge til rette for varige og fleksible botilbud i gode miljø og tilpasset den enkeltes behov. Det er behov for nytt botiltak som vil koste 3,9 millioner kroner å drifte per år (avregnet statlig refusjon).

Utviklingsbehov knyttet til rehabiliteringstilbud på Nedre Eik gård

Nedre Eik gård er et arbeidsrettet, rus- og medikamentfritt rehabiliteringstilbud med en behandlingsvarighet på inntil 3 år. Tilbudet har kapasitet til 5 personer i rehabilitering. Nedre Eik gård er også et innovasjonsprosjekt innen rus- og psykiske helsetjenester med forankring i Drammen kommunes tidligere innovasjonsstrategi for feltet (2017). Hensikten er å etablere virksomme tjenester og få en større variasjon i tilbudet til rusmisbrukere.

Som rehabiliteringstilbudet er, står Nedre Eik gård overfor ulike driftsutfordringer på grunn av at tilbudet kun har plass til 5 beboere. Muligheten for å kvalifisere seg og dra nytte av fellesskapet i beboergruppen reduseres hvis rammene for drift er for små over lengre tid. Kommunedirektøren vil komme tilbake med en sak om driftsstatus i 2024.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	158 788	158 788	158 788	158 788
Sum Vedtak forrige periode	-5 650	-6 150	-6 900	-6 900
Sum Budsjettendringer inneværende år	2 202	2 202	2 202	2 202
Sum Lønns- og prisvekst	7 850	7 850	7 850	7 850
Konsekvensjusteringer	4 403	3 903	3 153	3 153
Konsekvensjustert ramme	163 191	162 691	161 941	161 941
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-341	-341	-341	-341
Sum Innsparingstiltak	-341	-341	-341	-341
Nye tiltak og realendringer	-341	-341	-341	-341
Ramme 2024-2027	162 850	162 350	161 600	161 600

Investeringsbudsjett

Det er i handlings- og økonomiplanen avsatt midler til løpende fornyelse av inventar og utstyr.

Videre vedtok kommunestyret i forbindelse med HØP 23-26 å bevilge 225 millioner kroner årlig til investeringer i bolig og sykehjem. I arbeidet med HØP 24-27 foreslår kommunedirektøren at deler av denne bevilgningen fordeles på P07 sitt investeringsbudsjett i Drammen Eiendom KF herunder:

- Forsterkede boliger og baser (Bl.a. Strandveien Mjøndalen) – DEKF P07

Prosjektet er nærmere omtalt i Drammen Eiendom KF sin handlings og økonomiplan som er vedlagt.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P07 Inventar og utstyr Rus og psykisk helse	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Sum Drammen kommunekasse	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Drammen Eiendom					
DEKF P07 Forsterkede boliger og baser (HDO) (Bl.a. Strandveien Mjøndalen)	16 000	16 000	0	0	32 000
DEKF P07 Oppgradering bygningsmassen	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
Sum Drammen Eiendom	18 000	18 000	2 000	2 000	40 000
Sum P07 Rus og psykisk helse	19 000	19 000	3 000	3 000	44 000
Sum investeringsprosjekter	19 000	19 000	3 000	3 000	44 000

P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig

Utfordringsbildet for programområdet

Flere i arbeid eller aktivitet

I september 2023 var 2,3 prosent (1 225 personer) av innbyggere i arbeidsfør alder i Drammen kommune helt arbeidsledige. Arbeidsledigheten er noe økende. På samme tid i 2022 var 2 prosent av innbyggere i arbeidsfør alder helt arbeidsledige. Flere av innbyggerne som står utenfor dagens arbeidsmarked, mangler rett kompetanse i forhold til hva arbeidsgivere etterspør. Det er i dag avstand mellom hva arbeidsgivere har behov for, og hvilken kompetanse de som står utenfor innehar. Årsaker til at enkelte innbyggere ikke får arbeid, selv om det er stort behov for arbeidskraft, kan være mange; Helseutfordringer som kan gi behov for særskilt tilrettelegging av arbeidsplassen, manglende kvalifikasjoner, sosiale utfordringer eller annet. Det er i NAV fokus på å sikre arbeidsledige en varig tilknytning til fremtidig arbeidsmarked. Dette gjøres blant annet gjennom kompetansehevende tiltak og utdanning. Det krever god lokal oversikt over etterspørsel etter arbeidskraft.

Antall sosialhjelpsmottakere med utbetaling har økt med 255 personer fra 01. januar 2023 til og med 30. september 2023, sammenliknet med samme periode i 2022. Den gjennomsnittlige utbetalingen har økt med 1500 kroner per måned, per mottaker, sammenliknet med nevnte periode i 2022. Dette er et direkte resultat av den dyrtiden vi lever i nå. Det er flere innbyggere som har sosialhjelp som hovedinntektskilde, sammenliknet med samme periode i 2022.

Alle skal bo trygt og godt

Langvarig vanskeligstilte på boligmarkedet er gjerne personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egen hånd. Ett av innsatsområdene er å hjelpe flere til å kunne eie sin egen bolig. Startlån er det viktigste virkemiddelet for at innbyggere, som på lang sikt er uten mulighet til lån i privatbank og uten mulighet til å spare opp egenkapital, skal kunne kjøpe egen bolig. For vanskeligstilte på boligmarkedet gjør høye rentekostnader at færre innbyggere kan betjene et startlån som gjør dem i stand til å finne egnet bolig.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Innbyggernes levekår påvirkes av blant annet boligsituasjon. Temaplan for boligutvikling har tre satsingsområder; variert boligsammensetning, at flere skal bli boligeiere og at alle skal bo trygt og godt. Programområdet jobber spesielt for at kommunen skal gi målrettet hjelp til innbyggere som er vanskeligstilt på boligmarkedet. Det boligsosiale arbeidet er et viktig område for å bedre levekår for vanskeligstilte innbyggere. I tråd med vedtatte planer og lovkrav foreslår kommunedirektøren å prioritere det boligsosiale arbeidet i planperioden.

Flere av kommunens satsinger og prioriteringer har fokus på at økt sysselsetting er viktig for utjevning av sosiale forskjeller, å motvirke utenforskap og få til god inkludering. Arbeidsgivere i offentlig og privat sektor kan sammen med kommunen finne kreative og nye løsninger som kan føre til at flere kommer i arbeid. Dette krever tett og langsiktig samarbeid.

Foreslåtte prioriteringer i satsingene i temaplanen for helse, sosial- og omsorg vil ha konsekvenser for de sosiale tjenestene. I stor grad handler det om andre måter å arbeide på, og å prioritere noe fremfor noe annet. Det er viktig med samarbeid på tvers av andre programområder om felles satsinger. For å lykkes med arbeidet er det for flere av prioriteringene satt opp varighet i hele planperioden. I punktene under pekes det på det som krever økonomisk prioritering, primært innenfor programområdets rammer.

Levekår

Innbyggere med svak tilknytning til ordinært arbeidsliv, og som av ulike årsaker befinner seg lengst fra jobb, er en prioritert målgruppe.

Ta i bruk handlingsrommet for innovative, offentlige anskaffelser og lyse ut konkurranse om for eksempel; tilrettelagte arbeidsplasser, sommerjobb for unge eller tiltak for økt sysselsetting av innbyggere som står langt fra arbeidslivet.

Inkludere alle i arbeid og aktivitet

Finne nye og videreutvikle eksisterende måter for å hjelpe flere ut i arbeid og en meningsfull aktivitet. Finne tiltak som kan redusere utenforskap og finne tiltak som kan gjøre flere økonomisk selvhjulpne.

Virkninger av statsbudsjettet

Statlig tilbudte varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA plasser)

I Statsbudsjettet for 2024 er det foreslått bevilget tilskuddsmidler til cirka 500 nye VTA-plasser hvert år frem til 2027. Plassene er en del av regjeringen sin fireårige opptrappingsplan på om lag 2000 plasser fram mot 2027. VTA er en ordning rettet mot uføretrygdede med behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging, uavhengig av diagnose.

Videreføring av økte satser i bostøtten og ekstrautbetalinger til høye strømavgifter

Regjeringen foreslår å videreføre de midlertidige økte satsene i bostøtten og ekstrautbetalinger til høye strømavgifter til og med mars.

Tilskudd til utleieboliger

Tilskudd til utleieboliger ble opprinnelig avvirket i 2023, men ble midlertidig gjeninnført i revidert nasjonalbudsjett med en tilsagnsramme på 400 millioner kroner for 2023. Den midlertidige gjeninnføringen av tilskuddet er ikke videreført i regjeringens forslag til budsjett for 2024. Dersom forslaget til statsbudsjett vedtas, blir det ikke lenger mulig for kommunene å søke om tilskudd til utleieboliger. Den foreslåtte bevilgningen i statsbudsjettet for 2024 vil dekke utbetaling av tidligere gitte tilsagn om tilskudd.

Andre forhold av økonomisk betydning

Flyktninger

Krigen i Ukraina har medført en betydelig økning av flyktninger til Norge, og til Drammen. I perioden fra 2022 til 2023 har Drammen kommune, etter anmodning fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), økt bosettingen fra 58 til 400 personer. I inneværende år (2023) er det forventet at det vil komme 38 000 flyktninger til Norge.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange flyktninger Drammen kommune vil bli bedt om å bosette i 2024. Det er behov for vurderingsgrunnlag av fremskaffing av boliger og situasjonen i tjenestene etter økende bosetting av flyktninger. Kommunedirektøren vil fremme politisk sak om bosetting av flyktninger i begynnelsen av 2024 etter at kommunen har mottatt anmodning om bosetting fra IMDI.

Startlån

Kommunen søker Husbanken om startlansramme og videreformidler lånet til vanskeligstilte innbyggere, i henhold til statlig forskrift. Kommunedirektøren anbefaler at det søkes om en startlansramme på 650 millioner kroner i 2024. Det er forventet at det vil gi cirka 217 husstander mulighet til å kjøpe bolig.

Samlokalisering av NAV-kontor

I handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt innsparingsvedtak om samlokalisering av NAV-kontor, fra tre lokasjoner; Drammen, Svelvik og Mjøndalen, til ett kontor med sentral beliggenhet i Drammen sentrum. Besparelse ble satt til 1,5 millioner kroner.

NAV er forkortelse for Arbeids- og velferdsforvaltningen. I NAV samarbeider stat (NAV Vest-Viken) og kommunen om å tilby én dør inn til de offentlige arbeids- og velferdstjenestene. Innhold i lokalkontoret reguleres gjennom partnerskapsavtale. Dette er en avtale der partene er likevektige, og ingen av partene kan gi hverandre pålegg.

Den statlige delen av NAV har sagt opp sin leieavtale ved NAV sine lokaler i Mjøndalen fra 31. oktober 2023, og NAV sine lokaler i Svelvik med virkning fra 1. januar 2024. Den statlige delen av NAV fortsetter å leie lokaler sammen med den kommunale delen av NAV i Drammen sentrum. Etter nye beregninger vil det for den kommunale delen av NAV gi en merkostnad på 1,9 millioner kroner per år å opprettholde tre lokasjoner.

NAV er i utvikling og dette gjelder også i måten innbyggere er i kontakt med tjenesten. Erfaringer fra brukerundersøkelse fra 2022 viser at 48 prosent av brukerne har planlagte fysiske møter med sin NAV veileder, 15 prosent av brukerne har planlagte videomøter og 37 prosent av brukerne har samtaler på telefon. NAV er i stor grad ute i brukermøter og med øvrige samarbeidspartnere. Innbyggere møter NAV gjennom digitale tjenester og det er opprettet en nødtelefon som gir innbyggerne mulighet til å komme i direkte kontakt med NAV ved prekære behov. Brukerundersøkelsen fra 2022 viser at 46 prosent ønsker fysisk oppmøte i planlagte samtaler, 60 prosent ønsker oppfølging via telefon og 49 prosent ønsker å chatte digitalt med NAV veileder. 44 prosent av de spurte var fornøyd med å bruke nettsidene til NAV og NAV sine kanaler. Digital tilgjengelighet når de fleste brukerne. For brukere som ikke er digitale er veilederne i NAV Drammen fleksible både i forhold til telefonkontakt og oppmøtested.

Kommunen skal til enhver tid sikre finansiering av statlig tilbudte varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA plasser)

I handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt at; *Kommunen skal til enhver tid sikre finansiering av statlig tilbudte varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA-plasser) og tilstrebe å opprette ekstra plasser på kommunalt initiativ ved behov og mulighet.*

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er et statlig arbeidsrettet tiltak som gir et arbeidstilbud i en skjermet virksomhet til personer som har problemer med å få arbeid innenfor det ordinære arbeidslivet. VTA plasser er et viktig tilbud opp mot satsingen for at flere skal komme i arbeid og aktivitet. I Drammen kommune er det fem VTA bedrifter, med til sammen 173 arbeidsplasser. 5 av VTA-plassene er fullfinansiert av kommunen, mens 168 er finansiert med 75% statstilskudd og 25% finansiering fra kommunen.

I statsbudsjettet 2024 er det varslet statstilskudd til etablering av 500 nye VTA-plasser hvert år de neste fire årene. Dette betyr at Drammen kan få statstilskudd til 20 - 25 nye plasser hvert år fram til og med 2027. Dersom Drammen kommune takker ja til statstilskudd, vil den kommunale finansieringsandelen for 20 - 25 VTA-plasser øke med ca. 1,5 millioner kroner hvert år i perioden 2024-2027.

Differensiert husleie

Ved politisk behandling av rammesaken i 2020, ble det besluttet at husleien i kommunale utleieboliger skal differensieres. Kommunedirektøren vil følge opp dette i egen sak.

Samlokalisering av krisesenteret

Ved politisk behandling av sak i 2023, ble det besluttet innleie av egnet bygg til samlokalisert krisesenter. Prosessen er påbegynt, men ikke kommet så langt at kommunedirektøren er klar for å legge inn økonomiske rammer i handlings- og økonomiplanen 2024-2027. Kommunedirektøren vil følge opp prosessen i egen sak.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	407 519	407 519	407 519	407 519
Sum Vedtak forrige periode	-2 774	-356	1 244	1 244
Sum Budsjettendringer inneværende år	15 210	15 210	15 210	15 210
Sum Lønns- og prisvekst	19 903	19 903	19 903	19 903
Konsekvensjusteringer	32 340	34 758	36 358	36 358
Konsekvensjustert ramme	439 859	442 277	443 877	443 877
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 384	-1 384	-1 384	-1 384
Sum Innsparingstiltak	-1 384	-1 384	-1 384	-1 384
Nye tiltak og realendringer	-1 384	-1 384	-1 384	-1 384
Ramme 2024-2027	438 475	440 893	442 493	442 493

Investeringsbudsjett

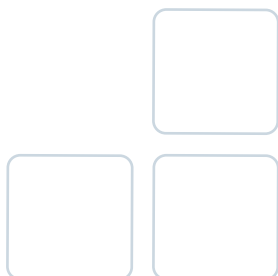
Det er i handlings- og økonomiplanen avsatt midler til løpende fornyelse av inventar og utstyr.

Videre har programområdet budsjettmidler i Drammen Eiendom KF som er nærmere omtalt i Drammen Eiendom KF sin handlings og økonomiplan som er vedlagt.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	1	Økonomiplan				Sum
Investeringsprosjekter	2024	2025	2026	2027	2024-27	
Drammen kommunekasse						
KK P08 Inventar og utstyr Sosialtj, etabl. og bolig	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	
Sum Drammen kommunekasse	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	
Drammen Eiendom						
DEKF P08 Kommunale boliger	12 650	12 650	12 650	12 650	50 600	
DEKF P08 Oppgradering bygningsmassen	13 200	13 200	13 200	13 200	52 800	
Sum Drammen Eiendom	25 850	25 850	25 850	25 850	103 400	
Sum P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	26 850	26 850	26 850	26 850	107 400	
Sum investeringsprosjekter	26 850	26 850	26 850	26 850	107 400	

Hovedutvalg for kultur, idrett og frivillighet

Kort omtale av programområdene

P09 Kultur, idrett og frivillighet

Programområdet har ansvar for kulturskole, Attic dansstudio, åpne tilbud for barn og unge, Knutepunkt Strømsø, bibliotek og innbyggertorg, frivilligsentraler, idrett og friluftsliv samt kunst, kulturarv og kulturminnevern. Programområdet er tilrettelegger og bidragsyter for Drammen Scener, Drammensbadet, museer, kirke, lokal kunst, kulturaktiviteter og arrangementer. Det ytes tilskudd til idrettsanlegg, kulturhus, scener, museum, teater og fritidstilbud til barn og unge. Området omfatter også skogsdrift i kommunal skog og tilrettelegging for allmennhetens friluftsliv.

P10 Medvirkning og lokaldemokrati

Drammen satser på et aktivt lokaldemokrati. Det skal være enkelt å medvirke og interessant å delta. Programområdet er en del av Drammen kommunes satsing på å bygge sterkere lokaldemokrati, å yte og utvikle nære tjenester og skape aktive lokalsamfunn sammen med innbyggere. Programområdet omfatter etablering og videreutvikling av nærutvalg og lokaldemokratisk verktøykasse, samt opplæringsaktiviteter knyttet til innbyggerinvolvering og medvirkning.

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sum Driftsutgifter	351 482	341 882	341 882	341 882
Sum Driftsinntekter	-38 537	-38 537	-38 537	-38 537
Sum	312 946	303 346	303 346	303 346

Fordeling på enhet (tabell)

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P09 Kultur, idrett og frivillighet	309 009	299 409	299 409	299 409
P10 Medvirkning og lokaldemokrati	3 936	3 936	3 936	3 936
Sum	312 946	303 346	303 346	303 346

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	299 578	299 578	299 578	299 578
Sum Vedtak forrige periode	-3 000	-12 600	-12 600	-12 600
Sum Budsjettendringer inneværende år	3 925	3 925	3 925	3 925
Sum Lønns- og prisvekst	13 039	13 039	13 039	13 039
Konsekvensjusteringer	13 964	4 364	4 364	4 364
Konsekvensjustert ramme	313 543	303 943	303 943	303 943
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 675	-1 675	-1 675	-1 675
Sum Innsparingstiltak	-1 675	-1 675	-1 675	-1 675
Nye tiltak				
Driftstilskudd Drammensbadet KF	1 078	1 078	1 078	1 078
Sum Nye tiltak	1 078	1 078	1 078	1 078
Nye tiltak og realendringer	-597	-597	-597	-597
Ramme 2024-2027	312 946	303 346	303 346	303 346

P09 Kultur, idrett og frivillighet

Utfordringsbildet for programområdet

Det er generelt et behov for økt tilgang til flere og bedre egnede lokaler for produksjon, øving, visning, aktivitet og møter innen kultur- og frivillighetslivet i Drammen kommune. Det er avsatt midler og det jobbes nå med å imøtegå dette behovet. Det er samtidig nødvendig å videreutvikle og styrke kontakten mellom innbyggerne, det frivillige og det offentlige i kommunedelene. I denne forbindelse vil det være viktig å legge til rette for tilbud om aktivitet og møteplasser i nærmiljøene, som utvikles sammen med innbyggerne, med utgangspunkt i deres behov og ressurser. Når det gjelder behovet for egnede lokaler, kan det blant annet være en løsning at frivillige, kulturaktører og andre kan gjennomføre sine aktiviteter i kommunale bygg, etter ordinær åpningstid. Det utføres en kvalitets- og behovskartlegging i hele kommunen for å få en oversikt over behovet for nødvendige utbedringer og tilrettelegging i kommunale bygg.

Programområdet har utfordringer knyttet til investeringer med et stort vedlikeholdsetterlep på anlegg som brukes av idrett og frivillighet. Det samme gjelder anlegg som brukes til oppbevaring av maskiner og utstyr til friluft/skiløyper. Det er også nye behov knyttet til pålegg om vedlikehold av friluftsdammer for å sikre disse på forsvarlig vis.

Det ble i handlings- og økonomiplan 2023-2026 bevilget 13 millioner kroner i investeringsmidler til nytt kjøleanlegg på Vassenga. Ved gjennomgang av anlegget er det behov for også å skifte dekke og rør. Dette gir en ytterligere kostnad på 12 millioner kroner for kommunen, øvrige kostnader dekkes av tippemidler. Total kostnad er estimert til 33 millioner kroner. Kommunedirektøren innstiller på å bevilge 12 millioner kroner utover det som tidligere er bevilget for å ferdigstille anlegget.

Bragernes menighet ønsker å realisere et bygg som kan dekke kommunens behov for en sal for akustisk musikk. Menigheten ønsker å gå inn med egenkapital og engasjere næringsliv, kommunen og private aktører. Lokalet er kostnadsberegnet til 31 millioner kroner. Det er bedt om bidrag fra kommunen på til sammen 10 millioner over en periode på to år.

Økte energiutgifter vil påvirke programområdet i stor grad da mange anlegg for aktivitet er avhengig av energi.

Programområdet har ansvar for å gi tilrettelagte fritidstilbud med assistanse til innbyggere med spesielle behov, etter vedtak ved tjenestetildeling og koordinerende enhet. Det er fattet vedtak for vesentlig flere timer enn programområdet har midler til å levere.

Det er behov for nye, utvidete arealer avsatt til retningsbestemte gravplasser i Skoger. Det er krav om ulike retninger på gravene ut fra hvilke tros- og livssynssamfunn man tilhører. Det må etableres vaktordning for å etterkomme ønske om gravlegging innen 24 timer for enkelte befolkningsgrupper. Dette vil medføre økte kostnader både til drift og investering, alternativt opprettes et nytt gebyr i gebyrregulativet for å dekke driftskostnaden.

Det er et stort behov for nye gravplasser i Mjøndalen for kistegraver. Det er igangsatt arbeid med erverv av eiendom til formålet. For ytterligere beskrivelse vises det til kirkens budsjettinnspill (Vedlegg XX).

Programområdet skal utrede ordninger for OFS (offentlig frivillig samarbeid) eller OFPS (offentlig frivillig privat samarbeid), der det er idrettslag med kapasitet til å gjennomføre prosjekter og drifte disse på lang sikt. Målet er at utvikling og drift av eksisterende anlegg skjer etter to modeller:

- Kommunen sørger for langsiktig vedlikehold og oppgradering av kommunale anlegg, mens daglig drift og vedlikehold gjøres av frivilligheten gjennom samarbeidsavtaler. Leieavtaler må sikre at det avsettes tilstrekkelige midler til framtidig behov for oppgradering og vedlikehold.
- Utvikling og oppgradering av lagseide anlegg gjennomføres som offentlig-frivillig samarbeid (OFS) eller offentlig frivillig privat samarbeid (OFPS). Det innebærer at kommunen tar et større økonomisk ansvar enn til nå. Prioriteringene må tilpasses det økonomiske handlingsrommet.

Tiltak hos Drammen Eiendom som berører P09:

Programområdet har store og dyre maskiner. Det er viktig å sørge for å ha lengst mulig levetid på disse da tilgangen til midler for utskifting er begrenset. Nytt anlegg på Sparavollen vil sikre innendørs lagring med mindre slitasje og mulighet for vedlikehold hele året. Dagens anlegg tilfredsstiller ikke HMS krav knyttet til arbeidsforhold for de ansatte, og har heller ikke garderobes, kontorarealer eller møterom. Sparavollen vil medføre økte kostnader til husleie ved ferdigstillelse.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Programområdet arbeider for å nå målene i kommuneplanens samfunnsdel gjennom tiltakene i temaplanen. I handlings- og økonomiplanperioden prioriteres:

Å stimulere til økt deltakelse blant innbyggere gjennom blant annet styrking av lokale tilbud og tilrettelegging for et mangfoldig kunst- og kulturtilbud som når flere

Drammen kommune vil legge til rette for et variert kunst- og kulturtilbud i lokalmiljøene. Tilbudet må være tilpasset ulike aldersgrupper og vil bli en naturlig del av arbeidet med videreutvikling av knutepunktene.

Å styrke kommunens posisjon i regionen

Drammen kommune prioriterer å arbeide med å styrke sin rolle som regional kulturaktør, blant annet med å være vertskap for Kulturytring Drammen. Kulturytring er en viktig nasjonal møteplass for kunst- og kulturlivet.

Å gjøre kommunale lokaler tilgjengelige og tilrettelagte for bruk for kulturliv og øvrig frivillighet

Drammen kommune har etter dialog med innbyggere og kulturaktører prioritert å arbeide med å klargjøre kommunale lokaler for bruk etter ordinær åpningstid. Tiltaket svarer opp behovene som er innmeldt fra frivillig sektor og kulturaktører. Kommunestyret vedtok i handlings- og økonomiplan 2023-2026 å avsette investeringsmidler til dette formålet i planperioden. (Se omtalen under investeringsbudsjettet for ytterligere detaljer).

Tiltakene er viktige for innbyggere, og for utvikling av nærmiljøene i kommunen. De gir gode opplevelser, livsglede, trivsel, og bidrar til et rikt liv, slik at innbyggerne ikke bare har noe å leve av, men også noe å leve for. Videre bidrar tiltakene til å gjøre kommunen til et attraktivt kultursenter i regionen.

Tiltakene ses i sammenheng med prioriteringene i fellessatsingene fra temaplanene. Særlig viktig er det å arbeide med å tilpasse de eksisterende kulturrettede tjenestene til behovene i alle deler av kommunen.

Fellessatsingene viser kommunens kollektive ansvar for å løse større samfunnsutfordringer på tvers av tjenester. P09 har delansvar for at de prioriterte tiltakene gjennomføres i planperioden.

Gebyrer og betalingssetser

Gebyrer som er regulert innenfor programområdet er i hovedsak økt med kommunal deflator, rundet opp til nærmeste 5 krone. Det er gjort justeringer på riggtid for Drammenshallen, som tilsvarer tapt inntekt fra de idrettslag som mister treningstid. Ved gjennomgang av 2023 er det 2000 treningstimer som idretten mister til arrangement.

Andre forhold av økonomisk betydning

Kommunens anlegg til kultur, idrett og frivillighet har etterslep på vedlikehold og det jobbes med å få oversikt over behov og tidsperspektiv. Programområdet har ansvar for en omfattende maskinpark for idrett og natur som har løpende behov for utskifting. Det er laget en 12 års rulleringsplan for hovedtrekk på de dyreste maskinene.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	295 681	295 681	295 681	295 681
Sum Vedtak forrige periode	-3 000	-12 600	-12 600	-12 600
Sum Budsjettendringer inneværende år	3 918	3 918	3 918	3 918
Sum Lønns- og prisvekst	12 998	12 998	12 998	12 998
Konsekvensjusteringer	13 916	4 316	4 316	4 316
Konsekvensjustert ramme	309 596	299 996	299 996	299 996
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 665	-1 665	-1 665	-1 665
Sum Innsparingstiltak	-1 665	-1 665	-1 665	-1 665

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Nye tiltak				
Driftstilskudd Drammensbadet KF	1 078	1 078	1 078	1 078
Sum Nye tiltak	1 078	1 078	1 078	1 078
Nye tiltak og realendringer	-587	-587	-587	-587
Ramme 2024-2027	309 009	299 409	299 409	299 409

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt for handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år, utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Maskiner, inventar og utstyr

I økonomiplanen videreføres rammen for anskaffelse av maskiner, utstyr og inventar på 8,8 millioner kroner per år. Det er behov for løpende fornyelse av dette.

Arena, idrett og friluftsliv leverer tjenester på anlegg som krever utstyr i form av store maskiner for å gi den ønskede kvaliteten på anleggene kommunen forvalter. Virksomhetens maskinpark består av blant annet løypemaskiner, snøscootere, ismaskiner, traktorer, redskapsbærere (små traktorer) og skogsmaskiner, samt andre håndholdte maskiner. For å sikre en periodisk utskifting av maskinparken er det utarbeidet en 12-årsplan for dette. Midler brukes også til større kjøp av inventar og utstyr til scener, åpne tilbud til barn og unge, bibliotek og kulturskole.

Oppgradering av arena, anlegg og natur

I økonomiplanen reduseres rammen til oppgradering av arena, anlegg og natur med 3,2 millioner kroner til 5,0 millioner kroner per år. Kommunen eier flere bygg og anlegg som benyttes til kultur og idrett og frivillighet. Kommunen eier og utvikler og oppgraderer løypenettet i marka, og etablerer sammenhengende løypenett.

Kunstgress

Drammen kommune har ti kunstgressbaner i full størrelse som i snitt bør oppgraderes hvert 10. år (én bane hvert år). Unntaket er Marienlyst stadion, som oppgraderes hvert 5-6 år, avhengig av slitasje på kunstgresset. Det har vært en vesentlig prisøkning de siste årene, og for å sikre utskifting av kunstgress blir midlene øremerket. 3,2 millioner kroner overføres fra oppgradering av arena, anlegg og natur. Ny ramme blir 10 millioner kroner i 2024 og 8 millioner kroner de øvrige år. For å kunne søke om tippemidler, må kunstgress ha en levetid på 10 år. Marienlyst stadion byttes offerere enn 10 år, og er ved utskifting i 2024 ikke berettiget tippemidler.

Kunstis Vassenga

Det ble i siste handlings- og økonomiplan vedtatt nytt kjøleanlegg med et investeringsbehov på 13 millioner kroner ut over tippemidler på 8 millioner kroner. Etter arbeid med prosjektet vil enkelte komponenter kunne gjenbrukes, men det er også behov for å endre rør og kjølemasse ved oppgradering til nytt anlegg, for å oppnå god effektivitet. Kostnaden er så langt beregnet til 33 millioner kroner, og det vil si at det er behov for ytterligere 12 millioner kroner fra kommunekassen.

Kommunedirektøren vil komme tilbake i 1. tertial med vurderinger angående gjennomføring, pris og løsning, og vil i dette arbeidet sørge for medvirkning fra idretten og nærmiljøet.

Friluftsdammer

Drammen kommune har 13 dammer definert som friluftsdammer, der ansvaret ligger under P09 Kultur, idrett og frivillighet. Rammen for vedlikehold videreføres med 1 million kroner per år. For kommende handlings- og økonomiplanperiode skal det gjøres tre tiltak i vassdraget fra Åsendammen til Mjøndalen, etter krav fra NVE etter damforskriften. Det er tidligere bevilget 16 millioner kroner til dette.

Lokaler og arenaer til kultur og frivillighet

I økonomiplanperioden videreføres resterende 22 millioner kroner av total bevilgning på 25 millioner kroner for årene 2023 til 2026.

I tråd med satsinger i temaplanen og kulturaktørers og frivilliges behov i kommunedelene, er det behov for å sette kommunale bygg i stand til å kunne brukes på kveldstid og i helger. Bygningsmassen er ikke begrenset til kultur og idrettsbygg, men omfatter alle kommunale bygg - spesielt skolene, men også bo- og servicesentre. Midlene brukes i samarbeid med Drammen Eiendom KF som eier av bygningene.

Kirken

Det foreslås å videreføre planlagte investeringer med 10 millioner kroner for 2024, 7,5 millioner kroner til oppgradering av kirkelige bygninger og 2,5 millioner kroner til oppgradering av kirkegårder, gravlunder og krematorier.

Kirken har i flere år varslet at de i 2026 vil kunne gå tomme for kistegraver i Mjøndalen. Det er også behov for nye, utvidete arealer avsatt til retningsbestemte gravplasser i Skoger. Det er foreløpig uavklart hva kostnaden vil bli og kommunedirektøren kommer tilbake med et estimat i 1. tertial.

Bragernes menighet har bedt om bidrag fra kommunen på til sammen 10 millioner over en periode på to år, for bygging av en akustisk sal. Lokalet er kostnadsberegnet til 31 millioner kroner og er planlagt finansiert gjennom menighetens egenkapital, næringsliv, kommunen og private aktører.

Det må etableres vaktordning for å etterkomme ønske om gravlegging innen 24 timer for enkelte befolkningsgrupper. Dette vil medføre økte kostnader både til drift og investering, alternativt opprettes et nytt gebyr i gebyrregulativet for å dekke driftskostnaden.

Oppgradering av bygningsmassen

Rammen på 8 millioner kroner til oppgradering av bygningsmassen i programområdet foreslås videreført årlig i økonomiplanperioden. Beløpet bevilges til Drammen eiendom som eier av bygningsmassen.

Oppkjøp av friluft-/naturområder

Det er behov for midler til å kunne kjøpe opp tomter eller områder i friluft-/naturområder som kommer til salg. Beløpet bevilges til Drammen Eiendom KF, som forestår oppkjøp i samarbeid med virksomheten i programområdet. Det foreslås å videreføre årlig ramme på 3 millioner kroner.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P09 Gravplasser	2 500	2 500	2 500	1 000	8 500
KK P09 Kirken	7 500	6 500	7 000	6 500	27 500
KK P09 Kjøleannlegg Vassenga	12 000	0	0	0	12 000
KK P09 Kunstgress	10 000	8 000	8 000	8 000	34 000
KK P09 Lokaler og arenaer til kultur og frivillighet	7 000	10 000	5 000	0	22 000
KK P09 Maskiner, inventar og utstyr	8 800	8 800	8 800	8 800	35 200
KK P09 Oppgradering arena, anlegg og natur	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
KK P09 Sikring friluftsdammer	15 000	2 000	2 000	2 000	21 000
Sum Drammen kommunekasse	67 800	42 800	38 300	31 300	180 200

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen Eiendom					
DEKF P09 Oppgradering bygningsmassen	8 000	8 000	8 000	8 000	32 000
DEKF P09 Oppkjøp av friluft / naturområder	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
Sum Drammen Eiendom	11 000	11 000	11 000	11 000	44 000
Sum P09 Kultur, idrett og frivillighet	78 800	53 800	49 300	42 300	224 200
Sum investeringsprosjekter	78 800	53 800	49 300	42 300	224 200

P10 Medvirkning og lokaldemokrati

Utfordringsbildet for programområdet

Nærutvalgsordningen ble etablert i 2021, og har vært i drift i snart i tre år. Nærutvalgsordningen i Drammen skiller seg fra andre nærdemokratiordninger ved at innbyggere og politikere sitter sammen i nærutvalg og kommuniserer direkte med hverandre. Det er ingen andre kommuner i Norge som har en tilsvarende ordning.

Nærutvalgsordningen evalueres årlig og utvikles i henhold til kommunestyrets vedtatte grep for videre utvikling. Selv om nærutvalgene har felles vedtatt reglement og årshjul er erfaringen at nærutvalgene utvikler seg ulikt, basert på lokale forutsetninger og behov. Flere nærutvalg opplever at de får satt lokale saker på dagsorden, mens andre fortsatt opplever dette utfordrende. Det vil i løpet av våren 2024 legges opp til en større samling der nærutvalgene kan lære, dele og reflektere rundt felles erfaringer.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Videreutvikling av nærutvalgene

Drammen kommune har ti nærutvalg, en i hver kommunedel. I nærutvalgene møtes åtte innbyggere og tre politikere, fire ganger i året. Nærutvalgene er en gjensidig informasjons- og kontaktarena mellom lokalmiljøet og de folkevalgte.

Nærutvalgsordningen ble sist evaluert i juni 2023. Kommunestyret besluttet å ikke gjøre større endringer av ordningen, men la de tiltakene som til nå er igangsatt få virke over litt tid.

Styrke den lokaldemokratiske kompetansen hos ansatte

Drammen kommune har etablert et fagnettverk og mentorordning med fokus på innbyggermedvirkning. Nettverket består av ansatte fra ulike tjenester/stabsmiljøer og møtes en gang i måneden. Gjennom nettverket legges det til rette for læring, refleksjon og deling av praksis rundt innbyggermedvirkning. I 2024 vil mentorordningen, og hvordan vi sammen kan styrke kompetansen ute i tjenestene/stabsmiljøene, ha særlig fokus.

Digitalisering

Digital kommunikasjon og samhandling gir nye muligheter, både i planlegging, gjennomføring og oppfølging av medvirkningsaktiviteter. I perioden videreføres utvikling av følgende systemer:

- Digitalt planleggingsverktøy som ansatte kan bruke i planlegging av medvirkning. Verktøyet består både av et prosessverktøy og en metodebank.
- Digital medvirkningsløsning der innbyggere på en enkel måte kan orientere seg om pågående prosesser, engasjere seg/gi innspill, og følge prosesser frem til endelig beslutning.
- Digital innsiktsbank for å samle, oppsummere og dele innsikt fra ulike medvirkningsaktiviteter med andre i organisasjonen. Dette skal bidra til å unngå at innbyggere spørres om det samme flere ganger, og dermed unngå medvirkningstrøtthet.

Gebyrer og betalingssatser

Programområdet har ingen gebyrer

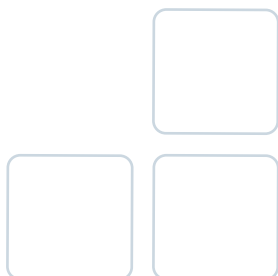
Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	3 898	3 898	3 898	3 898
Sum Budsjettendringer inneværende år	7	7	7	7
Sum Lønns- og prisvekst	42	42	42	42
Konsekvensjusteringer	49	49	49	49
Konsekvensjustert ramme	3 946	3 946	3 946	3 946
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-10	-10	-10	-10
Sum Innsparingstiltak	-10	-10	-10	-10
Nye tiltak og realendringer	-10	-10	-10	-10
Ramme 2024-2027	3 936	3 936	3 936	3 936

Budsjettvurdering

Ingen kjente tiltak.

Hovedutvalg for tekniske tjenester

Kort omtale av programområdene

P11 Utbygging og samferdsel

Utbygging og samferdsel omfatter utbygging, forvaltning og drift av veier, gater, parker og plasser i Drammen kommune, samt myndighetsutøvelse innen disse fagområdene. Dette inkluderer byggherreansvaret for utbygging av kommunal infrastruktur, i tillegg til prosjektutvikling, forhandling og oppfølging av utbyggingsavtaler med eksterne utbyggere, i tilknytning til kommunal infrastruktur. Kommunal forvaltning, myndighetsutøvelse og håndheving av parkering ligger også til programområdet.

P12 Vann, avløp og renovasjon

Vann, avløp og renovasjon omfatter utbygging, vedlikehold og drift av kommunens vann- og avløpstjenester. Kommunal renovasjon omfattes også av programområdet, men ivaretas av Renovasjonselskapet for Drammensregionen IKS (RfD). Drammen kommune eier det interkommunale selskapet sammen med kommunene Lier, Øvre Eiker, Modum og Sigdal.

P13 Arealplan, klima og miljø

Arealplan, klima og miljø omfatter arealplanlegging, byggesaksbehandling, geodata/karttjenester, landbruks- og miljøforvaltning, bevilningssaker, klagesaksbehandling, samt koordinering av kommunens klimaarbeid.

Hovedtrekk i budsjettet

Arbeidet med å forlenge levetiden på eksisterende infrastruktur, klimatilpasning, og tiltak for å redusere klimagassutslipp utgjør hoveddelen av kostnadene for tjenestene. Kraftig prisvekst og økende rente begrenser mulighetene for å ta vare på kommunens egen infrastruktur i perioden innenfor budsjetttrammene.

Større svingninger i klimaet, og spesielt hyppigere episoder med styrtregn, stiller nye krav til infrastrukturen. Styrtregn gir skader og økt slitasje på veinettet, utfordrer kapasiteten i avløpsnett, og kan føre til flom og skade på øvrig infrastruktur. Endringene medfører blant annet et økt behov for nye og til dels lokale løsninger for håndtering av overvann.

For 2023 vil vann- og avløpstjenesten ha levert mindre vann enn budsjettet. Dette gir tjenesteområdet en inntektssvikt, som i tillegg til prisvekst og renteøkning må kompenseres ved hjelp av økte vann- og avløpsgebyrer som er høyere enn deflator kommende år. Dette forsterkes også av at gebyrøkningen, som ble vedtatt i kommunestyret for 2023, ikke fulgte opp manglende inndekning av tidligere års utgifter.

En servicevennlig kommune skal sikre effektiv saksbehandling for innbyggere og næringsliv. Ved lavkonjunktur, som nå, bygges det færre boliger. Dette kan merkes på redusert saksinnangang og potensielt

lavere gebyrinntekter. Samtidig forventes det at tiltakene for mer effektiv saksbehandling vil bidra til å holde inntektsnivået oppe, blant annet som følge av at færre tidsfrister oversittes, og at en større andel av sakene kan faktureres tiltakshaver.

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sum Driftsutgifter	579 801	579 801	591 201	591 201
Sum Driftsinntekter	-621 755	-678 419	-756 010	-825 219
Sum	-41 954	-98 618	-164 809	-234 018

Fordeling på enhet (tabell)

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P11 Utbygging og samferdsel	119 527	119 527	119 527	119 527
P12 Vann, avløp og renovasjon	-210 104	-266 769	-332 960	-402 169
P13 Arealplan, klima og miljø	48 623	48 623	48 623	48 623
Sum	-41 954	-98 618	-164 809	-234 018

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	-47 817	-47 817	-47 817	-47 817
Sum Vedtak forrige periode	-25 693	-53 192	-69 763	-69 763
Sum Budsjettendringer inneværende år	4 466	4 466	4 466	4 466
Sum Lønns- og prisvekst	12 207	12 207	12 207	12 207

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Konsekvensjusteringer	-9 020	-36 519	-53 090	-53 090
Konsekvensjustert ramme	-56 837	-84 336	-100 907	-100 907
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-3 921	-3 921	-3 921	-3 921
Sum Innsparingstiltak	-3 921	-3 921	-3 921	-3 921
Nye tiltak				
Deflator - prisstigning avløp	11 002	11 002	11 002	11 002
Deflator - prisstigning vann	3 118	3 118	3 118	3 118
Gebyrøkning avløp	-5 712	-34 608	-20 811	-40 902
Gebyrøkning vann	10 096	9 827	-53 590	-102 708
Parkering 1,5 nye betjentstillinger	1 500	1 500	1 500	1 500
Parkering inntektsøkning 1,5 betjentstillinger	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Sykkelfelt - rød asfalt	300	300	300	300
Sum Nye tiltak	18 804	-10 361	-59 981	-129 190
Nye tiltak og realendringer	14 883	-14 282	-63 902	-133 111
Ramme 2024-2027	-41 954	-98 618	-164 809	-234 018

P11 Utbygging og samferdsel

Utfordringsbildet for programområdet

Det er stor usikkerhet rundt kostnadsutviklingen i bygg- og anleggsbransjen. De siste årene har det vært en ekstraordinær prisvekst i bransjen. Dette gjør det utfordrende å planlegge og gjennomføre investeringsprosjekter. Prisveksten gjør også at etterslep på vedlikehold av eksisterende infrastruktur, inkludert vei og parkanlegg, øker stadig raskere.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Et effektivt og miljøvennlig transportsystem

Driftsmessig er det nødvendig å prioritere framkommelighet og sikkerhet innenfor budsjettrammen. Mindre prekære oppgaver vil måtte utsettes. Kostnader til vinterdrift påvirkes av snømengder og vekslende værforhold, og har stor betydning for hva som kan løses innenfor budsjettammen.

Transportsektoren er den største kilden til klimagassutslipp i Drammen. Prioriteringene i denne planperioden skal bidra til økt attraktivitet, trafiksikkerhet og bedre framkommelighet for gange, sykling, kollektiv, og andre grønne mobilitetsløsninger. Vedlikehold av eksisterende infrastruktur skal også prioriteres for å unngå større kostnader på lengre sikt. Flere investeringsposter bidrar til satsingene. Det største prosjektet innen området er ny bybru som er planlagt ferdigstilt i 2025.

Rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler

Rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler er viktige virkemidler som sikrer realisering av tiltak for økt trafiksikkerhet, bedre kollektivtilbud m.m. Tiltakene skal blant annet bidra til at flere kan ferdes trygt i trafikken i tillegg til at det etableres gode møteplasser og friområder. Kostnader dekkes av de eksterne utbyggingsprosjektene og i noen grad sammen med bidrag fra budsjettposten «samarbeid med andre».

Ren natur og godt vannmiljø

I planperioden er det prioritert å opprette snødeponier flere steder i kommunen. Snødeponi i Svelvik ferdigstilles i 2023 og i Mjøndalen i 2024, samtidig arbeides det videre med å finne aktuelle lokasjoner for permanent snødeponi i nærheten av Drammen sentrum. Dette vil bidra til å redusere forurensning fra snøsmelting. Tiltaket er finansiert gjennom investeringspost vei.

Forebygging av flom, ras og skred

Programområdet har en viktig rolle i drift og vedlikehold av områder som kan være utsatt for flom, ras og skred. I planperioden skal det jobbes med berg- og fjellsikring og økt bruk av lokale overvannsløsninger. I tillegg skal sluktømming prioriteres. Tiltakene løses innenfor rammen.

Gebyrer og betalingssetter

Utleie av kommunal gategrunn og park/friområder foreslås økt med kommunal deflator på 4,3 prosent. Gebyrsatser etter graveinnstruks foreslås økt med 4 prosent. Gebyrsatser etter graveinnstruks kan ikke overstige kommunens kostnader for å levere tjenesten.

Parkeringsavgiftene foreslås økt med tilnærmet kommunal deflator. Foreslått avgiftsøkning på henholdsvis 2 kroner i indre avgiftssone og 1 krone i ytre avgiftssone gir en estimert avgiftsøkning på cirka 4,3 prosent.

Det vurderes ikke som regningsvarende å innføre avgiftsparkering i Mjøndalen eller Svelvik i kommende år. Det er per i dag ikke de store kapasitetsutfordringene på parkering i disse områdene. Oppsett og drift av automater er kostbart, og en slik regulering vil trolig også flytte bilister til områder i sentrums ytterkant hvor det i deler av kommunen ikke er gyldige reguleringer.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	114 209	114 209	114 209	114 209
Sum Budsjettendringer inneværende år	1 823	1 823	1 823	1 823
Sum Lønns- og prisvekst	4 941	4 941	4 941	4 941
Konsekvensjusteringer	6 765	6 765	6 765	6 765
Konsekvensjustert ramme	120 973	120 973	120 973	120 973
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 746	-1 746	-1 746	-1 746
Sum Innsparingstiltak	-1 746	-1 746	-1 746	-1 746
Nye tiltak				
Parkering 1,5 nye betjentstillinger	1 500	1 500	1 500	1 500
Parkering inntektsøkning 1,5 betjentstillinger	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Sykkelfelt - rød asfalt	300	300	300	300
Sum Nye tiltak	300	300	300	300
Nye tiltak og realendringer	-1 446	-1 446	-1 446	-1 446
Ramme 2024-2027	119 527	119 527	119 527	119 527

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programrådets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programrådets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Programområdet har et investeringsbudsjett på omtrent en halv milliard kroner i 2024, hvorav bybruprojektet står for 337 millioner kroner. Øvrige midler er fordelt på 13 prosjekter som spesifisert under.

Gitt den økonomiske situasjonen kommunen er i er det nødvendig å gjøre nedtrekk i enkelte investeringsposter. Dette inkluderer endringer på Vei samt Samarbeid med andre utbyggere.

Bybrua

Bybrua i Drammen sentrum ble stengt for godt 18. mai 2022 og rivearbeidene ble umiddelbart igangsatt. Riving av eksisterende bru, med unntak av tre fundamenter, er utført. De gjenstående fundamentene skal benyttes til midlertidig understøttelse for ny bru, før de fjernes for godt når prosjektet er ferdigstilt.

Fundamentering for ny bru startet høsten 2022 og vil pågå til våren 2024. Vår/sommer 2024 vil overbygningen i stål monteres før brudekke i betong støpes. Ny bru er planlagt ferdigstilt høsten 2025. Alle anleggsarbeidene på Bragernes, riving av midlertidig gang-/sykkelbru og tilbakeføring av Holmenokken som rekreasjonsområde, skal være avsluttet innen sommeren 2026.

Oppjustering av kostnadsestimatet for bybrua fra 2022 til 2023 kroner innebar en ny styringsramme (P50) på 1 622 millioner kroner, inkludert utførte og forventede årlige kostnader. Tabellen under omfatter påløpte utgifter frem til og med 2022 på 426 millioner kroner, forventet kostnad i 2023 på 461 millioner kroner, samt for resten av prosjektperioden. Prognose for 2023 ser ut til å treffe godt med budsjettet, men det er fortsatt usikkerhet i markedet knyttet til prisutvikling fremover. Prosjektet er i en krevende periode med fundamentering av ny bru. Flommer og krevende forhold kan påvirke fremdrift og økonomi. Ekstremværet Hans og regn i etterkant av dettes har medført kostnader, både på ekstraarbeid og framdriftskrav fra entreprenøren. Det er for tidlig å si hvor store disse kostnadene blir.

(Kostnader oppgitt i 2023-kroner)

Årstall	2022	2023	2024	2025	2026	Sum
Kostnad i millioner kroner	426	461	325	310	100	1622

Flomsikring av Mjøndalen sentrum

Prosjektet «Flomsikring av Mjøndalen sentrum» ble initiert av NVE etter ekstremværet Frida i 2012. Prosjektet baserer seg på NVEs tiltaksplan fra 2017. I alt omfatter tiltaksplanen 10 større og mindre prosjekter, hvorav 6 er ferdigstilte. Alle tiltakene finansieres med 80 prosent statlige midler gjennom NVE og en kommuneandel på 20 prosent. Prosjektene ledes av prosjektgruppe fra NVE og Drammen kommune.

Sikring av Vrangbekk tiltok i 2022 og ferdigstilles høsten 2023. Sikring av Vika kvikkleiresone, som en forlengelse av Vrangbekk, ble igangsatt august 2023 og ferdigstilles sommeren 2024. Bygging av prosjektets fjerde og siste pumpestasjon igangsettes i oktober 2023 og ferdigstilles sommeren 2024. Nest siste etappe av flomsikringen omfatter etablering av et åpent flomløp fra Wigenjordet til Mjøndalsbekken. Prosjektet avsluttes med heving av Drammensveien og Orkidehøgda for å hindre Drammenselva å renne inn mot Mjøndalen sentrum ved veldig store flommer.

Ryddinggangen

Formannskapet vedtok 31.8 2021 (sak 109/21) at Drammen kommune skulle tiltre opsjon i Bane NORs kontrakt for bygging av gang-/sykkelundergang Ryddinggangen under jernbanen i østre del av Drammen stasjon. Arbeidene utføres av Bane NOR som en del av IC-utbyggingen. Byggearbeidene skal bekostes fullt ut av Drammen kommune, men delfinansieres ved hjelp av anleggsbidrag fra private og offentlige utbyggere i området knyttet opp til utbyggingsavtaler. Kulvertdelen til det som skal bli undergang Ryddinggangen kom på plass i juli 2023 i forbindelse med brudd i togtrafikken. Dette var den mest kritiske operasjonen for Bane Nor ved å etablere undergangen. Arbeidene er planlagt ferdigstilt ved årsskiftet 2024/25.

Overvannsløsning for Sundland

BaneNor og Drammen kommune skal sammen finansiere og bygge ny overvannsløsning fra Sundlandområdet og ut i Drammenselva. Inngått avtale forplikter BaneNor til å dekke 2/3 av kostnadene, mens Drammen kommune skal dekke 1/3. Regulering startet høsten 2023, mens utførelse er planlagt til 2025-2027. Kommunal finansiering er forutsatt dekket innenfor budsjettpost «samarbeid med andre» og «vann og avløp».

Samarbeid med andre

Mye av aktiviteten i fysisk by- og stedsutvikling baseres på samarbeid mellom kommune, fylke, stat, privat næringsliv og andre aktører. Kommunale investeringer skal primært bidra til å stimulere andres investeringsvilje.

Felles og koordinert anleggsgjennomføring gir gjennomgående lavere anleggskostnader totalt sett, og omgivelsene slipper å bli utsatt for ekstra ulemper gjennom flere påfølgende anleggsperioder. Eventuelle fellesskapsløsninger kan ikke alltid avtales på forhånd, men må fremforhandles.

Eksempler på aktuelle investeringstiltak er nytt sykehus i Drammen og samarbeidsprosjekter knyttet til Intercity-utbyggingen til Bane NOR. Flere store plan- og utviklingsarbeider er også under arbeid. Eksempler på dette er det gamle sykehusområdet - Bragernes Vest - og områdestrategi for utvikling av Strømsø.

Fordi fremdrift i mange av oppgavene vil styres av andre offentlige og/eller private utbyggere, er det usikkerhet knyttet til hvilke kostnader dette vil kunne innebære fra år til år. I økonomiplanperioden settes det av 20 millioner kroner årlig til dette formålet.

Utbedring av støttemurer langs Drammenselva

Høsten 2022 ble det gjennomført tilstandsvurdering av støttemurer langs elva på nordsiden av Drammenselva, på strekningen mellom Bybrua og Øvre Sund bru. Rapporten har avdekket et akutt behov for utbedring av flere murer, hvorav flere er klassifisert med middels til høy risiko. Samlet utbedring av alle murer har en estimert kostnad på cirka 18 millioner kroner. Utført analyse er kun basert på visuell inspeksjon og kostnadsoverslaget som er lagt til grunn må sees på som et grovt estimat.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P11 Anlegg for andre netto	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Batteriøya	0	3 000	9 000	0	12 000
KK P11 Bybru	337 000	320 000	100 000	-0	757 000
KK P11 Flomsikring	3 000	-0	0	0	3 000
KK P11 Kollektiv (Leskur mm.)	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
KK P11 Maskiner, biler, utstyr og inventar	6 000	6 000	6 000	6 000	24 000
KK P11 Ny gang- og sykkelundergang Ryddinggangen	10 000	-0	0	0	10 000
KK P11 Oppgradering av parkeringsautomater	2 000	1 000	500	0	3 500
KK P11 Oppgradering lekeplasser	6 000	10 000	10 000	10 000	36 000
KK P11 Oppgradering Parker og grøntområder	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
KK P11 Samarbeid med andre utbyggere	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Sykkelplan	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Trafikksikkerhetstiltak / trygge skoleveier	20 000	20 000	20 000	20 000	80 000
KK P11 Universell utforming	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000
KK P11 Utbedring av støttemurer langs Drammenselva	10 000	8 000	0	0	18 000
KK P11 Vei	54 000	56 000	56 000	56 000	222 000
Sum Drammen kommunekasse	523 000	499 000	276 500	167 000	1465 500
Sum P11 Utbygging og samferdsel	523 000	499 000	276 500	167 000	1465 500
Sum investeringsprosjekter	523 000	499 000	276 500	167 000	1465 500

P12 Vann, avløp og renovasjon

Utfordringsbildet for programområdet

Vann- og avløpstjenestene forvalter en infrastruktur som er definert som samfunnskritisk.

Større svingninger i klimaet, som innebærer både nedbørfattige perioder og oftere styrtregn, medfører økt press på infrastrukturen for vannforsyning og for avløpsrensing. Sammen med ønsket nærings- og befolkningsvekst omkring transportknutepunktene og langs kollektivtransportårene, gir dette økt belastning på ledningsnett, spesielt i de bynære områdene.

Med dagens utskiftingstakt forfaller ledningsnett i Drammen raskere enn hva kommunen rekker å skifte ut, og vedlikeholdsetterslepet øker årlig. Fornyelsestakten i Drammen har de siste årene ligget på rundt 1 prosent, både for vann og avløp.

Utfordringene er størst på avløpsiden. Manglende kapasitet ved kommunens renseanlegg medfører utfordringer med å tilfredsstille gjeldende rensekraft, spesielt ved renseanleggene ved Muusøya og i Mjøndalen. I tillegg viser inspeksjoner at det er avløpsvann som ikke når fram til renseanleggene, men forsvinner ned i grunnen eller lekker ut i vassdragene ved større nedbørsmengder. En foreløpig beregning av funksjonaliteten i avløpsnett har konkludert med et fornyelsesbehov på 1,3 prosent per år.

En tilsvarende beregning av funksjonaliteten i vannforsyningsnett, der man tar utgangspunkt i gjennomsnittsalder på ledningsnett, antall lekkasjereparasjoner per kilometer vannledning og andel lekkasjetap av drikkevann i ledningsnett, viser at vannforsyningsnett har et antatt fornyelsesbehov på 1,5 prosent av ledningsnett per år.

Arbeidsmarkedet gjør det krevende å rekruttere og beholde kvalifiserte ledere og medarbeidere i alle deler av tjenesteområdet.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Godt drikkevann og trygg vannforsyning

Tilgangen på nok, godt og trygt drikkevann er grunnleggende for folkehelsen, og for et livskraftig offentlig og privat næringsliv. I denne planperioden vil det å ta vare på eksisterende infrastruktur, slik at denne fremstår som så funksjonell som mulig, derfor ha høy prioritet. Hovedfokuset vil være å forebygge antall årlige akutte lekkasjehendelser per km ledningsnett, herunder å redusere andelen lekkasjetap i vannforsyningsnettet, slik at en større andel av drikkevannsressursene når fram til innbyggere og næringsliv. Som et ledd i å trygge vannforsyningen i alle deler av kommunen vil kommunedirektøren fremme sak om reservevannsløsning til Svelvik med mulighet for oppstart i 2024.

Ren natur og godt vannmiljø – transport og rensing av avløpsvann

Avløpstjenesten er en betydelig bidragsyter til et godt vannmiljø i elv og fjord. En funksjonell infrastruktur, som sørger for at en enda større andel av avløpsvannet når fram til renseanleggene, og ikke lekker ut på veien, har derfor høy prioritet i planperioden. I tillegg vil det være fokus på å øke rensekapasiteten og redusere energibehovet og kostnadsnivået ved renseanleggene, gjennom separering av overvann fra avløpsvann. Slam fra avløpshåndteringen vil bli benyttet til energiproduksjon og som gjødsel og jordforbedringsmiddel i jordbruket, som et ledd i omleggingen til en mer sirkulær-økonomisk og bærekraftig samfunnsutvikling.

Klima - redusere klimagassutslipp

Gjennom å stille krav til miljø- og klimatiltak i offentlige anskaffelser, og arbeide for utslippsfrie bygg- og anleggsplasser, vil programområdet være en aktiv bidragsyter til reduserte klimagassutslipp i planperioden.

Gebyrer og betalingssetser

Vann- og avløpsgebyrer til selvkost

Programområdet er selvkostfinansiert. Dette innebærer at vann- og avløpsgebyrene ikke skal overstige kommunens drifts- og kapitalkostnader forbundet med tjenesten. Abonentenes gebyr er en pris for andel fastledd og en variabel pris for den samlede vannmengden som benyttes. Over-/underskudd i kommunens selvkostregnskap for vann- og avløpsgebyr må i henhold til den nasjonale selvkostforskriften jevnes ut gjennom en tilpasning av gebyrnivået senest innen fem år. Den foreslåtte gebyrøkningen dekker ikke inn tidligere års underskudd fra 2019 på 3,3 millioner kroner som i henhold til selvkostforskriften må dekkes inn i 2024. Forslaget dekker inn senere års underskudd innenfor forskriftens krav om inndekning innen fem år.

Vann- og avløpsgebyrene foreslås økt ut over lønns- og prisstigningen (deflator)

Gebyrene for 2024 er foreslått økt med henholdsvis 11,5 prosent for vannforsyning og 16,0 prosent for avløpsrensing. Ut over dette foreslås det å øke gebyrene for vannforsyning med 11,5 prosent i økonomiplanperioden. Avløpsgebyrene foreslås med 16,0 prosent i 2025 og 2026, og 14,0 prosent i 2027.

Årsaken til gebyrøkningen

Som varslet i 2. tertialrapport 2023 viser prognosen for 2023 et fremførbart underskudd på 17,8 millioner kroner for vannforsyning og et fremførbart underskudd på 28,8 millioner kroner for avløpsrensing. Prognosen på akkumulert selvkostfond for vannforsyning er et underskudd på 28,8 millioner kroner, mens avløp har en prognose på akkumulert underskudd på 71 millioner kroner.

Årsaken til underskuddet er økte renteutgifter. Prognosen tilsier at rentekostnadene for vann -og avløp vil være 85,1 millioner kroner høyere i 2024 enn de var i 2021.

Konsekvenser for husstandene

I Drammen er en gjennomsnittlig husstand 2,15 personer. Gitt gjennomsnittlig forbruk vil husstanden få en samlet gebyrøkning på 1 337 kroner i 2024. Økt kostnad per måned blir på 111 kroner for vannforsyning og avløpsrensing. En husstand på 4 personer med et gjennomsnittlig forbruk vil få en gebyrøkning 2 223 kroner i 2024. Økt kostnad per måned blir på 185 kroner.

Renovasjonsgebyrer

Renovasjonsgebyret som vedtas er basert på selvkost. Inntektene fra den enkelte abonnent skal dekke utgiftene Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD) har for innsamling av husholdningsavfall. Renovasjonsgebyret for 2024 dekker ikke fullt ut kostnaden for renovasjon, men finansieres delvis av midler fra tidligere opparbeidet selvkostfond. En slik behandling er i samsvar med selvkostregler og bidrar til en jevnere gebyrutvikling. I RfDs gebyrbrev, som er vedlagt handlings- og økonomiplanen, er dette forklart i mer detalj. Grunnlaget for årets gebyrforslag er økte kostnader på for eksempel strøm, drivstoff, forsikringer, vedlikehold av maskiner og utstyr, renter på langsiktige lån, samt økte behandlingkostnader for avfall på enkelte kontrakter. Store deler av driftskostnadene er bundet opp i langsiktige kontrakter som reguleres årlig etter prisutvikling i markedene.

Konsekvenser for husstandene

Gebyret for standard renovasjon øker med med 7 prosent fra 3 973 kroner i 2023 til 4 250 kroner i 2024.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	-207 314	-207 314	-207 314	-207 314
Sum Vedtak forrige periode	-25 693	-53 192	-69 763	-69 763
Sum Budsjettendringer inneværende år	2 397	2 397	2 397	2 397
Sum Lønns- og prisvekst	3 848	3 848	3 848	3 848
Konsekvensjusteringer	-19 448	-46 947	-63 518	-63 518
Konsekvensjustert ramme	-226 762	-254 262	-270 833	-270 833
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-1 846	-1 846	-1 846	-1 846
Sum Innsparingstiltak	-1 846	-1 846	-1 846	-1 846

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Nye tiltak				
Deflator - prisstigning avløp	11 002	11 002	11 002	11 002
Deflator - prisstigning vann	3 118	3 118	3 118	3 118
Gebyrøkning avløp	-5 712	-34 608	-20 811	-40 902
Gebyrøkning vann	10 096	9 827	-53 590	-102 708
Sum Nye tiltak	18 504	-10 661	-60 281	-129 490
Nye tiltak og realendringer	16 658	-12 507	-62 127	-131 336
Ramme 2024-2027	-210 104	-266 769	-332 960	-402 169

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Godt drikkevann og trygg vannforsyning

Tilgangen på nok, godt og trygt drikkevann er grunnleggende for folkehelsen, og for et livskraftig offentlig og privat næringsliv. I denne planperioden vil det å ta vare på eksisterende infrastruktur, slik at denne fremstår som så funksjonell som mulig, derfor ha høy prioritet. Hovedfokuset vil være å forebygge antall årlige akutte lekkasjehendelser per km ledningsnett, herunder å redusere andelen lekkasjetap i vannforsyningssystemet, slik at en større andel av drikkevannsressursene når frem til innbyggere og næringsliv. Som et ledd i å trygge vannforsyningen i alle deler av kommunen vil kommunedirektøren fremme sak om reservevannsløsning til Svelvik med mulighet for oppstart i 2024.

Ren natur og godt vannmiljø – transport og rensing av avløpsvann

Avløpstjenesten er en betydelig bidragsyter til et godt vannmiljø i elv og fjord. En funksjonell infrastruktur, som sørger for at en enda større andel av avløpsvannet når frem til renseanleggene, og ikke lekker ut på veien, har derfor høy prioritet i planperioden. I tillegg vil det være fokus på å øke rensekapasiteten og redusere energibehovet og kostnadsnivået ved renseanleggene, gjennom separering av overvann fra avløpsvann. Slam fra avløpshåndteringen vil bli benyttet til energiproduksjon og som gjødsel og jordforbedringsmiddel i jordbruket, som et ledd i omleggingen til en mer sirkulær-økonomisk og bærekraftig samfunnsutvikling.

Klima - redusere klimagassutslipp

Gjennom å stille krav til miljø- og klimatiltak i offentlige anskaffelser, og arbeide for utslippsfrie bygg- og anleggsplasser, vil programområdet være en aktiv bidragsyter til reduserte klimagassutslipp i planperioden.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P12 Nytt avløpsrenseanlegg (Nordbykollen) med inntakssledninger	17 360	10 540	30 000	118 980	176 880
KK P12 Transportsystem til regionalt renseanlegg (Mjøndalen - Nordbykollen)	20 000	20 000	35 000	115 000	190 000
KK P12 Vann/avløp	220 000	200 000	200 000	200 000	820 000
Sum Drammen kommunekasse	257 360	230 540	265 000	433 980	1186 880
Sum P12 Vann, avløp og renovasjon	257 360	230 540	265 000	433 980	1186 880
Sum investeringsprosjekter	257 360	230 540	265 000	433 980	1186 880

P13 Arealplan, klima og miljø

Utfordringsbildet for programområdet

Programområdet har blant annet ansvar for å redusere menneskeskapte klimagassutslipp og å sikre attraktiv by- og stedsutvikling for alle. Det er knyttet utfordringer til å effektivt følge opp ambisiøse klima- og miljømål i en tid der klimaet er i rask endring. Kommunen klarer ikke alene å løse disse utfordringene, og derfor er et bredt samarbeid med hele drammenssamfunnet viktig, for å redusere klimagassutslipp og utvikle attraktive bo- og nærmiljøer. Programområdet prioriterer dialog og effektiv saksbehandling gjennom servicevennlige plan- og byggesakstjenester.

Programområdet har fagområder hvor det er stor konkurranse om kvalifisert arbeidskraft. Frem til nå har det lyktes å dekke etterspørselen etter kvalifiserte kandidater, men ved vedvarende høy turnover vil dette bidra til utfordringer knyttet til rekruttering. En viktig strategi for programområdet blir derfor å anstrenge seg for å beholde den kompetansen man har i dag.

Den krevende nasjonale økonomiske situasjonen og usikkerhet rundt denne gir utfordringer innenfor plan- og byggesaksbehandlingen. Ved lavkonjunktur bygges det færre boliger, og generelt merkes det på redusert inngang av byggesaker og delesøknader som fører til færre oppmålingssaker og eierseksjoneringsaker. Dette kan resultere i lavere gebyrinntekter. På annen side vil det kunne bety flere plansaker, men dette vil ikke kunne kompensere for eventuelt tap av inntekt på byggesøknader. Erfaring viser at kommunen har behandlet færre større byggeprosjekter, noe som påvirker inntektsmulighetene i stor grad.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Ren natur og godt vannmiljø

I planperioden er det flere prioriteringer innen dette satsingsområdet. Kommunen deltar i arbeid med samarbeidsprosjektet *Ren Drammensfjord*, og i vannforvaltningsarbeidet i Viken for vannområdet Drammenselva. Tiltakene tas innenfor budsjettammen. Det skal også etableres mottaksanlegg for septik fra fritidsbåter. Planleggingen av mottaksanlegget er i tidlig fase og finansieres innenfor rammen.

Et effektivt og miljøvennlig transportsystem

Et av kommunens viktigste verktøy for å sikre et effektivt og miljøvennlig transportsystem og reduserte klimautslipp er kommuneplanens arealdel. Dette gjøres blant annet ved å primært lokalisere boliger og næring langs eksisterende knutepunkter.

Forebygging av flom, ras og skred

Kommuneplanens arealdel skal sikre at utbyggingen unngås i de mest skredutsatte områder. I tillegg stilles det krav til å kartlegge og sikre områder utsatt for flom, ras og skred i plansaker gjennom blant annet utredning av områdestabilitet og beregning av flom. Tiltaket løses innenfor rammen og ved gjennomføring av effektiviseringstiltakene.

Servicevennlig kommune i plan- og byggesaker

Satsingen er viktig for programområdet og det gjennomføres omfattende tiltak i planperioden. Det skal etableres nye rutiner for effektiv og servicevennlig saksbehandling. Blant annet skal det jobbes med nye nettsider, rydding i utdaterte reguleringsplaner, og å heve kvaliteten på eiendomsopplysninger i matrikkelen. Administrativt planforum skal videreutvikles som en faglig møteplass mellom kommunen, utbyggere og andre relevante aktører. Veiledningstjenestene er videreutviklet for å sikre god informasjon i plan- og byggesaksprosesser. Ny innsynsløsning med digital tidslinje og bedre digital veiledning er blant tiltakene. Kvaliteten på eiendomsopplysninger i matrikkelen heves fortløpende i forbindelse med kommunens saksbehandling. Tiltakene løses innenfor rammen og forventes å gi effektiviseringsgevinster.

Delegasjon av klagesaksbehandling etter plan- og bygningsloven sammen med andre effektiviseringstiltak har ført til at saksbehandlingsfrister for klagesak overholdes og at det ikke lenger er sakrestanser. Dette gir økt kapasitet til juridisk veiledning på programområdet.

Gebyrer og betalingssetser

Det er selvkostberegning av arealtjenester. Timeprisen for byggesaker, plansaker, delesaker, seksjoneringsaker og matrikkelsaker øker med 80 kroner. Det er en prisøkning på 5 prosent. Lønn er den vesentligste kostnaden i produksjon av arealtjenester. I beregningen av timelønn er det lagt til grunn regjeringens anslag i statsbudsjettet for lønnsvekst i kommunal sektor på 4,9 prosent. For fullstendig oversikt vises det til vedlegget «Gebyrregulativ 2024 for byggesaker, plansaker, delesaker, seksjoneringsaker og matrikkelsaker».

Utover presiseringer og mindre redaksjonelle endringer av gjeldende gebyrforskrift, er det foretatt følgende endringer/tilføyelser:

Arealplan

Endret § 2.4.2 og ny § 2.4.2 e

Det er tatt inn tidsfrister for kunngjøring av planoppstart innen 6 måneder etter gjennomført oppstartsmøte og frist for innlevering av komplett planforslag innen 1 år etter gjennomført oppstartsmøte. Det påløper nytt gebyr for oppstartsmøte ved fristoverskridelse tilsvarende 50 prosent av opprinnelig gebyr. Hensikten er å stimulere til mer effektive og forutsigbare planprosesser.

Endret § 2.4.3 Dialogmøter i dialogfasen etter oppstartsmøte. Endret slik at plansaksgebyret inkluderer to dialogmøter med kommunen. Dialogmøter utover to faktureres etter satser som dagens forskrift. Hensikten er å stimulere til større grad av dialog i fasen etter innsendt plan.

Byggesak

§ 3.4.1 – Gebyret er presisert slik at det tydeligere kommer frem når det kan tas gebyr for merarbeid i saker hvor tiltaket er igangsatt uten nødvendig tillatelse. Gebyret inneholdt tidligere en minstepris, som nå er fjernet, slik at gebyret beregnes etter medgått tid.

§ 3.10.25 – Det innføres et nytt gebyr for «hovedombygging», som ble skilt ut som eget tiltak i forbindelse med endring av plan- og bygningsloven ved årsskiftet.

Geodata

§7.2.1. f og §7.2.2. f – Det innføres gebyr for oppretting av matrikkelenhet ved kontorforretning

§7.2.2.d – tilleggsgebyr per nyetablert grensepunkt reduseres fra 1 600 per punkt til 500 kroner per punkt. Samtidig endres det til å gjelde fra og med femte grensepunkt i stedet for fra første grensepunkt.

§7.3.2 – Tilleggsgebyr per grensepunkt endres fra 1 600 kroner per punkt til 500 kroner per punkt.

§7.4 Det innføres gebyr for avbrutt oppmålingsforretning. Dette gjøres for å ha entydig regulativ i de sakene der dette inntreffer. §7.2.1. f og §7.2.2. f – Det innføres gebyr for oppretting av matrikkelenhet ved kontorforretning.

Endringene er ikke vesentlige og krever ikke ny høring av forskriften.

Felles for arealplan, byggesak og geodata:

§ 1.5 – Det er lagt inn en ny bestemmelse for registrering av gebyrbortfall som følge av overskridelse av saksbehandlingsfristen.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	45 289	45 289	45 289	45 289
Sum Budsjettendringer inneværende år	246	246	246	246
Sum Lønns- og prisvekst	3 418	3 418	3 418	3 418
Konsekvensjusteringer	3 664	3 664	3 664	3 664
Konsekvensjustert ramme	48 952	48 952	48 952	48 952
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-329	-329	-329	-329
Sum Innsparingstiltak	-329	-329	-329	-329
Nye tiltak og realendringer	-329	-329	-329	-329
Ramme 2024-2027	48 623	48 623	48 623	48 623

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år (2023), utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Renseanlegget på avfallsdeponiet på Mile er et anlegg som skal sikre at krav som Statsforvalteren har satt gjennom utslippstillatelse overholdes. Sigevannsanlegget fungerer ikke optimalt, og har ikke vært vedlikeholdt skikkelig de siste årene. Nedbrytning og utfelling av forurensende stoffer blir derfor ikke god nok. For å tilfredsstille kravene i avfallsforskriften må det gjøres investeringer i anlegget nå.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Investeringsprosjekter					
Drammen kommunekasse					
KK P13 Etterdrift avfallsdeponi Mile	800	700	0	0	1500
Sum Drammen kommunekasse	800	700	0	0	1500
Sum P13 Arealplan, klima og miljø	800	700	0	0	1500
Sum investeringsprosjekter	800	700	0	0	1500

Formannskap

Kort omtale av programområdene

Formannskapetets kompetanseområde følger av kommunelovens bestemmelser og kommunens reglement for kompetanse og delegering i Drammen kommune. Formannskapet er kommunens økonomiutvalg og er også fast planutvalg etter plan- og bygningsloven. Formannskapet skal behandle saker relatert til kommuneplan, områdeplaner, kommunedelplaner og områderegulering. Løpende oppfølging av kommunens eierpolitikk og forvaltning av kommunens eierposisjoner er formannskapetets ansvar. Formannskapet har tilsvarende ansvar for oppfølging av regionale spørsmål.

P14 Ledelse, styring og administrasjon

Programområdet omfatter Drammen kommune som administrativ organisasjon og styringssystemene som benyttes for kunne levere de tjenester som er vedtatt. Dette inkluderer både overordnet ledelse av kommunen og sentrale stabsmiljøer som yter støtte og tjenester til hele kommuneorganisasjonen. Programområdet består i hovedsak av kommunedirektøren og administrativ ledelse, plan og strategi, kommunikasjon, oppfølging og analyse, utvikling og digitalisering, fellestjenester, kommuneadvokaten og hovedtillitsvalgte og hovedverneombudet. Disse sentrale støttetjenestene er en naturlig og helt nødvendig forutsetning for kommunens tjenesteproduksjon.

P15 Samfunnssikkerhet

Programområdet omfatter tilskudd til Drammensregionens Brannvesen (DRBV) IKS, Sør-Øst 110 IKS sentral i Buskerud og Vestfold (Viken), samt tilskudd til Siviltforsvaret og interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA), der 19 kommuner i vårt område samarbeider for å håndtere forurensning fra olje og andre kjemikalier. Programområdet er ansvarlig for etablering og drift av kommunens beredskapsorganisasjon og vil bistå med samordningsoppgaver. Dette gjelder også rapportering til Statsforvalteren som øver og fører tilsyn med kommunenes beredskap.

P16 Næring

Kommunen har en viktig rolle som vertskap og tilrettelegger for vekst og omstilling i det lokale og regionale næringslivet. Dette innebærer blant annet å legge til rette for gode rammebetingelser for eksisterende næringsliv, virksomheter som ønsker å etablere seg i kommunen, og gründere og nystartede virksomheter. Programområdet har også ansvaret for samhandlingen med næringsaktører, akademia og andre samarbeidspartnere og påser at kommunen etablerer gode møteplasser og bidrar til dialog mellom partene.

P17 Arbeid og inkludering

Programområdet har ingen budsjettmidler, og det er ingen aktivitet innen programområdet som ikke er ivare tatt av andre programområder.

P18 Politisk styring

Programområdet omfatter all politisk virksomhet og politisk sekretariat.

Hovedtrekk i budsjettet

Formannskapetets budsjetttrammer omfatter kommunens staber og støttetjenester, politisk ledelse, næringsutvikling og beredskap. En stor andel av budsjettene er bundet i faste utgifter som overføringer og tjenestekjøp som gjelder hele kommunen, eksempelvis Drammensregionens Brannvesen (DRBV) og medlemskap i KS, i tillegg til lisenskostnader for hele kommunens datasystemer. Drammen kommunes bidrag i samarbeidsprosjekter med næringslivet ligger også innenfor formannskapetets budsjettområde. I forslag til handlings- og økonomiplan ligger det inne både andel av tidligere vedtatte innsparinger og rammereduksjon for administrative tjenester. Budsjetttrammen reduseres i 2024 med midler til gjennomføring av valg, samtidig som eiertilskudd til DRBV styrkes.

Driftsbudsjett

Fordeling på hovedart

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Sum Driftsutgifter	2 904 791	2 834 795	2 869 851	2 929 994
Sum Driftsinntekter	-8 395 330	-8 275 769	-8 260 359	-8 285 493
Sum	-5 490 539	-5 440 974	-5 390 508	-5 355 499

Fordeling på enhet

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
P14 Ledelse, styring og administrasjon	413 590	426 390	422 390	422 390
P15 Samfunnssikkerhet	99 696	99 314	99 314	99 314
P16 Næringsutvikling	15 316	15 316	15 316	15 316
P18 Politisk styring	43 017	53 017	43 017	43 017
P19 Sentrale poster	-6 062 157	-6 035 010	-5 970 544	-5 935 535
Sum	-5 490 539	-5 440 974	-5 390 508	-5 355 499

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	539 575	539 575	539 575	539 575
Sum Tekniske justeringer	0	0	0	10 000
Sum Vedtak forrige periode	-5 781	2 037	-10 963	-10 963
Sum Budsjettendringer inneværende år	11 203	11 203	11 203	11 203
Sum Lønns- og prisvekst	28 096	28 096	28 096	28 096
Konsekvensjusteringer	33 519	41 337	28 337	38 337
Konsekvensjustert ramme	573 093	580 911	567 911	577 911
Innsparingstiltak				
Innsparing/finansiering av nye tiltak	-500	-2 500	-3 500	-3 500
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-3 075	-3 075	-3 075	-3 075
Andre tiltak	0	-6 000	-6 000	-6 000
Sum Innsparingstiltak	-3 575	-11 575	-12 575	-12 575
Nye tiltak				
Driftsavtale Drammen til sky	0	20 000	20 000	20 000
Driftskonsekvens av Digitalisering, sikkerhet og infrastruktur	0	2 600	2 600	2 600
Endringer eiertilskudd DRBV og 110-sentralen	1 100	1 100	1 100	1 100
Kontrollaktiviteter - Drammensmodell for seriøst arbeidsliv	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	2 100	24 700	24 700	24 700
Nye tiltak og realendringer	-1 475	13 125	12 125	12 125
Ramme 2024-2027	571 618	594 036	580 036	590 036

P14 Ledelse, styring og administrasjon

Utfordringsbildet for programområdet

Rammereduksjon innenfor administrasjon

I forbindelse med kommunesammenslåingen ble det gjennomført en omfattende effektivisering av de administrative miljøene, i tråd med antakelsen om at det er mer effektivt å drive én stor kommuneadministrasjon enn tre mindre. Det er et stort behov for den administrative støtten de ulike stabsmiljøene yter til hele kommuneorganisasjonen, og stabenes kapasitet er utfordret på flere områder allerede. I handlings- og økonomiplan 2023-2026 foreslo rådmannen et innsparingstiltak på 5 prosent eller 18,5 millioner kroner.

Samtidig ble det gjort klart at det er et stort behov for å opprettholde stabsmiljøenes kapasitet for å kunne bistå resten av organisasjonen på en så god måte som tjenestene har behov for. Rådmannens vurdering var at det økonomiske nedtrekket derfor i første omgang skulle søkes dekket ved reduksjon av andre budsjettposter enn lønnsbudsjettene.

Driftsåret 2023 har vist at innsparingene på blant annet husleie, IKT-lisenser, reiseutgifter og andre administrative utgifter ikke vil være tilstrekkelige. Det vil derfor bli iverksatt ytterligere tiltak for å redusere administrative kostnader, blant annet et prosjekt for å optimalisere bruken av kommunens administrative bygg. Kostnadsbesparelser på dette prosjektet er forventet tidligst i 2025. Det er således ikke realistisk å hente ut besparelsene i 2024, slik det var forutsatt i handlings- og økonomiplan 2023 - 2026.

Drammensmodell for seriøst arbeidsliv

Kommunestyret vedtok 23.5.23 Drammensmodell for seriøst arbeidsliv. Kontrollaktiviteten skal styrkes, og dette krever økte ressurser for å gjennomføre nødvendig oppfølging og kontroll av kommunens leverandører. Det forutsettes at alle kommunens tjenesteområder prioriterer nødvendig kontrollaktivitet. Programområdet styrkes innenfor dette området.

Drammen til sky

Kravene til å ivareta hensynet til IKT-sikkerhet og personvern øker i takt med behovet for nye digitale løsninger. I tillegg medfører et trusselbilde i stadig endring behov for betydelige tiltak innenfor disse områdene.

Som omtalt i handlings- og økonomiplan 2022-25 gjøres det en omlegging i driften av kommunens IKT-systemer ved at denne håndteres av eksterne leverandører. Det legges nå til rette for at fagsystemer som er egnet til «skydrift», flyttes over i skya, istedenfor at de driftes fra kommunens egne servere. Med denne omleggingen vil kommunedirektøren redusere risiko for konsekvenser ved cyberangrep og legge til rette for raskere og bedre tjenesteutvikling for kommunens tjenesteområder. Innen store sektorer som blant annet skole og eldreomsorg vil det være nødvendig å gjennomføre betydelige omstillinger innen teknologi- og tjenesteutvikling.

Omleggingen av driften av IKT-systemene vil medføre en omlegging fra investeringer i eget utstyr til kjøp av driftstjenester i leverandørmarkedet. Dette medfører et stort behov for varig styrking av budsjettet til drift av IKT-systemene fra 2025. For å fullføre og avsluttet prosjektet Drammen til sky, er det behov for noe investeringsmidler i 2024, men deretter vil investeringsbehovet knyttet til IKT-systemer reduseres betydelig.

Gebyrer og betalingssetser

Lier og Drammen kommuner har vedtatt at Drammen havn sine kostnader knyttet til behandling av søknader om tillatelse til tiltak i sjø, etter havne- og farvannsloven § 14, faktureres tiltakshaver.

Gebyr knyttet til inndrivning av kommunale krav følger satser regulert i Forskrift til inkassoloven § 1-2.

Andre forhold av økonomisk betydning

Lisenskostnader

Microsoft har varslet kostnadsøkninger i størrelsesorden 5,0 millioner kroner med virkning fra 2024 for kommunens lisensbruk. Kommunedirektøren kommer tilbake med endelig effekt i 1. tertial, etter at det er gjort en gjennomgang av kommunens lisensportefølje og prisforhandlinger er ferdige.

Forsikring

Kostnaden for kommunens personforsikring er varslet økt med cirka 1,0 millioner kroner (cirka 10 prosent). Endelig forsikringspremie baseres blant annet på vedtatt driftsbudsjett og antall ansatte per 31. desember. Kommunedirektøren vil komme tilbake med endelig effekt i 1. tertial da anbudsprosessen foreløpig ikke ferdigstilt.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	539 575	539 575	539 575	539 575
Sum Tekniske justeringer	0	0	0	10 000
Sum Vedtak forrige periode	-5 781	2 037	-10 963	-10 963
Sum Budsjettendringer inneværende år	11 203	11 203	11 203	11 203
Sum Lønns- og prisvekst	28 096	28 096	28 096	28 096
Konsekvensjusteringer	33 519	41 337	28 337	38 337
Konsekvensjustert ramme	573 093	580 911	567 911	577 911

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Innsparingstiltak				
Innsparing/finansiering av nye tiltak	-500	-2 500	-3 500	-3 500
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-3 075	-3 075	-3 075	-3 075
Andre tiltak	0	-6 000	-6 000	-6 000
Sum Innsparingstiltak	-3 575	-11 575	-12 575	-12 575
Nye tiltak				
Driftsavtale Drammen til sky	0	20 000	20 000	20 000
Driftskonsekvens av Digitalisering, sikkerhet og infrastruktur	0	2 600	2 600	2 600
Kontrollaktiviteter - Drammensmodell for seriøst arbeidsliv	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Nye tiltak	1 000	23 600	23 600	23 600
Nye tiltak og realendringer	-1 646	12 954	11 954	11 954
Ramme 2024-2027	413 590	426 390	422 390	422 390

Investeringsbudsjett

Drammen til sky

Prosjektet for omlegging av drift av kommunens IKT-systemer, slik at dette gjøres av eksterne leverandører, ble startet opp i 2021. Nå, som resultat av anbudskonkurransen er kjent, er både drifts- og prosjektkostnadene høyere enn først anslått. Årsakene er økt prosjektomfang, økte sikkerhetsutfordringer, informasjonssikkerhet og personvern, samt økt inflasjon og valutakostnader.

Kommunedirektøren har i tillegg foreslått økte investeringsrammer til digitalisering, utvikling, sikkerhet og infrastruktur fra 2025. Investeringer i områder som eksempelvis hvordan arealer til kontorarbeidsplasser kan legges om for å støtte nye arbeidsformer kombinert med effektivisering av arealbruk, digital tjenesteutvikling, robotisering av oppgaver i økonomisystemet og forbedret lisensstruktur ligger til grunn for de årlige fremtidige driftsbesparelser som foreslås programområdet.

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Drammen kommunekasse					
KK P14 Digitalisering	27 100	21 100	21 100	21 100	90 400
KK P14 Prosjekt Omstilling IKT og digitaliseringsstrategi	26 000	0	0	0	26 000
KK P14 Sikkerhet og infrastruktur	0	5 000	5 000	5 000	15 000
Sum Drammen kommunekasse	53 100	26 100	26 100	26 100	131 400
Drammen Eiendom					
DEKF P14 Oppgradering bygningsmassen	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000
Sum Drammen Eiendom	2 500	2 500	2 500	2 500	10 000
Sum P14 Ledelse, styring og administrasjon	55 600	28 600	28 600	28 600	141 400
Sum investeringsprosjekter	55 600	28 600	28 600	28 600	141 400

P15 Samfunnssikkerhet

Utfordringsbildet for programområdet

Programområdets største utgiftsposter gjelder eiertilskudd til Drammensregionens Brannvesen (DRBV) og 110 sentralen. Eiertilskuddene er tradisjonelt beregnet ut fra fjorårets tilskudd, justert for pålagt innsparingstiltak, og deretter deflatorjustert. Deflatorjustering av enhetenes rammer har over tid ført til et større avvik mellom tildelte rammer og utgiftsnivået, da lønns- og prisveksten har overgått deflatorsatsene. De siste årene har i tillegg pensjonskostnadene skutt i været, og kostnadsøkningen har vært finansiert ved å benytte premiefondet. DRBV har varslet eierkommunene om at premiefondet er i ferd med å tømmes. Kommunedirektørene i eierkommunene har blitt enige om å oppjustere grunnlaget for eiertilskuddsberegning i budsjettprosessen for 2024, samt garantere for dekning av reguleringspremie dersom selskapets premiefond tømmes før 2025. Samtidig er det enighet om revidering av kostnadsfordelingsmodellen, og denne forventes å tre i kraft fra 2026.

For kommunens beredskap vil ny revidert overordnet ROS-analyse legge føringer for arbeidet innen samfunnssikkerhet fremover. Revidert ROS vil legges frem til politisk behandling i 2024.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Kommunen jobber med klimasårbarhet og dette vil gjenspeiles i revideringen av kommunens overordnede ROS-analyse. Kommunen fortsetter arbeidet med flomforebygging og etterarbeid etter pandemien med tanke på å bli en så robust kommune som mulig i samsvar med handlingsdelen. Dette skjer som et systembasert arbeid i tråd med lover og forskrifter på området.

Gebyrer og betalingssatser

Det foreslås at gebyrene for feiing og tilsyn av fyringsanlegg i kommunene justeres med økning utover kommunal deflator med 3,5 prosent.

Årsak til økningen er at reelle kostnadsøkninger har vært større enn det tidligere deflatorjusteringer har fanget opp. Dette har medført underskudd i driften for 2022 (bruk av selvkostfond), samt prognose for underskudd i 2023 (bruk av selvkostfond). For å unngå uforutsigbarhet (brå økning) for kundene, budsjetteres det med forskuttert bruk av selvkostfond for 2024. Dette medfører et sannsynlig fortsatt behov for økning av prisene også for 2025.

Andre forhold av økonomisk betydning

Representantskapet i Drammensregionens Brannvesen (DRBV) har møte 30. oktober. I møtet vil blant annet DRBV's forslag til budsjett 2024 og handlingsprogram 24 - 27 behandles. Da budsjettsaken behandles såpass sent i forhold til kommunens budsjettprosess, vil kommunedirektøren komme tilbake til evt. endringer i kommunens eiertilskudd i 1. tertial 2024. Endringspunkter som forventes vurdert er bemanningsøkning i forebyggende tjenester, noe som utløses av at veksten i befolkningen i kommunene som omfattes av DRBVs tjenester er i ferd med å nå neste terskelverdi. Drammen kommunes andel vil bli 0,7 millioner kroner. Det andre endringspunktet gjelder kostnadsøkning i ubekvemmelighetstillegg for brannmannskaper. Drammen kommunes andel er i størrelsesorden 2,0 millioner kroner.

Eierkommunene er enige om å revidere kostnadsfordelingsmodellen for DRBV med planlagt oppstart fra 2026. Det er usikkert hvordan dette vil påvirke eierbidragene fra Drammen kommune fra 2026.

Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA) sine nye satser per innbygger foreslås økt med virkning fra 2025. Deltakelse i samarbeidet er i samsvar med forurensningsloven. Aktiviteten forventes å øke fremover, og dette vil utløse behov for økte satser for medlemskommunene. Hvor stor økningen blir, avklares i 2024.

Overordnet ROS-analyse kommer som egen sak til politisk behandling i kommunen i 2024. ROS analysen vil legge føringer for hvilke sårbarheter som bør prioriteres i kommende 4-årsperiode. Dette kan gjøres gjennom risikoreduserende tiltak og beredskapsplaner i tråd med sivilbeskyttelsesloven.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	94 205	94 205	94 205	94 205
Sum Vedtak forrige periode	-381	-763	-763	-763
Sum Budsjettendringer inneværende år	1 365	1 365	1 365	1 365
Sum Lønns- og prisvekst	4 065	4 065	4 065	4 065
Konsekvensjusteringer	5 049	4 667	4 667	4 667
Konsekvensjustert ramme	99 254	98 872	98 872	98 872
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-658	-658	-658	-658
Sum Innsparingstiltak	-658	-658	-658	-658
Nye tiltak				
Endringer eiertilskudd DRBV og 110-sentralen	1 100	1 100	1 100	1 100
Sum Nye tiltak	1 100	1 100	1 100	1 100
Nye tiltak og realendringer	442	442	442	442
Ramme 2024-2027	99 696	99 314	99 314	99 314

P16 Næringsutvikling

Utfordringsbildet for programområdet

Drammen har en bredt sammensatt næringsstruktur tuftet på solide røtter fra industrien som skapte grunnlaget for byen og nå storkommunen Drammen. Bredden i næringslivet, der tradisjonell og ny industri blandes med handel, service- og tjenesteytende næringer, bygg- og anleggsnæringer, landbruksnæringer, og nye kontorarbeidsplasser, gjør regionens næringsliv robust.

Drammen kommune har i senere år hatt lav befolkningsvekst og næringsvekst, og taper relativt sett til omkringliggende kommuner.

Utvikling av flere og attraktive arbeidsplasser, sammen med økt boligbygging, er avgjørende for å beholde kompetanse i egen kommune, men også for å sikre vekst i innbyggertall og dermed også kommunens utvikling.

Tilgang til attraktive næringsarealer kan på sikt bli en knapp faktor, og særlig nye områder for etablering av arealkrevende næringer. Kartlegging av fremtidig behov for nye næringsområder og infrastruktur er nødvendig.

Tilgang på kvalifisert arbeidskraft vil bli den største utfordringen for videre vekst i de fleste bransjer. Dette gjelder både tilgang til yrkesfaglig kompetanse og kompetanse fra høyere utdanningsnivå.

Drammen kommune har historisk sett hatt et noe lavere utdanningsnivå enn sammenlignbare kommuner. Ønsket verdiskapning og sysselsetting forutsetter at det totale utdanningstilbudet styrkes og tilpasses arbeidslivets behov.

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

Strategisk næringsplan for Drammen 2023-2027 (vedtatt juni 2022) er utviklet i tett samarbeid mellom Drammen kommune, næringslivet, akademia og andre samfunnsaktører i Drammen. Planen bygger på målstrukturen i kommuneplanens samfunnsdel. Indikatorer og ambisjonsnivå frem mot 2030 er politisk vedtatt og knyttet til hvert delmål. Realiseringen av vedtatte mål og satsinger fordrer at hele næringslivet og akademia aktiveres og bidrar i samarbeid med offentlig sektor.

Drammen kommune vil i planperioden, innenfor vedtatte rammer, prioritere å bidra gjennom finansielle bidrag og tverrfaglig innsats på tiltak knyttet til satsingsområder i strategisk næringsplan for Drammen 2023-2027, som følger:

Tiltak knyttet til satsing 1 – Attraktive drammen

- Bidra til å sikre best mulig tilgang til næringsarealer i tråd med vedtatt abc-struktur og sentrumsstruktur. Dette skjer i hovedsak gjennom arbeidet med kommuneplanens arealdel og i reguleringsarbeidet. Det igangsettes en prosess knyttet til vurdering av fremtidig behov for næringsarealer i kommunen, i samarbeid med næringslivet og andre relevante aktører.
  - Det settes av inntil 0,3 millioner kroner i 2024 til dette formålet.
- Sikre videreføring og oppfølging av pågående forbedringsarbeid knyttet til plan- og byggesaksbehandlingen, i tråd med politisk vedtak om å være en næringsvennlig kommune. Dette gjenspeiles i tiltaksplaner for de ansvarlige programområdene.
- Sikre at kommunens anskaffelser i størst mulig grad legger til rette for vekst i lokalt næringsliv, jfr. vedtatt anskaffelsesstrategi. Etablere møteplasser mellom kommune og næringsliv for å styrke dialogen og gi næringsaktører innsikt i kommunens innkjøpsprosesser.
- Bidra med finansiering og tverrfaglig innsats i samarbeidsprosjektet «Attraktive Drammen» i tråd med politisk vedtatt mandat.
  - Det settes av 0,5 millioner kroner per år til dette formålet.
- Delta aktivt i videreutvikling av festivalen Kulturytring, med fokus på å fremme kulturnæringen som viktig byggestein i by- og stedsutvikling.
  - Det settes av 0,1 millioner kroner i 2025 til dette formålet.
- Legge til rette for folkeliv og næringsliv i sentrumsområdene gjennom aktivt samarbeid med sentrumsorganisasjonene i kommunen, jfr. vedtatt struktur med langsiktige samarbeidsavtaler med Byen Vår Drammen, Destinasjon Drammen, Handelsforeningen i Svelvik og Handels- og serviceforeningen i Mjøndalen.
  - Det settes av til sammen inntil 2 millioner kroner per år til dette formålet.
- Stimulere til nyetableringer og gründerskap gjennom videreføring av finansiell støtte til den interkommunale etablererveiledningen (Gründerboost). Jfr. vedtatt regional samarbeidsavtale.
  - Det settes av 1,1 millioner kroner per år til dette formålet.
- Støtte opp om Drammen Works sitt arbeid gjennom finansiell og faglig støtte til konkrete målrettede aktiviteter.
  - Det settes av inntil 0,1 millioner kroner per år til dette formålet.
- Gratis parkering i Drammen sentrum, opprettholdes i tråd med vedtatt parkeringsstrategi.
  - Det settes av 1,4 millioner kroner per år til dette formålet.

Tiltak knyttet til satsing 2 – Grønn Vekst i Drammen

- Bidra med finansiering og tverrfaglig innsats i samarbeidsprosjektet Grønn Vekst Drammen.
  - Det settes av inntil 2 millioner kroner per år til dette formålet.
- Videreføre Drammen kommunes medlemskap i næringsklyngen Norsk senter for sirkulærøkonomi (NCCE), for å styrke kommunens kompetanse og nettverk.

Tiltak knyttet til satsing 3 – Helsenæring i Drammen

- Bidra med finansiering og tverrfaglig innsats i Helsehub-samarbeidet, for å ta ut potensialet for forskning og utdanning, næringsvekst og innovasjon som ligger i utviklingen av sykehus og helsepark på Brakerøya.
  - Det settes av inntil 0,5 millioner kroner per år til dette formålet.

- Vurdere medlemskap og bidra aktivt i helseklyngen Norway Health Tech, for å styrke kommunens kompetanse og nettverk.

Tiltak knyttet til satsing 4 – Havnebyen Drammen

- Bidra til å løfte frem Drammen havn som en katalysator for næringsvekst i Drammensregionen.
- Legge til rette for god dialog mellom Drammen havn og regionalt næringsliv om muligheter knyttet til import og eksport over Drammen havn.

Tiltak knyttet til satsing 5 – Kompetansebyen Drammen

- I tett samarbeid med USN og videregående skoler bidra til å styrke utdanningstilbudet slik at det blir mest mulig relevant for næringslivet i Drammen, og slik at sysselsettingen er høyest mulig i Drammen.
- Bidra med finansiering og tverrfaglig innsats i samarbeidet mellom USN og Drammen kommune, jfr. universitetskommuneavtalen.
  - Det settes av 3 millioner kroner per år til dette formålet. Avtalens varighet løper ut 2024, og må deretter revideres.

Andre forhold av økonomisk betydning

Programområdets rammer er i hovedsak knyttet til langsiktige næringsstimulerende tiltak der egne samarbeidsavtaler regulerer årlig tilskudd for å opprettholde planlagt aktivitet. For å levere på politiske ambisjoner som er nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel, samt andre politiske føringer, er det viktig å opprettholde et handlingsrom innenfor rammen til å delta i samarbeidsprosjekter med næringslivet og academia.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	14 588	14 588	14 588	14 588
Sum Budsjettendringer inneværende år	144	144	144	144
Sum Lønns- og prisvekst	658	658	658	658
Konsekvensjusteringer	802	802	802	802
Konsekvensjustert ramme	15 390	15 390	15 390	15 390
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-74	-74	-74	-74
Sum Innsparingstiltak	-74	-74	-74	-74
Nye tiltak og realendringer	-74	-74	-74	-74
Ramme 2024-2027	15 316	15 316	15 316	15 316

Slik må tabellen rammeoversikt leses

Tabellen over viser hvilke tiltak som medfører endringer i programområdets økonomiske ramme i forhold til det som lå i vedtatt budsjett for 2023. Tallene som er oppgitt for de ulike tiltakene/endringene gir ikke uttrykk for økning eller reduksjon i rammen fra år til år gjennom handlings- og økonomiplanperioden, men endringen målt mot 2023-budsjettet.

Opprinnelig budsjett er det som ble vedtatt for handlings- og økonomiplan 2023-2026. For oversiktens skyld presenteres også justeringer og tiltak med varig virkning som er vedtatt. Summen av disse, sammen med budsjettendringer inneværende år, utgjør ny ramme for programområdet, omtalt som konsekvensjustert ramme.

Deretter kommer nye tiltak som foreslås vedtatt og innarbeidet i handlings- og økonomiplan 2024-27. Summen av alt dette utgjør programområdets nye økonomiske ramme for planperioden.

Investeringsbudsjett

Det er ingen investeringer knyttet til programområdet.

P18 Politisk styring

Utfordringsbildet for programområdet

Politisk sekretariat

Politisk sekretariat er ansvarlig for sekretariatsfunksjonene til folkevalgte organer. Sekretariatet legger forholdene til rette for arbeidet i kommunens politiske organer når det gjelder forberedelse, gjennomføring og etterarbeid. Sekretariatet har ansvar for å følge opp kommunens reglementer for folkevalgte organers virksomhet, og for å gi råd om forståelsen av reglementene og de ulike politiske prosessene i kommunen. Gjennomføring av valg annethvert år er også en sentral oppgave for sekretariatet.

I 2024 vil det være fokus på å tilrettelegge for nye folkevalgte og gode arbeidsprosesser.

Helhetlig gjennomgang av kommunens engasjement i stiftelser

Stiftelser hjemmehørende i Drammen kommune forvalter i dag betydelige verdier. I mange av vedtektene er det forutsatt at kommunestyret helt eller delvis skal oppnevne medlemmer til stiftelsesstyret. Oppnevning av styremedlemmer skjer som hovedregel i etterkant av konstituering av nytt kommunestyre.

Enkelte stiftelser har i dag for lav forvaltningskapital til å dekke løpende driftsutgifter. I slike tilfeller bør fusjon vurderes. Andre stiftelser forvalter en betydelig grunnkapital. For disse stiftelsene er det av særlig betydning at styret har tilstrekkelig kompetanse innenfor for eksempel juss og økonomi. Kommunestyret bør derfor påse at disse styrene har tilstrekkelig kompetanse.

Etter kommunesammenslåingen i 2020, er det behov for en helhetlig gjennomgang av kommunens engasjement i ulike stiftelser. I samarbeid med de folkevalgte vil politisk sekretariat ta initiativ til et slikt arbeid. Fusjon av enkelte stiftelser bør vurderes. I den forbindelse vil det være aktuelt å benytte ekstern juridisk bistand i arbeidet opp mot Lotteri- og stiftelsestilsynet. Arbeidet var planlagt igangsatt i 2023, men har blitt utsatt.

Gebyrer og betalingssetser

Programområdet har ingen gebyrer.

Andre forhold av økonomisk betydning

Oppgradering av kontorfasiliteter

Formannskapsmodellen er en konsensusbasert styringsmodell som forutsetter dialog partiene imellom. En rammebetingelse for god politisk samhandling er arbeidsforholdene til de folkevalgte. På deling til 12 partier disponerer folkevalgte i Drammen kommune fire mindre kontorer og et lite kontorlandskap i tårnbygningen. Arealene er uendret videreført fra tidligere Drammen kommune. Kontorlokalene preges av manglende vedlikehold og lite oppgradering. For å styrke rådhuset som en møteplass for politisk styring, er det ønskelig med en moderat oppgradering av kontorlokalene. Til fornyelse av blant annet strømforsyning, nøkkelkortsystem, gulvbelegg og overflatebehandling foreslås bevilget 0,5 millioner kroner.

Innkjøp av digitale arbeidsverktøy til rådene

Nettbrett er innført som digitalt arbeidsverktøy for medlemmene av kommunestyret, formannskapet og hovedutvalgene. Sakspapirer distribueres ikke lenger på papir. Medlemmene av lovpålagte råd er i henhold til kommuneloven definert som folkevalgte. Det er ønskelig å utvide ordningen med lån av nettbrett til lovpålagte råd. En slik løsning vil gi rådsmedlemmene bedre arbeidsforhold, blant annet gjennom etablering av egen e-postadresse, kommunikasjon rådsmedlemmene imellom og utbetaling av godtgjøring via GAT. I første omgang foreslås bevilget 0,2 millioner kroner til innkjøp av nettbrett til medlemmer av eldrerådet og råd for personer med funksjonsnedsettelse.

Innføring av nytt tale- og vøteringssystem

I kommunestyreperioden 2019-2023 har politisk sekretariat benyttet et tale- og vøteringssystem under kommunestyremøtene. Systemet har hatt noe begrenset funksjonalitet og brukervennlighet, og det er derfor

anskaffet et nytt tale- og voteringssystem. Et slikt system sikrer en god og smidig prosess i forkant, underveis og etter politiske møter, både for de ansatte og de folkevalgte. Dette vil være tidsbesparende for de ansatte, da systemet inneholder flere funksjonaliteter som i dag er rene manuelle prosesser. Løsningen vil også føre til mer effektive møter, siden et mer brukervennlig system gjør at ansatte og folkevalgte kan utføre handlinger raskere. Eksempler på slike handlinger er innsendelse av forslag og votering. Politisk sekretariat ønsker å se på muligheten for å bruke løsningen i alle politiske møter, for en ytterligere gevinstrealisering. Lisensiering og drift dekkes innenfor programområdets gjeldende ramme.

Innføring av ny politikermodul i Framsikt

Framsikt er et verktøy og rapporteringssystem kommunen benytter for å sikre en helhetlig virksomhetsstyring. Kommunedirektøren innfører en ny politikermodul for håndtering av folkevalgtes tilbakemeldinger og spørsmål på handlings- og økonomiplan. Modulen skal effektivisere de administrative arbeidsprosessene rundt håndtering av dialogen, samt sikre bedre tilgang til tidligere spørsmål og svar. Lisensiering og drift av modulen dekkes innenfor programområdets gjeldende ramme.

Vennskapsbyer

Kommunestyret behandlet sak om vennskapsbyer (sak 85/23) den 14.06.2023. Kommunestyrets vedtak var «Vennskapsbysamarbeidene videreføres i den form de hadde frem til 2020.» og «Vennskapsbysamarbeid innarbeides i kommende budsjett og økonomiplan.» Det er ikke bestemt om Drammen skal være vertskommune i kommende handlings- og økonomiplanperiode. Kommunedirektøren vil spille inn budsjettbehov når vertskapsoppgaven blir kjent. Reisekostnader for Drammen kommunes representanter når andre kommuner er vertskap, dekkes innenfor gjeldende rammer avsatt til politisk reisevirksomhet.

Rammeoversikt

Beløp i 1000

	Økonomiplan			
	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett	51 798	51 798	51 798	51 798
Sum Tekniske justeringer	-1 000	-1 000	-1 000	9 000
Sum Vedtak forrige periode	-10 500	-500	-10 500	-10 500
Sum Budsjettendringer inneværende år	769	769	769	769
Sum Lønns- og prisvekst	2 147	2 147	2 147	2 147
Konsekvensjusteringer	-8 584	1 416	-8 584	1 416
Konsekvensjustert ramme	43 214	53 214	43 214	53 214
Innsparingstiltak				
Korreksjon redusert prisvekst 2023	-197	-197	-197	-197
Sum Innsparingstiltak	-197	-197	-197	-197
Nye tiltak og realendringer	-197	-197	-197	-197
Ramme 2024-2027	43 017	53 017	43 017	53 017

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000

	Økonomiplan				Sum 2024-27
	2024	2025	2026	2027	
Investeringsprosjekter					
Drammen kommunekasse					

Investeringsprosjekter	Økonomiplan				Sum
	2024	2025	2026	2027	2024-27
KK P18 Inventar og utstyr politisk styring	0	0	0	1000	1000
Sum Drammen kommunekasse	0	0	0	1000	1000
Sum P18 Politisk styring	0	0	0	1000	1000
Sum investeringsprosjekter	0	0	0	1000	1000

Medarbeidere

Årsverk

Årsverk per august 2022 og 2023.

Programområde	August 2022		August 2023		Prosentvis endring	
	Antall ansatte	Årsverk	Antall ansatte	Årsverk	Antall ansatte	Årsverk
P01 Skole	1764	1549	1802	1598	2,2 %	3,2 %
P02 Barnehage	765	687	778	705	1,7 %	2,6 %
P03 Forebyggende tjenester (inkl. barnevern)	375	339	387	348	3,2 %	2,6 %
P04 Helse	396	313	402	313	1,5 %	-0,3 %
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	842	585	876	602	4,0 %	2,8 %
P06 Hjemmetjenester og institusjon	2160	1565	2150	1574	-0,5 %	0,6 %
P07 Rus og psykisk helse	265	209	266	203	0,4 %	-3,0 %
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	251	232	252	237	0,4 %	2,2 %

Programområde	August 2022		August 2023		Prosentvis endring	
	Antall ansatte	Årsverk	Antall ansatte	Årsverk	Antall ansatte	Årsverk
P09 Kultur, fritid og idrett	248	171	237	163	-4,4 %	-4,7 %
P11 Utbygging og samferdsel	134	131	134	133	0,0 %	2,2 %
P12 Vann, avløp og renovasjon	77	79	85	93	10,4 %	17,5 %
P13 Arealplan, klima og miljø	106	104	104	102	-1,9 %	-1,6 %
P14-P19 Sentrale enheter	283	274	300	291	6,0 %	6,2 %
Totalsum	7 574	6 239	7 683	6 363	1,4 %	2,0 %

*P10 er ikke med

Antall ansatte baseres på på antall ansatte som har hatt utbetaling i perioden

I planperioden vil kommunedirektøren sørge for trygg styring og forutsigbarhet for ansatte, innbyggere og næringsliv. Effektiv drift, prioritering og godt samspill skal gi kommunen en bærekraftig økonomi.

Det vil være behov for omstilling fremover. Kommunens ledere vurderer løpende behovet for ansettelse, og vil framover være mer restriktive ved oppretting av nye stillinger. Tabellen over viser at antall ansatte i kommunen har økt gjennom det siste året. Størst prosentvis økning har det vært i Vann, avløp og renovasjon.

Sykefravær

Sykefravær 2022 og 2023 for perioden januar - august.

Programområde	Tom. aug 2022	Tom. aug 2023	Måltall
P01 Skole	8,6 %	7,8 %	6,84 %
P02 Barnehage	12,8 %	10,8 %	11,38 %
P03 Forebyggende tjenester (inkl. barnevern)	10,0 %	9,6 %	7,38 %
P04 Helse	8,4 %	10,5 %	7,29 %
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	12,1 %	10,6 %	10,89 %
P06 Hjemmetjenester og institusjon	11,5 %	10,8 %	9,72 %
P07 Rus og psykisk helse	11,5 %	8,0 %	7,65 %
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	9,0 %	9,8 %	5,76 %
P09 Kultur, fritid og idrett	7,0 %	6,8 %	5,67 %
P11 Utbygging og samferdsel	7,0 %	8,6 %	6,21 %
P12 Vann, avløp og renovasjon	4,4 %	7,8 %	6,48 %
P13 Arealplan, klima og miljø	6,1 %	7,1 %	4,77 %
P14-P19 Sentrale enheter	5,0 %	5,0 %	3,96 %
Gjennomsnitt	9,7 %	9,1 %	

* P10 er utelatt. Her er det for få ansatte til å kunne vise sykefraværet.

Det er en viss nedgang i sykefraværet i kommunen, men det er fortsatt behov for å gi ledere kompetanse og kunnskap til å følge opp sykemeldte arbeidstakere tett nok over tid. (Se nedenfor under nærværarbeid).

Sykefravær fordelt på kjønn i 2022 og 2023.

Periode	2022		2023	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
januar	13,5 %	7,7 %	12,4 %	8,0 %
februar	16,1 %	8,9 %	12,1 %	7,6 %
mars	12,8 %	7,0 %	11,9 %	7,9 %
april	10,2 %	6,5 %	10,6 %	7,6 %
mai	10,2 %	6,1 %	10,4 %	6,9 %
juni	9,3 %	5,6 %	9,5 %	5,7 %
juli	5,4 %	3,5 %	5,5 %	4,1 %
august	7,4 %	4,7 %	6,2 %	4,5 %
Gjennomsnitt	10,6 %	6,2 %	9,8 %	6,5 %

Sykefraværet blant kvinnelige ansatte er redusert det siste året, mens det er en viss økning i sykefraværet blant menn.

Nærværarbeid

Kommunedirektøren vil arbeide aktivt for å redusere sykefraværet i Drammen kommune ytterligere. Alle ledere med personalansvar skal fra august 2023 rapportere på sykefravær, i tertialrapporteringen og til årsevalueringen. Alle nyansatte skal gjennomføre et digitalt introduksjonsprogram som vil gi nyansatte opplevelse av mestring.

Ledere vil få systematisk opplæring i å være gode ledere som ser de ansatte i hverdagen. Ledere med god basiskompetanse vil ha mer kapasitet til ledelse og faglig utviklingsarbeid. Tilstedeværende ledere har god effekt på nærvær.

Medarbeiderundersøkelsen, som ble gjennomført i 2023, viser at det er nødvendig å jobbe bedre på tvers av fagavdelinger. God intern kommunikasjon blir viktig for å kunne fange opp problemstillinger og jobbe godt sammen.

Samfunnet er i endring, og et godt arbeidsmiljø gir stabilitet i hverdagen, i en tid hvor mye er uforutsigbart. Det må legges til rette for at medarbeiderne aktivt kan bidra med sin kunnskap og kompetanse, slik at de opplever eierskap og stolthet i egen arbeidssituasjon. Myndiggjorte ansatte vil være mer motivert og engasjert i egen jobb, noe som vil kunne føre til at flere ansatte velger å fortsette i Drammen kommune.

Overtid

Sum overtidstimer per mnd.

Periode	2022	2023
januar	10 135	10 003
februar	7 055	8 425
mars	6 943	9 901
april	7 042	9 990
mai	9 467	11 485
juni	9 461	10 122
juli	14 715	11 564
august	10 005	10 681
Totalsum	74 823	82 171

Overtidstimer per programområde i perioden januar - august i 2022 og 2023.

Programområde	2022 fast ansatte	2022 midl. ansatte	2022 samlet	2023 fast ansatte	2023 midl. ansatte	2023 samlet
P01 Skole	4 775	742	5 581	5 267	696	5 978
P02 Barnehage	1 013	287	1 308	1 100	361	1 471
P03 Forebyggende tjenester (inkl. barnevern)	1 761	388	2 149	1 674	305	1 979
P04 Helse	3 812	1 842	5 764	7 163	2 343	9 564
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	8 868	5 002	13 952	9 591	5 424	15 153
P06 Hjemmetjenester og institusjon	19 817	13 046	33 257	20 287	12 943	34 115
P07 Rus og psykisk helse	1 224	541	1 765	689	309	998
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	1 055	260	1 315	370	98	468
P09 Kultur, fritid og idrett	1 769	496	2 265	1 821	341	2 162
P10 Medvirkning og lokaldemokrati	29		29	22		22
P11 Utbygging og samferdsel	1 287	92	1 379	2 349	253	2 602
P12 Vann, avløp og renovasjon	3 716	14	3 730	5 235	14	5 249
P13 Arealplan, klima og miljø	177	-	177	69	6	75
P14-P19 Sentrale enheter	2 101	51	2 152	2 181	120	2 335
Totalsum	51 404	22 761	74 823	57 818	23 213	82 171

* Ansatte i annet stillingsforhold enn fast/midl er inkludert i samlet kolonnene, hhv. 658 og 1108 timer.

Det er utbredt bruk av overtid i tjenestene. Dette fordeler seg både på midlertidige og faste ansatte, og tilsvarte i perioden i alt 42 årsverk. Overtidsbruken i sentrale enheter skriver seg i hovedsak fra beredskap og omlegging av IKT- tjenester.

Overtidsbruken har økt til tross for at sykefraværet er redusert og kan blant annet knyttes til vakanser i forbindelse med utlyste stillinger. I planperioden blir det viktig å etablere et tettere samarbeid i tjenestene for å begrense bruken av overtid. Utstrakt bruk av overtid vil kunne gi merbelastning for enkeltansatte ved at de får for lite daglig og ukentlig hviletid, som igjen vil kunne resultere i økt sykefravær.

Brudd på arbeidsmiljøloven

Brudd på arbeidsmiljøloven i perioden januar - august 2022 og 2023.

Periode	2022	2023	Totalsum
januar	1 031	932	1 963
februar	655	866	1 521
mars	661	909	1 570
april	535	963	1 498
mai	793	1 008	1 801
juni	883	1 189	2 072
juli	1 803	1 469	3 272
august	1 105	1 204	2 309
Totalsum	7 466	8 540	16 006

Brudd på arbeidsmiljøloven sortert på type brudd.

Bruddtype	2022	2023	Totalsum
AML timer per 4 uker	200	295	495
AML timer per uke	715	989	1704
AML timer per år	47	35	82
AML-timer per 4 uker	-	2	2
AML-timer per uke	-	4	4
Arbeidsfri før vakt	594	607	1201
Planlagt tid per uke	124	154	278
Samlet tid per dag	948	1520	2 468
Samlet tid per uke	71	48	119
Søndager på rad	1 819	1 891	3 710
Søndager på rad (snitt)	561	861	1 422
Ukentlig arbeidsfri	2 387	2 134	4 521
Totalsum	7 466	8 540	16 006

Brudd på arbeidsmiljøloven per programområde

Programområde	2022	2023	Totalsum
P02 Barnehage	-	1	1
P03 Forebyggende tjenester (inkl. barnevern)	160	145	305
P04 Helse	904	1166	2 070
P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	1 080	1 393	2 473
P06 Hjemmetjenester og institusjon	4 638	5 033	9 671
P07 Rus og psykisk helse	125	106	231
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	83	25	108
P09 Kultur, fritid og idrett	137	190	327
P11 Utbygging og samferdsel	72	70	142
P12 Vann, avløp og renovasjon	187	331	518
P13 Arealplan, klima og miljø	2	4	6
P14-P19 Sentrale enheter	78	74	152
Totalsum	7 466	8 538	16 004

* P02 gjennomfører pilot med GAT i 2 barnehager i 2023.

** Avvik på totalsum 2023 grunnet endring av arbeidssted midt i mnd. 2 brudd.

Det er flest brudd på arbeidstidsbestemmelsene innenfor helse, der det jobbes helgevakter. Det er inngått lokale avtaler for gjennomsnittsberegning av arbeidstiden på ulike ledernivåer. Brudd på arbeidstidsbestemmelsene har økt, og det indikerer at det er noen ansatte som jobber mye, som har for lange arbeidsdager og uker, og derfor for lite hvile daglig og ukentlig.

Denne utviklingen skal følges opp i planperioden, og vil naturlig få en bedring dersom grunnbemanningen blir mer stabil der overtidsbruken er høyest.

Mangfold - inkludering

Kommunedirektøren vil satse på klart språk. Klart språk er en forutsetning for at ansatte og innbyggere skal forstå hva vi sier og skriver. Dette bidrar til inkludering og deltakelse. Klart språk bidrar også til at ansatte og innbyggere får med seg kommunens budskap, og forstår hva som er deres oppdrag og mandat. I en tid hvor digitalisering blir stadig mer omfattende, er det viktig å begrense opplevelsen av digitalt utenforskap.

Drammen kommune koordinerer et forskningsprosjekt i de største kommunene som skal undersøke hvordan flere ansatte fra minoriteter kan rekrutteres til ledende stillinger i kommunene.

Menn i helse er et satsingsområde. Menn i helse er et komprimert utdanningsløp frem til fagbrev som helsefagarbeider for arbeidssøkende menn mellom 25-55+, som er registrert hos NAV. Satsingen er et samarbeid mellom kommunen, NAV, fylkeskommunen, KS og Helsedirektoratet. Med et inntak på 10 lærlinger årlig, er Drammen kommune størst blant nabokommunene. Disse lærlingene er attraktive, og det er ønskelig å øke inntaket.

Krav til norskspråklig kompetanse er en hovedårsak til at en stor gruppe søkere til læreplass ikke kan få tilbud. Det er satt i gang norskopplæring for lærlinger som ikke er kvalifisert på grunn av manglende språkkompetanse. Ordningen er finansiert med støtte fra Viken fylkeskommune og KS.

Bemannings- og rekrutteringsutfordringer

Det blir vanskeligere å rekruttere rett kompetanse fremover, og det blir desto viktigere å jobbe godt med de ansatte som allerede er rekruttert, slik at de velger å fortsette å arbeide i kommunen.

Det er allerede krevende å rekruttere ulike typer helsepersonell (vernepleiere, sykepleiere og leger) og personell til barnehage og skole, samt nøkkelpersonell og spesialister (rådgivere).

Det blir viktig å fortsatt satse på utviklingsarbeid og digitalisering som kan effektivisere og forenkle hverdagen for de ansatte, slik at de kan bruke mest mulig arbeidstid nær brukerne av tjenestene.

Det arbeides med kompetanseutvikling innenfor kommunens tjenesteområder, i tråd med kompetansestrategien. Dette suppleres med målrettede kompetansetiltak der det er behov for spesifikk faglig utvikling. Kommunen arbeider for å fremme en kultur for utvikling og kompetansedeling, som skaper arbeidsglede og stolthet. På bakgrunn av kompetansestrategien er det utviklet et prosessverktøy som fremover vil gi lederne støtte til å jobbe strategisk med kompetanse i sammenheng med utarbeidelse av virksomhetsplanen.

Innen helse, sosial og omsorg er det et betydelig og vedvarende behov for å rekruttere nye medarbeidere. Prognosene for befolkningsutvikling de kommende årene tilsier at dette behovet vil øke ytterligere. Det er et stramt arbeidsmarked med færre søkere til ledige stillinger enn tidligere. Dette er ikke et lokalt fenomen i Drammen, men avspeiler utfordringer i hele Kommune-Norge, og innen helseforetakene. Det er i dag i særlig grad mangel på leger, vernepleiere og sykepleiere. Samtidig er det flere linjer for sykepleier- og vernepleierutdanning som legges ned på grunn av for få søkere.

Digital utvikling av helsetjenestene vil være en stor satsing frem mot 2027. Digital hjemmeoppfølging er et sentralt prosjekt de neste årene, og kompetanseheving i bruk av digitale verktøy i helse og omsorg blir avgjørende fremover.

Temaplan for Helse sosial og omsorg fremhever betydningen av rett kompetanse på rett sted for å imøtekomme fremtidige behov. Fagkompetansen må benyttes på riktig måte. Dette medfører en dreining av arbeidsoppgaver og at oppgavene knyttes til stillinger. I helse og omsorg pågår et arbeid med å se på hvordan man organiserer tjenestene. Dette følges opp fremover. Det er for eksempel opprettet fagteam og sykepleiersteam for å ivareta arbeid med kvalitet og tjenesteutvikling i en situasjon med for få helsearbeidere.

Skole har veletablerte rutiner og strukturer for etter- og videreutdanning av undervisningspersonalet, med vekt på å sikre tilstrekkelige ressurser med rett kompetanse. Helse og omsorg videreutdanner innen fagområder som palliative tjenester og demens, men også innen bruk av digitale verktøy, for eksempel i hjemmetjenestene og i form av videokonsultasjon innen psykisk helse.

Eierstyring og eierskap

Drammen kommunes eierpolitikk for perioden 2020–2024 ble vedtatt av kommunestyret 28.4.20. Eierpolitikken er et redskap for kommunestyret for utøvelse av målrettet, forutsigbar og langsiktig eierstyring i Drammen kommune. Den skal bidra til god politisk styring og kontroll, samt gi rammene for hvordan kommunen skal utøve sitt eierskap. Forventningene som kommer til uttrykk i kommunens eierpolitikk gjelder for alle selskaper kommunen har eierinteresser i, uavhengig om det er kommunale foretak eller selskaper som Drammen kommune eier alene eller sammen med andre.

Gjennom eierpolitikken etablerer kommunestyret overordnede prinsipper for kommunens forvaltning av sine eierposisjoner. Eierpolitikken omhandler blant annet eiers forventninger til samfunnsansvar, premisser for valg av selskapsstyrer og forventninger om utbytte og avkastning. Formannskapet er kommunens eierutvalg. Eierpolitikken legger rammeverket for kommunedirektørens oppfølging av selskapene.

Kommunens eierpolitikk og oversikt over kommunens eierposisjoner finnes på kommunens nettside. Denne informasjonen oppdateres jevnlig, med nøkkeltall, styresammensetning og ved behov for endringer av mål med eierskapet og formålet med eierskapet.

Dersom det planlegges endringer som krever politisk avklaring, vil dette omtales særskilt i det løpende rapporteringsarbeidet, eller fremmes som egne saker.

Kommuneloven sier at kommuner minst én gang i valgperioden skal utarbeide en eierskapsmelding som skal vedtas av kommunestyret. I Drammen kommune er det lagt opp til at dette skjer tidlig i kommunevalgperioden. Kommunedirektøren vil i 1. halvår 2024 legge eierskapsmelding frem til behandling i kommunestyret for å etablere kommunens eierpolitikk for perioden 2024 – 2028.

Drammen kommunes eierposisjoner

Drammen kommune har en rekke eierposter fordelt på ulike selskapsformer. Disse er nærmere spesifisert i tabellen nedenfor.

Oversikt over Drammen kommunes eierposter fordelt på selskapsform (per 5.10.23)

Type selskap	Eierandel
Aksjeselskaper	
Lindum AS	100 %
Drammen Scener AS	100 %
Eidra AS (tidl. Drammen Kommune Eiendomsutvikling AS)	100 %
Svelvik Produkter AS	100 %
D-park AS	100 %
Vinn Industrier AS	100 %
Enter Kompetanse AS	84,44 %
Solberg Sport- og Kultursenter AS	54 %
Drammen Havn AS	64 %
Mjøndalen Sport- og Kultursenter AS	50 %
Brageteateret - Regionteater for Buskerud AS	50 %
Eiker Vekst AS	50 %
Drammen Kino AS	33 %
Byen Vår Drammen AS	32,9 %
Vardar AS	26,08 %
Å Energi AS	13,38 %
E 134 Haukelivegen AS	2,43 %
Filmparken AS	0,86 %
Interkommunale selskaper (IKS)	
Drammen Havn Farvannsforvaltning IKS	79 %
Glitrevannverket IKS	70,86 %
Drammensregionens Brannvesen IKS	65 %
Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS	61,1 %
Blindevannverket IKS	50 %
Viken Kommunerevisjon IKS	25,6 %
Viken Kontrollutvalgsekretariat IKS	9 %
Vestfoldmuseene IKS	1,5 %
Kommunale foretak	
Drammen Eiendom KF	100 %
Drammensbadet KF	100 %
Samvirkeforetak (SA)	
Kommunearkivinstusjonenes Digitale Ressurscenter SA	6,67 %
Biblioteksentralen SA	1,6 %
Viken Skog SA	0,1 %

Type selskap

Kommunalt oppgavefellesskap (KO)	
Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning – region 4 – Kommunalt oppgavefellesskap	37,9 %
Øvrige	
Osloregionens Europakontor (forening)	1/17
Stiftelser o.l.	
Drammen kommunale pensjonskasse	Ikke eierskap
Stiftelsen Drammens Museum	Ikke eierskap
Stiftelsen Drammens Teater og kulturhus	Ikke eierskap
Stiftelsen Åssiden eldrecenter	Ikke eierskap
Drammen kommunes utleieboliger	Ikke eierskap
Erik Børresen stiftelse	Ikke eierskap
Drammen og Kongsberg vernelagsstiftelse	Ikke eierskap
Stiftelsen Blå Kors Drammen	Ikke eierskap
Drammen boligstiftelse	Ikke eierskap
Stiftelsen Temte Gård og Bygdesamling	Ikke eierskap
Stiftelsen Portåsen	Ikke eierskap
Stiftelsen Verkstedet Industri- og kulturhistoriske senter	Ikke eierskap

Eieroppfølging og kommuneøkonomien

Drammen kommune er i en krevende økonomisk situasjon som nødvendiggjør tiltak for å redusere kostnader og øke inntekter. I eieroppfølgingen vil det i den sammenheng være naturlig å vurdere tilskudds- og utbytt nivå der dette er aktuelt. For de fleste selskaper er det likevel slik at det verken er aktuelt med tilskudd eller utbytte. Kommunedirektøren har tett dialog med de selskapene som normalt utbetaler utbytte til kommunen, hva gjelder forventet utbytte for utbetaling i 2024. Dette er dels selskaper Drammen kommune eier alene og dels selskaper hvor det er flere eiere. Nivået på utbytte følger av selskapenes årsresultat, og i mange tilfeller er det avtalefestet utbytt nivå i forhold til dette.

Gjennomgang av eierposisjoner og eierstrategisk arbeid

Som følge av etableringen av nye Drammen kommune 1.1.20 ble en rekke selskaper avvirket. I tillegg ble vedtekter og selskapsavtaler for flere selskaper oppdatert, slik at disse ble korrekte som følge av at kommunereformen ga en ny eierstruktur i mange selskaper. Arbeidet med å gjennomgå og oppdatere vedtekter og selskapsavtaler for aktuelle selskaper videreføres i 2024, med sikte på vedtak i generalforsamlinger (AS) og representantskap/kommunestyret (IKS). Ofte vil dette skje i tilknytning til eierstrategiske prosesser som mer grundig vurderer rammene for kommunens eierskap. Buskerud fylkeskommune etableres på nytt fra 1.1.2024 som en konsekvens av avviklingen av Viken fylkeskommune. Dette påvirker eierstruktur og vil kunne generere prosesser i enkelte selskaper hvor Drammen kommune er eier.

For flere av kommunens eierposisjoner har eier/eierne utarbeidet eierstrategier. Eierstrategiene angir formålet med eierskapet, definerer styringsdialog og eiers forventninger til selskapet hva gjelder kvalitet, effektivitet, finansielle føringer og rapportering. Flere av eierstrategiene forutsettes revidert etter en gitt tidsperiode. I tillegg er det selskaper hvor det i dag ikke finnes eksplisitte eierstrategier, hvor eierstyring skjer med utgangspunkt i blant annet føringer lagt i politisk sak om etablering av selskapet, vedtekter og løpende eierdialog. For flere av disse selskapene vil det være behov for å utvikle tydelige eierstrategier som i større grad sammenfatter overordnede rammer for eierstyringen fra eier(ne). Forslag til eierstrategier fremmes til politisk behandling i formannskapet og kommunestyret. Kommunedirektøren legger i 2024 opp til å starte opp/videreføre eierstrategiske prosesser for følgende selskaper:

- Vardar AS
- Å Energi AS
- Drammen Scener AS
- DPark AS
- Solberg Sport og kultursenter AS
- Arbeidsmarkedsbedriftene (Svelvik Produkter AS, Vinn Industrier AS, Enter Kompetanse AS, Eiker Vekst AS)
- Drammensregionens brannvesen IKS
- Etablering av selskap for nytt avløpsrensaneanlegg

Kommunens eierpolitikk legger til grunn at formannskapet har eiermøter med selskapene kommunen har eierposisjon i. Kommunedirektøren vil raskt avklare gjennomføring av eiermøter for 2024.

Utbytte og eieruttak

Drammen kommune har store verdier knyttet til eierskap i flere aksjeselskap som forventes å gi betydelige årlige inntekter i form av utbytte. De viktigste selskapene er Å Energi AS, Vardar AS, Lindum AS, Eidra AS (tidligere Drammen kommune Eiendomsutvikling), Drammen Kino AS, og D-Park AS. I tillegg kommer Thamsgaten Parkeringshus AS og Grev Wedel Parkeringshus AS som eies gjennom Drammen Eiendom KF.

Utbytte fra aksjeselskap baseres på resultater i regnskapsåret, og fastsettes derfor normalt i løpet av første halvår i det etterfølgende budsjettåret. I opprinnelig budsjett for 2023 ble det lagt inn en samlet utbytteforventning på 250 millioner kroner. Den store økningen fra regnskap 2022 må ses i sammenheng med ekstraordinært stort utbytte i 2023 som følge av fusjonen mellom Glitre Energi AS og Agder Energi AS. Budsjettet utbytte i 2023 er økt ytterligere til 305,2 millioner kroner ved behandlingen av 1. og 2. tertialrapport. Dette skyldes høyere utbytter enn opprinnelig budsjettet fra Vardar AS og Dpark AS. I tillegg har utbytte fra Nedre Eiker Eiendomsutvikling AS, som opprinnelig var budsjettet i 2022, først kommet til utbetaling i år.

Kommunedirektøren legger til grunn at Drammen kommune fortsatt vil motta høye utbytter i den kommende fireårsperioden. Det forventes likevel at utbyttene i 2024 og framover vil ligge klart lavere enn det ekstraordinært høye nivået i 2023. En betydelig del av utbyttene kommunen mottar kommer fra eierskap i kraftbransjen (Å Energi AS og Vardar AS), og vil således være følsomme i forhold til utviklingen i kraftmarkedet. Kommunedirektøren vil også minne om at det generelt vil være stor usikkerhet knyttet til nivået på framtidige utbytter.

Basert på prognoser og signaler fra de aktuelle selskapene er det lagt til grunn en forventning om utbytter på totalt 192 millioner kroner i 2024. Det er også lagt til grunn at utbyttene vil ligge på dette nivået i resten av planperioden. I tillegg til dette anslaget kommer forventet utbytte på 5 millioner kroner per år fra Thamsgaten og Grev Wedels parkeringshus AS, men disse inntektene inngår i eieruttaket fra Drammen Eiendom KF.

Utbytte fra aksjeselskaper 2020-2027

Beløp i 1000

	Regn- skap 2020	Regn- skap 2021	Regn- skap 2022	Revidert budsjett 2023	2024	2025	2026	2027
Å Energi AS fra nov. 2022 (etter fusjon Glitre og Agder energi)	94 537	65 802	96 224	213 800				
Glitre Energinett Holding AS (inngår i fusjon fra nov. 2022)	5 910	5 070	2 591	0				
Vardar AS	15 648	7 824	32 599	40 400				
Lindum AS	15 300	23 650	10 200	0				

	Regn- skap 2020	Regn- skap 2021	Regn- skap 2022	Revidert budsjett 2023	2024	2025	2026	2027
Eidra AS (tidl. Drm. Kommune Eiendoms- utvikling AS)	2 000	15 000	6 000	0				
Drammen Kino AS	0	0	0	0				
D-Park AS	0	2 000	0	6 000				
Nedre Eiker Eiendoms- utvikling AS				45 000				
Sum utbytte i driftsregnskapet	133 395	119 346	147 614	305 200	192 000	192 000	192 000	192 000

Eieruttak fra og tilskudd til kommunale foretak

Eieruttak fra kommunale foretak er å betrakte som utbytte fra aksjeselskap, og gir uttrykk for avkastning på egenkapitalen. Eieruttaket fastsettes av kommunestyret i forbindelse med budsjettbehandlingen. Drammen har to kommunale foretak, Drammen Eiendom KF og Drammensbadet KF. Det legges til grunn et eieruttak fra Drammen Eiendom KF på 111,5 millioner kroner i 2024, basert på oppjustering av årets eieruttak med kommunal deflator på 4,3 prosent. Eieruttaket inkluderer foretakets forventede utbytte på 5 millioner kroner fra Thamsgaten P-hus AS og Grev Wedels P-hus AS.

For Drammensbadet KF er det ikke naturlig å sette krav om eieruttak da foretaket mottar betydelig driftstilskudd fra kommunekassen. For 2024 foreslås samlet driftstilskudd på 30,5 millioner kroner (se omtale nedenfor).

Eiertilskudd til aktuelle selskap

Kommunedirektøren foreslår, hvis ikke annet fremkommer, at tilskudd mv. til kommunale foretak, interkommunale selskap og andre selskaper der kommunen er eier/deltaker justeres med kommunal deflator på 4,3 prosent i 2024. Av større selskap som mottar driftstilskudd fra kommunen kan nevnes Drammen Scener AS, Brageteateret AS og Drammensregionens Brannvesen IKS.

Kommunale foretak

Styregodtgjørelser

Kommunestyret vedtok 15.12.20 ved behandlingen av økonomiplan 2021 – 2024 følgende:

«Utviklingen i kommunal deflator benyttes som hovedprinsipp for utviklingen i styregodtgjørelser i kommunale foretak.»

Ved behandlingen av handlings- og økonomiplan 2023-2026 fattet kommunestyret følgende vedtak:

«Styregodtgjørelser i kommunale foretak videreføres i 2023 med samme satser som vedtatt for 2022, jfr. verbalvedtak pkt. 4.»

Kommunedirektøren foreslår at godtgjørelsene for 2024 oppjusteres i med kommunal deflator som i forslaget til statsbudsjett er satt til 4,3 prosent.

Forslag til styrehonorar i kommunale foretak for 2024

Foretak	Styreleder 2023	Styreleder 2024	Styremedlem 2023	Styremedlem 2024
Drammen Eiendom KF	113 400	118 300	68 700	71 700
Drammensbadet KF	84 100	87 700	50 200	52 400

Drammen Eiendom KF

Drammen Eiendom KF (DEKF) har ansvar for drift, vedlikehold, oppgradering og bygging av all bygningsmasse som ikke er knyttet til infrastruktur (vei, vann, avløp, park etc.). Foretaket fører eget regnskap med balanseregnskap, resultatregnskap og investeringsregnskap.

Eieruttak

Drammen kommune henter ut avkastning fra Drammen Eiendom KF gjennom årlige eieruttak. Dette kan sammenlignes med utbytte i et aksjeselskap, og reflekterer avkastning på foretakets egenkapital. Vedtatt eieruttak for 2023 er etter teknisk justering i 2. tertialrapport på 106,6 millioner kroner. For 2024 og framover foreslår kommunedirektøren at eieruttaket settes til 111,5 millioner kroner, inkludert helårsvirkning av teknisk justering i 2. tertialrapport og justering med kommunal deflator på 4,3 prosent.

Driftsbudsjettet

Drammen Eiendom KF har lagt frem forslag til budsjett for 2024 med forventende driftsinntekter på om lag 1 262 millioner kroner. Budsjettet for 2024 er satt opp med en forutsetning om et driftsresultat på null kroner etter eieruttak.

Budsjettet for kommunale husleieinntekter øker med 8,5 prosent i forhold til budsjett 2023. Dette skyldes i stor grad oppjustering av intern lånerente fra 4 prosent i 2023 til 4,5 prosent fra 2024. Denne økningen utgjør 24,9 millioner kroner. I tillegg blir husleieinntektene oppjustert med forventet kommunal deflator på 4,3 prosent. For innleide lokaler som fremleies er det lagt til grunn en KPI-justering på 5,4 prosent.

Budsjettet viser en økning i driftsutgifter som i hovedsak skyldes innleiekostnader på 30,4 millioner kroner og vedlikehold på 34,3 millioner kroner. På vegne av Drammen kommune leier DEKF inn en rekke eiendommer fra private utleiere som fremleies til kommunens virksomheter. Kostnadene må sees i sammenheng med leieinntektene. Økingen i 2024 skyldes en vesentlig økning i antall innleieboliger til flyktninger. Økingen i utgifter til vedlikehold skyldes i hovedsak deflatorjustering, oppgradering av maskinvare, samt vesentlig behov for oppgradering av brannsikring i boligporteføljen.

Investeringsbudsjettet

Kommunedirektøren legger fram et forslag til investeringsbudsjett for Drammen Eiendom KF med brutto investeringsutgifter på 317 millioner i 2024 og en samlet brutto investeringsramme på 2 134 millioner kroner i perioden 2024-2027.

I planperioden er de største foreslåtte satsingene knyttet til investeringer i bolig og sykehjem, herunder:

- Krokstad sykehjem – DEKF P06
- Helleristningen omsorgsboliger – DEKF P06
- Gulskogen omsorgsboliger – DEKF P06
- Korsveien 68 – botilbud med base – DEKF P05
- Solberglia sykehjem – DEKF P06
- Kjøp av 10 nye boenheter innenfor programområde – DEKF P05
- Forsterkede boliger og baser (Bl.a. Strandveien Mjøndalen) – DEKF P07
- Kjøp av baser – DEKF P05
- Konnerud omsorgsboliger – DEKF P06

Videre er det satt av midler til gjennomføring av utvidelse/erstatningsbygg ved Veiavangen ungdomsskole.

Investeringsbudsjettet for Drammen Eiendom KF foreslås saldert med bruk av lån på totalt 1 630 millioner kroner i planperioden. For 2024 foreslås lånerammen satt til 264,4 millioner kroner.

For nærmere omtale vises til vedlagte forslag til økonomiplan 2024-2027 og årsbudsjett 2024 fra Drammen eiendom KF.

Drammensbadet KF

Kommunestyret vedtok i forbindelse med behandling av 1. tertialrapport 2023 å videreføre Drammensbadet som kommunalt foretak (KF). Kommunestyret vedtok i samme sak å øke tilskuddet for 2023 til Drammensbadet KF med 340 000 kroner, jfr. en økning av deflator for 2023 fra 3,7 til 5,2 prosent. Driftstilskuddet til Drammensbadet KF for 2023 er etter dette 28 340 000 kroner.

Drammensbadet KF har de senere år hatt en krevende økonomi. Årsregnskapet for 2022 viste et underskudd på 2,7 millioner kroner for Drammensbadet og en negativ egenkapital på 2,3 millioner kroner. Foretaket må i 2023 dekke inn merforbruket fra 2022. Hvis merforbruket ikke er fullt ut dekket inn i regnskapet for 2023, må det resterende beløpet overføres fra kommunekassen til foretaket i budsjettet for 2024, jfr. kommuneloven §14-12. Kommunedirektøren vil følge utviklingen i foretakets økonomi og komme nærmere tilbake til dette når foretakets årsregnskap for 2023 foreligger.

Drammensbadet KF har utarbeidet et budsjett for 2024 som balanserer med et kommunalt tilskudd på 30,33 millioner kroner, noe som tilsvarer en deflatorjustering på 4,5 prosent. Deflator er i forslaget til statsbudsjett er satt til 4,3 prosent, og kommunens tilskudd til Drammensbadet KF vil bli beregnet med dette som utgangspunkt. Regjeringen har i forslaget til statsbudsjett 2024 nedjustert anslaget for prisstigning i 2023, og nedjusterer årets deflator fra 5,2 til 4,5 prosent. Grunnlaget for neste års tilskudd er derfor nedjustert tilsvarende. I tillegg kompenseres foretaket for ekstraordinær husleieøkning på nesten 1,1 millioner kroner, grunnet 0,5 prosentpoeng økning i internrenten som benyttes i husleieberegningen. Kommunedirektøren foreslår ut fra disse forutsetninger et driftstilskudd til Drammensbadet KF på 30,51 millioner kroner i 2024.

Foretaket legger til grunn 340 000 besøkende gjester i 2024, noe som er tilsvarende et normalt driftsår. Foretaket anbefaler at billettprisene samlet økes med i gjennomsnitt 3,4 prosent for bade- og velværebilletter og 4,19 prosent for årskort. Voksen enkeltbillett vil i dette budsjettet koste 200 kroner på hverdager og 210 kroner i helger. Foretaket er kjent med at badeanlegg i samme størrelse som Drammensbadet ligger på om lag samme prisnivå. Årskort, klippekort og dagsbilletter holdes uendret for små barn.

Drammensbadet KF gjennomfører prosesser knyttet til overføring av svømmehallene Eknes og Svelvik fra kommunens basisorganisasjon til foretaket, jfr. kommunestyrets vedtak 1.11.22. Foretakets budsjettforslag inkluderer ikke Eknes svømmehall og Svelvik svømmehall, da tilskuddsordningen for de to svømmehallene ikke er avklart ennå.

Foretaket påpeker at kostnadsbudsjettet for 2024 er meget stramt, men foretaket opprettholder nødvendige krav til trygg og sikker drift samt nødvendig renhold. Foretaket gir uttrykk for at det ikke er mulig å kutte ytterligere i kostnader, samtidig som foretaket opprettholder dagens tilbud og brukernes sikkerhet. Utover lønnskostnader er leiekostnader den største kostnaden.

For nærmere omtale vises til vedlagte forslag til økonomiplan 2024-2027 og årsbudsjett 2024 fra Drammensbadet KF.

Øvrige selskaper

Å Energi AS

Etter forutgående prosesser og lokale vedtak hos eierne i tidligere Glitre Energi AS og Agder Energi AS, ble selskapene fusjonert og Å Energi AS ble etablert med virkning fra 1.12.22. Statkraft er største eier i selskapet (32,62 prosent). Drammen kommune er nest største eier med en eierandel på 13,38 prosent. Øvrige eiere i selskapet er Vardar AS (12,92 prosent), 25 Agderkommuner og tidligere eiere i datterselskaper i Glitre Energi-konsernet hvor eierskapet som følge av fusjonen er løftet opp i morselskapet i Å Energi AS¹. Drammen kommune og Vardar har en samlet eierandel i selskapet på 26,30 prosent og er sikret samme rettigheter som om de eide mer enn 1/3 av aksjene i selskapet (negativ kontroll), jfr. aksjeloven. Drammen kommune eier 26,08 prosent av Vardar AS og vil således også dra nytte av Vardars eierposisjon i et fusjonert selskap.

Verdien av kommunens eierskap i et nytt fusjonert selskap er betydelig og beregnet i fusjonsprosessen til om lag 7,7 milliarder kroner. Dette i seg selv vil kreve tett oppfølging av kommunens eierposisjon. Det er dessuten etablert et særskilt avtaleverk for å sikre samordning av det samlede kommunale eierskapet i selskapet, noe som vil medføre regelmessig og hyppig møtevirksomhet mellom de kommunale eierne i selskapet. Dette kommer i tillegg til ordinær eieroppfølging gjennom deltakelse på generalforsamling etc. Dessuten har Drammen kommune og Vardar AS som tidligere Glitreeiere en egen avtale for å koordinere eierskapet i det fusjonerte selskapet. Kommunedirektøren vil bidra til at Drammen kommune organiserer sin eieroppfølging av selskapet på best mulig måte og i tråd med de avtaler som er inngått.

Eierkommunene i selskapet har nylig vedtatt en felles eiermelding/eierstrategi for selskapet. Kommunestyret behandlet denne 14.6.23. For å få på plass en ny eierstrategi for Å Energi AS raskt, var det nødvendig å ta utgangspunkt i det som allerede var vedtatt i forbindelse med fusjonen. Det var begrenset med tid til å ta opp nye forhold. Det er lagt til grunn at eierstrategien vil bli oppdatert og behandlet på nytt i kommunestyrene i løpet av kommunevalgperioden 2023 – 2027. I den sammenheng vedtok Drammen kommunestyre 14.6.23 at vindkraft på land drøftes særskilt som en del av arbeidet.

¹) Lier Everk Holding AS (0,78 %), Kongsberg kommune (0,69 %), Gran kommune (0,39 %), Lunner kommune (0,10 %), Jevnaker kommune (0,10 %).

Beregninger som ble foretatt i fusjonsprosessen viste at Drammen kommune i et 10-årsperspektiv vil motta i gjennomsnitt 35-40 millioner kroner mer i årlige utbetalinger fra et fusjonert selskap enn samlede årlige utbetalinger fra kommunens eierskap i tidligere Glitre Energi. Å Energi AS har meddelt Drammen kommune at kommunen for 2024 vil motta om lag 141 millioner kroner i utbytte fra selskapet.

Vardar AS

Vardar AS er et energikonsern som er organisert i ulike datterselskaper og tilknyttede selskaper. Kommunene i tidligere Buskerud fylke overtok eierskapet i Vardar AS fra tidligere Buskerud fylkeskommune med virkning fra 1.1.20. Selskapet har i dag 19 eierkommuner. Rådmennene i Buskerud oppnevnte i 2019 en administrativ arbeidsgruppe som ledes av kommunedirektøren i Drammen kommune. Arbeidsgruppen er gitt en saksforberedende rolle og har til oppgave å legge til rette for kommunenes nye eierrolle gjennom koordinert politisk behandling av prosesser og saker som knytter seg til overtakelsen av eierskapet i Vardar AS. Nye vedtekter og ny aksjonæravtale som gjenspeiler ny eierstruktur ble vedtatt henholdsvis høsten 2019 og 2020. Selskapet har en valgkomité bestående av fem ordførere. Ordfører i Drammen kommune leder valgkomiteen. Nytt styre ble valgt våren 2020 og gjenvalgt våren 2022 og 2023.

Oppnevnt administrativ arbeidsgruppe har igangsatt et arbeid med å lage en eierstrategi for Vardar AS som supplerer selskapsvedtektene og aksjonæravtalen som styringsverktøy for kommunene. Arbeidet med ny eierstrategi vil kreve grundig og omforent arbeid og må vedtas i alle eierkommunene. Det legges opp til at dette skjer i løpet av 2. halvår 2024.

Vardar har i brev til eierkommunene datert 1.9.23 meddelt at det under bestemte forutsetninger er grunnlag for et samlet utbytte for regnskapsåret 2023 på 140 millioner kroner. Av dette vil Drammen kommunes andel vil være om lag 36,5 millioner kroner. Eksakt utbytte vil bli vedtatt på generalforsamling våren 2024 basert på endelig regnskap for 2023.

Eidra AS (tidl. Drammen Kommune Eiendomsutvikling AS)

Rådmannen fremmet orienteringssak til formannskapetets møte 13.6.23 hvor det ble orientert om henvendelse fra Drammen Kommune Eiendomsutvikling AS om ønske om navneendring til *Eidra AS*. Formannskapet vedtok å ta saken til orientering. Navneendringen ble vedtatt i ekstraordinær generalforsamling 7.9.23.

Eidra AS eies 100 prosent av Drammen kommune og ble vedtatt opprettet av Drammen bystyre i møte 23.2.16. Selskapet skal ivareta kommunens utviklerrolle for eiendommer som ikke er knyttet opp til kommunens tjenesteproduksjon. Kommunedirektøren har i den løpende rapporteringen til politisk miljø redegjort for selskapets utvikling og arbeidet med å overføre eiendommer fra Drammen kommune til Eidra AS og de økonomiske konsekvensene av dette. Kommunestyret vedtok i sitt møte 13.12.21 ny eierstrategi for selskapet som blant annet omhandler målet med eierskapet, formålet med selskapet, kommunens forventninger til selskapet, styringsdialog og rammer for forventet utbytte og avkastning. Eierstrategien vil være rammesettende for eierdialogen fremover.

Kommunestyret har tidligere vedtatt å overføre flere eiendommer til Eidra AS. Selskapet arbeider i den sammenheng løpende med både overtakelsesprosesser og ferdigstilling av eiendomsutviklingsprosjekter i markedet. Her nevnes:

- Kobbervik Næringspark
- Konnerudparken
- Tangenkaia
- Rådhuskvartalet i Mjøndalen
- Waagaardsløkka parkeringsområde ved dagens sykehus

Selskapet hadde ved utgangen av 2. tertial 2023 en solid egenkapital på om lag 777 millioner kroner, noe som skyldes overføringer av aksjer og eiendommer fra Drammen kommune til selskapet over tid. Eidra AS ivaretar også kommunens eierskap i Papirbredden Eiendom AS. Selskapet anslår et utbytte til Drammen kommune på om lag 5 millioner kroner for regnskapsåret 2023. Endelig utbytte vil bli vedtatt på generalforsamling våren 2024 basert på endelig regnskap for 2023. Kommunedirektøren mener at det vil være viktig å sikre positive kontantstrømmer fremover, men ser at selskapet gjennomfører krevende prosjektutviklingsprosesser som i stor grad må skje før inntekter skapes og at markedet er krevende. Gjeldende eierstrategi legger til grunn at *«Det forventes at selskapet betaler årlige utbytter 30 - 50 prosent av årsresultatet etter skatt dersom ikke særskilte forhold skulle tilsi noe annet.»*

Lindum AS

Lindum AS eies 100 prosent av Drammen kommune. Konsernet består av Lindum AS og flere datterselskaper, og driver virksomhet innen en rekke områder innenfor avfallshåndtering og ressursutnyttelse. Lindumkonsernet har virksomhet flere steder i Sør-Norge og på Vestlandet.

Selskapet har vokst raskt og er en av de fremste aktørene i landet innen blant annet behandling og deponering av forurensede masser, behandling av ulike typer organisk avfall gjennom to biogassanlegg, luktrenging og kverning og ressursgjenvinning av returtrevirke. I tillegg driver selskapet produksjon av energi, produksjon av jord og kompost og containerutleie til private og næringskunder. Lindum har en egen forsknings- og utviklingsavdeling og har et eget laboratorium

Kommunestyret vedtok 14.6.23 ny eierstrategi for Lindum AS. I eierstrategien slås det blant annet fast at:

- kommunens eierskap i Lindum AS skal være langsiktig og ha forretningsmessige mål.
- Lindum AS skal sikre kommunens miljøambisjoner.
- kommunens eierskap skal sikre at Lindum som vekstbedrift i den sirkulære økonomien, og med sitt teknologiske kompetansemiljø, har sin hovedvirksomhet i Drammen kommune.

Historisk har Drammen kommune mottatt gode utbytter fra Lindum AS. Utbyttene fra selskapet har de siste årene vært i størrelsesorden 12 - 24 millioner kroner per år, med unntak av 2022 hvor det ikke ble utbetalt utbytte fordi selskapet hadde et underskudd blant annet som følge av betydelig økning i energikostnader. I eierstrategien har Drammen kommune lagt til grunn at kommunen skal motta utbytte tilsvarende minimum 50 prosent av selskapets årsresultat etter skatt. Lindum AS har i 2022 og per 2. kvartal 2023 hatt svakere resultater sammenlignet med tidligere år. Dette skyldes i hovedsak økte kostnader og en utfordrende markedssituasjon for tilgangen på forurensede masser til selskapets deponivirksomhet. Selskapet anslår et utbytte til Drammen kommune på om lag 5 millioner kroner for regnskapsåret 2023. Endelig utbytte vil bli vedtatt på generalforsamling våren 2024, basert på endelig regnskap for 2023.

Drammensregionens brannvesen IKS

Deltakende kommuner i Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV) er Drammen, Lier, Øvre Eiker, Sigdal og Krødsherad. DRBV ivaretar eierkommunenenes eierskap i alarmsentralen Sør-Øst 110 IKS. Rådmennene i eierkommunene sendte høsten 2021 felles brev til DRBV og varslet om forventede reduksjoner på 2 prosent i eiertilskuddene i løpet av planperioden 2022 - 2025, dvs. 0,5 prosent årlig effektivisering i planperioden. DRBV har en krevende økonomi hvor særlig økte pensjonskostnader er en betydelig utfordring for selskapets totaløkonomi. Representantskapet i selskapet vedtok i sitt møte våren 2023 at økonomiske utfordringer knyttet til blant annet pensjonskostnader, lønns- og prisstigning, ny brannordning og oppfølging av arbeidsmiljøavvik ved brannstasjoner adresseres særskilt i budsjettprosessen for 2024.

Etter møter med DRBV sommeren 2023 har kommunedirektørene i eierkommunene skriftlig meddelt DRBV at ved beregning av eiertilskuddet for 2024 så hensyntas deflatorkompensasjoner for 2022 og 2023. Tidligere vedtatt effektivisering for årene 2022 - 2025 opprettholdes. Selskapet får ved behov tilført ekstraordinært tilskudd for årene 2024 og 2025, som følge av økt reguleringspremie, dersom premiefondet ikke dekker økte pensjonskostnader for disse årene.

For Drammen kommune vil eiertilskuddet til DRBV for 2024 være om lag 85,5 millioner kroner. DRBV ivaretar eierkommunenenes eierskap i Sør Øst 110 IKS. Drammen kommunes eierbidrag til Sør Øst 110 IKS for 2024 vil være om lag 7,4 millioner kroner, som kanaliseres gjennom DRBV.

Eierkommunene vedtok ny eierstrategi for selskapet i 2021. Arbeidet legger opp til en videre prosess som innebærer en gjennomgang av kostnadsfordelingsmodell og revidering av selskapsavtalen, med oppstart høsten 2023.

Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD)

Representantskapet for RfD fattet i sak 15-22 om budsjett for 2023 følgende vedtak: «Representantskapet godkjenner det fremlagte budsjett for 2023.»

- Representantskapet ber RfDs ledelse om å foreta en ytterligere vurdering av gebyrutviklingen.
- Det bes om supplerende informasjon om årsaken til gebyrøkningen, og en vurdering av tiltak for å holde gebyrøkningen for 2023 nede.
- Tiltak for å nå målene om økt gjenvinning og ombruk samt kompetanseheving blant de ansatte må opprettholdes.

Selskapet opplyser nå at underskuddet for 2023 forventes å bli vesentlig høyere enn det budsjetterte underskuddet på 9,4 millioner kroner. Dette medfører et negativt selvkostfond, dvs. at abonnentene skylder selskapet penger, som må tilbakebetales gjennom høyere gebyrer kommende år.

Selskapets styre har derfor fokus på å avklare selskapets handlingsrom for å holde kostnadsveksten nede og inntektstap på et lavest mulig nivå. En vesentlig del av dette handlingsrommet handler om tjenestetilbudet knyttet til selskapets seks gjenvinningsstasjoner, som utgjør en betydelig del av selvkostgrunnlaget for renovasjonstjenestene.

I et ekstraordinært representantskapsmøte 15. september 2023, orienterte styreleder om selskapets økonomiske situasjon, der det fremkom at prognosen for årets underskudd har økt fra 9,4 til 19,2 millioner kroner. De vesentligste årsakene ligger utenfor selskapets kontroll, dvs. indeksreguleringer og prisutvikling. Basert på innspill fra representantskapet har styret fremlagt en samlet tiltakspakke fra og med 2024, for å redusere gebyrveksten fra et utgangspunkt på 17 prosent og ned til 7 prosent. Det tiltaket med størst effekt i denne pakken er innføring av brukerbetaling ved gjenvinningsstasjonene. I tillegg foreslår styret å gjøre om innsamling av hageavfall om våren fra en obligatorisk, til en bestilt tjeneste, med et eget gebyr. Styret foreslår også mindre tilpasninger i åpningstidene ved gjenvinningsstasjonene, med utgangspunkt i innbyggernes behov. For detaljer vises det til vedlegg 4, til handlings- og økonomiplanen.

Vedlegg

Vedlegg 1 Drammen kommunes lånefond - økonomiplan 2024-2027

Vedlegg 2 Drammen Eiendom KF - økonomiplan 2024-2027

Vedlegg 3 Drammensbadet KF - økonomiplan 2024-2027

Vedlegg 4 RfD - forslag renovasjonsgebyr Drammen 2024

Vedlegg 5 Drammen kirkelige fellesråd - budsjettinnspill 2024-2027

Vedlegg 6 Budsjett 2024 for kontrollarbeidet

Vedlegg 7 Gebyrregulativ 2024 for byggesaker, plansaker, delesaker, seksjoneringsaker og matrikkelsaker

Vedlegg 8 Økonomireglement for Drammen kommune

Vedlegg 9 Gebyrforskriften arealtjenester

Vedlegg 10 Gebyrregulativ for tilsyn av små avløsanlegg

Vedlegg 11 Forslag til saksbehandlingsgebyrer for Drammen havn

Vedlegg 12 Lokal retningslinje for barnehager

Vedlegg 13 Kommunale gebyrer og betalingssatser 2024

Vedlegg 14 Forskriftsrapporter

Vedlegg 15 Økonomisk oversikt drift etter § 5-6

Vedleggene kan leses digitalt ved å skanne QR-koden med kamera på telefon eller nettbrett.

Hele handlings- og økonomiplanen finner du digitalt på www.drammen.kommune.no/okonomi

**DRAMMEN
KOMMUNE**